Thomas Mann

Alteță regală

roman

Editura Eminescu

Coperta colecției : Val Munteanu
Ilustrația copertei : Ion Nedelcu

1974
București, Bd. Ana Ipătescu, 39

Thomas Mann

Alteţă regală

Roman

Traducere de
Mihai Isbăşescu

Editura Eminescu

Thomas Mann
KÖNIGLICHE HOHEIT
Aufbau Verlag — Berlin, 1956
© Fischer Bücherei,
Frankfurt am Main.

PRELUDIU

NE AFLĂM PE STRADA ALBRECHT, *acea arteră de circulaţie a reşedinţei, care leagă piaţa Albrecht şi Palatul vechi cu Cazarma puşcaşilor de gardă, la amiază, într-o zi de lucru, într-un anotimp oarecare. Vremea e potrivit de bună, indiferentă. Nu plouă, dar aerul nu e nici limpede; este cenuşiu uniform, obişnuit, nefestiv, iar strada e scăldată într-o lumină mată şi searbădă, care exclude orice impresie de mister, orice notă specifică a atmosferei. Circulaţia este de o intensitate mijlocie, fără multă zarvă şi îmbulzeală, corespunzătoare caracterului nu tocmai activ al oraşului. Vagoanele de tramvai circulă lin, trec cîteva birje, pe trotuare se mişcă populaţia, gloată incoloră, trecători, public, lume. Doi ofiţeri, cu mîinile în buzunarele oblice ale mantalelor cenuşii, se apropie din direcţii opuse — un general şi un sublocotenent. Generalul vine dinspre palat, sublocotenentul dinspre cazarmă. Sublocotenentul este foarte tînăr, abia*

i-au mijit taliei, încă pe jumătate copil. Are umerii înguști, părul negru și pomeții largi, așa cum au mulți oameni pe-aici, pe la noi, ochii albaștri privind puțin obosiți și o față de copil cu o expresie prietenos-reținută. Generalul are păr coliliu și este înalt și corpolent, o apariție deosebit de impunătoare. Sprîncenele îi sînt ca de vată, iar mustața stufoasă acoperă atît gura cît și bărbia. Merge încet și apăsat, sabia îi zăngăne pe asfalt, pomponul îi flutură în vînt și, la fiecare pas, reverele mari și roșii ale mantalei unduie încet în sus și-n jos. Astfel se îndreaptă unul spre celălalt. Poate duce situația asta la încurcături? Imposibil. Oricărui observator îi apare limpede înaintea ochilor desfășurarea firească a unei asemenea întîlniri. Intervine aici raportul dintre bătrîn și tînăr, dintre ordin și ascultare, dintre meritele vîrstei și noviciatul firav, există aici imensa distanță ierarhică, există instrucțiuni. Ordine firească, urmează-ți cursul! Dar, în loc de toate astea, ce se întîmplă? În loc de toate astea se desfășoară următorul spectacol surprinzător, penibil, încîntător și anapoda. Dînd cu ochii de tînărul sublocotenent, generalul își schimbă atitudinea în mod ciudat. Se reculege și parcă se face mai mic. Își moderează — cum s-ar spune — dintr-o zvîcnire, măreția ținutei, pune capăt zgomotului făcut de sabie și, în timp ce figura lui capătă o expresie ursuză și încurcată, se vede limpede că nu se poate hotărî încotro să privească, fapt pe care încearcă să-l ascundă îndreptîndu-și privirea oblic înainte, pe sub sprîncene, fixînd asfaltul. La o observație mai atentă, și tînărul sublocotenent trădează o ușoară sfială, care la el pare dominată însă, în mai mare măsură decît la bătrînul comandant, de oarecare grație și disciplină. Încordarea gurii sale se transformă într-un zîmbet deopotrivă de modest și de binevoitor, iar ochii îi alunecă deocamdată pe lîngă general, în depărtare, cu un calm liniștit și stăpînit, care are o aparență de naturalețe. Acum au ajuns la trei pași unul de celălalt. Și, în loc de a executa salutul reglementar, sublocotenentul dă capul puțin pe spate, scoate concomitent mîna dreaptă din buzunarul mantalei — dar numai dreapta, ceea ce pare surprinzător — și descrie, cu această dreaptă înmănușată în alb, o ușoară mișcare încurajatoare și afabilă, ce se rezumă la deschiderea degetelor cu palma în sus; iar generalul, care

a așteptat acest semn, cu brațele lăsate în jos, duce mîna la cască, se dă deoparte, lasă — cum s-ar spune — trotuarul liber, cu o semiplecăciune, și-l salută pe sublocotenent de jos în sus, cu fața roșie și cu ochi umeziți, plini de evlavie. Atunci sublocotenentul răspunde, cu mîna la șapcă, la salutul superiorului său, răspunde în timp ce o expresie de copilăroasă prietenie îi înflorește pe tot chipul, răspunde — și trece mai departe.

Minune ! Fantastică scenă ! Trece mai departe ! Lumea îl privește, dar el nu se uită la nimeni, cată drept înainte printre oameni, oarecum cu privirea unei doamne care se știe privită. Este salutat : atunci răspunde și el la salut, aproape cordial și, cu toate astea, de la distanță. După cîte se pare, nu merge prea bine ; ai impresia că nu prea e obișnuit să-și folosească picioarele sau că atenția generală îl stînjenește, atît de neregulat și de șovăitor îi e pasul, ba uneori pare chiar că șchioapătă. Un gardian ia poziție de drepți, o doamnă elegantă, care tocmai iese dintr-un magazin, se lasă într-un genunchi, surîzînd. Oamenii se întorc după el, arată cu capul spre el, ridică din sprîncene și-i rostesc în surdină numele...

Este Klaus Heinrich, fratele mai tînăr al lui Albrecht al II-lea și cel mai apropiat agnat în succesiunea la tron. Uite-l colo cum merge, încă mai poate fi văzut. Circulă printre oameni, cunoscut și totuși străin, merge prin mulțime și parcă e înconjurat de un gol, își urmează drumul de unul singur și poartă pe umerii săi înguști povara augustității sale.

STÎNJENEALA

CÎND VESTEA CĂ MAREA DUCESĂ Dorothea a dat naştere, la Grimmburg, pentru a doua oară unui prinţ, a ajuns în reşedinţă, prin cele mai felurite mijloace de comunicaţii ale erei moderne, s-au tras salve de tun. Şaptezeci şi două de salve, care au bubuit pe deasupra oraşului şi ţării, trase de către militarii de pe meterezele „Citadelei". Îndată după aceea, pentru a nu rămîne mai prejos, au pornit şi pompierii canonada, din tunurile municipale pentru dat onorul ; dar, între diferitele detonaţii interveneau pauze mari, ceea ce a provocat mare ilaritate în rîndurile populaţiei.

De pe o colină împădurită, castelul Grimmburg domina pitorescul orăşel cu acelaşi nume, care-şi oglindea acoperişurile înclinate, cenuşii, în braţul de fluviu ce curgea pe lîngă el şi la care puteai ajunge, din capitală, într-o jumătate de oră de mers cu nerentabilul tren local. Castelul semeţ, construit odinioară de către margraful Klaus

Grimmbart, străbunul stirpei princiare, era așezat acolo, sus : reîntinerit și reparat de mai multe ori în decursul timpului, înzestrat cu confortul vremurilor ce treceau, păstrat în bună stare de locuit și ca loc de baștină-al casei domnitoare, cinstit în mod deosebit ca leagăn al dinastiei. Căci legea casei și tradiția cereau ca toți descendenții direcți ai lui Grimmbart, toți copiii familiei domnitoare să fie născuți în mod obligatoriu aici. Această tradiție nu putea fi trecută ușor cu vederea. Țara văzuse suverani cu mintea limpede și dispuși s-o conteste, suverani care-și bătuseră joc de ea și care, cu toate astea, i se supuseseră totuși ridicînd din umeri. Acum era mult prea tîrziu pentru a se abate de la ea. Rațională și conformă cu spiritul vremii sau nu — de ce să se renunțe, fără a fi nevoie, la o datină memorabilă, care se verificase întrucîtva ? Poporul era convins că e ceva în asta. În decursul a cincisprezece generații, doi copii ai domnitorilor de pe tron văzuseră lumina zilei, din pricina unor întîmplări oarecare, în alte castele ; amîndoi avuseseră un sfîrșit nefiresc și nedemn. Dar de la Heinrich Ispășitorul și de la Johann cel Violent, împreună cu gingașele și mîndrele lor surori, pînă la Albrecht, tatăl marelui duce, și pînă la acesta însuși, toți suveranii țării împreună cu frații și surorile lor fuseseră aduși pe lume aici ; iar cu șase ani înainte, Dorothea dăduse viață tot aici primului ei fiu, marelui duce moștenitor.

Dealtfel, castelul de baștină era un loc de refugiu, pe cît de demn, pe atît de pașnic. Pentru răcoarea încăperilor sale, pentru farmecul umbros al împrejurimilor, era preferat, ca reședință de vară, chiar și rigid-agreabilului Hollerbrunn. Urcușul dinspre oraș, acea uliță cam barbar pavată, ce ducea printre niște locuințe sărăcăcioase și un zid în parapet, crăpat, pe sub bolți masive, pînă la vechea circiumă și hanul pentru străini de la intrarea în curtea castelului, în mijlocul căreia se afla statuia de piatră a lui Klauss Grimmbart, ziditorul, era pitoresc, fără a fi comod. Dar un parc impunător acoperea coama dealului pe care se afla castelul și ducea, pe drumuri confortabile, în jos, într-un ținut împădurit și ușor ondulat, care oferea nenumărate posibilități de plimbare cu trăsura sau de hoinăreală liniștită.

În ce privește interiorul castelului, acesta fusese supus ultima oară, încă la începutul domniei lui Johann Albrecht, unor cuprinzătoare reparații și înfrumusețări — cu cheltuieli ce stîrniseră multe discuții. Amenajarea încăperilor de locuit fusese completată și renovată într-un stil cavaleresc și, totodată, confortabil, dalele cu stemă din Sala judecății fuseseră refăcute întru totul după modelul celor vechi. Poleiala de aur a rafinatelor bolți cu arcade încrucișate în diferite variante strălucea împrospătată, toate încăperile fuseseră înzestrate cu parchet, iar atît sala cea mare de banchete, cît și cea mică, fuseseră împodobite de mîna de artist a profesorului von Lindemann — un eminent om cu studii academice — cu imense picturi murale, reprezentări din istoria casei domnitoare a țării, executate într-o manieră luminoasă și banală, ce era departe și neștiutoare de dorințele frămîntate ale școlilor mai noi. Nu lipsea nimic. Întrucît vechile șemineuri și sobe ale castelului, straniu policrome și înălțîndu-se în terase rotunde pînă-n tavan, nu prea erau utilizabile, fuseseră instalate sobe cu antracit, pentru a se permite șederea și pe timp de iarnă.

Dar, în ziua celor șaptezeci și două de salve, era anotimpul cel mai frumos, primăvară tîrzie, vară timpurie, început de iunie, a doua zi după Rusalii. Înștiințat telegrafic dis-de-dimineață că nașterea începuse spre ziuă, Johann Albrecht sosi la ora opt la Grimmburg, cu nerentabilul tren local, fu primit cu urări de bine de trei-patru personalități oficiale, primarul, judecătorul de acolo, pastorul, medicul orășelului, și porni imediat cu trăsura spre castel. În suita marelui duce sosiră ministrul de stat baron doctor Knobelsdorff și adjutantul său general, generalul de infanterie contele Schmettern. Puțin mai tîrziu își mai făcură apariția la castelul de baștină vreo doi-trei miniștri, predicatorul curții și președinte al consiliului superior al bisericii, domnul Wislizenus, cîțiva domni cu funcții superioare la curte și un adjutant încă tînăr, căpitanul von Lichterloh. Cu toate că medicul de casă al marelui duce, generalul doctor Eschrich, se afla lîngă lăuză, Johann Albrecht avusese capriciul să-l invite a-l însoți la castel și pe tînărul medic local, un oarecare doctor Sammet, care pe deasupra mai era și de origină evreiască. Omul acela mo-

dest, muncitor şi serios, care avea de lucru pînă peste cap şi nici nu se aşteptase la asemenea onoare, bîlbîise de cîteva ori : „Cu multă plăcere... cu mare plăcere...", ceea ce provocase unele zîmbete.

Marea ducesă folosea ca dormitor „iatacul miresei", o încăpere pentagonală, foarte pestriţ zugrăvită, care, situată la etajul întîi, oferea prin ferestrele ei solemne o priveliştе splendidă peste păduri, peste coline şi peste sinuozităţile fluviului, şi care era împodobită de jur-împrejur cu o friză de portrete în formă de medalion, chipuri ale mireselor princiare ce-şi aşteptaseră aici, în alte vremuri, stăpînii. Acolo stătea culcată Dorothea : pe după tăblia de la picioare a patului era petrecut un cordon lat şi rezistent, de care se ţinea ca un copil care se joacă de-a mînat caii, iar trupul ei frumos şi planturos se opintea din greu. Doctoriţa Gnadenbusch, moaşa, o femeie blîndă şi savantă, cu mîini mici, delicate şi cu ochi căprui, ce căpătau, prin lentilele rotunde şi groase ale ochelarilor, o strălucire misterioasă, o susţinea pe principesă, spunîndu-i :

„Trageţi cu putere, trageţi cu putere de cordon, alteţă regală... Merge repede... E uşor de tot... A doua oară... nu mai contează... Binevoiţi să depărtaţi genunchii... Şi bărbia mereu în piept..."

O îngrijitoare, îmbrăcată ca şi ea în alb, dădea de asemenea o mînă de ajutor şi, în pauze, umbla primprejur, cu paşi mari, ducînd recipiente şi feşe. Medicul de casă, un om încruntat, cu barbă neagră-căruntă, a cărui pleoapă stîngă părea paralizată, supraveghea naşterea. Purta un halat de operaţii peste uniforma sa de general medic. Din cînd în cînd îşi făcea apariţia în iatac, pentru a se informa de progresul naşterii, guvernanta-şefă şi confidenta Dorotheei, baroneasa von Schulenburg-Tressen, o femeie corpolentă şi astmatică, cu un aspect indiscutabil mic-burghez, care obişnuia să dezvăluie, însă, la balurile palatului, un pogon de decolteu. Sărută mîna stăpînei şi se întoarse îndărăt într-o odăiţă retrasă, unde făceau conversaţie cîteva doamne costelive, care aveau în grijă cheile, împreună cu camerierul de serviciu al marii ducese, un anume conte Windisch. Doctorul Sammet, care îmbrăcase halatul de olandă peste frac, ca pe un dominou, aştepta lîngă lavoar într-o atitudine modestă şi atentă.

Johann Albrecht își petrecea timpul într-o încăpere boltită ce invita la muncă și contemplare, separată de „iatacul miresei" doar prin așa-numitul „cabinet de frezat" și printr-o cameră de trecere. Purta denumirea de „bibliotecă", avînd în vedere mai multe foliante manuscrise care erau rezemate oblic în imensul dulap și care conțineau istoricul castelului. Încăperea era mobilată ca birou. Bordura pereților era ornamentată cu globuri. Prin fereastra ogivală, deschisă, sufla vîntul puternic al înălțimilor. Marele duce ceruse să i se servească ceaiul, camerierul Prahl, în persoană, adusese serviciul ; dar acesta rămăsese uitat pe tăblia birouașului, iar Johann Albrecht umbla dintr-un colț într-altul, într-o stare de neliniște, de neplăcută încordare. Pașii îi erau însoțiți de necontenitul scîrțîit al cizmelor de lac. Adjutantul suveranului, căpitanul von Lichterloh, trăgea cu urechea, plictisindu-se în camera de trecere, aproape goală.

Miniștrii, adjutantul-general, predicatorul curții și cei cu rang la curte, vreo nouă sau zece domni, așteptau în sălile de reprezentare de la mezanin. Colindau prin sala mare și cea mică de banchete, unde, printre tablourile lui Lindemann, erau atîrnate drapele și arme ; se rezemau de coloanele fusiforme, care se desfășurau deasupra lor, în bolți policrome ; se opreau în fața ferestrelor înguste și înalte pînă-n tavan și priveau, prin ochiurile prinse în rame de plumb, în jos, peste fluviu și orășel ; se așezau pe lavițele de piatră, ce se-ntindeau de-a lungul pereților, sau în jilțurile din fața șemineurilor, ale căror acoperișuri gotice erau susținute de niște mici ștrengari de piatră, plutind în aer gîrboviți și caricaturali. Ziua senină făcea să sclipească fireturile ce tiveau uniformele, stelele ordinelor de pe piepții umflați cu vată, latele lampasuri de aur de la pantalonii demnitarilor.

Conversația mergea greu. Necontenit se ridicau tricornuri sau mîini înmănușate în alb în dreptul gurilor ce căscau spasmodic. Aproape toți domnii aveau lacrimi în ochi. Cei mai mulți dintre ei nici nu avuseseră timp să ia micul dejun. Cîțiva își găseau o distracție în a supune unei cercetări minuțioase trusa de operație și recipientul sferic de cloroform, învelit în piele, pe care generalul medic Eschrich le depusese acolo pentru orice eventualitate. După

ce povesti mai multe istorioare în felul său sacadat şi flecar, prim-mareşalul curţii von Bühl zu Bühl — un om voinic cu mişcări fandosite, cu o meşă falsă, castanie, cu ţvicăr de aur şi unghii lungi şi galbene — se instală într-un fotoliu şi făcu uz de darul său de a dormi cu ochii deschişi — adică de a pierde conştiinţa timpului şi a spaţiului, ţinînd privirea fixă şi păstrînd ţinuta cea mai demnă, fără a aduce însă nici cea mai mică ofensă demnităţii locului.

Doctorul von Schröder, ministrul finanţelor şi al agriculturii, purta în ziua aceea o discuţie cu ministrul de stat doctorul baron Knobelsdorff, ministrul de interne, de externe şi al Casei Marelui Duce. Era o conversaţie incoerentă, care începuse cu consideraţii de artă, trecuse la chestiuni financiare şi economice, pomenise, în sens relativ defavorabil, pe un înalt funcţionar al curţii şi se preocupă apoi şi de persoana stăpînilor supremi. Ea începuse cînd domnii, ţinînd pălăriile cu mîna la spate, stăteau în faţa unui tablou din marea sală de banchete şi gîndeau amîndoi, de fapt, mai multe decît rosteau. Ministrul de finanţe spuse :

„Şi ăsta ? Ăsta ce-i ? Ce se petrece în el ? Excelenţa voastră sînteţi atît de informat..."

„Superficial. Reprezintă investirea ca vasali a doi principi tineri ai casei de către unchiul lor, împăratul roman. Excelenţa voastră îi vede colo pe cei doi tineri domni îngenunchind şi depunînd jurămîntul, cu mare ceremonial, pe spada împăratului..."

„Frumos, neobişnuit de frumos ! Ce culori ! Uluitoare ! Ce încîntătoare sînt buclele aurii ale principilor ! Iar împăratul... e împărat aşa cum scrie la carte ! Mda, acest Lindemann îşi merită distincţiile ce i-au fost acordate."

„Întrutotul. Care i-au fost acordate, le merită."

Doctorul Schröder, un om înalt, cu barba colilie, purtînd pe nasul alb nişte ochelari de aur, delicat croiţi, şi avînd o burtă ce se reliefa imediat dedesubtul stomacului şi o ceafă groasă ce se revărsa peste gulerul scrobit şi brodat al fracului, privea puţin cam sceptic, fără să întoarcă ochii de la tablou, dar atins de o neîncredere ce-l cuprindea uneori în discuţiile cu baronul. Acest Knobelsdorff, acest favorit şi funcţionar suprem era atît de ambiguu...

Uneori afirmațiile sale, răspunsurile sale erau învăluite de o batjocură irezistibilă. Călătorise mult, cunoștea întreg mapamondul, era atît de variat informat, interesîndu-se de toate de o manieră surprinzătoare și liberă. Totuși era corect... Domnul von Schröder nu prea îl înțelegea. Cu toată identitatea de păreri, nu era posibil să te simți întrutotul de acord cu el. Opiniile lui erau pline de o rezervă tainică, aprecierile de o îngăduință care te neliniștea, neștiind dacă reprezintă justiție sau desconsiderare. Dar cel mai suspect era zîmbetul său, zîmbetul ochilor, fără participarea gurii, zîmbet care părea să se nască din ridurile dispuse ca niște raze la coada ochilor sau, dimpotrivă, părea să fi produs cu vremea aceste riduri... Baronul Knobelsdorff era mai tînăr decît ministrul de finanțe, un bărbat pe atunci în floarea vîrstei, deși mustața tunsă și părul lins, cu cărare la mijloc, erau ușor încărunțite, — dealtfel îndesat, cu gîtul scurt și vizibil sugrumat de gulerul ținutei de ceremonii, care era acoperită de fireturi pînă la tivul pulpanelor. Îl lăsă o clipă pe domnul von Schröder pradă nedumeririi sale, apoi continuă :

„Numai că, în interesul unei lăudabile conduceri a finanțelor curții, ar fi de dorit ca acest celebru om să se mulțumească ceva mai mult cu decorații și titluri și... vorbind pe șleau, cam cît o fi costat acest agreabil tablou ?“

Domnul von Schröder prinse din nou viață. Dorința, speranța de a se înțelege cu baronul, de a ajunge, totuși, la intimitate și la o unanimitate confidențială de păreri, îl făcu să devină zelos.

„Exact gîndul meu ! spuse el, întorcîndu-se pentru a relua plimbarea prin saloane. Excelența voastră îmi luați întrebarea din gură. Cît s-o fi plătit oare pentru această investire de vasali ? Cît, oare, pentru restul acestei splendori cromatice de pe pereții de-aici ? Căci restaurarea castelului a costat, acum șase ani, *in summa* un milion.“

„Prost calculat.“

„Rotund și netto ! Iar această *summa* a fost verificată și aprobată de prim-mareșalul curții von Bühl zu Bühl care se lasă, acolo în fund, în voia plăcutei sale catalepsii, apoi a fost verificată, aprobată și lichidată de directorul finanțelor curții, contele Trümerhauff...“

„Lichidată sau trecută la datorii.“

„Una din două!... Această *summa*, zic eu, impusă și pretinsă unei casierii, unei casierii..."

„Cu un cuvînt: casieriei administrației bunurilor marelui duce."

„Excelența voastră știe la fel de bine ca și mine, ce vrea să spună asta. Nu, zău, mă ia cu frig... jur că nu sînt nici zgîrcit, nici ipohondru, dar mă ia cu frig la inimă cînd mă gîndesc că, avînd în vedere împrejurările existente, se aruncă un milion cu atîta sînge rece, pentru ce? Pentru un fleac, pentru un capriciu nostim, pentru strălucitoarea recondiționare a castelului de baștină, unde trebuie să fie născut..."

Domnul von Knobelsdorff rîse:

„Da, zău, romantismul e un lux, și încă unul costisitor! Excelență, sînt de părerea dumneavoastră, firește! Dar gîndiți-vă că, în ultimă analiză, toată starea dezastruoasă a gospodăriei princiare își are cauza în acest lux romantic. Răul începe cu faptul că principii sînt țărani; averile lor constau din terenuri și pămînturi, veniturile lor din produse agricole. În ziua de azi... Nu s-au putut decide nici pînă astăzi să devină industriași și oameni de finanțe. Se lasă conduși, cu o regretabilă îndărătnicie, de anumite noțiuni fundamentale desuete și ideologice, ca de pildă noțiunile de fidelitate și de demnitate. Averea princiară este imobilizată — prin fideicomis — de fidelitate. Înstrăinările avantajoase sînt excluse. Amanetarea ipotecară, procurarea de credite în scopul ameliorărilor economice le par inadmisibile. Administrația este îngrădită, cu strictețe, în valorificarea conjuncturilor de afaceri — de către demnitate. Iertați-mă, nu-i așa? Vă spun adevăruri elementare. Cine ține atît de mult — ca acest gen de oameni — la o comportare bună, firește că nu poate și nu vrea să țină pasul cu libertatea de deplasare și cu inițiativa nelimitată a oamenilor de afaceri mai puțin îndărătnici și mai puțin obligați ideal. Ei, la urma urmei, ce vrea să-nsemne, față de acest lux negativ, milionul negativ care a fost jertfit de dragul unui capriciu nostim, pentru a repeta expresia excelenței voastre? Măcar dacă asta ar rămîne așa! Dar mai avem sarcina permanentă a cheltuielilor pentru o întreținere acceptabil de demnă a curții. Apoi sînt de întreținut castelele și parcurile lor: Hollerbrunn, Monbrillant, Premiul de

vînătoare, nu-i așa... Ermitajul, Locul delfinului, Fazaneria, și celelalte... am uitat castelul „Casa binecuvîntată și ruina Haderstein... fără a mai vorbi de Palatul vechi... Sînt prost întreținute, dar reprezintă un capitol din buget... Apoi mai sînt de subvenționat Teatrul Curții, Galeria, Biblioteca. În fine, sînt sutele de pensii de plătit, tot fără o obligație legală, numai din fidelitate și demnitate. Și în ce manieră princiară a sărit marele duce în ajutor la ultimele inundații... Dar vă țin un adevărat discurs !"

„Un discurs, spuse ministrul de finanțe, cu care excelența voastră gîndeați că-mi faceți opoziție, în timp ce mă sprijiniți cu el. Preascumpe baroane — și la aceste cuvinte domnul von Schröder își duse mîna la inimă — am certitudinea că, în privința opiniei mele, a opiniei mele loiale, este exclus orice *malentendu* între dumneavoastră și mine. Regele nu poate face ceva injust... Persoana supremă este mai presus de orice reproș. Dar o vină, ah, ce cuvînt ambiguu !... o vină există și eu o pun, fără șovăială, pe seama contelui Trümmerhauff. Faptul că predecesorii săi în acest post i-au dus de nas pe suveranii lor cu privire la situația materială a curții era în spiritul vremii și era scuzabil. Dar comportarea contelui Trümmerhauff nu mai e. Lui, în calitatea de director al finanțelor curții, iar fi revenit obligația să pună capăt indolenței ce... domnește, lui i-ar reveni și astăzi obligația să pună la curent, fără menajamente, pe alteța sa regală..."

Domnul von Knobelsdorff zîmbi cu sprîncenele ridicate.

„Adevărat ? spuse el. Așadar părerea excelenței voastre e că numirea contelui s-a făcut în acest scop ? Iar eu, eu îmi imaginez uimirea îndreptățită a acestui nobil, dacă i-ați expune părerea dumneavoastră despre asemenea lucruri. Nu, nu... Excelența voastră nu trebuie să vă înșelați în privința faptului că această numire a inclus în sine o manifestare de voință foarte calculată a alteței sale regale, pe care cel numit era primul care trebuia s-o respecte. Ea însemna nu numai : «Eu nu știu nimic», ci și «Eu nu vreau să știu nimic». Poți fi o personalitate exclusiv decorativă și totuși capabilă să înțelegi acest lucru... Dealtfel... sincer vorbind... am înțeles-o cu toții. Și pentru noi toți e valabilă, în ultimă analiză, doar o circumstanță atenuantă : aceea

că nu există nici un principe pe lume, față de care... faptul de a-i vorbi despre datoriile lui să fie mai puțin fatal, decît față de alteța sa regală. Domnitorul nostru are în felul lui de a fi ceva, care te face să-ți înghețe pe buze asemenea meschinării..."

„Foarte adevărat. Foarte adevărat", făcu domnul von Schröder. Oftă și își mîngîie, gînditor, garnitura de fulgi de lebădă a tricornului. Cei doi domni ședeau, pe jumătate întorși unul spre altul, într-un loc mai înalt, pe o banchetă la fereastra unei nișe spațioase, pe lîngă care trecea, pe afară, un coridor îngust de piatră, un fel de galerie, care oferea, prin arcadele ogivale, o perspectivă asupra orășelului. Domnul von Schröder vorbi din nou :

„Îmi răspundeți, domnule baron, păreți să mă contraziceți și cuvintele dumneavoastră sînt în fond mai neîncrezătoare și mai amare decît ale mele."

Domnul von Knobelsdorff tăcu, cu un gest vag și indefinit concedant.

„S-ar prea putea, spuse ministrul de finanțe și dădu posomorît din cap, privindu-și pălăria. S-ar prea putea ca excelența dumneavoastră să aveți dreptate. Poate că sîntem vinovați cu toții, noi și predecesorii noștri. Cîte, oare, n-ar fi trebuit să fie împiedicate ! Vedeți dumneavoastră, domnule baron, odată, acum zece ani, s-a ivit prilejul de-a asana finanțele curții, chiar și numai de a le ameliora, dacă vreți. Prilejul s-a pierdut. Noi ne înțelegem unul pe altul. Marele duce a avut atunci în mînă, ca un om fermecător ce e, posibilitatea de a aranja situația printr-o căsătorie care, dintr-un punct de vedere sănătos, s-ar fi putut numi strălucită. În schimb... las deoparte sentimentele mele... dar n-am să uit niciodată mutra jalnică cu care a fost rostită în toată țara cifra dotei..."

„Marea ducesă, interveni domnul von Knobelsdorff, și ridurile de la cozile ochilor dispărură aproape complet, este una dintre cele mai frumoase femei pe care am văzut-o vreodată."

„O ripostă, care se potrivește excelenței voastre. O ripostă estetică. O ripostă care ar rezista, chiar și dacă alegerea alteței sale regale s-ar fi oprit, ca aceea a fratelui său Lambert, la o membră a baletului curții..."

„Oo, în privința asta nu era nici un pericol. Gustul stă-

pînului este greu de satisfăcut, a dovedit-o. Necesităţile sale au constituit totdeauna contrariul acelei lipse de alegere pe care a manifestat-o toată viaţa sa prinţul Lambert. El s-a hotărît tîrziu să se căsătorească. Aproape se renunţase la speranţa într-o descendenţă directă. De voie sau de nevoie, lumea se resemnase să-l vadă ca moştenitor al tronului pe prinţul Lambert, despre a cărui proastă dispoziţie sîntem de acord. Deodată, la puţine zile după urcarea sa pe tron, Johann Albrecht o cunoaşte pe principesa Dorothea şi exclamă: asta sau nici una! Şi Marele Ducat are o mamă a ţării. Excelenţa voastră aţi amintit mutrele îngrijorate care s-au ivit cînd s-a aflat cifra dotei — dar n-aţi amintit şi bucuria entuziastă care a domnit, cu toate acestea. O principesă săracă, firește. Dar frumuseţea, o asemenea frumuseţe nu este oare o forţă care te face fericit, sau ba? De neuitat venirea ei! A fost iubită din clipa cînd şi-a îndreptat primul surîs spre poporul ce-o privea. Excelenţa voastră trebuie să-mi îngăduiţi să-mi mărturisesc încă o dată credinţa în idealismul poporului. Poporul vrea să vadă în principele său tot ce are el mai bun, mai înalt, visul său, nu punga sa. Pentru a o reprezenta pe aceasta, există alţi oameni..."

„Nu există alţi oameni. La noi nu."

„Un fapt regretabil în sine. Principalul e că Dorothea ne-a dăruit un moştenitor al tronului..."

„În care dare-ar cerul să se dezvolte un oarecare simţ al cifrelor."

„De acord."

Aici se termină discuţia celor doi miniştri. Se întrerupse, fu întreruptă, şi anume prin faptul că tînărul aghiotant von Lichterloh anunţă naşterea fericit terminată. În sala mică de banchete se produse rumoare şi toţi domnii se găsiră reuniţi acolo. Una dintre marile uşi sculptate fu deschisă cu vioiciune şi aghiotantul îşi făcu apariţia în sală. Avea faţa îmbujorată, ochi albaştri, soldăţeşti, o mustaţă cînepie zbîrlită şi, la guler, galoanele argintii ale regimentului de gardă. Emoţionat şi puţin dezlănţuit, ca un om eliberat de o plictiseală de moarte, plin de bucuria unei veşti bune, trecu cu exuberanţă, sub imperiul sentimentului unei clipe neobişnuite, peste protocol şi regulament. Salută vesel, ridicînd, cu cotul depărtat de corp, mînerul

sabiei aproape pînă în dreptul pieptului şi strigă cu un fornăit arogant : „Raportez respectuos : un prinţ !“

„*À la bonne heure !*“ sări generalul adjutant contele Schmettern.

„Îmbucurător, foarte îmbucurător, asta zic şi eu că e cît se poate de îmbucurător !“ vorbi prim-mareşalul von Bühl zu Bühl în maniera sa bolborosită ; revenise numaidecît la starea de conştienţă.

Preşedintele consiliului superior al bisericii, doctorul Wislizenus, un domn cu faţa întinsă, bărbierită, şi cu o ţinută frumoasă, care ajunsese, la o vîrstă încă relativ tînără, la marea demnitate, ca fiu al unui general şi datorită distincţiei sale personale, şi pe a cărui jachetă neagră, mătăsoasă, se boltea steaua unui ordin, şi împreună mîinile albe, sub piept, şi spuse cu un glas ce suna plăcut :

„Dumnezeu s-o binecuvînteze pe Alteţa Sa Mareducală !“

„Uiţi, domnule căpitan, interveni domnul von Knobelsdorff zîmbind, că încalci, cu constatările dumitale, drepturile şi îndatoririle mele. Pînă cînd nu voi fi făcut cea mai temeinică cercetare cu privire la situaţia de fapt, întrebarea, dacă e prinţ sau prinţesă, rămîne nedecisă...“

Toţi rîseră şi domnul von Lichterloh răspunse :

„La ordin, excelenţă ! Am dealtfel şi onoarea să rog pe excelenţa voastră, din cea mai înaltă însărcinare...“

Acest schimb de cuvinte se referea la funcţiunea ministrului de ofiţer al stării civile a casei marelui duce, în care calitate era chemat şi obligat să constate, cu propriii ochi, sexul copilului princiar şi să-l înregistreze administrativ. Domnul von Knobelsdorff rezolvă această formalitate în aşa-numitul cabinet de frezat, unde era îmbăiat nou-născutul, dar întîrzie acolo mai mult decît se aşteptase el însuşi, consternat şi reţinut de o constatare penibilă, asupra căreia păstră deocamdată tăcere faţă de toată lumea, în afară de doică.

Doctoriţa Gnadenbusch dezveli copilul în faţa lui şi ochii ei, strălucind misterios îndărătul lentilelor groase ale ochelarilor, se plimbară de cîteva ori de la ministrul de stat la mica făptură roşie-arămie care căuta să apuce ceva cu o mînă — numai cu o singură mînă —, de parcă ar fi vrut să întrebe : „Este exact ?“ — Era exact, domnul von Kno-

belsdorff era satisfăcut şi moaşa înveli copilul la loc. Dar nici după asta nu încetă să privească cînd în jos, spre prinţ, cînd în sus, spre baron, pînă ce-i îndreptă privirea spre locul unde voia. Cutele de la colţul ochilor dispărură, baronul încruntă din sprîncene, examină, compară, pipăi, cercetă cazul vreme de două-trei minute şi întrebă în cele din urmă :

„Marele duce a văzut asta ?"

„Nu, excelenţă."

„Cînd o vedea marele duce una ca asta", vorbi Knobelsdorff, să-i spui că o să crească ulterior pînă la dimensiunea normală."

Iar domnilor de la mezanin le raportă : „Un prinţ voinic !"

Dar, la vreo zece sau cincisprezece minute după el, făcu şi marele duce penibila descoperire, — lucrul era inevitabil ; şi ca urmare avu loc o scenă penibilă pentru medicul general Eschrich, iar pentru doctorul grimmburghez Sammet o întrevedere cu marele duce, care-l făcu să urce mult în stima acestuia şi îi fu de folos pentru cariera sa ulterioară. Pe scurt, lucrurile s-au petrecut precum urmează.

Imediat după naştere, Johann Albrecht zăbovise din nou în bibliotecă şi stătuse apoi cîtva timp la patul de lăuzie, mînă în mînă cu soţia sa. După aceea se duse în „cabinetul de frezat", unde sugarul era culcat în pătuţul lui înalt, delicat poleit cu aur şi învăluit pe jumătate de o perdea de mătase albastră, şi se lăsă într-un fotoliu, tras repede lîngă fiul său. Dar, în timp ce şedea şi privea copilul dormind, se întîmplă să observe ceea ce tare ar fi vrut ceilalţi să-i tăinuiască. Trase plapuma mai în jos, se înroşi şi făcu apoi tot ceea ce făcuse şi domnul von Knobelsdorff înaintea lui, se uită pe rînd la doctoriţa Gnadenbusch şi la soră, care amuţiră, aruncă o privire spre uşa închisă a iatacului şi se întoarse, cu pas agitat, în bibliotecă.

Aici scuturâ numaidecît clopoţelul de argint, împodobit cu un vultur, care se afla pe birou şi-l făcu să răsune, apoi îi spuse, foarte scurt şi rece, domnului von Lichterloh care intră zorindu-şi pintenii : „Doresc să vină domnul Eschrich".

Cînd marele duce era furios pe vreo persoană din anturajul său, obişnuia să-l dezbrace pe respectivul, pentru

moment, de toate titlurile și demnitățile sale și să nu-i lase decît numele.

Tînărul aghiotant zornăi din nou din pinteni și se trase îndărăt. Johann Albrecht măsură de cîteva ori încăperea, scîrțiind violent din cizme, apoi, cînd auzi că domnul von Lichterloh îl introduce în anticameră pe cel chemat, luă poziția de audiență, lîngă birou.

Cum sta așa, cu capul întors, mîndru, în semiprofil, cu brațul stîng — ce depărta jacheta, căptușită cu mătase, de jileteа albă — înfipt bine în șold, semăna întrutotul cu portretul său făcut de mîna profesorului Lindemann, portret care făcea pereche cu acela al Dorotheei, în palatul de reședință, în Sala celor douăsprezece luni, alături de marea oglindă de deasupra șemineului, ambele fiind difuzate în public prin numeroase reproduceri, fotografii și cărți poștale ilustrate. Deosebirea era numai că, în acel tablou, Johann Albrecht părea să aibă statură eroică, în timp ce în realitate era abia de înălțime mijlocie. Fruntea îi era înaltă, din pleșuvie, iar de sub sprîncenele încărunțite ochii săi albaștri, învăluiți într-o umbrire mată, priveau scrutător, cu o trufie obosită. Avea pometii lați, așezați puțin prea sus, ceea ce era o caracteristică a poporului său. Favoriții și musca de sub buza de jos erau cărunte, mustața răsucită — aproape albă. De la nările umflate ale nasului său robust, dar încovoiat cu distincție, porneau oblic două scobituri neobișnuit de adînci ce se pierdeau în barbă. În scobitura vestei sale de pichet strălucea panglica galbenă ca lămîia a Ordinului pentru constanță al casei princiare. La butonieră, marele duce purta un buchețel de garoafe.

Medicul general Eschrich intră cu o plecăciune adîncă. Își scoase halatul alb. Pleoapa lui paralizată atîrna, mai grea ca de obicei, peste lumina ochiului. Făcea o impresie sumbră și nenorocită.

Marele duce, cu stînga în șold, dădu capul pe spate, întinse dreapta și o mișcă de mai multe ori prin aer încolo și-ncoace, cu palma în sus, scurt și nerăbdător.

„Aștept o explicație, o justificare, domnule general medic, vorbi el cu un glas ce tremura de enervare. Vei avea bunătatea să-mi dai socoteală. Cé e cu brațul copilului ?"

Medicul de casă ridică puțin brațele cu un gest slab de neputință și nevinovăție. Spuse :

„Binevoiți, alteță regală... O întîmplare nefericită. Condiții defavorabile în timpul graviditătii alteței sale regale..."

„Astea sînt vorbe !" Marele duce era atît de enervat, încît nici nu dorea o justificare, pur și simplu o împiedica. „Îți atrag atenția, domnul meu, că mi-am ieșit din fire. Întîmplare nefericită ! Trebuia să împiedici intîmplările nefericite..."

Medicul general sta în fața lui pe jumătate înclinat și vorbea în jos, spre pămînt, cu vocea umil scăzută.

„Vă rog, preasupus, să-mi îngăduiți să amintesc, cel puțin, că nu port singur răspunderea. Consilierul privat Grasanger a examinat-o pe alteța sa regală, — o autoritate în materie de ginecologie... Dar, în cazul ăsta, răspunderea nu poate reveni nimănui..."

„Nimănui... Mda ! Îmi permit să te fac răspunzător pe dumneata... Răspunzi față de mine... Dumneata ai supravegheat sarcina, ai ajutat la naștere, M-am bazat pe cunoștințele care corespund rangului dumitale, domnule medic general, mi-am pus toată încrederea în experiența dumitale. Am fost înșelat amarnic, decepționat amarnic. Rezultatul conștiinciozității dumitale constă în faptul că a fost adus pe lume un copil... schilod..."

„Binevoiți, alteță regală, să luați în considerație, cu toată bunăvoința..."

„Am luat în considerație. Am cîntărit și am găsit că e prea ușor... Mulțumesc !"

Generalul medic Eschrich se retrase de-a-ndăratelea, înclinîndu-se. În anticameră ridică din umeri, foarte roșu la față. Marele duce își reluă mersul de colo pînă colo, prin bibliotecă, scîrțiind din cizme în mînia sa princiară, nedrept, needificat și stupid în însingurarea sa. Fie că voia să-l jignească în continuare pe medicul curant, fie că regreta că se lipsise astfel de orice lămurire, după zece minute interveni evenimentul neașteptat și anume : marele duce îl chemă la el, prin domnul von Lichterloh, pe tînărul doctor Sammet.

Cînd primi vestea, doctorul spuse iar : „Cu mare plăcere... cu mare plăcere..." și chiar păli puțin, dar apoi se

comportă excelent. E drept că nu cunoștea eticheta curții și că se înclină prea devreme, încă din pragul ușii, astfel că aghiotantul n-o putu închide în urma lui și-i șopti că-l roagă să înainteze puțin ; apoi, se prezentă degajat și agreabil și răspunse satisfăcător, deși, în vorbire, vădi deprinderea de a începe cam greu frazele, cu sunete premergătoare șovăielnice, și de a intercala între ele, ca pentru o modestă confirmare, cîte un „mda". Își purta părul blond-închis tuns perie, iar mustața îi atîrna neglijent. Bărbia și obrajii îi erau bine bărbieriți și ușor iritați din cauza asta. Ținea capul puțin înclinat într-o parte, iar privirea ochilor săi cenușii reflecta inteligență și blîndețe activă. Nasul, care i se lăsa prea mult peste mustață, indica originea sa. Pusese un papion negru la frac, iar ghetele lustruite aveau o croială rustică. Cu o mînă la lanțul de argint al ceasului, ținea cotul strîns lipit de torace. În înfățișarea lui își găsceau expresie onestitatea și caracterul practic, care trezeau încredere.

Marele duce i se adresă neobișnuit de condescendent, puțin cam în felul unui profesor care a certat un elev rău și se adresează altuia cu o blîndețe subită.

„Domnule doctor, am pus să te cheme... Doresc de la dumneata informații în privința acelui cusur al trupului prințului nou-născut... Presupun că nu ți-a scăpat neobservat... Mă aflu în fața unei enigme... Într-un cuvînt, te rog să-mi spui părerea dumitale." Și, schimbîndu-și poziția, marele duce termină cu o mișcare frumoasă a mîinii, prin care-i dădea cuvîntul doctorului.

Doctorul Sammet îl privi tăcut și atent, parcă așteptînd ca marele duce să isprăvească de vorbit. Apoi spuse :

„Mda. Este vorba, așadar, de un caz care nu intervine prea frecvent, dar care ne e totuși bine cunoscut și familiar. Mda. În esență, este un caz de atrofie..."

„Cum ați spus ?... Atrofie ?..."

„Iertați-mă, alteță regală. Vreau să spun sfrijire. Mda."

„Foarte adevărat. Sfrijire. Se potrivește. Mîna stîngă e sfrijită. Dar e nemaipomenit ! Nu înțeleg una ca asta ! Niciodată n-a mai existat asemenea lucru în familia mea. Se vorbește în ultima vreme despre creditate..."

Din nou doctorul îl contemplă tăcut și atent pe acest suveran impunător, dar trăind, parcă, pe altă lume, la

care ajunsese de curînd vestea că în ultima vreme se vorbește despre ereditate... Răspunse simplu :

„Iertare, alteță regală, dar nici nu poate fi vorba despre ereditate în cazul de față."

„Aha ! Într-adevăr, nu ! vorbi marele duce puțin ironic. Resimt asta ca o satisfacție. Dar vrei să fii atît de bun și să-mi spui despre ce este vorba de fapt ?"

„Cu multă plăcere, alteță regală. Malformația are o cauză pur mecanică, mda. S-a produs o strangulare mecanică în timpul dezvoltării fătului. Asemenea malformații le numim formații strangulatorii, mda."

Marele duce asculta cu o scîrbă plină de teamă ; se temea evident de efectul oricărui cuvînt nou asupra sensibilității sale. Ținea sprîncenele încruntate și gura deschisă ; cele două scobituri, ce se pierdeau în barbă, păreau din cauza asta și mai adînci. Spuse :

„Formații strangulatorii... Dar cum, pentru Dumnezeu... Nu mă pot îndoi că s-a avut toată grija..."

„Formațiile strangulatorii, răspunse doctorul Sammet, pot lua naștere în diverse feluri. Dar se poate afirma cu relativă certitudine că, în cazul nostru... în acest caz, amnionul poartă vina."

„Cum ați spus... amnionul ?"

„Este una dintre peliculele ovulului. Mda. În anumite împrejurări, desprinderea de embrion a acestei pelicule poate întîrzia și se poate produce atît de anevoios, încît să se formeze, prin întindere, fire și cordoane între cele două, fire amniotice, cum le spunem, mda. Aceste fire pot deveni periculoase, căci se pot încolăci în jurul unor membre ale copilului, le pot sugruma, de pildă pot să ligatureze complet căile vitale ale unei mîini și s-o amputeze, mda."

„Dumnezeule... s-o amputeze ! Deci trebuie să mai și fim recunoscători că nu s-a ajuns pînă la amputarea mîinii ?"

„S-ar fi putut întîmpla. Mda. Dar este sigur că a fost strangulare și, în consecință, atrofie."

„Și asta nu se poate observa, nici prevedea, nici împiedica ?"

„Nu, alteță regală. Categoric, nu. Este absolut sigur că nu-i revine numănui nici o vină. Asemenea strangulații își

înfăptuiesc opera într-ascuns. Sîntem neputincioşi în faţa lor. Mda."

„Şi... malformaţia e incurabilă ? Mîna va rămîne sfrijită?"

Doctorul Sammet şovăi, îl privi cu bunătate pe marele duce.

„O compensare perfectă nu se va produce, asta nu, vorbi el precaut. Dar şi mîna sfrijită se va dezvolta totuşi, comparativ, puţin, da, da, asta oricum..."

„Va putea fi folosită ? Folosibilă ? De pildă pentru ţinut frîul calului sau pentru gesturi cu mîna, cum se obişnuieşte ?"

„Folosibilă... puţin... Poate nu chiar atît de mult. Dar, la urma urmei, mai este mîna dreaptă, care e perfect sănătoasă."

„Cusurul va fi foarte vizibil ? întrebă marele duce şi cercetă îngrijorat faţa doctorului Sammet... Foarte bătător la ochi ? Crezi că o să prejudicieze foarte tare aspectul general ?"

„Mulţi oameni, răspunse doctorul Sammet evaziv, trăiesc şi acţionează sub povara unor prejudicieri grave. Mda."

Marele duce îi întoarse spatele şi începu să se plimbe prin încăpere. Doctorul Sammet îi făcu, respectuos, loc, retrăgîndu-se, în acest scop, pînă la uşă. În cele din urmă, marele duce se postă din nou lîngă birou şi spuse :

„Acum sînt informat, domnule doctor ; îţi mulţumesc pentru expunerea dumitale. Îţi stăpîneşti bine meseria, nu încape îndoială. De ce trăieşti la Grimmburg ? De ce nu profesezi în rezidenţă ?"

„Sînt încă tînăr, alteţă regală, şi, înainte de a mă dedica profesării unei specialităţi în capitală, aş vrea să activez, vreme de cîţiva ani, cît mai multilateral, să practic în tot felul şi să mă informez. Pentru asta, un orăşel de provincie ca Grimmburg oferă cea mai bună posibilitate. Mda."

„Foarte serios, foarte respectabil. Cărei specialităţi te gîndeşti să te dedici mai tîrziu ?"

„Bolilor de copii, alteţă regală. Intenţionez să mă fac medic de copii. Mda."

„Eşti evreu ?" întrebă marele duce, dînd capul pe spate şi mijindu-şi ochii...

„Da, alteță regală."

„Aha. Vrei să-mi mai răspunzi la o întrebare? Ai resimțit originea dumitale vreodată ca o piedică în carieră, ca un handicap în concurența profesională? Întreb ca suveran al țării, care ține, în mod special, la valabilitatea necondiționată și privată, nu numai administrativă, a principiului egalității."

„Oricine din marele ducat are dreptul să muncească", răspunse doctorul Sammet. Apoi mai spuse multe; începea frazele anevoie, scoțînd cîteva sunete premergătoare șovăielnice, în timp ce-și mișca cotul ca o aripă scurtă, într-un mod stîngaci, dar pătimaș; apoi adăugă cu o voce înăbușită, dar lăuntric plină de ardoare și reținută: „Nici un principiu egalitarist — dacă îmi pot îngădui remarca asta — nu va putea împiedica vreodată menținerea, în mijlocul vieții obștești, a unor excepții și forme speciale puse în evidență de norma burgheză într-un sens fie sublim, fie deocheat. Individul ar face mai bine să nu întrebe care e specificul situației sale deosebite, ci să vadă, în această punere în evidență esențialul și să deducă din ea, în orice caz, o îndatorire excepțională. Ești mai curînd în avantaj decît în dezavantaj, față de majoritatea oamenilor comozi, dacă ai un mobil în plus față de ei, pentru realizări neobișnuite. Mda, mda", repetă doctorul Sammet. Era răspunsul pe care-l întărise cu doi „mda".

„Bine... nu e rău, e foarte recomandabil, cel puțin", spuse marele duce, cîntărind vorbele. În frazele doctorului Sammet i se părea că găsește ceva familiar, dar și ceva ca o încălcare a regulei. Îl concedie pe tînăr cu cuvintele:

„Dragă doctore, timpul meu e măsurat. Îți mulțumesc. Această discuție — abstracție făcînd de cauza ei penibilă — m-a satisfăcut întru totul. Îmi face plăcere să-ți confer Crucea Albrecht clasa a III-a cu coroană. Îmi voi aminti de dumneata. Mulțumesc."

Aceasta a fost convorbirea medicului grimmburghez cu marele duce. Foarte puțin după aceea, Albrecht părăsi castelul și se întoarse în reședință cu un tren special, mai cu seamă pentru a se arăta populației festiv emoționate, dar și pentru a acorda mai multe audiențe în palatul din oraș. Era stabilit că seara avea să revină la castelul de

baştină şi că se va instala acolo pentru săptămînile următoare.

Toţi domnii care veniseră la Grimmburg pentru naştere şi care nu făceau parte din curtea marelui duce, fură luaţi de asemenea în trenul special al nerentabilei căi ferate locale şi călătoriră în compania nemijlocită a monarhului. Dar drumul de la castel pînă la gară fu parcurs de marele duce doar împreună cu ministrul de stat von Knobelsdorff, într-un landou deschis, o trăsură a curţii, dată cu lac maro şi cu coroană de aur mică pe portieră. Penele albe de la pălăria vînătorului de gardă, din faţă, fluturau în adierea vîntului de vară. Johann Albrecht fu grav şi mut în timpul acestui drum, se arătă abătut şi posac ; şi, deşi domnul von Knobelsdorff ştia că marele duce suporta greu, chiar şi în relaţiile intime, să i se adreseze cuvîntul neîntrebat şi fără a fi invitat, îndrăzni totuşi, în cele din urmă, să rupă tăcerea.

„Alteţa voastră regală, vorbi el rugător, pare să fi pus tare mult la inimă mica anomalie, care a fost constatată la prinţ... Totuşi, aş crede că în ziua asta motivele de bucurie şi de mîndră recunoştinţă precumpănesc atît de mult..."

„Ah, dragă Knobelsdorff, răspunse Johann Albrecht iritat şi aproape plîngăreţ, o să-mi treci cu vederea indispoziţia şi n-o să-mi ceri acum să şi fredonez. Nu văd nici un motiv pentru asta. Marea ducesă se simte bine, da, desigur. Iar copilul e băiat, — şi asta e bine. Dar se naşte cu o atrofie, cu o formaţie strangulatorie, pricinuită de nişte fire amniotice. Nimeni nu-i de vină pentru asta, este o neşansă. Dar asemenea neşanse, de care nu e nimeni vinovat, sînt de fapt nişte neşanse îngrozitoare, iar înfăţişarea prinţului trebuie să trezească în poporul său alte simţăminte decît compătimire. Marele duce moştenitor este firav, trebuie s-o ducem tot într-o teamă pentru el. A fost o minune, că a trecut cu bine peste pleurezia de acum doi ani şi va fi, deopotrivă, o minune dacă va ajunge la bătrîneţe. Acum îmi dăruieşte cerul un al doilea fiu, — pare voinic, dar vine pe lume cu o singură mînă. Cealaltă este sfrijită, inutilizabilă, o malformaţie,

va trebui s-o ascundă. Ce împovărare! Ce obstacol! va trebui să bravеze necontenit în faţa lumii. Cu vremea, o să trebuiască să facem cunoscut acest lucru, pentru ca la prima sa apariţie publică să nu producă o impresie prea penibilă. Nu, nu pot să mă consolez. Un prinţ cu o mînă..."

„Cu o mînă, reluă domnul von Knobelsdorff. Oare alteţa voastră repetă cu intenţie această formulare?"

„Cu intenţie?"

„Aşadar, nu?... Căci prinţul are două mîini, numai că una este atrofiată şi că, dacă vrem, putem spune, deci, că e prinţul cu o mînă..."

„Ei şi?"

„Şi că aproape ar trebui să dorim ca purtătorul acestei malformaţii să nu fie al doilea fiu al alteţei voastre, ci cel născut cu drept la coroană."

„Ce tot spui?"

„Mda, alteţa voastră regală va rîde de mine; dar eu mă gîndesc la ţigancă."

„Ţigancă? Am răbdare, dragă baroane!"

„La ţiganca — iertaţi-mă! — care a prezis acum o sută de ani ivirea unui prinţ din stirpea alteţei voastre regale, a unui prinţ cu o mînă — aceasta este formularea păstrată de tradiţie — şi care a legat de ivirea acestui prinţ o anumită făgăduinţă straniu formulată."

Marele duce se răsuci pe banchetă şi privi mut în ochii domnului von Knobelsdorff, la colţurile cărora mijiră ridurile în formă de raze.

„Foarte amuzant!" spuse el apoi şi se uită din nou înainte.

„Prezicerile, continuă domnul von Knobelsdorff, obişnuiesc să se împlinească de asemenea manieră, încît intervin împrejurări care, cu oarecare bunăvoinţă, pot fi interpretate în sensul lor. Şi acest lucru e facilitat tocmai prin formularea largă a oricăror precizări adevărate. Cu o mînă, — e un bun stil de oracol. Realitatea aduce un caz moderat, de atrofie. Dar, prin faptul că face asta, realizează foarte mult, căci cine mă împiedică pe mine, cine împiedică poporul, să luăm indicaţia aluzivă drept tot şi să declarăm împlinită partea condiţională a prezicerii? Poporul o va face şi, anume, cel mai tîrziu atunci cînd şi restul, făgăduinţa propriu-zisă, ar urma să se

adeverească oarecum ; atunci va potrivi și interpreta lucrurile, așa cum a făcut-o totdeauna, pentru a vedea împlinindu-se ceea ce e scris. Nu văd limpede — prințul este al doilea născut, nu va domni, intenția destinului e tulbure. Dar prințul cu o mînă a venit, — și facă cerul să ne dea cît o putea mai mult."

Marele duce tăcu, înfiorat lăuntric de reverii dinastice.

„Ei, Knobelsdorff, nu vreau să mă supăr pe dumneata. Vrei să mă consolezi și nu-ți joci rău rolul. Dar sîntem solicitați..."

Aerul vibra de urale îndepărtate, pe multe voci. Publicul grimmburghez se îmbulzea, nerăbdător, la gară, îndărătul cordonului. Persoanele oficiale stăteau, izolate, în față, în așteptarea echipajelor. Se remarca primarul, care-și sălta jobenul, zvîntîndu-și cu o batistă înflorată fruntea și ducînd la ochi o fițuică, al cărei conținut îl memora. Johann Albrecht arboră pe față expresia cu care avea să asculte modestul discurs și să răspundă scurt și condescendent : „Scumpe domnule primar..." Orășelul era pavoazat ; clopotele sunau.

Au sunat și toate clopotele din capitală. Iar seara a avut loc o iluminație de bucurie, fără vreo invitație specială din partea consiliului municipal, ci din proprie inițiativă, — iluminație mare în toate sectoarele orașului.

ŢARA

ŢARA MĂSURA OPT MII DE KILOmetri patraţi şi număra un milion de locuitori.

O ţară frumoasă, liniştită, neagitată. Vîrfurile copacilor din pădurile sale foşneau visătoare; ogoarele se întindeau şi se măreau, cultivate cu devotament; meşteşugurile erau nedezvoltate, pînă la punctul de a fi mizere.

Avea cărămidării, dispunea de cîteva mine de sare şi de argint, — asta era aproape tot. Se mai putea vorbi şi de o industrie a turismului, dar ar fi însemnat îndrăzneală să afirmi că e în plin avînt. Izvoarele minerale alcaline, care ţîşneau din pămînt în imediata apropiere a capitalei şi alcătuiau centrul unui agreabil parc de cură, transformau rezidenţa într-o staţiune balneară. Dar în timp ce, pe la sfîrşitul Evului Mediu, staţiunea primea vizitatori din toată lumea, mai tîrziu îşi pierduse faima, fusese eclipsată de numele altora şi ajunsese să fie dată uitării. Cel mai concentrat dintre izvoarele sale, numit Izvorul

Ditlinde, neobișnuit de bogat în săruri de litiu, fusese dat în exploatare sub domnia lui Johann Albrecht. Și, întrucît lipsea o organizare intensivă și o reclamă suficient de zgomotoasă, încă nu izbutiseră să impună apa lui în lumea întreagă. Se expediau o sută de mii de sticle pe an din ea, — adesea mai puține decît mai multe. Și nu veneau prea mulți străini aici, pentru a o bea la fața locului...

În fiecare an era vorba, în parlamentul landului, despre rezultatele financiare puțin îmbucurătoare ale întreprinderilor de comunicații; prin aceasta urma să fie exprimat și definit un rezultat întru totul și perfect defavorabil, anume că trenurile locale nu rentau, iar căile ferate nu dădeau nici un beneficiu; stări de fapt îngrijorătoare, dar de neînlăturat și înrădăcinate, pe care ministrul comunicațiilor le explica în expuneri clare, dar care se repetau mereu, din cauza apaticelor condiții comerciale și industriale ale țării și prin insuficiența rezervelor interne de cărbuni. Cei care voiau să critice cu orice preț adăugau ceva despre o organizare deficitară a întreprinderilor de stat pentru comunicații. Dar spiritul combativ și contestatar nu era puternic în parlamentul landului, o loialitate greoaie și naivă constituia atmosfera dominantă ce domnea printre reprezentanții poporului.

Așadar renta căilor ferate nu se afla cîtuși de puțin pe primul loc printre veniturile de stat din sectorul economiei particulare; în această țară forestieră și agrară, pe primul loc se afla, din cele mai vechi timpuri, venitul pădurilor. Faptul că și el scăzuse, că regresase în mod înspăimîntător, era mai greu de justificat, cu toate că existau destule motive pentru asta.

Poporul își iubea pădurea. Locuitorii erau blonzi și îndesați, cu ochi albaștri, meditativi și cu pometi lați, așezați puțin prea sus, un gen de oameni înțelepți și cumsecade, sănătoși și înapoiați. Erau legați de pădurea țării cu toate forțele sufletului; pădurea trăia în cîntecele lor, era, pentru artiștii care se nășteau din sînul poporului, sursă și patrie a inspirației și nu numai sub raportul darurilor spirituale și sufletești pe care le oferea. Săracii își adunau lemnele de foc din pădure, ea le dăruia, ei le căpătau gratis. Mergeau aplecați, adunau fragi, zmeură

și ciuperci printre trunchiurile ei și cîștigau cîte ceva de pe urma lor. Dar nu era totul. Poporul își dădea seama că pădurea avea o influență categoric favorabilă asupra felului climei și a condițiilor sanitare ale țării ; știa bine că, fără superba pădure din jurul rezidenței, Parcul izvoarelor de-acolo, de-afară, n-avea să se umple de străini care plăteau bani grei ; pe scurt, acest popor, nu prea întreprinzător și nici înaintat, ar fi trebuit să înțeleagă că pădurea reprezenta cel mai important avantaj, proprietatea comună cea mai rentabilă a țării, sub toate aspectele.

Cu toate astea păcătuiseră împotriva pădurii, comiseseră crime împotriva ei, de ani și de generații întregi. Administrația silvică de stat a marelui ducat nu putea fi scutită de cele mai grele reproșuri. Această autoritate era lipsită de clarviziune politică, ignora faptul că pădurea trebuia să fie păstrată și menținută ca un bun obștesc înalienabil, dacă voiau ca ea să fie de folos nu numai generației actuale, ci și celor viitoare, și că avea să se răzbune dacă era exploatată fără măsură și miop, în folosul prezentului, fără a se gîndi la viitor.

Acest lucru se întîmplase și încă se mai întîmpla. În primul rînd, fertilitatea unor mari suprafețe de pădure fusese epuizată, în măsura în care fuseseră jefuite constant, și de o manieră exagerată și neplanificată, de stratul de îngrășămînt vegetal. Se mersese în această privință, în repetate rînduri, atît de departe încît se ridicase și se livrase agriculturii, în parte ca așternut, în parte ca humus, nu numai stratul recent de frunze de conifere și foioase, ci și cea mai mare parte a depozitelor de ani de zile. Multe păduri fuseseră astfel despuiate de orice pămînt fertil ; erau unele care degeneraseră în parchete de arbori piperniciți din cauză că li se greblase așternutul de frunze ; și lucrul acesta se putea observa atît la pădurile comunale, cît și la cele ale statului.

Dacă această exploatare ar fi fost întreprinsă pentru a ameliora o situație gravă, de moment, a agriculturii, ar fi putut fi scuzată, de bine de rău. Dar cu toate că n-au lipsit vocile ridicate împotrivă, care socoteau ca nerecomandabilă, ba chiar ca periculoasă o agricultură întemeiată pe utilizarea așternutului de frunze uscate, s-a continuat comerțul de îngrășămînt silvic, chiar și fără mo-

tive speciale, doar din considerente fiscale, cum se spunea, așadar din considerente care, privite la lumina zilei, nu aveau decît un mobil, un scop, acela de a face bani. Căci ceea ce lipsea erau banii. Dar, pentru procurarea lor, au atacat fără încetare capitalul, pînă ce-a sosit ziua cînd au băgat de seamă, cu spaimă, că intervenise o nebănuită devalorizare a acestui capital.

Erau un popor de țărani și, dintr-un zel anapoda, artificial și nepotrivit, au crezut că trebuie să fie în ritmul vremii și să manifeste un spirit comercial fără scrupule. O altă caracteristică era producția laptelui... E cazul să spunem aici un cuvînt despre ea. S-au formulat plîngeri, de pildă în rapoartele anuale ale medicilor oficiali, că se poate observa un regres în modul de alimentare și, deci, în dezvoltarea populației rurale. Cum asta? Proprietarii de vite erau obsedați să prefacă în bani tot laptele disponibil. Perfecționarea industrială a valorificării laptelui, dezvoltarea și rentabilizarea producției lactatelor îi ispitea să pună pe ultimul plan propria gospodărie. Substanțiala alimentare cu lapte a devenit rară la sate și în locul ei a apărut tot mai mult consumarea laptelui degresat, sărac în substanțe hrănitoare, a surogatelor de calitate inferioară, a grăsimilor vegetale și, din păcate, și a băuturilor spirtoase. Criticaștrii vorbeau de subalimentare, ba chiar de o sleire fizică și morală a populației rurale, au adus faptele înaintea camerii, iar guvernul a promis să acorde, cu toată seriozitatea, atenție problemei.

Dar era mult prea limpede că guvernul era însuflețit, în fond, de același spirit ca și proprietarii de vite induși în eroare. În pădurile statului, exploatările excesive nu mai conteneau, ele nu mai puteau fi recuperate și însemnau o diminuare progresivă a avutului public. Or fi fost uneori necesare, cînd dăunătorii bîntuiau pădurea, dar destul de des erau făcute numai și numai din motive fiscale; și, în loc să folosească încasările rezultate din tăieri pentru achiziționarea de noi terenuri forestiere, în loc măcar să împădurească suprafețele defrișate cît mai repede cu putință, cu un cuvînt, în loc să compenseze pagubele rezultate pentru pădure sub raportul valorii capitalului, sumele devenite lichide fuseseră consumate pen-

tru acoperirea cheltuielilor curente şi pentru răscumpărarea titlurilor de creanţă. Era evident, că o micşorare a datoriei statului era cît se poate de dorit; dar criticaştrii socoteau că vremurile nu erau de aşa natură încît să permită folosirea unor venituri extraordinare pentru finanţarea amortizărilor.

Cine n-avea interes să înfrumuseţeze lucrurile, trebuia să califice finanţele statului ca zdruncinate. Ţara avea şase sute de milioane datorii, — le tîra după ea cu răbdare, cu spirit de sacrificiu, dar şi cu un oftat lăuntric. Căci povara, prea grea în sine, creştea întreit printr-un nivel al dobînzilor şi prin condiţii de restituire cum se impun unei ţări cu creditul zdruncinat, ale cărei obligaţii de stat au un curs scăzut, scăzut de tot, şi care aproape că este inclusă printre ţările interesante în lumea creditorilor.

Seria proastelor perioade financiare era imprevizibilă. Era deficitelor părea să n-aibă nici început, nici sfîrşit. Şi o economie nefastă, care nu se ameliora cu nimic prin frecventa schimbare de personal, vedea în împrumuturi singurul remediu împotriva bolii latente. Chiar şi ministrul de finanţe von Schröder, ale cărui nobile intenţii şi al cărui caracter pur nu trebuie puse sub semnul indoielii, obţinuse de la marele duce titlul personal de noblete pentru faptul că ştiuse să plaseze, în cele mai dificile condiţii, un împrumut nou cu dobîndă mare. Urmărea din tot sufletul o creştere a creditului statului; dar, pentru că nu ştiuse să găsească altă soluţie, decît să facă datorii noi, în timp ce le amortiza pe cele vechi, procedeul său se dovedi o iluzie bine intenţionată, dar costisitoare. Căci, la cumpărarea şi vinderea concomitentă a obligaţiilor de stat, se plătea un preţ mai mare decît se obţinea şi, cu acest prilej, se pierdeau milioane.

Se părea că poporul acesta nu era în stare să dea, din mijlocul său, un financiar cît de cît suficient de talentat. Practicile rebarbative şi micile procedee de mişamalizare erau la ordinea zilei. În alcătuirea bugetului, nevoile ordinare ale statului nu mai puteau fi deosebite clar de cele extraordinare. Capitolele de cheltuieli ordinare erau strecurate printre cele extraordinare, iar alcătuitorii bugetului se păcăleau singuri şi păcăleau şi lu-

mea cu privire la adevărata stare de lucruri, folosind, pentru acoperirea unui deficit din bugetul ordinar, împrumuturi destinate aparent unor scopuri extraordinare...

Într-adevăr, o vreme, titularul portofoliului finanțelor a fost un fost mareșal al curții.

Doctorul Krippenreuther, care a venit la cîrmă către sfîrșitul domniei lui Johann Albrecht al III-lea, era ministrul care, convins ca și domnul von Schröder de necesitatea unei grabnice amortizări a datoriilor, a impus în parlament o ultimă și extremă intensificare a presiunii impozitelor. Dar țara, de la natură inaptă pentru impozite, se afla la limita capacității de prestare și Krippenreuther nu se alese decît cu ura poporului. Ceea ce întreprindea el nu era altceva decît o trecere a averii dintr-o mînă într-alta care, pe deasupra, se mai și efectua cu pierderi; căci, odată cu sporirea impozitelor, se punea pe umerii economiei țării o povară care apăsa mai greu decît aceea de care era ușurată prin amortizarea datoriilor...

De unde să vină, așadar, ajutor și însănătoșire? Se părea că era nevoie de o minune — și, pînă cînd se va întîmpla aceasta — de economiile cele mai nemiloase. Poporul era blajin și fidel, își iubea suveranii. Dar depresiunea economică era prea dureroasă, prea general resimțită. Sectoarele forestiere defrișate și degenerate le vorbeau celor mai puțin inițiați un limbaj jalnic. Și, astfel, s-a ajuns să se insiste, în repetate rînduri, în parlamentul landului, pentru reduceri în lista civilă, pentru micșorarea apanajelor și a dotării coroanei.

Lista civilă însuma o jumătate de milion, veniturile din domeniile rămase în proprietatea coroanei se ridicau la șapte sute cincizeci de mii de mărci. Asta era tot. Iar curtea era plină de datorii — în ce măsură, o știa poate doar contele Trümmerhauf, directorul finanțelor marelui duce, un domn stăpîn pe formele exterioare de viață, dar total nedotat pentru chestiuni de afaceri. Johann Albrecht nu știa, sau cel puțin se făcea că nu știe nimic, și urma, în privința asta, întrutotul exemplul predecesorilor săi care rareori acordaseră datoriilor o atenție mai mult decît fugară.

Simțămintelor de veneratie ale poporului le corespundea un extraordinar sentiment de grandoare al suverani-

lor săi, care luase uneori forme visătoare, ba chiar de exaltare, şi se manifestase totdeauna, cel mai vizibil şi mai îngrijorător, sub forma unei vădite înclinări către risipă şi către cea mai necontrolată desfăşurare de fast, ca semn concret al grandorii. Doar unul din familia Grimmburg purtase numele expres de „cel somptuos", — de meritat l-ar fi meritat însă aproape toţi. Şi astfel, înglodarea în datorii a casei domnitoare era o îndatorare istorică şi tradiţională, care amintea de vremurile cînd toate împrumuturile erau încă probleme particulare ale suveranilor şi cînd Johann cel Violent amanetase libertatea unor supuşi de vază, pentru a obţine un împrumut.

Toate acestea erau de domeniul trecutului ; iar Johann Albrecht, după impulsurile sale un adevărat membru al stirpei Grimmburg, nu mai era absolut deloc în situaţia de a da frîu liber acestor impulsuri. Strămoşii săi lichidaseră temeinic averea familiei, aceasta era acum aproape egală cu zero sau nu valora mult mai mult ; se risipise pe construirea castelelor de plăcere cu nume franţuzeşti şi cu colonade de marmoră pe parcuri cu jocuri de ape alcătuite măiestrit, pentru opere pompoase şi pentru tot felul de exihibiţii scăldate în aur. Trebuia să se ţină o socoteală strînsă, iar întreţinerea curţii fusese pusă treptat pe picior mai mic, împotriva voinţei marelui duce, ba chiar fără ştirea lui.

Cu privire la modul de viaţă al principesei Katharina, sora marelui duce, se vorbea în capitală pe un ton emoţionant. Fusese măritată cu o rudă de sînge a familiei domnitoare dintr-un stat vecin, rămăsese văduvă, se întorsese în capitala fratelui ei şi locuia, împreună cu copiii ei roşcovani, în fostul palat ereditar al marilor duci de pe strada Albert, în faţa căruia sta toată ziua, într-o atitudine ostentativă, un portar uriaş cu un baston cu măciulie în vîrf şi cu bandulieră ; în interiorul palatului totul se desfăşura extraordinar de moderat.

Prinţul Lambert, fratele marelui duce, conta mai puţin. Era în disensiune cu fraţii şi surorile sale, care dezaprobau căsătoria lui morganatică, şi nu prea călca pe la curte. Trăia în vila sa de lîngă parcul palatului, împreună cu soţia, care odinioară executase paşi de dans pe scena tea-

trului curții și care purta un titlu de baroană von Rohrdorf, după numele unei moșii a prințului; acestui sportiv uscățiv și obișnuit al teatrelor i se citeau și lui datoriile pe față. Renunțase la felul august de viață, apărea pretutindeni ca simplu particular și, dacă gospodăria sa era cunoscută pentru mizeria ei dezordonată, lucrul ăsta nu trezea prea multă compătimire.

Dar chiar și în palatul vechi avuseseră loc schimbări, restrîngeri, comentate în oraș și în țară, de cele mai multe ori, cu emoție și durere, căci poporul dorea în fond să se vadă reprezentat cu mîndrie și splendoare. Pentru a se face economii, diferite funcții superioare de la curte fuseseră concentrate într-una singură și, de mai mulți ani, domnul von Bühl zu Bühl era prim-mareșalul curții, prim-maestru de ceremonii și mareșal al casei, toate în una și aceeași persoană. Se procedase la concedieri printre funcționarii mărunți și printre purtătorii de livrea, printre furieri, printre maiștrii de arme și de călărie, printre bucătarii curții și maiștrii cofetari, printre lachei de casă și de curte. Efectivul grajdurilor a fost redus la minimum. Ce conta asta? Disprețul pentru bani al marelui duce se revolta, prin izbucniri neașteptate, împotriva constrîngerii; și, în timp ce bufetul de la festivitățile curții atingea ultima limită a simplității permise, în timp ce la supeul de după concertele de joi, din sala de marmoră, nu se servea, pe husele de pluș roșu ale meselor cu picioare aurite, nimic altceva decît, invariabil, *roast-beaf*, cu sos *remoulade* și înghețată, în timp ce la masa întesată de lumînări a marelui duce se mînca zilnic ca într-o familie de funcționari de mijloc, suveranul risipea cu încăpățînare venitul pe un an întreg pentru restaurarea Grimmburgului.

Dar, între timp, celelalte castele ale sale se dărăpănau. Domnul von Bühl nu dispunea, pur și simplu, de mijloacele necesare pentru a împiedica incuria. Și cu toate astea, era păcat de unele dintre ele. Cele aflate în locuri mai îndepărtate de reședință sau în țară, acele refugii grațios-fastuoase, cuibărite în mijlocul frumuseților naturii și ale căror nume cochete aminteau de odihnă, singurătate, plăcere, de trecerea timpului și lipsa de griji sau purtau un nume de floare ori de nestemată, constituiau locuri de

excursie pentru locuitorii rezidenței și pentru străini și aduceau anumite venituri din taxele de intrare, care erau folosite uneori — nu totdeauna — pentru întreținerea lor. Însă, la cele care se aflau în imediata apropiere a orașului, nu prea era cazul. Așa era de pildă micul palat *empire* „Ermitaj", de la marginea mahalalei de nord a orașului, care privea spre un mic lac încremenit în nămol ; era atît de tăcut și de grațios-sobru, dar nelocuit de multă vreme și neglijat, în mijlocul parcului său sălbăticit, care dădea în grădina orașului. Aici era și castelul „Locul delfinului", la numai un sfert de oră de drum, în partea nordică a parcului orașului ; castelul aparținuse cîndva în întregime coroanei și își oglindea delăsarea într-un havuz imens, patrat ; amîndouă erau într-o stare deplorabilă. Faptul că, în special, „Locul delfinului" — această nobilă construcție, în stil baroc timpuriu, cu aleasa construcție de coloane a portalului, cu ferestrele înalte împărțite în ochiuri mici, înrămate în alb, cu volutele sale de frunziș cioplite în piatră, cu splendidul urcuș în scară, cu busturi romane în nișe, cu întreaga splendoare păstrată — urma să fie lăsat pradă ruinii pentru totdeauna, după cît se părea, constituia o durere pentru toți amatorii de frumuseți arhitectonice ; și cînd, într-o bună zi, ajunse din nou la cinste și tinerețe, datorită unor împrejurări neprevăzute, ba chiar aventuroase, faptul acesta trezi, oricum, satisfacție generală în cercurile respective... Dealtfel, de la „Locul delfinului", se putea ajunge în cincisprezece sau douăzeci de minute la Parcul izvoarelor, care era așezat puțin mai la nord-vest de oraș și care era legat printr-o linie directă de tramvai cu centrul acestuia.

În folosința familiei marelui duce se aflau doar castelul „Hollerbrunn", — reședința de vară, o suită de clădiri albe cu acoperișuri chinezești — așezat dincolo de lanțul de coline ce înconjura orașul, în loc răcoros și plăcut, lîngă rîu, și vestit prin tufele de liliac ale parcului său ; mai departe castelul „Premiul vînătorului", casa de vînătoare complet îmbrăcată în iederă din mijlocul pădurii dinspre apus ; și, în sfîrșit, palatul din oraș, numit „cel vechi", cu toate că nu exista cîtuși de puțin unul nou.

Se numea astfel, fără termen de comparație, numai pentru vechimea sa, iar criticaștrii găseau că renovarea

lui ar fi fost mai urgentă decît aceea a Grimmburgului. Decolorarea şi dărăpănarea domneau pînă şi-n încăperile interioare care slujeau pentru reprezentare şi ca locuinţă a înaltei familii, fără a mai vorbi de multe camere nelocuite şi nefolosite, care erau situate în cele mai îndepărtate colţuri ale multiplei construcţii şi în care nu se vedea nimic altceva decît orbeală şi murdărie de muşte. De cîtăva vreme se interzisese accesul publicului — o măsură ce fusese luată, pare-se, ţinînd seama de starea revoltătoare a palatului. Dar oamenii, care puteau să intre şi să vadă, furnizorii şi oamenii de serviciu, afirmau că din multe mobile mîndre şi rigide se vedea zegrasul.

Palatul alcătuia, împreună cu capela curţii, un complex cenuşiu, neregulat şi nesistematic, cu turnuri, galerii şi bolţi ; era pe jumătate fortăreaţă, pe jumătate clădire fastuoasă ; diferite epoci contribuiseră să-i dea înfăţişarea de azi şi mari porţiuni erau dărăpănate, roase de vreme, deteriorate, gata să se fărîmiţeze. Spre partea de vest a oraşului, care era aşezată mai jos, palatul avea un versant abrupt şi era accesibil, dintr-acolo, pe nişte trepte menţinute laolaltă de nişte bare de fier ruginite, fragile. Iar spre piaţa Albrecht era orientat imensul portal principal, păzit de lei ghemuiţi, pe al căror fronton era o frază pioasă, trufaşă : *„Turris fortissima nomen Domini“* [1], cioplită în piatră şi lizibilă doar pe jumătate. Aici era postul de gardă, ghereta sentinelei, aici avea loc schimbarea gărzii, duruitul tobelor, parada şi îngrămădeala ştrengarilor de pe stradă.

Castelul vechi avea trei curţi, în ale căror colţuri se înălţau frumoase turnuri cu scară ; printre dalele de bazalt ale curţilor răsăreau, dealtfel, de cele mai multe ori, prea multe buruiene. Iar în mijlocul uneia dintre curţi se afla o tufă de trandafir, — fusese acolo dintotdeauna în mijlocul unui rond, deşi în rest nu mai existau alte amenajări horticole. Era o tufă de trandafir cum nu se mai afla alta (un castelan o îngrijea), se odihnea în zăpadă, primea ploaia şi lumina soarelui şi, cînd venea vremea, făcea trandafiri. Erau nişte trandafiri extraordinar de frumoşi, de o formă aleasă, cu petale roşu-închis, catifelate, îţi fă-

[1] Turnul cel mai puternic e numele Domnului (n. tr.).

cea plăcere să-i privești, adevărate opere de artă ale naturii. Dar trandafirii aștia aveau o însușire stranie și înfiorătoare : nu miroseau ! Ba miroseau totuși, dar, din motive necunoscute, nu era miros de trandafiri ceea ce răspîndeau, ci miros de putregai, un miros ușor, dar perfect distinct, de putregai. Toată lumea știa asta, era scris și în ghid, iar străinii veneau în curtea palatului ca să se convingă cu propriul nas. Umbla și un zvon în popor, că sta scris undeva, cum că odată, într-o zi de bucurie și de fericire obștească, florile tufei de trandafiri vor începe să miroase cît se poate de firesc și de plăcut.

Dealtfel era lesne de înțeles și inevitabil, ca imaginația poporului să fie atițată de ciudata tufă de trandafiri. În același fel era stîrnită și de Camera bufnițelor din palatul vechi, unde se zicea că umblă și hodorogesc stafiile. Camera se afla într-un loc foarte inofensiv, nu departe de Camerele frumoase și de Sala cavalerilor, unde domnii de la curte obișnuiau să se adune cînd era mare recepție, și, deci, într-o parte comparativ nouă a clădirii. Dar se spunea că nu se petrec lucruri curate acolo, căci uneori se produceau în ea o gălăgie și o larmă ce nu se puteau auzi în afara încăperii și a căror cauză era de negăsit. Lumea jura că zgomotul era făcut de stafii și mulți afirmau că se producea mai ales înaintea unor evenimente importante și hotărîtoare din cadrul familiei marelui duce ; niște zvonuri, firește, neadeverite, care nu puteau fi luate mai în serios decît toate celelalte produse ale unei atmosfere istorice și dinastice, ca de pildă o anumită prezicere tenebroasă, care fusese transmisă vreme de mai bine de o sută de ani și care merită să fie amintită în acest context. Totul pornise de la o țigancă bătrînă care spunea că țara va avea parte de mare fericire de la un principe cu o singură mînă. „El va da țării cu o mînă, spusese muierea lățoasă, mai mult decît sînt în stare să dea alții cu două." Așa fuseseră notate spusele ei și așa erau reproduse în diverse împrejurări.

În jurul palatului vechi era așezată capitala, alcătuită din orașul vechi și orașul nou, cu clădirile publice, monumentale, fîntînile și parcurile ei, cu străzile și piețele ce purtau numele unor principi, artiști, oameni politici cu merite sau ale unor cetățeni de vază ; era împărțită în

două jumătăți, foarte inegale, de rîul peste care se arcuiau mai multe poduri și care ocolea, într-o buclă largă, capătul de sus al parcului municipal, pentru a se pierde printre colinele din jur... Orașul era cetate universitară, avea o facultate, nu prea frecventată, în care domnea o lume de savanți, cam de modă veche ; singur profesorul de matematică, consilierul aulic Klinghammer, se bucura de un renume apreciabil în lumea științei... Teatrul curții, oricît de modest era dotat, se menținea la un nivel artistic acceptabil... Exista și puțină viață muzicală, literară și artistică... Se producea și o oarecare afluență de străini, care doreau să participe la felul de viață ponderat și la manifestările spirituale ale capitalei, printre ei bolnavi mai înstăriți, care locuiau permanent în vilele din împrejurimile Parcului cu izvoare și care erau cinstiți de către stat și municipalitate ca niște contribuabili solvabili...

Acesta era orașul : aceasta era țara. Asta era situația.

CIZMARUL HINNERKE

AL DOILEA FIU AL MARELUI DUCE

și-a făcut pentru prima oară intrarea în societate cînd a fost botezat. Festivitatea a trezit în țara întreagă o participare, pe care obișnuia s-o manifeste față de toate evenimentele din sînul augustei familii ; ceremonia a avut loc după ce s-a discutat și citit o mulțime în legătură cu modul organizării ei ; a fost celebrată în biserica de la curte de către președintele consiliului superior al bisericii, domnul Wislizenus, cu tot fastul și în mod public, în măsura în care prim-mareșalul curții făcuse să parvină, din înalt ordin, invitații în toate clasele societății.

Domnul von Bühl zu Bühl, un ritualist de curte de cea mai înaltă circumspecție, a supravegheat, în mare ținută, ajutat de doi maeștri de ceremonie, întreaga desfășurare complicată ; reuniunea oaspeților principali în Camerele frumoase, cortegiul festiv în care, conduși de paji și de came-

ieri, au mers pe scara lui Heinrich cel Somptuos și apoi prin galeria acoperită, pînă la biserică ; pe urmă accesul publicului ca și al celor mai înalte personalități, repartizarea locurilor, respectarea tuturor datinelor exterioare în timpul ceremoniei religioase, ordinea și ierarhia cu prilejul prezentării felicitărilor care a urmat îndată după terminarea serviciului divin... Domnul von Bühl respira sacadat, se ploconea, ridica bastonul, surîdea cu pasiune și se înclina mergînd de-a-ndăratelea.

Biserica era împodobită cu plante și draperii. Alături de reprezentanții nobilimii de la curte sau de la țară și de funcționărimea superioară ori inferioară, stranele erau pline de comercianți, de oameni de la țară și de meseriași umili, toți înălțați sufletește. Iar în față, lîngă altar, ședeau în semicerc, pe fotolii de pluș roșu, rubedeniile celui ce primea botezul, altețe străine, ca nași, și reprezentanții împuterniciți ai celor care nu putuseră veni personal. Cu șase ani în urmă, la botezul marelui duce moștenitor, adunarea nu fusese cîtuși de puțin mai strălucită. Căci, avînd în vedere firea șubredă a lui Albrecht, vîrsta înaintată a marelui duce și lipsa de rude de sînge din stirpea Grimmburg, persoana principelui născut al doilea conta deopotrivă ca o garanție importantă pentru viitorul dinastiei... Micul Albrecht n-a luat parte la sărbătoare ; ședea în pat, suferind de o indispoziție care, după explicațiile generalului medic Eschrich, era de natură nervoasă.

Domnul Wislizenus a ținut o predică pe tema unui cuvînt din *Biblie* pe care-l hotărîse marele duce însuși. *„Curierul rapid"*, un jurnal indiscret din capitală, relatase faptele amănunțit, într-un reportaj, pretinzînd că știe sigur cum marele duce luase într-o zi, personal, din biblioteca rar vizitată, imensa *Biblie* a casei, cu încuietori de metal, că se închisese în cabinetul său, unde căutase în ea vreme de o oră și copiase în cele din urmă textul ales pe o foaie de hîrtie, cu creionul său de buzunar, apoi cum îl semnase „Johann Albrecht" și-l trimisese predicatorului curții. Domnul Wislizenus îl trată tematic și, așa-zicînd, în manieră muzicală. Îl întorsese pe toate fețele, îl prezentă în diferite lumini și-l comentă sub toate aspectele ; îl făcu să răsune cu voce fremătătoare și cu toată forța pieptului său ; și, în timp ce la început, rostit încetișor și calm,

textul fusese doar o temă subțire, aproape imaterială, la sfîrșit, cînd îl prezentă pentru ultima oară mulțimii, apăru instrumentat bogat, interpretat exhaustiv și plin de înaltă însufleţire. Apoi trecu la actul propriu-zis al botezului și-l îndeplini amănunțit, vizibil pentru toți și accentuînd fiecare detaliu.

În ziua aceasta, prințul „reprezenta" pentru prima oară și faptul că se afla în primul plan al acțiunii își găsi expresia chiar și în împrejurarea că intră în scenă ultimul și la distanță de toată lumea. Își făcu apariția încet, precedat de domnul von Bühl, în brațele prim-guvernantei curții, baroana von Schulenburg-Tressen, și toți ochii erau îndreptați spre el. Dormea în dantelele sale, în fundele sale și în mătasea sa albă. Una din mîini era întîmplător acoperită. Produse bucurie, emoție și plăcu nespus. Centru al întregii festivități și obiect al atenției fiecăruia, prințul stătu liniștit, fără pretenții personale și, în mod firesc, încă întru totul răbdător. Meritul său era că nu deranja, nu intervenea, nu se opunea, ci, fără îndoială dintr-o încredere înnăscută, se lăsa în voia etichetei care domnea în jurul lui, care-l purta și care-l scutea, azi, de orice împovărare...

Adesea, în diferite momente ale ceremoniei, se schimbau brațele în care se odihnea. Baroana von Schulenburg îl trecu, cu o reverență, mătușii sale Katharina, care purta, cu o expresie gravă pe față, o rochie de mătase refăcută recent și vopsită mov și care era împodobită cu bijuteriile coroanei. Cînd sosi momentul, ea îl depuse solemn în brațele Dorotheei, mama lui ; aceasta îl ținu sus și frumos, cu un surîs ce înflorea pe mîndra și delicata ei gură, îl oferi, un interval de timp măsurat, binecuvîntărilor, după care-l dădu mai departe. Cîteva minute îl ținu o verișoară, o copilă de unsprezece ani, cu părul blond numai bucle, cu picioruşe subțiri ca niște bețe, cu brățișoarele goale, tremurînd de frig, și cu o eșarfă lată de mătase roșie înnodată la spate într-o fundă colosală ce sta depărtată de rochița ei albă. Mutrișoara ascuțită era îndreptată cu teamă spre maestrul de ceremonii...

Principele se deșteptă în treacăt ; dar flăcăruțele ce licăreau și o trîmbă colorată de praf scăldat în soare îi luară ochii, astfel încît îi închise iar. Și, întrucît în capul

lui nu erau gînduri, ci doar vise molcome, fără obiect, şi nici nu simţea vreo durere, adormi din nou.

Primi o mulţime de nume în timp ce dormea ; dar numele principale erau : Klaus Heinrich.

Apoi continuă să doarmă în pătuţul său cu vergele de aur şi cu perdeluţe de mătase albastră, în timp ce, în cinstea sa, avea loc masa familiei în Sala de marmoră, iar în Sala cavalerilor masa pentru ceilalţi oaspeţi veniţi la botez.

Ziarele comentară prima sa apariţie în public ; îi descriseră înfăţişarea şi toaleta, constatară că se comportase cu adevărat princiar, şi dădură glas impresiei emoţionante şi înălţătoare pe care o produsese apariţia sa. Apoi opinia publică nu mai auzi o vreme nimic despre el şi nici el despre ea.

Încă nu ştia nimic, nu pricepea nimic, nu bănuia nimic din dificultăţile, primejdiile şi asprimea vieţii care-i erau sortite ; manifestările sale în viaţă nu lăsau să se bănuiască de fel că s-ar simţi în vreun fel de opoziţie cu marea masă. Mica lui existenţă era un vis lipsit de răspunderi, dirijat cu grijă din afară, un vis ce se derula pe o scenă greu de cuprins cu privirea ; şi această scenă era populată de apariţii extrem de numeroase şi colorate, făcînd doar figuraţie sau acţionînd, unele ivindu-se fugar, altele perseverînd.

Printre cele care perseverau, părinţii erau departe, destul de departe şi nu întru totul clari. Erau părinţii lui, asta era sigur, şi erau măreţi şi prietenoşi. Dacă se apropiau, impresia lui era că tot restul se retrăgea de ambele părţi şi că forma o alee a respectului, pe care ei veneau, păşind, spre el, pentru a-i dovedi o clipă afecţiunea lor... Cele mai apropiate şi limpezi erau două femei cu bonete şi şorţuri albe, două fiinţe cu desăvîrşire bune, pure şi afectuoase, care-i îngrijeau în tot felul trupu-i delicat şi se sinchiseau foarte mult de plînsul lui... Un participant de-aproape la viaţa lui era şi Albrecht, fratele său ; dar el era serios, distant şi mult mai avansat.

Cînd Klaus Heinrich împlini doi ani, mai avu loc o naştere la Grimmburg şi o principesă văzu lumina zilei. I se acordară treizeci şi şase de salve, fiindcă era de sex feminin, iar la botez primi numele Ditlinde. Era sora lui

Klaus Heinrich şi venirea ei pe lume fu o fericire pentru el. La început era uimitor de mică şi de fragilă, dar în curînd ajunse cît el, îl întrecu şi-şi petrecu toată ziua împreună cu el. Lîngă ea trăia, cu ea privea, afla, înţelegea totul, în comunitate de simţăminte, cu ea recepta lumea ce le era comună.

Era o lume întreagă, erau experienţe făcute anume să-i pună pe gînduri. Iarna locuiau în palatul vechi. Vara şi-o petreceau lîngă rîu, la răcoare, în mireasma tufelor violete, printre care se aflau statui albe — la Hollebrunn, reşedinţa de vară. Pe drumul într-acolo, sau cînd tata şi mama îi luau cu ei în trăsura lăcuită maro şi cu coroane mici de aur pe portiere, restul oamenilor se sculau în picioare, aclamau şi salutau ; căci tata era prinţ şi domn peste o ţară şi, ca atare, şi ei erau un prinţ şi o prinţesă, — firește întru totul în acelaşi sens ca şi prinţii şi prinţesele din basmele franţuzeşti, pe care li le citea *madame* din Elveţia. Acesta era un fapt asupra căruia merita să stăruie şi, fără discuţie, un caz special. Cînd ceilalţi copii ascultau basmele, era inevitabil să privească la prinţii, de care era vorba în ele, de la mare distanţă şi ca la nişte fiinţe solemne, al căror rang era o ridicare în slăvi a realităţii şi frecventarea cărora era pentru ei, fără îndoială, o înfrumuseţare a gîndurilor şi o înălţare mai presus de cotidian. Dar Klaus şi Ditlinde priveau la acele făpturi ca la nişte egali ai lor, locuiau într-un palat ca şi ei, erau pe picior de egalitate cu ei şi, cînd, ascultînd povestea, se contopeau cu ei, nu se înălţau deasupra realităţii. Trăiau aşadar, în mod permanent şi pentru totdeauna, pe înălţimea la care alţii se ridicau numai cînd auzeau poveşti ? *Madame* din Elveţia — avîndu-se în vedere întreaga ei atitudine — n-ar fi putut nega acest lucru, dacă întrebarea ar fi putut să fie formulată în cuvinte.

Madame din Elveţia era văduva unui pastor calvinist şi fusese adusă pentru ei amîndoi, în timp ce fiecare din ei mai avea şi cîte două cameriste. *Madame* era toată numai negru şi alb : boneta era albă, neagră era rochia, albă îi era faţa cu negul deopotrivă de alb de pe un obraz, iar negru-alb, amestecat, era părul ei cu luciu metalic. Se înspăimînta foarte uşor. Privea în sus, la Dumnezeu, şi-şi

plesnea mîinile albe, împreunîndu-le, în fața unor lucruri care erau lipsite de primejdie, dar totuși neîngăduite. Dar maniera cea mai tăcută și gravă de a pedepsi în cazurile serioase era să-i „privească trist" pe copii... pentru că uitaseră de sine. Dintr-o anumită zi înainte începu să le spună lui Klaus Heinrich și Ditlindei, după o înaltă dispoziție, „alteță mare-ducală" și începu să se înspăimînte și mai ușor...

Totuși lui Albrecht i se spunea „alteță regală". Copiii mătușii Katharina nu făceau parte din ramura bărbătească a familiei, după cum se dovedi, deci prezentau mai puțină importanță. Dar Albrecht era mare-duce moștenitor și succesor la tron, situație cu care se potrivea destul de bine și faptul că era atît de palid și de distant și că sta mult în pat. Purta jachete austriece cu buzunare cu clape și cu elastic la spate. Avea o țeastă alungită spre spate, cu tîmple înguste, și o față prelungă, inteligentă. Pe cînd era foarte mic, trebuise să lupte împotriva unei boli grave, cu prilejul căreia — după afirmațiile generalului medic Eschrich — inima lui se deplasase temporar în partea dreaptă. În orice caz, privise moartea în față, și asta părea să fi sporit demnitatea sfioasă care-l caracteriza. Părea să fie extrem de retras, rece din timiditate și mîndru din lipsă de grație. Sisîia ușor și roșea apoi din cauza asta, întrucît se supraveghea cu severitate. Omoplații îi erau așezați puțin cam nesimetric. Unul din ochi suferea de o slăbiciune, așa că la făcutul lecțiilor purta ochelari, ceea ce contribuia să-i dea un aer matur și înțelept... În stînga lui Albrecht se găsea necontenit preceptorul său, doctorul Veit, un om cu mustața pe oală, de culoarea lutului, cu obrajii scofîlciți și palizi, cu ochii nefiresc de mari. La orice oră din zi, doctorul Veit era îmbrăcat în negru și ținea atîrnată în jos, pe coapsă, o carte între ale cărei pagini era vîrît degetul arătător.

Klaus Heinrich se simțea desconsiderat de Albrecht și își dădea seama că asta se datora nu numai diferenței de vîrstă, în defavoarea sa. El, personal, era o fire duioasă și mereu cu lacrimile în ochi, asta îi era firea. Plîngea cînd era „privit trist", iar cînd se lovea la frunte de un colț al marii mese de joacă, în așa fel încît îi dădea sîngele, se văita tare de mila frunții. Dar Albrecht dăduse

ochii cu moartea și, totuși, nu plîngea cu nici un preț. Își țuguia puțin buza inferioară, mică și rotunjită, sugîndu-și-o ușor pe cea de sus — atîta tot. Era distins. *Madame* din Elveția îl dădea întotdeauna de exemplu în chestiuni de *comme il faut*. El n-ar fi angajat niciodată o discuție cu oamenii decorativi, în harnașament splendid — care aparțineau castelului și care nu erau de fapt bărbați sau oameni, ci lachei — așa cum făcea pe atunci Klaus Heinrich, în clipele cînd nu era supravegheat. Căci Albrecht nu era curios. Ochii lui priveau însingurat și fără nevoia de a lăsa lumea să pătrundă în el. În schimb, Klaus Heinrich stătea de vorbă cu lacheii tocmai din această nevoie, ca și dintr-o dorință mai puternică, deși poate mai primejdioasă și nepotrivită, de a-și lăsa inima să fie atinsă de ceea ce se afla dincolo de granițe. Dar lacheii — cei bătrîni ca și cei tineri, de la uși, de pe coridoare și din camerele de trecere, cu jambierele lor de culoarea nisipului și cu fracuri maro, pe ale căror trese roșcat-aurii se repeta de multe ori micuța coroană de pe portiera trăsurii — își înțepeneau genunchii cînd Klaus Heinrich stătea de vorbă cu ei, își duceau mîinile mari la cusătura pantalonilor groși, de catifea, se plecau ușor spre el, astfel încît eghileții de la umăr li se legănau; toți dădeau răspunsuri fără miez, cum se cuvenea, răspunsuri în care formula de adresare — alteță mare-ducală — era lucrul cel mai important și la care prindeau a zîmbi, cu o expresie compătimitor-grijulie, de parcă ar fi vrut să spună: „Curatule, delicatule!“... Uneori, cînd se ivea posibilitatea, Klaus Heinrich întreprindea expediții de cercetare prin părțile nelocuite ale palatului, împreună cu Ditlinde, sora lui, cînd aceasta se făcuse destul de mare.

Pe atunci lua lecții cu inspectorul școlar Dröge, directorul școlilor municipale, care fusese angajat ca prim-profesor al său. Inspectorul Dröge era realist de felul său. Degetul său arătător, încreștit din cauza uscăciunii pielii și împodobit cu o șevalieră de aur, fără piatră, urmărea rîndurile tipărite, cînd citea Klaus Heinrich, și nu se clintea din loc pînă ce cuvîntul nu era citit cum trebuie. Venea cu redingotă și vestă albă, cu panglica unei decorații oarecare la butonieră și cu cizme largi, lustruite cu

ceară, ale căror turetci erau de culoarea pielii naturale. Purta un barbișon conic, cărunt, și din urechile sale mari și turtite ieșeau tufe cărunte de păr. Părul castaniu era periat spre tîmple, în formă de vîrfuri ridicate în sus, și cu o cărare precis trasată, astfel încît se vedea limpede pielea gălbuie, uscată a capului, care era poroasă ca etamina. Dar la spate și pe lături, de sub părul castaniu, des, ieșea la iveală altul rar și cărunt. Pleca ușor capul în fața lacheilor care-i deschideau ușa spre marea sală de clasă, lambrisată, unde-l aștepta Klaus Heinrich. Totuși în fața lui Klaus Heinrich făcea o plecăciune, nu în clipa intrării și de formă, ci ritos cu bună-știință, păsind înaintea lui și așteptînd ca înaltul său elev să-i întindă mîna. Asta și făcea Klaus Heinrich și faptul că o făcea de fiecare dată, la venire ca și la despărțire, într-un fel drăguț, cuceritor și matur, așa cum văzuse că întinde mîna părintele său domnilor celor care așteptau asta, i se părea mai important și mai esențial decît toată lecția ce se desfășura între cele două momente.

După ce inspectorul Dröge venise și plecase de nenumărate ori, Klaus Heinrich învățase, pe nebăgate de seamă, tot felul de lucruri utile și se simțea, împotriva așteptărilor, familiarizat cu disciplinele cititului, scrisului și socotitului și știa să enumere la cerere, relativ fără lacune, localitățile din marele ducat. Dar, după cum am amintit, nu asta era, de fapt, ceea ce i se părea necesar și esențial. Uneori, cînd era neatent la lecție, inspectorul îi atrăgea atenția referindu-se la înalta lui chemare: „Înalta voastră chemare vă obligă...", spunea el, sau: „O datorați înaltei voastre chemări..." Care era chemarea sa și în ce consta înălțimea ei? De ce zîmbeau lacheii: „Curatule, delicatule", și de ce era *madame* chiar atît de înspăimîntată cînd își dădea un pic în petic cu vorba sau cu fapta? Privea cercetător în jur, în limitele orizontului său, și, uneori, cînd privea intens și îndelung și-și constrîngea privirea să pătrundă în esența lucrurilor, simțea deslușindu-se în el o vagă senzație a lucrurilor care de fapt îl priveau.

Se afla într-o sală, care făcea parte din Camerele frumoase, Sala argintie, și în care, din cîte știa, tatăl său,

marele duce, dădea recepţiile solemne — intrase întîmplător, singur, în încăperea goală şi o contempla.

Era iarnă şi frig, micile sale ghetuţe se oglindeau în parchetul de culoare deschisă, împărţit în patrate mari prin inserţii gălbui, care se întindea în faţa lui ca o suprafaţă de gheaţă. Tavanul, acoperit cu arabescuri argintate, era atît de sus, încît era nevoie de o vergea lungă, lungă de metal, pentru a face să plutească la mijlocul distanţei candelabrul de argint, cu multe braţe, în care erau înfipte lumînări înalte, albe. Pereţii, încadraţi de stinghii argintate, erau tapetaţi cu mătase albă, pe alocuri cu pete galbene şi cu rupturi. Un fel de baldachin monumental, sprijinit pe două coloane groase, argintii, şi ornat în faţă cu o ghirlandă argintie răsucită de două ori, de la a cărui înălţime privea în jos, din mijlocul unei draperii din imitaţie de hermină, portretul unei străbune moarte, pudrate, despărţea partea cu şemineul de rest. Fotolii largi, argintate, tapisate cu mătase albă, tăiată de vreme, înconjurau acolo, în fund, vatra rece. Pe pereţii laterali, faţă în faţă, se înălţau oglinzi uriaşe, cu rame argintii, oglinzi al căror luciu prezenta pete oarbe şi pe ale căror largi console de marmură albă se aflau sfeşnice, două la dreapta şi două la stînga, cele mai scunde în faţa celor înalte, toate prevăzute cu lungi lumînări albe, ca şi aplicele dispuse de jur împrejur, ca şi cele patru sfeşnice cu picior înalt din colţuri. La ferestrele înalte din dreapta, care dădeau spre piaţa Albrecht şi pe ale căror glafuri exterioare se aşternuseră perne de zăpadă, cădeau greu, pînă jos pe parchet, draperii de mătase albă, cu pete galbene, sumese şi strînse cu şnururi argintii şi garnisite cu dantele. În mijlocul încăperii, sub candelabru, se afla o masă de mărime potrivită, al cărei suport semăna cu o buturugă noduroasă, argintie, şi a cărei tăblie octogonală era făcută din sidef lăptos ; sta acolo inutilă şi fără scaune, menită să slujească, cel mult, ca sprijin şi punct de reazim cînd lacheii deschideau uşile şi le dădeau drumul înăuntru celor care, îmbrăcaţi în haine de gală, se prezentau pentru o clipă măsurată solemn...

Klaus Heinrich privea prin sală şi vedea limpede că nimic din ea nu părea să aibă habar de realismul pe care inspectorul Dröge ştia să i-l inculce, în ciuda temenelilor

sale. Aici domnea atmosfera de duminică și solemnitatea sărbătorilor, la fel ca în biserică, unde pretențiile inspectorului ar fi fost deopotrivă de nelalocul lor. Aici domnea un fast sever și gol, și uniformitatea formală a unei rînduieli ce se prezenta, din punctul de vedere al scopului și comodității, ca nepretențioasă cu sine însăși... ; un serviciu înalt și plin de încordare, fără îndoială, care era departe de a fi ușor și agreabil, care te obliga la ținută și disciplină și la o renunțare plină de stăpînire, dar al cărui obiect n-avea nume. Și era frig în Sala argintie a luminărilor, ca și în aceea a reginei zăpezii, unde îngheață bocnă inimile copiilor.

Klaus Heinrich merse pe suprafața ca o oglindă pînă la masa din mijloc. Își sprijini ușor mîna dreaptă pe tăblia de sidef și-și propti stînga în șold, în așa fel încît să vină cît mai îndărăt, aproape la spate, și din față să fie aproape invizibilă ; căci nu era tocmai frumoasă : bătînd în cafeniu și încrețită, și fără să fi ținut pasul cu dreapta în privința creșterii. Se lăsă greu pe un picior, îl duse pe celălalt puțin înainte și-și îndreptă privirea spre ornamentele argintii ale ușii. Nu era locul potrivit pentru a visa și nici poziția indicată pentru asta ; și, cu toate astea, visa.

Îl vedea pe taică-său și-l privea, cum făcea și cu sala, pentru a pricepe. Vedea trufia mată a ochilor săi albaștri, cutele care porneau, mîndre și ursuze, de lîngă nări și se pierdeau în barbă și care uneori erau adîncite și accentuate de un aer de sastisire, de plictiseală... N-aveai voie să-i adresezi cuvîntul, nici să te apropii de el și să-i vorbești neîntrebat — nici chiar copiii ; era interzis, era periculos. Răspundea, de bună seamă, dar distant și rece, iar pe chipul lui se contura o nedumerire, o scurtă dezorientare, pentru care Klaus Heinrich simțea cea mai adîncă înțelegere.

Papa adresa, primul, cuvîntul și concedia ; așa era deprins. Dădea recepții cu conversație la începutul balului curții și la sfîrșitul dineului cu care începea iarna. Mergea cu mama prin camerele și saloanele unde erau adunate diversele ranguri de la curte, trecea prin Sala de marmoră și prin Camerele frumoase, prin galeria cu tablouri, prin Sala cavalerilor, prin Sala celor douăspre-

zece luni, Sala de audienţe şi Sala de dans, şi nu numai că mergea într-o anumită direcţie, dar şi urma un anumit drum, pe care promptul domn von Bühl i-l menţinea liber, şi adresa cuvîntul domnilor şi doamnelor. Cel căruia i se adresa se retrăgea cu o plecăciune, lăsa o porţiune de parchet lucitor între el şi papa şi răspundea cu emoţie ponderată şi plină de fericire. Apoi papa saluta peste intervalul lăsat, avînd certitudinea unor prescripţii grijulii care limitau mişcările celorlalţi şi favorizau atitudinea lui, saluta zîmbitor şi uşor şi trecea mai departe... Firește, firește, Klaus Heinrich înţelegea bine nedumerirea care tulbura pentru o clipă expresia lui papa, dacă cineva era destul de necugetat să i se adreseze direct ; o înţelegea şi o simţea şi el, cu teamă, în acelaşi timp ! Ceva anume, delicat, primejduit, era rănit atunci, ceva pe care se bazează fiinţa noastră, astfel încît rămînem neajutoraţi, dacă acel ceva este străpuns. Şi era, totuşi, acelaşi ceva care ne şterge strălucirea din ochi şi ne sapă cute de plictiseală atît de adînci...

Klaus Heinrich sta acolo şi privea, o vedea pe maică-sa şi frumuseţea ei, care era vestită şi slăvită în lung şi-n lat. O vedea dreaptă, *en robe de cérémonie*, în faţa marilor ei oglinzi luminate de lumînări ; căci uneori, la festivităţi, avea voie să fie şi el de faţă cînd coaforul curţii şi cameristele aduceau ultimele retuşuri toaletei ei. Era de faţă şi domnul von Knobelsdorff, cînd mama era împodobită cu giuvaeruri din tezaurul coroanei ; supraveghea şi nota pietrele preţioase care erau folosite. Ridurile de la ochi îi jucau şi o făcea pe mama, prin fraze caraghioase, să rîdă astfel încît în obrajii ei moi se formau gropiţe mici. Dar era un rîs plin de măiestrie şi de înaltă bunăvoinţă, iar ea se privea între timp în oglindă, de parcă ar fi exersat.

În sîngele ei curgea puţin sînge slav, după cum se spunea, şi de aceea ochii ei albaştri-închis aveau o strălucire atît de dulce, o strălucire neagră ca şi noaptea părului ei înmiresmat. Klaus Heinrich semăna cu ea — aşa auzea spunîndu-se — în măsura în care avea ochi albaştri metalici şi păr închis, în timp ce Albrecht şi Ditlinde erau blonzi, cum fusese papa înainte de a încărunţi. Dar era departe de a fi frumos, din cauza pometi-

lor lui lați și, mai cu seamă, a mîinii stîngi, pe care mama îl obliga s-o ascundă cu abilitate în buzunarul lateral al jachetei, la spate, sau în față, la piept ; îl obliga să facă asta tocmai cînd, într-un elan afectuos, voia s-o cuprindă cu amîndouă brațele. Privirea ei era rece, cînd îl poftea să ia seama la mînă.

O vedea ca în tabloul din Sala de marmoră : într-o rochie de mătase lucitoare, cu garnitură de dantele și mănuși lungi, care lăsau să se vadă, sub mînecile bufante, doar o fîșie din brațul ei ca de fildeș ; o vedea cu diadema în noaptea părului, stînd dreaptă, cu silueta ei splendidă, cu un zîmbet de perfecțiune rece mijind în jurul buzelor minunat de severe ; iar, în spatele ei, un păun cu gîtul albastru, lucind metalic, își rotea, vanitos, coada. Chipul ei era atît de blînd, dar frumusețea îl făcea sever, și se putea vedea că și inima ei era severă și nu se gîndea la nimic alta decît la propria ei frumusețe. Dormea mult în ziua dinaintea balului sau cercului și mînca doar gălbenuș de ou, pentru a nu se îngreuna. Apoi strălucea seara la brațul lui papa, prin săli, pe drumul prestabilit ; demnitarii cărunți se îmbujorau cînd le făcea onoarea să le adreseze cuvîntul, iar *„Curierul rapid"* scria că alteța sa regală a fost, nu numai datorită rangului său înalt, regina festivității. Da, îi făcea pe oameni fericiți cînd se arăta, atît la curte, cît și afară, pe străzi, sau după-amiaza în parcul orașului, călare sau în caleașcă ; și obrajii oamenilor se colorau mai intens. Flori și ovații și toate inimile zburau spre ea, iar cei ce strigau : „Trăiască !" se refereau chiar la ei — se vedea limpede — și strigau bucuros să trăiască ei înșiși și, în clipa asta, credeau în lucruri înalte. Dar Klaus Heinrich știa bine, că mama muncise ore întregi, cu grijă, la frumusețea ei, că zîmbetul și salutul ei erau numai exercițiu și intenție și că propria ei inimă nu bătea emoționată, cîtuși de puțin, pentru nimic și pentru nimeni.

Oare iubea pe cineva, de pildă pe el, pe Klaus Heinrich, care îi semăna ? Ah, ba da, îl iubea totuși, de îndată ce avea timp pentru asta, și apoi chiar și atunci, cînd îi amintea, în cuvinte reci, de mîna sa. Dar se părea că-și păstra expresia și semnul afecțiunii ei pentru ocaziile cînd erau de față și spectatori care s-ar fi putut arăta în-

cîntați de asta. Klaus Heinrich și Ditlinde nu veneau deș în contact cu mama lor, mai ales că nu luau parte — așa cum începuse de cîtăva vreme Albrecht, moștenitorul tronului — la masa părinților; copiii mîncau separat, cu *madame* din Elveția; și cînd erau chemați în vizită în încăperile unde locuia mama, lucru ce se întîmpla o dată pe săptămînă, atunci asemenea reuniune se desfășura fără aluzii sentimentale, cu întrebări calme și răspunsuri cuminți, în timp ce de fapt nu conta decît felul cum ședeau într-un fotoliu, în mînă cu o ceașcă plină cu lapte. Dar la concertele, care aveau loc din două în două joi, în Sala de marmoră, sub denumirea de „joile marii-ducese", și care erau astfel rînduite, încît societatea de la curte să șeadă la mese mici cu picioare aurii și cuverturi de pluș roșu, în timp ce cîntărețul de cameră Schramm, de la Teatrul curții, cînta, acompaniat de muzică, atît de puternic încît i se umflau vinele de pe fruntea cheală, — la concerte le era îngăduit uneori lui Klaus Heinrich și Ditlindei să stea în sală, îmbrăcați de sărbătoare, cît dura un număr din program și o pauză; și, atunci, mama arăta că-i iubește, le-o arăta lor și tuturor celorlalți atît de cordial și de expresiv, încît nu mai rămînea nici o umbră de îndoială. Îi lua cu ea la masa pe care o prezida și le spunea, cu un surîs fericit, să treacă de-o parte și de alta lîngă ea, le rezema obrăjoarele de umerii și de pieptul ei, se uita în ochii lor cu o privire duioasă, încîntată, și-i săruta pe amîndoi pe frunte și pe gură. Iar doamnele plecau capetele într-o parte și-i priveau repede, cu ochii mijiți și cu figura radioasă, în timp ce domnii dădeau încet din cap și-și mușcau mustățile, pentru a-și stăpîni bărbătește emoția... Da, era frumos; și copiii simțeau că participă și ei la acest efect ce depășea tot ceea ce realiza cîntărețul Schramm cu cele mai divine arii ale sale, și se lipeau alintîndu-se, mîndri, de mama. Căci măcar Klaus Heinrich își dădea seama că, după firea lucrurilor, nu le stătea bine, pur și simplu, să simtă și să fie fericiți cu atît, ci că le revenea datoria să exteriorizeze afecțiunea și s-o exhibeze, pentru ca oaspeților să le crească inimile de bucurie.

Uneori aveau prilejul și oamenii de afară, din oraș și din parc, să vadă că mama îi iubește. Căci în timp ce

Albrecht ieșea în zorii zilei, împreună cu marele duce, cu trăsura sau călare — deși călărea atît de prost — Klaus Heinrich și Ditlinde trebuiau s-o însoțească pe mama, din cînd în cînd și alternativ, în plimbările ei cu trăsura, care aveau loc primăvara și toamna, după-masa, la ora promenadei, în prezența baroanei von Schulenburg-Tressen. Klaus Heinrich era puțin emoționat și agitat înaintea acestor plimbări cu trăsura, de care nu se lega nici o plăcere, ci, dimpotrivă, multă osteneală și efort. Căci, de-ndată ce trăsura deschisă părăsea portalul leilor din piața Albrecht, printre grenadierii ce prezentau armele, se aduna acolo popor mult, care-i aștepta să iasă, bărbați, femei și copii ce strigau și priveau lacomi ; și trebuia să se concentreze și să facă față cu grație, să zîmbească, să ascundă mîna stîngă și să salute cu pălăria astfel încît să producă bucurie în popor. Așa se petreceau lucrurile în timpul plimbării prin oraș și prin parc. Celelalte vehicule trebuiau să se țină, firește, la distanță de al lor, vardiștii aveau grijă de asta. Totuși pietonii adăstau pe marginea drumului, femeile făceau reverențe, domnii țineau pălăria pe coapsă și priveau, de jos, cu ochii plini de evlavie și de insistentă curiozitate — iar Klaus Heinrich trăgea concluzia că toți erau acolo, pentru ca să fie, vezi bine, acolo și să privească, în timp ce el era acolo pentru a se arăta și a fi privit, și asta era, de departe, cel mai greu lucru. Ținea mîna stîngă în buzunarul pardesiului și zîmbea cum dorea mama, în timp ce-și simțea obrajii dogorînd. Iar „*Curierul rapid*“ scria că obrajii tînărului nostru duce arătau ca niște trandafiri, de bine ce se simțea.

Klaus Heinrich avea treisprezece ani cînd stătea la izolata măsuță de sidef, din mijlocul Sălii argintii reci și încerca să înțeleagă acel „ceva anume“ de care era vorba în legătură cu el. Și în timp ce pătrundea profund aspectele — mîndria goală și zdrențuită a încăperilor care era mai presus de scop și comoditate, simetria luminărilor albe în care părea să-și afle expresia un serviciu înalt și încordat și o renunțare stăpînită, scurta tulburare de pe chipul tatei cînd i se adresa cuvîntul, frumusețea rece și sever îngrijită a mamei, care se înfățișa surîzînd entuziasmului oamenilor, privirile evlavioase și insistent-cu-

rioase ale gloatei de-afară — îl cuprinse o presimțire, o înțelegere aproximativă și fără cuvinte a ceea ce însemna rolul său. Dar, în același timp, îl cuprinse o groază, o înfiorare față de acest fel de menire, o spaimă față de înalta sa chemare, spaimă atît de puternică, încît se întoarse și duse repede ambele mîini la ochi, ambele, chiar și stînga, mică și încrețită, și se lăsă jos, lîngă măsuța singuratică, și plînse, plînse de mila sa și a inimii sale, pînă cînd veni cineva și ridică ochii spre Dumnezeu și își împreună mîinile și-l descusu și-l duse de-acolo... Pretextă că-i fusese frică... și acesta era adevărul.

Nu știuse, nu înțelesese și nu bănuise nimic din dificultatea și severitatea vieții care-i era sortită ; fusese vesel, se dezlănțuise fără grijă și dăduse multe prilejuri de inspăimîntare. Dar impresiile care-l făceau să nu-și mai poată ascunde adevărata stare de fapt, se înmulțeau încă de timpuriu. În mahalaua de la miazănoapte, nu departe de Parcul izvoarelor, luase ființă o stradă nouă ; i se adusese la cunoștință că, în conformitate cu decizia consiliului municipal, primise numele de „strada Klaus Heinrich". Cu prilejul unei plimbări cu trăsura, mama lui intră cu el la un negustor de artă ; urmau să cumpere ceva. Lacheul aștepta lîngă portiera trăsurii, publicul se aduna, negustorul de artă era aferat și fericit, — deci nimic nou în toate astea. Dar Klaus Heinrich observă, pentru prima oară, fotografia sa în vitrină. Era atîrnată alături de cele ale unor artiști și oameni de seamă, bărbați cu frunți înalte, ai căror ochi priveau cu însingurarea celebrității.

În general toți erau mulțumiți de el. Progresa în ce privește ținuta și, sub presiunea înaltei chemări, se contură în firea sa o comportare manierată și stăpînită. Dar ciudat era faptul că, în același timp, îi sporea și dorința : acea rătăcitoare dorință de a ști, pe care inspectorul Dröge nu era omul în stare s-o satisfacă și care-l împinsese să stea la taifas cu lacheii. Acum n-o mai făcea ; nu ducea la nimic. Ei zîmbeau, „curatule, delicatule" și tocmai prin acest zîmbet îl întăreau în impresia vagă că lumea lui, a lumînărilor înfipte simetric, se afla într-un antagonism inconștient cu lumea de dincolo, de-afară, dar nu-l ajutau cu nimic. Privea în jur, în timpul plimbărilor

cu trăsura sau pe jos, pe care le întreprindea prin parcul oraşului, împreună cu Ditlinde şi cu *madame* din Elveţia, urmaţi de un lacheu. Simţea că, dacă toţi erau de acord împotriva lui, pentru a-l privi, în timp ce el era singur şi scos din rîndul lor, pentru a fi privit, totuşi el nu participa cu nimic la activitatea şi existenţa lor. Intuia că, probabil, nu erau întotdeauna aşa cum îi vedea el, cînd stăteau şi salutau cu ochi plini de evlavie ; că pesemne curăţenia şi delicateţea lui erau ceea ce le făcea ochii să strălucească plini de evlavie şi că se petrecea şi cu ei ceea ce se petrecea cu copiii, cînd auzeau de prinţul din basme şi cînd li se înfrumuseţau gîndurile şi se înălţau mai presus de cotidian. Dar el nu ştia cum priveau ei, neînfrumuseţat şi neînălţat, în zilele de lucru ; înalta sa chemare îi ascundea asta ; şi era, de bună seamă, o dorinţă primejdioasă şi neconvenabilă să-şi lase inima să vină în atingere cu lucruri pe care calitatea lui de alteţă i le ţinea departe. Cu toate astea o dorea, o dorea dintr-un fel de gelozie şi cu acea curiozitate rătăcitoare care-l împingea uneori să întreprindă expediţii de explorare prin părţile nelocuite ale palatului vechi, împreună cu Ditlinde, sora sa, ori de cîte ori era posibil.

Ei îi spuneau „scotoceală" şi farmecul „scotocitului" era mare ; căci era greu să te familiarizezi cu planul şi construcţia palatului vechi şi de fiecare dată, cînd pătrundeau destul de departe în zonele periferice, descopereau odăi, iatacuri şi săli pustii, în care încă nu puseseră piciorul, sau măcar stranii căi ocolite spre încăperile cunoscute. Dar o dată, în cursul unei asemenea rătăciri avură parte de o întîlnire neaşteptată, trecură printr-o aventură care, în aparenţă lipsită de însemnătate, zgudui totuşi puternic sufletul lui Klaus Heinrich şi-l învăţă multe.

Se ivise un prilej favorabil. În timp ce *madame* din Elveţia era liberă şi lua parte la serviciul divin de după-amiază, ei îşi băură laptele din ceşti de ceai, la marea ducesă, în compania a două doamne de onoare ; li se dădu apoi voie să plece şi li se atrase atenţia să se întoarcă, de mînă, la îndeletnicirile lor, în camerele copiilor, aflate nu prea departe. Nu era nevoie să fie însoţiţi ; că

doar Klaus Heinrich era destul de mare s-o conducă pe Ditlinde. Firește că era ; și pe coridor îi spuse :

„Da, Ditlinde, o să ne întoarcem, firește, în camerele copiilor, dar nu e nevoie, știi, s-o facem pe drumul cel mai scurt, mai plictisitor. Mai întîi o să «scotocim» puțin. Dacă urcăm un etaj mai sus și mergem pe culoar pînă unde încep bolțile, în spate se află o Sală cu coloane. Și dacă, din Sala cu coloane, urcăm pe scara în spirală ce se află în spatele uneia din uși, ajungem într-o cameră cu tavan de lemn, unde zac aruncate o mulțime de lucruri ciudate. Dar ce mai urmează dincolo de această cameră nu știu încă și tocmai asta vrem să vedem. Așadar, hai să mergem."

„Da, hai să mergem, spuse Ditlinde, dar nu prea departe și nu pe unde e praf, căci pe rochia mea se vede totul."

Purta o rochiță de catifea roșu-închis, brodată cu atlaz de aceeași culoare. Pe atunci avea încă gropite la coate și un păr auriu lucitor, care se răsucea în jurul urechilor, formînd niște bucle asemeni coarnelor de berbec. Mai tîrziu slăbi, iar părul îi deveni blond-cenușiu. Și ea avea pometii lați, așezați cam sus, ai tatălui și ai poporului ei, însă erau croiți delicat, astfel încît nu împietau asupra gingășiei feței ei în formă de inimioară. La el, în schimb, erau puternici și dezvoltați, astfel încît păreau să-i îngusteze puțin ochii albaștri ca oțelul, și să le alungească conturul. Părul lui de culoare închisă era pieptănat lins, în părți, cu cărare la mijloc, tăiat pe tîmple, cu exactitate, în unghi drept și periat oblic de pe frunte. Purta o jacheță deschisă în față, cu o vestă butonată pînă sus și un guler alb, răsfrînt. Cu mîna dreaptă ținea mînuța Ditlindei, iar brațul stîng îi atîrna din umăr, subțire și prea scurt, cu mîna cafenie, încrețită și nedezvoltată. Era bucuros că putea s-o lase să atîrne fără grijă și că nu trebuia s-o ascundă cu abilitate ; căci nu era nimeni acolo care să se uite la el și să vrea să fie înfrumusețat și înălțat, iar el putea să privească și să cerceteze după placul inimii.

Merseră și scotociră, după placul inimii. Pe coridoare domnea liniște și abia dacă văzură, de departe, cîțiva lachei. Urcară un etaj mai sus și merseră pe culoar pînă

începură bolțile și se aflară în partea palatului care data din vremurile lui Johann cel Violent și Heinrich Ispășitorul, după cum știa și explica Klaus Heinrich. Ajunseră în Sala cu coloane și Klaus Heinrich fluieră acolo, pe mai multe tonuri, atît de repede, încît ultimul ton răsună cînd primele încă nu se stinseseră și, astfel, un acord clar vibră sub bolțile în cruce. Se cățărară dibuind, uneori în patru labe, pe scara de piatră în spirală, care ducea îndărătul uneia din uși, și ajunseră în camera cu tavan de lemn, unde se aflau mai multe obiecte ciudate. Erau acolo cîteva flinte frînte, mari și butucănoase, cu cocoșul acoperit de rugină groasă, flinte care fuseseră, de bună seamă, prea proaste pentru a fi puse în muzeu; mai era și un tron scos din uz, cu o pernă de pluș roșu ferfenițit, cu picioare de leu larg arcuite și cu niște copilași ce stăteau suspendați deasupra spătarului, purtînd o coroană. Mai era apoi acolo un obiect tare, îndoit și prăfuit, în formă de cușcă și înspăimîntător la vedere, care-i preocupă îndelung și intens. Dacă nu se înșelau cumva, era o cursă de șobolani, căci se recunoștea vîrful de fier de care se atîrna slănina, — și era groaznic să-ți imaginezi cum cădea în jos ușa-ghilotină în urma marelui și respingătorului animal care mușca teribil... Da, asta le-a luat mult timp și, cînd s-au ridicat de lîngă cușcă, chipurile le erau înfierbîntate, iar hainele erau pline de praf și de rugină. Klaus Heinrich scutură hainele amîndorura, dar asta nu ajută prea mult, întrucît și mîinile lui erau cenușii. Și, deodată, văzură că se cam întunecase. Trebuiră să facă repede calea întoarsă, Ditlinde insista plină de teamă: se făcuse prea tîrziu ca să meargă mai departe.

„E mare păcat, spuse Klaus Heinrich. Cine știe ce-am mai fi descoperit și cînd vom mai fi iar în situația de a scotoci, Ditlinde!"

Dar o ascultă, totuși, pe sora sa și se grăbiră să coboare din nou pe scara în spirală; străbătură Sala coloanelor și ieșiră în culoarul cu arcade, pentru a-și relua lute, mînă-n mînă, drumul spre casă.

Merseră o bucată; dar Klaus Heinrich clătină din cap, căci i se părea că n-ar fi acesta drumul pe care veniseră. Merseră mai departe; dar mai multe semne le dovedeau că greșiseră direcția. Banca asta de piatră cu capete de

pajuri nu fusese aici mai adineaori. Această fereastră ogivală da spre partea de vest, aşezată mai în vale, a oraşului, în loc să dea spre curtea interioară cu tufa de trandafiri. Greşiseră drumul, n-o mai puteau nega ; poate că ieşiseră din Sala cu coloane pe o uşă greşită ; în orice caz, se rătăciseră de-a binelea.

Merseră o bucăţică îndărăt, dar neliniştea nu le îngădui să continue prea mult astfel, aşa că se întoarseră iar şi preferară să persevereze la întîmplare pe drumul pe care porniseră. Mergeau într-o atmosferă apăsătoare, de aer închis, şi pînze mari de păianjen, ţesute nestînjenit, se întindeau prin colţuri ; merseră cuprinşi de îngrijorare, iar Ditlinde era chiar cuprinsă de remuşcări şi gata să plîngă. O să se observe întîrzierea lor, o să fie priviţi cu tristeţe, poate chiar i se va raporta marelui duce ; nu vor mai găsi niciodată drumul îndărăt, vor fi daţi uitării şi vor muri de foame. „Şi, unde e o cursă de şobolani, Klaus Heinrich, acolo sînt şi şobolani..." Klaus Heinrich o consolă. Singurul lucru pe care puteau să-l facă era să găsească locul unde erau atîrnate pe perete armurile şi drapelele încrucişate ; din punctul acela ştia precis care era direcţia. Şi deodată — de-abia trecuseră de un cot al galeriei acoperite — se petrecu ceva. Se speriară.

Ceea ce auzeau era mai mult decît ecoul propriilor lor paşi ; erau alţii, străini, mai apăsaţi decît ai lor, paşi ce se îndreptau repede spre ei, uneori şovăitori, şi erau însoţiţi de o răsuflare grea şi de mormăieli, care-i făcură să le înghețe sîngele în vine. Ditlinde făcu o mutră de parcă voia s-o ia la fugă de spaimă ; dar Klaus Heinrich nu-i dădu drumul de mînă şi se opriră amîndoi cu ochii holbaţi, aşteptînd să vină ceea ce venea.

Era un om care se contură, vizibil, în semiîntuneric şi, privită calm, apariţia lui nu trezea groază. Era îndesat la trup şi îmbrăcat ca un veteran din cortegiul festiv. Purta o redingotă de croială franconă veche, un fular de lînă la gît şi o medalie pe piept. Într-o mînă ţinea un joben arcuit, iar în cealaltă mînerul de os al unei umbrele strînse cu noduri, cu care lovea, în tactul mersului, dalele. Părul cărunt, rar, era pieptănat lins, pornind de la una din urechi în sus, cu şuviţe lipite pe ţeastă. Avea sprîncene arcuite, negre, şi o barbă albă-gălbuie, care-i creştea

ca marelui duce ; pleoapele de sus atîrnau greu, iar sub ele se vedeau ochii albaştri apoşi, cu pungi de piele uscată ; avea pometii tradiţionali, iar cutele feţei congestionate erau ca nişte crăpături. Ajuns foarte aproape, păru să-i fi recunoscut pe copii, căci se lipi de peretele exterior al galeriei, şi începu să execute o serie de plecăciuni, lăsîndu-şi trupul să se plece de mai multe ori înainte, din tălpi, scurt şi zvîcnit, în timp ce gura căpătase o expresie blajină ; jobenul îl ţinea în faţă, cu deschizătura în sus. Klaus Heinrich se gîndi să treacă pe lîngă el cu o înclinare a capului, dar se opri locului surprins, întrucît veteranul începu să vorbească.

„Cer iertare !“ icni el adînc şi pe neaşteptate, apoi continuă mai agale : „Cer expres iertare tinerilor stăpîni ! Dar îmi vor lua tinerii stăpîni în nume de rău, dacă le-aş supune rugămintea, să binevoiască să-mi indice drumul cel mai scurt spre ieşirea cea mai apropiată ? Nu trebuie să fie neapărat piaţa Albrecht. Dar vreo ieşire oarecare din palat, dacă pot să-mi îngădui să adresez cererea tinerilor stăpîni...“

Klaus Heinrich îşi proptise mîna stîngă în şold, mult spre spate, şi privea în pămînt. I se adresase pur şi simplu cuvîntul, i se ceruseră explicaţii direct şi într-o formă neajutorată ; se gîndi la tatăl său şi-şi încruntă sprîncenele. Se căznea în grabă să-şi dea seama cum trebuia să se comporte în această situaţie greşită şi nereglementară. Albrecht şi-ar fi făcut gura pungă, şi-ar fi supt puţin buza de sus, cu cea de jos, scurtă şi rotunjită, şi ar fi trecut, tăcut, mai departe, — asta era sigur. Dar de ce mai scotocea, dacă la prima aventură serioasă voia să treacă mai departe, rigid şi ofensat ? Omul era cumsecade şi n-avea, cu siguranţă, nici o intenţie rea, asta o văzu Klaus Heinrich cînd se sili să ridice ochii. Spuse pur şi simplu :

„Vino cu noi, e cel mai bun lucru. Am să-ţi arăt cu plăcere, unde va trebui să coteşti ca să ajungi la o ieşire.“ Şi porniră.

„Mulţumesc ! spuse omul. Mulţumesc din inimă pentru toată bunăvoinţa ! Nici nu m-aş fi gîndit, zău, că într-o zi mă voi preumbla cu tinerii stăpîni prin palatul

vechi. Dar așa se-ntîmplă, și, după toată supărarea mea... căci m-am supărat, tare m-am supărat, lucrul e adevărat și nestrămutat... după toată supărarea mea am, totuși, această cinste și această bucurie..."

Mult ar mai fi dorit Klaus Heinrich să întrebe care fusese cauza unei atari supărări ; dar veteranul reîncepu (între timp lovea, în tact, cu umbrela în dale) :

„Și i-am recunoscut îndată pe tinerii stăpîni, cu toate că e niţel cam întuneric pe coridoarele astea, căci i-am văzut de multe ori în caleașcă și m-am bucurat întotdeauna, căci am și eu așa o pereche de plozi, vreau să zic, ai mei sînt plozi, ai mei... și pe băiat îl cheamă tot Klaus Heinrich."

„Întocmai ca pe mine ?" spuse Klaus Heinrich din pură satisfacție... „Ce întîmplare plăcută !"

„Aș, întîmplare ? vorbi omul. Asta, vezi bine, nu-i întîmplare, căci se numește așa dinadins, după dumneavoastră, fiindcă e cu cîteva luni mai mic ca dumneavoastră, și mai sînt mulți în oraș pe care îi cheamă tot așa, pe toți ca pe dumneavoastră. Aș, asta nu se poate zice că e întîmplare..."

Klaus Heinrich își ascunse mîna și tăcu.

„Mda, v-am recunoscut îndată, continuă omul. Și mi-am zis, slavă Domnului, mi-am zis, ăsta zic și eu că e noroc la nenorocire, și ei o să-ți ajute să ieși din capcana în care ai căzut singur, nerod bătrîn, și poți să rîzi, mi-am zis, că aici s-au mai împotmolit mulți, pe care ticăloșii i-au tras pe sfoară și care n-au nimerit-o așa de bine..."

„Ticăloși ?" își zise Klaus Heinrich... Și „tras pe sfoară" ? Privi țintă înainte, nu cuteză să întrebe. Îl cuprinse o teamă, o speranță... Spuse încet de tot :

„Dumneata ai fost... tras pe sfoară !"

„Dus de nas ! sări veteranul. De nas m-au dus, nemernicii, și asta în chip vădit ! Pot spune asta tinerilor stăpîni, oricît sînt ei de tineri ; o să le facă bine să știe, că e mare stricăciune printre oamenii de aici ! Vine omul și livrează cu tot respectul, lucrul făcut de el... Dar, să mă ierte Dumnezeu ! strigă el deodată și se lovi cu jobenul în frunte : Nici nu m-am prezentat și făcut cunoscut stăpînilor ! Hinnerke ! spuse el. Meșter cizmar Hinnerke, furnizorul curții, cu serviciul militar făcut și decorat !"

Şi împunse cu degetul arătător al mîinii sale mari, bătătorite şi cu pete galbene, spre medalia din piept. „Lucrurile stau aşa, că alteţa sa regală, domnul papa, a avut bunăvoinţa să comande la mine o pereche de cizme, cizme cu tureatcă, cizme de călărie, cu ştaifuri pentru pinteni şi din piele de lac de calitatea întîi. Aşa că le fac, le-am făcut singur, cu toată grija şi azi au fost gata şi străluceau iac' aşa. Să te duci singur, îmi zic... am un băiat care duce comenzile, dar îmi zic : să te duci tu însuţi, că sînt pentru domnul marele duce. Mă-mbrac aşadar şi iau cizmele şi o pornesc spre palat. «Bine !» zic îndată lacheii de jos şi vor să mi le ia. «Nu !» zic eu, că n-am încredere în ei. Comenzile şi titlul meu de furnizor al curţii le am pentru faima mea, vreau eu să le zic, şi nu pentru că plătesc lacheii de la odăi. Dar băieţii sînt răsfăţaţi cu bacşişuri de către furnizori şi vor să ciupească ceva şi de la mine pentru serviciul făcut. «Nu», zic eu, că eu nu sînt pentru învîrteli şi treburi pe furiş, «vreau să le livrez personal şi, dacă nu le pot da domnului mare duce în persoană, vreau să le predau domnului camerist Prahl». Se cam oţărăsc ei, dar zic : «Atunci trebuie să te duci sus pe-acolo !» Şi mă duc sus. Acolo sus iar apar vreo cîţiva, şi zic : «Bine !» şi vor să se-ngrijească ei de cizme, dar eu cer să vină Prahl şi nu mă las. Zic ei : «Acum bea cafea !», dar eu mă ţin bine şi zic, că atunci am să aştept, pînă termină de băut. Şi-n timp ce spuneam asta, cine vine cu ghetele lui cu catarame ? Cameristul Prahl. Mă vede şi eu îi dau cizmele cu cîteva cuvinte potrivite şi el zice : «Bine !» şi mai zice în mod special : «Frumoase mai sînt !» şi dă din cap, la mine, şi pleacă cu ele. Acu sînt liniştit, că pe Prahl ăla te poţi bizui, şi dau să plec. «Hei !» strigă unul. «Domnu Hinnerke ! Ai luat-o greşit !» «La dracu !» zic eu şi fac calea-ntoarsă şi merg în partea aialaltă. Dar ăsta a fost lucrul cel mai nerod pe care-l puteam face, căci mă duseseră de nas şi o pornisem încotro nu voiam. Merg o bucată şi iar dau de unu la fel şi-l întreb de poarta Albrecht. Da el îşi dă îndată seama despre ce e vorba şi zice : «Atunci ia-o mai întîi pe scara asta în sus şi apoi tot la stînga şi apoi iar în jos, aşa scurtezi o bună bucată de drum !» Şi eu mă încred în prietenoşia lui şi fac cum zice şi mă-ncăpăţînez morţiş tot mai mult şi mai mult,

să-mi pierd cumpătul, nu alta. Atunci bag de seamă că nu e vina mea, ci a pungaşilor, şi-mi aduc aminte că am mai auzit, că fac adesea aşa cu furnizorii care nu le dă bacşiş şi-i lasă să rătăcească peste tot, pînă iese untul din ei. Şi furia mă orbeşte şi mă prosteşte, şi ajung prin locuri, pe unde nu mai e suflet de om şi nu mai ştiu ce să fac şi ajung să mă tem zdravăn. În sfîrşit dau de tinerii stăpîni. Mda, aşa am păţit-o cu cizmele mele!" încheie cizmarul Hinnerke şi-şi şterse fruntea cu dosul mîinii.

Klaus Heinrich strînse mîna Ditlindei. Inima îi bătea atît de tare, încît uită cu totul să-şi mai ascundă mîna stîngă. Asta era. Asta era ceva din lucrurile acelea, un pic, o înghiţitură! Sigur, asta era ceva din lucrurile pe care înalta lui chemare i le ascundea, ceva din frămîntarea oamenilor cînd erau neînfrumuseţaţi şi în postură cotidiană. Lacheii... Tăcu, nu găsi nici un cuvînt.

„Acu tăceţi, spuse cizmarul, tineri stăpîni! Şi glasul lui blajin era foarte mişcat. De fapt nici n-ar fi trebuit să vă povestesc toate astea, căci nu e rostul dumneavoastră să aflaţi asemenea răutăţi. Da pe urmă tot îmi zic — continuă el, lăsînd capul pe-o parte şi plesnind din degete — că nu poate să strice, că dumneavoastră nu poate să vă strice pentru mai tîrziu..."

„Lacheii..., începu Klaus Heinrich şi-şi făcu puţin curaj... sînt va să zică răi? Puteam să-mi închipui foarte limpede..."

„Răi? sări cizmarul. Sînt nişte nemernici. Asta e cuvîntul potrivit pentru ei. Ştiţi de ce sînt în stare? Opresc mărfurile, dacă n-au primit bacşiş destul, le opresc, cînd furnizorul le livrează foarte punctual la timpul fixat, şi le predau cu mare întîrziere, pentru ca vina să cadă pe furnizor şi să apară în ochii preaînaltului stăpîn că şi-a nesocotit obligaţia şi să-i fie retrase comenzile. Asta fac, fără scrupule, şi lucrul e arhicunoscut în tot oraşul..."

„Da, asta e rău! vorbi Klaus Heinrich. Ascultă şi tot ascultă. Aproape că nici nu-şi dădea seama cît era de zguduit. Oare fac şi mai multe? întrebă el... Sînt sigur că fac şi mai multe în genul ăsta."

„Şi încă cum! întări omul şi rîse. Nu, ăia nu se dau îndărăt de la nimic, le-o spun tinerilor stăpîni, se ţin de tot felul de isprăvi. Aşa e, de pildă, gluma cu deschisul

ușii... Asta o fac cam așa... Cineva este primit în audiență la domnul papa, prea-milostivul nostru mare duce, și să zicem că e un ageamiu și că n-a fost încă niciodată la curte. Vine așadar în frac și-l ia cu frig și cu cald, căci firește că nu e un fleac să te afli pentru prima oară în fața alteței sale regale. Și lacheii se hlizesc pe seama lui, fiindcă ei sînt aicea acasă, și-l împing în anticameră și nici el nu știe cum se face, da uită cu adevărat să le dea bacșiș lacheilor. Apoi iată că vine și clipa lui și domnul adjutant îi rostește numele și lacheii deschid canaturile ușii și-l lasă să intre în odaia unde așteaptă marele duce. Iată-l deci acolo pe ageamiu, face plecăciune și dă răspunsuri, și domnul mare duce, în bunătatea lui, îi dă mîna și asta înseamnă că trebuie să plece și pornește de-a-ndăratelea și gîndește că ușa cu canaturi o să se deschidă în spatele lui, cum i s-a făgăduit. Dar nu se deschide, fiindcă n-au căpătat bacșiș, și nimeni nu mișcă nici un deget, acolo, afară. Da el nu se-ntoarce, asta nu poate s-o facă în nici un caz, că n-are voie să-și arate spatele față de domnul mare duce, ar fi o mare greșeală și o ofensă pentru înaltul stăpîn. Și caută în spatele lui, cu mîna, mînerul ușii și nu-l găsește și-l apucă bîțîielile și sare de colo-colo primprejurul ușii și dacă, din mila lui Dumnezeu, a dat de mîner, este o clanță de modă veche și nu se pricepe la ea și dibuie cu degetele și-și scrîntește mîna și se canonește și tot face la plecăciuni între timp, de desperare, pînă ce preamilostivul stăpîn îi dă drumul să iasă, mai știi, chiar cu propria sa mînă. Mda, asta e chestia cu deschisul ușii ! Dar asta încă nu-i nimic, acu vreau să le spun tinerilor stăpîni..."

Tot vorbind și ascultînd, nici nu luaseră seama la drum, lăsaseră în urmă vreo cîteva scări și se găseau acum la parter, nu departe de poarta Albrecht. Biermann, un lacheu-camerist al marii ducese le ieși înainte. Avea un frac violet și favoriți pe obraz. Fusese trimis să le caute pe altețele lor mari-ducale. Clătină din cap încă de la distanță, în semn de părere de rău, și făcu, totodată, o gură ca o pîlnie. Dar cînd dădu cu ochii de cizmarul Hinnerke, care venea cu copiii împungînd înainte cu umbrela, toți mușchii feței sale se fleșcăiră, iar fața căpătă o expresie bleagă și stupidă.

Aproape că nu mai avură timp pentru mulțumiri și rămas-bun, atît de repede se pricepu Eiermann să-l despartă pe meșter de copii și să-l îndepărteze. Și, dînd semne rău prevestitoare, le însoți pe altețele lor mariducale în camerele lor de sus, unde era *madame* din Elveția.

Aceasta își ridică privirile spre cer și-și împreună palmele pentru absența lor și pentru halul în care le erau hainele. Se întîmplă și lucrul cel mai rău : „fură priviți cu tristețe". Dar Klaus Heinrich nu izbuti să manifeste decît strictul necesar în materie de pocăință. Se gîndea : lacheii... „Curatule, delicatule", zîmbeau ei, căci luau parale și, dacă nu căpătau, îi lăsau pe furnizori să rătăcească pe coridoare, le opreau mărfurile, ca să cadă vina întîrzierii pe ei, și nu deschideau ușa cu canaturi, astfel încît pe cel primit în audiență îl apucau bîțîielile. Asta era în castel, dar cum o fi în afară ? Afară, printre oamenii care priveau la el cu atîta evlavie și înstrăinare, cînd trecea cu trăsura, salutînd ?... Dar cum cutezase omul ăsta să i-o spună ? Nu-i zisese nici o singură dată, măcar, „alteță regală", îl violentase și-i ofensase grosolan „curățenia și delicatețea". Și de ce era, cu toate astea, atît de plăcut să audă asemenea lucruri despre lachei ? De ce-i bătea inima cu atîta bucurie, plină de spaimă, cînd era atinsă de unele din lucrurile sălbatice și insolente, de care nu avea parte augustitatea sa ?

DOCTORUL ÜBERBEIN

KLAUS HEINRICH A PETRECUT trei ani de adolescenţă împreună cu tovarăşi de aceeaşi vîrstă din nobilimea de la curte şi de la ţară a monarhiei ; i-a petrecut într-un internat, un fel de colegiu august, întemeiat şi organizat pentru el de către von Knobelsdorff, ministrul casei, în castelul de vînătoare „Fazaneria".

Aflat de o sută de ani în proprietatea coroanei, castelul „Fazaneria" dădea numele primei staţii pe o linie de cale ferată de stat, ce ducea din capitală spre nord-vest, şi îşi luase acest nume de la rezervaţia de fazani domestici, aflată nu departe, pe cîmpie şi prin lăstăriş, fazanii fiind pasiunea unuia dintre suveranii de odinioară ai ţării. Castelul, o casă de ţară în formă de cutie, cu un singur cat şi cu un acoperiş de şindrilă, dominat de un paratrăsnet, era situat, cu remiza şi clădirea grajdurilor, chiar la liziera unei întinse păduri de conifere. Străjuit de un şir de trei bătrîni alineaţi, avea vedere spre o pajişte largă,

mărginită, departe, de arcul vineţiu al pădurii şi străbătută în toate direcţiile de cărări ; pe pajişte se conturau terenuri de joc bătătorite şi garduri pentru cursele de cai cu obstacole. În faţa castelului, mai la o parte, era aşezat un han, cu o grădină-berărie şi cofetărie, împrejmuit de copaci înalţi, pe care îl avea în arendă un om chibzuit, pe nume Stavenhüter ; în zilele de duminică hanul era asaltat de excursionişti, în special biciclişti, din capitală. Elevilor de la „Fazanerie" le era îngăduit să meargă la grădină doar sub supravegherea unui profesor.

Erau cinci, în afară de Klaus Heinrich : un Trümmerhauff, un Gumplach, un Platow, un Prenzlau şi un Wehrzahn. Prin partea locului li se spunea „fazanii". Un landou, cam ieşit din circulaţie, din parcul de trăsuri al curţii, un gig, o sanie şi cîţiva cai de călărie erau la dispoziţia lor ; iar cînd, pe vreme de iarnă, o parte din pajişte era inundată şi îngheţa, aveau prilej să şi patineze. Mai erau la castelul „Fazaneria" un bucătar, două cameriste, un vizitiu şi doi lachei, dintre care unul ştia să mîne şi caii, la nevoie.

Profesorul de liceu Kürtchen, un holtei mărunţel, bănuitor şi irascibil, cu maniere de comediant, dar de un cavalerism vechi, francon, conducea internatul. Purta o mustaţă tăiată scurt, încărunţită, nişte ochelari de aur în faţa ochilor căprui, neliniştiţi, iar cînd ieşea, totdeauna un joben dat pe ceafă. Mergea cu pîntecele înainte, ţinîndu-şi de o parte şi de alta, pe lîngă burticică, pumnii lui mici, ca un alergător de fond. Pe Klaus Heinrich îl trata cu un tact plin de orgoliu, dar era plin de suspiciune faţă de trufia nobiliară a celorlalţi elevi şi se înfuria ca un cotoi cînd adulmeca o umbră de dispreţ faţă de originea sa burgheză. În cursul plimbărilor, îi plăcea să se oprească, ori de cîte ori erau oameni prin preajmă, să adune elevii în jurul său şi să le demonstreze ceva, desenînd cu bastonul pe nisip. Doamnei Amelung, o văduvă de căpitan, mirosind puternic a picături Hoffmann, care ţinea cheile instituţiei, i se adresa cu „stimată doamnă" şi era mîndru de asemenea cunoştinţe în ce priveşte bunele maniere.

Alături de profesorul Kürtchen, mai era un tînăr profesor suplinitor, cu titlul de doctor, un om dezgheţat, dornic de activitate şi fanfaron abil la vorbă, dar înclinat

spre reverie ; acesta a influențat modul de a gîndi și simțămintele personale ale lui Klaus Heinrich, poate mai mult chiar decît era bine. Mai fusese cooptat și un maistru de sport, pe nume Zotte. În treacăt fie spus, profesorul suplinitor se numea Überbein, cu pronumele Raoul. Restul profesorilor de care era nevoie, veneau zilnic, cu trenul, din capitală.

Klaus Heinrich observă — și fu de acord cu asta — că pretențiile de natură obiectivă, la adresa lui, diminuară rapid. Degetul arătător încreștit al inspectorului Dröge nu mai rămînea imobil la unele rînduri, își împlinise datoria ce-i revenea ; iar, în timpul lecțiilor, ca și la corectarea lucrărilor scrise, profesorul Kürtchen găsea nenumărate prilejuri să-și dovedească tactul. La scurtă vreme după înființarea internatului, într-o zi — era după gustarea de dimineață, în sufrageria cu ferestre înalte de la nivelul pămîntului — îl rugă pe Klaus Heinrich să vină sus, în camera sa de studii, și-i spuse textual :

„Este împotriva interesului general, ca alteța voastră mare-ducală să fie solicitată, în cursul exercițiilor noastre științifice, să răspundă la întrebări care nu-i sînt binevenite în momentul respectiv. Pe de altă parte ar fi de dorit ca alteța voastră mare-ducală să ridice mereu mîna pentru a răspunde. De aceea vă rog, alteță mare-ducală, pentru orientarea mea, să întindeți brațul, în lung, pe bancă, la întrebările care nu-s binevenite, iar la cele la a căror rezolvare v-ar fi plăcut să fiți solicitat, să-l ridicați pe jumătate și, anume, în unghi drept."

În ceea ce-l privește pe doctorul Überbein, acesta umplea sala de clasă cu o locvacitate răsunătoare, a cărei voie bună se ridica deasupra aspectului concret, fără a-l pierde însă din vedere. El nu stabilise nici o înțelegere cu Klaus Heinrich, ci îl întreba cînd îi venea poftă, cu o prietenie deschisă, fără să se iște, din asta, vreun moment de jenă. Iar răspunsurile, puțin utile ale lui Klaus Heinrich, păreau să-l încînte pe doctorul Überbein, să-l antreneze la un entuziasm vesel.

„Ohoho ! striga el, dînd capul pe spate... Oo, Klaus Heinrich ! Oo, sînge princiar ! Oo, candoarea voastră ! Problematica aspră a vieții v-a găsit nepregătit ! Acum,

însă, îmi revine mie, om cu experiență de viață, sarcina s-o descîlcim".

Și dădea chiar el răspunsul ; nu mai întreba pe nimeni altul, dacă Klaus Heinrich răspunsese greșit. Modul de a preda al celorlalți profesori avea un caracter expozitiv, lipsit de pretenții. Maestrul de sport Zotte primise indicații de sus, să conducă exercițiile fizice cu toate menajamentele pentru brațul stîng al lui Klaus Heinrich, în așa fel încît nici atenția prințului însuși, nici aceea a celorlalți băieți să nu fie atrasă în mod inutil asupra micului defect. Exercițiile corporale se limitau, de aceea, la jocuri cu alergări ; iar la ora de călărie, pe care tot domnul Zotte le-o preda, era exclusă orice temeritate.

Relațiile dintre Klaus Heinrich și cei cinci colegi nu puteau fi numite intime, nu voiau să se dezvolte pînă la punctul de a deveni familiare. El era singur, nu era unul dintre ei, nu se contopea nicidecum cu numărul lor. Ei erau cinci, iar el unul ; prințul, cei cinci și profesorii, asta era ceea ce alcătuia colegiul. În calea unei prietenii fără rezerve stăteau mai multe lucruri. Cei cinci erau aici numai din cauza lui Klaus Heinrich ; fuseseră aduși pentru a-i ține tovărășie, nu mai erau întrebați la lecție, dacă el răspunsese greșit, trebuiau să se adapteze la călărie și joc, constituției lui fizice. Li se atrăgea atenția, pînă la saturație, asupra avantajelor vieții în comun cu el. Cîțiva dintre ei, tinerii von Gumplach, von Platow și von Wehrzahn, luncări de țară mai puțin înstăriți, se aflau tot timpul sub impresia mîndriei pline de fericire, pe care o manifestaseră părinții lor, cînd le fusese remisă invitația Ministerului casei mari-ducale, ca și sub impresia felicitărilor ce le sosiseră din toate părțile. Pe de altă parte, contele Prenzlau, băiatul acela gras și pistruiat, cu părul roșu, cu un fel de a vorbi pe nerăsuflate și cu prenumele Bogumil, era vlăstarul uneia dintre cele mai bogate și mai nobile familii de moșieri din țară, răsfățat și plin de vanitate. El știa prea bine că alor săi nu le-ar fi fost prea ușor să refuze invitația baronului von Knobelsdorff, dar că pentru ei nu era cîtuși de puțin o favoare căzută din cer și că el, contele Bogumil, ar fi putut trăi pe moșiile tatălui său mult mai bine și mai conform rangului său,

decît la „Fazanerie". Găsea caii de călărie proşti, landoul şerpelit, gigul învechit în ce priveşte construcţia ; cîrtea pe ascuns împotriva mîncării. Dagobert, conte von Trümmerhauff, un băiat delicat ca un ogar, a cărui vorbă era plină de tandreţe, ţinea cu el în toate privinţele.

Aveau amîndoi o vorbă, plină de firea lor aristocratică şi cîrtitoare, o vorbă pe care o foloseau cu plăcere şi adesea pe un ton tăios de falset : „porcărie". Era o porcărie să-şi prindă, cu butoni, gulere false la cămaşă. Era o porcărie să joace *lawn-tennis* în sacou obişnuit. Dar Klaus Heinrich nu se simţea născut să folosească asemenea cuvînt. Pînă acum nici nu ştiuse că există cămăşi cu guler fix şi că poate să aibă cineva atîtea costume deodată, ca Bogumil Prenzlau. I-ar fi plăcut să spună „porcărie", dar îşi aducea aminte, în aceeaşi clipă, că purta ciorapi cîrpiţi. Găsea că e neelegant, pe lîngă Prenzlau, şi stîngaci în comparaţie cu Trümmerhauff. Trümmerhauff era nobil ca un animal. Avea un nas lung, ascuţit, tăios ca o muche de cuţit, cu nări largi, cu pereţi subţiri şi tremurători ; avea vine albăstrii pe tîmplele diafane şi urechi minuscule, fără lobi. Din manşetele largi, colorate, prinse cu butoni de aur cu lănţişor, ieşeau la iveală nişte mîini alese, ca de femeie, cu unghiile bombate ; iar încheietura uneia din mîini era împodobită cu o brăţară de aur. Vorbea tandru, cu ochii pe jumătate închişi... Nu, era limpede, nu putea concura cu Trümmerhauff în privinţa distincţiei. Mîna lui dreaptă era cam lată ; avea pometi ca tot norodul şi, alături de Dagobert, i se părea că e pur şi simplu scurt şi îndesat. Era foarte posibil ca Albrecht să se fi priceput mai bine să spună, împreună cu „fazanii", „porcărie". În ce-l privea, el nu era un aristocrat, nu era deloc, fapte clare pledau împotrivă. Cum stăteau lucrurile în privinţa numelui lui ? „Klaus Heinrich", aşa se numeau copiii de cizmari din ţară, iar odraslelor domnului Stavenhüter de dincolo, de vizavi, care foloseau degetele pentru a se şterge la nas, li se spunea, ca şi lui, ca şi părinţilor săi, ca şi fratelui său. Dar nobilii se numeau Bogumil şi Dagobert... Klaus Heinrich era izolat şi singur printre cei cinci.

Totuşi legă o prietenie la castelul „Fazaneria" şi anume cu doctorul Überbein, profesorul suplinitor. Raoul Über-

bein nu era un bărbat frumos. Avea barba roşie şi o culoare albă-verzuie a feţei, ochii albaştri ca apa, păr roşu, rar, şi urechi nespus de urîte, clăpăuge şi ascuţite în partea de sus. Dar mîinile lui erau mici şi delicate. Purta numai cravate albe, ceea ce dădea o notă solemnă înfăţişării lui, deşi garderoba îi era cam sărăcăcioasă. Cînd ieşea în aer liber purta un loden, iar la călărie — căci doctorul Überbein călărea, şi încă excelent — o redingotă cam ponosită, ale cărei pulpane le ridica şi le prindea cu ace de siguranţă, pantaloni strîmţi, cu nasturi, şi o pălărie înaltă.

În ce consta vraja pe care o exercita asupra lui Klaus Heinrich ? Aceasta era complex alcătuită. Încă nu erau de mult laolaltă, cînd începu să circule zvonul printre „fazani" că, odinioară, profesorul salvase, cu mare greutate, un copil dintr-o mlaştină şi că este posesor al medaliei pentru salvare. Asta a fost o primă impresie. Mai tîrziu aflară şi mai multe din viaţa doctorului Überbein şi le află şi Klaus Heinrich. Se spunea că originea lui ar fi neclară, că n-ar avea tată. Că mama lui ar fi fost o actriţă care l-ar fi dat de suflet unor oameni săraci, plătindu-le o sumă forfetară, şi că ar fi suferit cîndva de foame, de unde şi culoarea verzuie a feţei lui. Erau lucruri care nu se supuneau nici înţelegerii, nici reflectării, lucruri sălbatice, inaccesibile, la care, dealtfel, făcea aluzie uneori chiar doctorul Überbein, de pildă cînd băieţii de neam nobil, cărora nu le ieşea din minte originea lui neclară, se comportau arogant şi necuviincios cu el.

„Mă, mezinaşilor şi puişorilor ! le spunea el cu o indignare zgomotoasă. Eu am dat cu nasul prin destul de multe ca să pot pretinde din partea voastră modestie, domnişoraşilor !"

Şi faptul că doctorul Überbein „dăduse cu nasul prin destul de multe", nu rămase fără efect asupra lui Klaus Heinrich. Dar ceea ce prezenta mai mult farmec în persoana doctorului era maniera delicată de a se comporta faţă de Klaus Heinrich, tonul în care se desfăşurară, din prima zi, relaţiile dintre ei şi care-l deosebea strict de alţi oameni. El nu ştia nimic despre firea închisă şi rigidă a lacheilor, despre revoltele palide ale *Madamei* din Elveţia, despre temenelile reale ale inspectorului Dröge sau

despre menajamentele pline de suficiență ale profesorului Kürtchen ; nu știa absolut nimic nici despre felul străin, plin de evlavie, dar totuși insinuant, cu care priveau oamenii de afară la Klaus Heinrich. În primele zile după reunirea colegiului, profesorul suplinitor păstrase tăcere, se limitase doar să observe. Apoi se apropiase de prinț cu o degajare zîmbitoare și zgomotoasă, cu un spirit de camaraderie proaspăt, părintesc, cum Klaus Heinrich încă nu avusese prilejul să cunoască. La început îl tulburase, privea speriat la fața verzuie a doctorului Überbein. Dar această concluzie nu se repercută asupra profesorului, nu-l intimidă cîtuși de puțin ; îl întări în degajarea sa cordial-fanfaroană și, nu peste mult timp, Klaus Heinrich se încălzi și fu cucerit. Căci în felul de a fi al doctorului Überbein nu era nimic vulgar, nimic copleșitor, nici măcar ceva intenționat sau educativ. Era în el superioritatea omului care „dăduse cu nasul prin multe" și, totodată, un omagiu delicat și liber pentru cealaltă existență și fire, a lui Klaus Heinrich ; era în el iubire și prețuire, alături de oferta veselă a unei alianțe între firile lor. Îi spusese de cîteva ori „alteță", apoi simplu „principe", în cele din urmă pur și simplu „Klaus Heinrich". Și rămase așa.

Cînd „fazanii" ieșeau la plimbare călare, ei doi mergeau în frunte, doctorul pe masivul său cal pag, în stînga lui Klaus Heinrich, care călărea pe bineintenționatul său roib ; mergeau la trap, prin zăpadă sau prin frunzele căzute, prin lapovița primăverii sau prin dogoarea verii, de-a lungul lizierii pădurii, peste cîmp, peste sate, și doctorul Überbein povestea din viața lui. Raoul Überbein, cum mai suna și numele ăsta, nu-i așa ? Bunul gust era cu totul altceva ! Da, Überbein fusese numele părinților săi adoptivi, niște oameni sărmani, spre apusul vieții, din sfera funcționarilor inferiori de bancă, și-l purta în baza legii și a unei hotărîri judecătorești. În faptul că se numea Raoul contase doar hotărîrea și recomandarea mamei sale, făcută în clipa cînd remisese oamenilor acelora suma convenită împreună cu fatala sa făptură mică — după cît se pare o hotărîre sentimentală, o hotărîre pioasă. Se prea poate ca tatăl său drept și adevărat să se fi numit Raoul și pesemne că numele său de familie se armoniza frumos cu

acesta. Dealtfel fusese o acțiune cam ușuratică din partea părinților săi adoptivi, să ia un copil de suflet, căci „un anume“ Schmalhans fusese maistru bucătar la soții Überbein, și probabil că ei se grăbiseră să accepte banii numai din cauza unei presante situații financiare precare. Băiatul primise doar o instrucție școlară minimă, dar își luase libertatea să arate cine era, se remarcase puțin și, cum i-ar fi plăcut să se facă profesor, i se aprobaseră, dintr-un fond public, mijloacele pentru instrucțiunea sa seminarială. Astfel absolvise seminarul, dealtfel nu fără distincție, căci ținuse la asta ; apoi fusese angajat ca învățător, cu un salariu colosal, din care își sprijinise cînd și cînd, din recunoștință, părinții adoptivi, pînă ce aceștia muriseră aproape în același timp. Găsească-și odihna ! Atunci se pomenise singur pe lume, un *malheur* din naștere, sărac ca o vrabie și dăruit de Dumnezeu cu o mutră verzuie și cu urechi de cîine, prea urît pentru a putea intra pe sub pielea cuiva. Frumoase condiții, nu-i așa ? Dar asemenea condiții au fost, în fond, adevăratele condiții bune, — odată pentru totdeauna, căci așa stăteau lucrurile. O tinerețe nenorocită, însingurare și excludere de la fericire, de la *dolce-farniente*-le fericirii, dependența exclusivă și severă de realizările sale ; nu se îngrășa din asta, era totdeauna vînjos înlăuntrul său, nu cunoștea tihna și trecea în zbor peste unele și altele. Ce favorizare a însușirilor, cînd erai obligat, rece și lucid, să te bazezi pe ele ! Ce avantaj față de cei care „n-au nevoie“, „n-aveau nevoie“ ! Față de oamenii care-și aprind dimineața un trabuc... În vremea aceea, la patul de suferință al unuia dintre micii săi elevi nespălați, într-o odaie unde nu mirosea chiar a flori de primăvară, Raoul Überbein făcuse cunoștință cu un tînăr, cu cîțiva ani mai mare decît el, dar într-o situație similară și tot un *malheur* din naștere, mai ales că era și evreu. Klaus Heinrich îl cunoștea, — dar s-ar putea spune că l-a cunoscut într-o împrejurare intimă. Numele lui era Sammet, *doctor medicinae ;* fusese întîmplător de față, la Grimmburg, cînd venise pe lume Klaus Heinrich și se stabilise, la cîțiva ani după aceea în capitală, ca medic de copii. Ei, acesta fusese prietenul lui Überbein, era încă și în ziua de azi ; iar atunci avuseseră împreună multe discuții utile despre destin și despre tărie încordată.

Ei drăcie, dăduseră cu nasul prin multe, și unul și celălalt. În legătură cu sine însuși, Überbein se gîndea cu serioasă bucurie la vremea cînd fusese învățător. Activitatea lui nu se limitase cu totul și cu totul la sala de clasă, își făcuse o plăcere să se sinchisească un pic, atît personal cît și uman, de micii hoinari, să-i urmărească și acasă, în viața lor de familie nu tocmai idilică ; și, cu acest prilej, nu pierduse ocazia de a-și face o idee despre tot felul de lucruri. Într-adevăr, dacă n-ar fi cunoscut dinainte chipul, cu buzele strînse, al vieții, ar fi avut prilejul să-l vadă atunci. Dealtfel nu încetase de a lucra pentru sine însuși, dăduse lecții particulare unor copii grași, de burghezi, și își strînsese cureaua mai tare, pentru a putea cumpăra cărți ; — nopțile lungi, liniștite și libere le folosise pentru a studia. Și, într-o bună zi, își trecuse, în baza unei aprobări extraordinare, examenul de stat ; între timp își dăduse și doctoratul și se mutase la școala latinească. De fapt îi păruse rău să-și părăsească micii strengari ; dar așa îi fusese calea. Și apoi se nimerise să fie ales ca profesor suplinitor la castelul „Fazaneria", cu toate că era un *malheur* din naștere...

Astfel povestea doctorul Überbein și Klaus Heinrich era pătruns de prietenie, cînd îl asculta. Îi disprețui pe cei care „nu aveau nevoie" și care-și aprindeau dimineața un trabuc, fu frămîntat de teamă și bucurie din cauza celor spuse de Überbein, în maniera sa de palavragiu vesel, despre „nas" și „a-și face o idee" și despre „chipul cu buzele strînse al vieții", și urmări, cu participare personală, cariera lui norocoasă și vitează, de la banii dați pentru înfierea lui pînă la angajarea ca profesor de liceu. Avea impresia că fusese împuternicit, în linii generale, să participe la o discuție despre destin și despre țăria încordată. Simțea un fel de moliciune ; experiența celor cincisprezece ani ai săi se pusese în mișcare, îl cuprinse o nevoie de comunicare și dăruire, și încercă să povestească și el despre sine. Dar lucrul cel mai straniu fu că doctorul Überbein îl opri, opunîndu-se cît se poate de categoric unei asemenea intenții.

„Nu, nu, Klaus Heinrich, spuse el, oprește-te, gata. Fără mărturisiri directe, dacă îmi permiți să te rog ! Să nu crezi că nu știu că ai să-mi povestești o mulțime de

lucruri... Am știut-o din clipa cînd te-am privit vreme de o jumătate de zi. Dar mă înțelegi complet greșit, dacă crezi că aș vrea să te ispitesc să plîngi la pieptul meu. În primul rînd vei regreta mai curînd sau mai tîrziu. În al doilea rînd, dumitale nu-ți sînt menite bucuriile mărturisirii intime... Vezi, eu am voie să pălăvrăgesc. Ce sînt eu ? Un profesor suplinitor. Nu chiar unul de rînd, fie, dar cu toate astea nimic mai mult. O ființă individuală perfect determinabilă. Dar dumneata ? Ce ești dumneata ? Asta-i mai greu... să zicem : o chintesență, un fel de ideal. Un recipient. O existență simbolică, alteță Klaus Heinrich ; și, prin asta, o existență *formală*. Dar forma și raportul direct, încă nu știi că se exclud ? Se exclud. N-ai nici un drept la intimitate nemijlocită și, dacă ai experimenta-o, ai constata singur că nu e pentru dumneata, ai găsi-o nesatisfăcătoare și lipsită de gust. Trebuie să te îndemn la ținută, Klaus Heinrich..."

Klaus Heinrich salută cu cravașa, zîmbind. Și continuară să călărească.

Altă dată doctorul Überbein spuse în treacăt :

„Popularitatea este un fel de intimitate nu prea temeinică, dar măreață și cuprinzătoare."

Nu spuse mai mult în privința asta.

Uneori, vara, în recreația mare, de dimineață, ședeau împreună în grădina pustie a hanului, se plimbau, prinși de vreo discuție, pe pajiștile pe care se zbenguiau „fazanii", — improvizau o haltă, cu limonadă, în localul domnului Stavenhüter. Domnul Stavenhüter ștergea bucuros masa grosolană și aducea personal limonada.

„Marfă pură ! spunea domnul Stavenhüter. Cea mai sănătoasă din toate. Nu e sintetică, alteță mare-ducală și domnule doctor, ci din sucuri naturale îndulcite și poate fi recomandată cu conștiința perfect împăcată !"

Apoi punea copiii să cînte în cinstea vizitatorilor. Erau trei, două fete și un băiat, și știau să cînte pe trei voci. Stăteau la oarecare distanță, sub acoperișul de frunze verzi al castanilor, și cîntau cîntece populare, în timp ce își ștergeau nasul cu degetele. Odată au cîntat un cîntec care începea : *„Oameni, oameni sîntem toți"*, și doctorul și-a manifestat, prin întreruperi, dezaprobarea față de acest număr din program.

„Un cîntec prost, a zis el aplecîndu-se într-o parte, spre Klaus Heinrich. Un cîntec atît de vulgar... Un cîntec oarecare, Klaus Heinrich, nu trebuie să te impresioneze prea mult."

Mai tîrziu, cînd copiii încetaseră să mai cînte, reveni încă o dată asupra cîntecului şi-l califică chiar drept „şleampăt".

„Sîntem cu toţii, cu toţii oameni, repetă el, ţi-e mai mare mila, da, fără îndoială. Dar poate că, tocmai de aceea e îngăduit să amintim faptul că cei remarcabili dintre noi pot da prilej de a accentua în mod special acest adevăr... vezi — spuse el lăsîndu-se pe spate, punînd picior peste picior şi mîngîindu-şi, pe dedesubt, spre gît-lej, barba roşie — vezi, Klaus Heinrich, un om cu unele nevoi spirituale nu se va putea împiedica să nu caute, în această lume banală, ceva extraordinar şi să-l îndrăgească, oriunde şi oricînd s-ar ivi ; nu se poate să nu se revolte din cauza unui asemenea cîntec şleampăt, fiindcă se neagă, astfel, din spirit de turmă, cazul special, atît cel înalt cît şi cel mizerabil, precum şi cel care este amîndouă deodată... Vorbesc oare *pro domo ?* Prostii ! Eu nu sînt decît un biet profesor suplinitor. Dar, Dumnezeu ştie ce-mi biciuie sîngele, — nu găsesc nici o satisfacţie în faptul de a accentua că toţi sîntem, în fond, doar profesori suplinitori. Mi-e drag neobişnuitul, sub orice formă şi în orice sens, mi-s dragi cei cu demnitatea excepţiei în sînge, cei însemnaţi, cei ce pot fi recunoscuţi ca străini, toţi cei la a căror vedere vulgul face o mutră de prost ; le doresc să-şi iubească destinul, nu le doresc să se acomodeze cu adevărul pervertit şi călduţ pe care tocmai l-am auzit, cîntat, pe trei voci... De ce-am devenit oare profesorul dumitale, Klaus Heinrich ? Eu sînt un ţigan, plin de rîvnă, fie, dar totuşi născut ţigan. Predestinarea mea de a deveni o slugă princiară nu este deosebit de convingătoare. De ce-am dat urmare chemării, cu sinceră satisfacţie, atunci cînd mi-a fost adresată, ţinîndu-se seama de rîvna mea şi în ciuda faptului că sînt un *malheur* din naştere ? Pentru că văd forma dumitale de existenţă, Klaus Heinrich, ea fiind cea mai vizibilă, cea mai expresă, cea mai bine păzită formă a extraordinarului de pe pămînt. Am devenit profesorul dumitale pentru că aş vrea

să menţin viu în dumneata destinul dumitale. Însingurare, etichetă, datorie, tărie încordată, ţinută, formă, — cine trăieşte cu toate astea să nu aibă, oare, dreptul la dispreţ ? Ar trebui, poate, să se lase îndrumat spre omenie şi comoditate ? Nu, vino, hai să mergem, Klaus Heinrich, dacă-ţi face plăcere. Micuţii ăştia ai lui Stavenhüter sînt nişte ştrengari lipsiţi de tact."

Klaus Heinrich rise ; le dărui copiilor ceva din banii săi de buzunar şi plecară.

„Da, da, îi spuse doctorul Überbein lui Klaus Heinrich, în cursul unei plimbări prin pădure — se depărtaseră întrucîtva de cei cinci „fazani" — în ziua de azi, nevoia spiritului de a adora trebuie să se resemneze. Unde e măreţia ? Da, să-i fie de bine ! Dar, abstracţie făcînd de orice măreţie şi misiune propriu-zisă, mai există încă ceva, pe care o numesc augustitate — nişte forme de viaţă alese şi melancolic-izolate, de care trebuie să te apropii, mă rog, cu cea mai delicată simpatie. Dealtfel, măreţia e puternică, poartă cizme înalte, răsfrînte, n-are nevoie de serviciile cavalereşti ale spiritului. Dar augustitatea este emoţionantă, este, să mă ia dracul, cel mai emoţionant lucru ce există pe pămînt."

De cîteva ori pe an „fazaneria" pleca în oraşul de reşedinţă pentru a asista la reprezentarea operelor şi pieselor clasice la Teatrul Curţii ; în special aniversarea lui Klaus Heinrich era sărbătorită cu participarea la un astfel de spectacol. Atunci principele şedea, cu o ţinută demnă, în fotoliul său cu picioare arcuite, lîngă balustrada de pluş a unei loji a curţii, din avanscenă, tapisată în roşu, al cărui baldachin se sprijinea pe capetele a două femei sculptate, cu mîinile încrucişate şi cu feţe reci, severe ; de acolo privea la colegii săi, prinţii al căror destin se împlinea pe scenă, ţinînd în acelaşi timp piept binoclurilor pe care publicul le îndrepta, din cînd în cînd, spre el, chiar şi în timpul spectacolului. Profesorul Kürtchen şedea în stînga lui, iar doctorul Überbein cu „fazanii" într-o lojă alăturată. Odată au auzit astfel *Flautul fermecat* şi, în timpul călătoriei de întoarcere pînă la staţia „Fazaneria", în compartimentul de clasa întîia, doctorul Überbein a făcut întreg colegiul să rîdă, imitîndu-i pe cîntăreţi cum

vorbeau cînd rolul îi obliga să treacă la un dialog în proză.

„El e prinț !“ spusese suplinitorul onctuos și-și dădu singur replica pe un ton de pastor ce lungește și cîntă cuvintele : „E mai mult decît atît ; e un om !“ Pînă și profesorul Kürtchen se amuză într-atît, încît rîse behăit. A doua zi, însă, cu prilejul unei meditații particulare, în camera cu cărți a lui Klaus Heinrich, cea cu masa rotundă de mahon, cu tavanul văruit și cu un tors grecesc pe soba de teracotă, doctorul Überbein își repetă parodia, apoi spuse :

„Dumnezeule mare, asta a fost cîndva, la vremea respectivă, ceva nou, a fost un mesaj, un adevăr uluitor !... Există paradoxuri care au stat atîta vreme cu capul în jos, încît trebuie să le pui din nou în picioare pentru a face din ele ceva cît de cît îndrăzneț. «E un om... E mai mult decît atît» — asta devine încetul cu încetul mai îndrăzneț, mai frumos, chiar mai adevărat... Inversul este simplă umanitate ; dar eu, în adîncul sufletului, nu prea sînt pentru umanitate, vorbesc despre ea depreciativ și asta îmi dă cea mai mare satisfacție. Într-un sens oarecare trebuie să ne numărăm printre cei despre care poporul spune : «La urma urmei sînt și ei oameni» ; altfel ești plicticos ca un profesor secundar. Nu pot dori sincer nivelarea conflictelor și distanțelor, să mă ierte Dumnezeu, dar asta e firea mea, iar tipul de *principe homo* îmi apare, sincer vorbind, ca un monstru. Sper că pe tine nu te atrage prea mult, Klaus Heinrich ?... Vezi, au existat în toate vremurile principi și fărădelegi deosebite, care și-au petrecut în mod ușuratic existența lor excepțională, ignorînd, cu naivitate, propria lor demnitate sau negînd-o brutal și dovedindu-se capabili să joace, cu mînecile suflecate, popice cu cetățenii fără să resimtă o chinuitoare deformare în adîncurile firii lor. Dar aceștia sînt prea puțin importanți, după cum, la urma urmei, este neimportant tot ceea ce este lipsit de spirit. Căci spiritul, Klaus Heinrich, spiritul este maestrul de ceremonii, care insistă neînduplecat pentru demnitate, ba chiar făurește demnitatea cu adevărat, el e dușmanul neîmpăcat și adversarul distins al oricărei comodități umane. «Mai mult decît atît ?»

Nu ! A reprezenta — adică a întruchipa pe mulţi în timp ce-i reprezinţi, a fi expresia elevată şi disciplinată a unei mulţimi — a reprezenta este, bineînţeles, ceva mai mult şi mai înalt decît faptul de a fi, Klaus Heinrich, de aceea ţi se spune «alteţă»...“

Astfel raţiona doctorul Überbein, cu glas tare, cordial şi locvace ; şi ceea ce spunea el influenţa modul de a gîndi şi simţămintele personale ale lui Klaus Heinrich, poate mai mult decît era bine. Principele avea pe atunci cincisprezece sau şaisprezece ani şi era, deci, perfect în stare, dacă nu să înţeleagă pe deplin asemenea idei, măcar să şi le însuşească oarecum, în esenţa lor. Hotărîtor era faptul că învăţăturile doctorului Überbein erau atît de neobişnuit de mult sprijinite de personalitatea lui. Dacă inspectorul Dröge, care se înclina în faţa lacheilor, i-ar fi atras atenţia lui Klaus Heinrich asupra „înaltei sale chemări“, asta n-ar fi însemnat mai mult decît o întorsătură de frază, preluată în scopul de a conferi greutate pretenţiilor sale concrete şi, ar fi rămas, în fond, fără vreun sens lăuntric. Dar dacă doctorul Überbein, care era un *malheur* din naştere, cum spunea el, şi care avea o faţă verzuie pentru că răbdase odinioară de foame, dacă acest om, care salvase un copil dintr-un smîrc sau dintr-o mlaştină, „care-şi făcuse o idee“ şi care „dăduse cu nasul prin multe“, dacă el, care nu numai că nu se înclina în faţa lacheilor, ci uneori chiar striga la ei cu glas răsunător şi care chiar din a treia zi îi spuse lui Klaus Heinrich direct pe nume, fără a-i fi cerut voie, — dacă *el* explica, cu un zîmbet părintesc, că alteţa sa Klaus Heinrich „umbla pe culmile omenirii“ (îi plăcea să folosească această expresie), atunci acest lucru însemna ceva liber, o senzaţie nouă, ceva ce avea — cum s-ar spune — o rezonanţă în adînc. Cînd Klaus Heinrich asculta povestirile zgomotoase şi joviale ale doctorului despre propria sa existenţă, despre „chipul cu buzele strînse al vieţii“, avea aceeaşi senzaţie ca odinioară, cînd scotocea cu Ditlinde, sora lui ; şi faptul că el, cel care ştia să povestească astfel, el „omul mînat de colo-colo“, cum îşi spunea singur, nu se comporta ca un străin şi nici plin de evlavie faţă de el, ca toţi ceilalţi, ci îl trata ca pe un camarad

întru destin şi întru nevoia de a se dovedi tare, — faptul acesta îi încălzea lui Klaus Heinrich inima, i-o umplea de o recunoştinţă inexprimabilă şi constituia vraja care-l lega pentru totdeauna de profesorul suplinitor...

Puţin după a şaisprezecea aniversare a sa (Albrecht, marele duce moştenitor se afla încă de pe atunci în sud, din cauza sănătăţii sale), principele fu confirmat la biserica curţii, împreună cu cei cinci „fazani", — „*Curierul rapid*" publică reportajul fără a face din asta o mare senzaţie. Preşedintele consiliului suprem al bisericii, doctorul Wislizenus, contrapunctă ceremonia cu un motiv din *Biblie*, pe care-l alesese însuşi marele duce ; iar Klaus Heinrich fu numit, cu ocazia aceasta, sublocotenent, cu toate că nu avea habar de chestiunile militare... Orice aspect practic dispăru din ce în ce mai mult din existenţa sa. Şi, astfel, pînă şi actul ceremonial al confirmării rămase fără o însemnătate crucială, iar principele se întoarse îndată după aceea, liniştit, la castelul „Fazaneria", pentru a-şi continua viaţa, fără vreo schimbare, în cercul profesorilor şi al colegilor săi.

Abia după un an îşi părăsi modesta cameră demodată, cu un tors pe soba de faianţă ; colegiul se dizolvă şi, în timp ce cei cinci camarazi de viţă nobilă trecură în corpul de cadeţi, Klaus Heinrich îşi reluă locuinţa în palatul vechi, pentru a frecventa, vreme de un an, ultima clasă a liceului în capitală, conform unei înţelegeri între domnul Knobelsdorff şi marele duce. Era o măsură bine cumpănită şi populară, dar care nu modifica prea mult din punct de vedere obiectiv. Profesorul Kürtchen, reîntors la postul său de la liceul de stat, îi preda lui Klaus Heinrich, ca şi mai înainte, mai multe materii şi era grijuliu, în clasă mai mult chiar decît la internat, să-şi manifeste tactul. Se vădi de asemenea că încunoştiinţase şi pe ceilalţi profesori de acea înţelegere care se referea la cele două atitudini ale principelui faţă de eventualitatea unui răspuns. În ce-l priveşte pe doctorul Überbein, care se întorsese de asemenea la liceu, acesta nu înaintase atît de mult în neobişnuita sa carieră, încît să predea în ultimele clase. Dar, la dorinţa vie şi insistentă a lui Klaus Heinrich, pe care o supusese marelui duce nu prin viu grai, ci pe cale aşa-zisă ierarhică, prin intermediul bine-

voitorului domn Knobelsdorff, profesorul suplinitor fusese angajat ca meditator și îndrumător al studiilor de acasă : venea zilnic la palat, se răstea la lachei și avea și acum prilejul să-l influențeze pe principe prin discursurile sale degajate și visătoare.

Poate că pe seama acestei influențe neîntrerupte trebuie pus și faptul că relațiile lui Klaus Heinrich cu tinerii, cu care împărțea banca de școală crestată cu briceagul, au rămas și mai puțin strînse și mai distante decît raporturile sale cu cei cinci de la castelul „Fazaneria" și că, astfel, scopul popular al acestui an de școală a fost ratat. Recreațiile pe care toți elevii le petreceau, atît vara cît și iarna, în curtea spațioasă, pavată cu dale, ofereau un bun prilej pentru cultivarea camaraderiei. Numai că aceste recreații, destinate odihnei marei gloate, îi prilejuiră lui Klaus Heinrich, pentru prima oară, efortul specific al vieții sale. Cel puțin în primele trei luni a fost, firește ținta privirilor tuturor, — lucru nu tocmai ușor pentru el, ținînd seama de faptul, că aici mediul înconjurător îi refuza orice înălțare exterioară sau sprijin și că trebuia să se miște pe același pavaj cu cei care erau uniți împotriva lui pentru a-l privi. Elevii cei mici, plini de o copilăroasă irresponsabilitate, adăstau foarte aproape, în atitudini ce vădeau uitare de sine, și căscau gura la el, în timp ce elevii mai mari dădeau tîrcoale prin jurul lui, cu ochii mari, și-l priveau dintr-o parte sau de jos în sus... Cu vremea, situația asta se mai atenuă, dar și atunci — indiferent cine va fi fost de vină, Klaus Heinrich sau gloata — ca și mai tîrziu, camaraderia nu voia să facă progrese serioase. Îl puteai vedea pe principe plimbîndu-se prin curte în sus și-n jos, la dreapta directorului sau a profesorului care supraveghea recreația, urmat sau dîndu-i-se tîrcoale de către curioși. Îl puteai vedea de asemenea și la locul unde își petrecea de obicei recreația, discutînd cu colegii. Plăcută priveliște ! Se rezema acolo, pe jumătate șezînd, de o consolă a zidului de cărămizi glazurate, cu picioarele încrucișate, cu mîna stîngă proptită în șold, spre spate, avînd pe cei cincisprezece elevi ai ultimei clase, într-un semicerc larg, în fața sa. În anul acela nu erau decît cincisprezece, căci ultimele promovări fuseseră

făcute ţinîndu-se seama de faptul să nu fie trecute în clasa selectă elemente care, prin originea sau personalitatea lor, n-ar fi fost indicate să petreacă un an, tutuindu-se, cu Klaus Heinrich. Căci *tu*-ul era obligatoriu. Klaus Heinrich vorbea cu unul dintre ei, care ieşise puţin mai în faţă, apropiindu-se şi răspunzînd cu scurte şi mici înclinări. Amîndoi zîmbeau, întotdeauna zîmbeau cînd vorbeau cu Klaus Heinrich. De pildă, el întreba :

„Ţi-ai făcut compunerea la germană pentru marţea viitoare ?"

„Nu, principe Klaus Heinrich, încă n-am terminat-o, n-am găsit încă o încheiere."

„E o temă dificilă. Nici nu ştiu, încă, ce-am să scriu."

„Oo, o să ştiţi dumneavoastră... o să ştii tu ce."

„Nu, e greu. Ai luat un zece la teză la aritmetică ?"

„Da, principe Klaus Heinrich, am avut noroc."

„Nu, ăsta e pe merit. Eu n-am să pricep niciodată ceva din asta."

Mişcare de veselie şi de aprobare în semicerc. Klaus Heinrich se întorcea către alt coleg, iar primul se trăgea repede îndărăt. Fiecare era conştient că în toată discuţia asta nu conta compunerea sau teza la aritmetică, ci discuţia ca act şi acţiune, ţinuta şi tonul, păşitul înainte şi retrasul îndărăt, dezbaterea fericită a unei chestiuni gingaşe, reci şi mai presus de orice. Poate că această conştiinţă explica şi zîmbetul de pe chipurile lor.

Uneori, cînd avea în faţa sa semicercul larg, Klaus Heinrich spunea cîte ceva, de pildă : „Profesorul Nicolavius arată aproape ca o bufniţă".

Atunci hazul era mare printre colegi. La acest semnal se destindeau, săreau peste cal, făceau în cor : „ha ! ha! ha !" cu vocile lor care abia căpătaseră un timbru bărbătesc ; în asemenea ocazii, unul dintre ei declara solemn, că alteţa sa Klaus Heinrich este „un tip fain". Dar Klaus Heinrich nu spunea prea des asemenea lucruri, o făcea numai cînd vedea că zîmbetul de pe chipurile lor se ştergea şi devenea fad, că pe feţe se reflecta plictiseală sau chiar nerăbdare ; o făcea pentru a-i înviora şi privea, pe jumătate curios, pe jumătate speriat, la exuberanţa pe care o dezlănţuia cu asta.

Nu Anselm Schickedanz fusese cel care-l numise „un tip fain" şi, cu toate astea, Klaus Heinrich tocmai pentru el făcuse comparaţia dintre profesorul Nicolavius şi o bufniţă. În fond, Anselm Schickedanz rîsese, şi el, de această glumă mai liberă, dar de fapt nu în sens aprobator, ci cu o intonaţie care însemna : „Vai, Doamne !" Era un băiat brunet, cu şolduri înguste, care avea în toată şcoala faima de tip afurisit. În anul acela, atmosfera din ultima clasă a liceului era excelentă. „Cinstea" care rezulta din faptul că frecventau clasa împreună cu Klaus Heinrich fusese imprimată destul în conştiinţa tinerilor, din diferite părţi ; iar Klaus Heinrich nu era omul care să-i fi determinat să nesocotească această îndatorire. Dar faptul că Anselm Schickedanz era un tip afurisit îi ajunsese totuşi, în repetate rînduri, la ureche şi, cînd îl privea, Klaus Heinrich era dispus — cu un fel de bucurie — să creadă zvonurile, cu toate că nu prea înţelegea bine, cum de ajunsese la asemenea faimă. Se interesă de mai multe ori de el, pe ascuns, sondă, ca din întîmplare şi căută să afle ceva, de la unul sau altul, despre firea afurisită a lui Schickedanz. Nu află nimic precis. Dar răspunsurile, pline de ură sau laudative, îl umplură de presentimentul unei amabilităţi nebune, al unei umanităţi neîngăduit de superbe, care se afla acolo la îndemîna tuturor ochilor, cu excepţia alor săi ; şi acest presentiment era ca o durere. Cineva spusese tocmai cu privire la Anselm Schickedanz şi recursese, fără să-şi dea seama, la formula de adresare interzisă : „Da, alteţă, pe ăsta să-l vedeţi cînd nu sînteţi de faţă !"

Niciodată n-avea să-l vadă Klaus Heinrich „cînd nu era de faţă", niciodată n-avea să se apropie de el, să-l cunoască. Privea pe furiş la el, cînd îl vedea stînd împreună cu ceilalţi, în semicerc, în faţa sa, zîmbind şi concentrat ca şi ei. Dar de faţă cu Klaus Heinrich, băieţii se stăpîneau ; propria sa fire era de vină în privinţa asta, o ştia el bine, şi niciodată n-avea să vadă cum era, cum se comporta Schickedanz cînd se dezlănţuia, fără rezerve. Era ca un fel de gelozie, ca un regret care te doare uşor...

Tot cam în această epocă se situează şi o întîmplare penibilă, ba chiar revoltătoare, despre care perechea mare-ducală n-a aflat nimic, pentru că doctorul Überbein şi-a ţinut gura, şi despre care nici în capitală nu s-a vorbit,

deoarece toți cei care participaseră la ea și fuseseră de vină au păstrat ulterior o tăcere absolută în privința ei, pesemne dintr-un fel de simțămînt de rușine. E vorba de lucrurile lipsite de tact care s-au petrecut cu prilejul prezenței principelui Klaus Heinrich la balul cetățenesc din anul acela și la care a luat parte în special o domnișoară Unschlitt, fiica bogătașului fabricant de săpun.

Balul cetățenesc era o manifestare fixă în viața de societate a capitalei, o festivitate oficială și, totuși, fără gomă, pe care o organiza orașul în fiecare iarnă ; avea loc la restaurantul „La grădina burgheză", un local mare din cartierul de sud, extins și renovat de curînd, și care oferea cercurilor burgheze ocazia de a veni în contact cu societatea de la curte. Se știa că Johann Albrecht nu agrease niciodată această manifestare civilă și prea puțin rigidă, la care își făcea apariția în redingotă și unde dansa o polcă în compania soției primarului, și că obișnuia să se retragă cît mai curînd cu putință. Cu atît mai plăcută impresie a produs însă faptul că fiul său, al doilea născut, și-a făcut apariția încă din acel an, deși nu era obligat — ba chiar, din cîte s-a aflat ulterior — în urma propriei sale insistențe. Principele îl făcuse — așa se spunea — pe excelența sa von Knobelsdorff mijlocitor al dorinței sale fierbinți pe lîngă marea ducesă, iar aceasta obținuse, la rîndul ei, aprobarea soțului...

Sărbătoarea a început să se desfășoare, din punct de vedere formal, în modul tradițional. Personalitățile cele mai înalte — principesa Katharina într-o rochie de mătase, veche și vopsită, și cu o pălăriuță legată cu panglici sub bărbie, însoțită de copiii ei roșcovani, prințul Lambert alături de drăgălașa-i soție, la urmă Johann Albrecht cu Dorothea — descinseră la „Grădina burgheză", salutați fiind în vestibul de delegații municipali, pe ale căror fracuri erau prinse rozete cu panglici lungi. Erau de față mai mulți miniștri, aghiotanți în ținută civilă, numeroși domni și doamne de la curte, vîrfurile societății, ba chiar și moșieri de prin împrejurimi. În marea sală principală, albă, perechea mare-ducală îngădui să-i fie prezentate o serie de persoane și deschise apoi balul printr-o defilare de perechi, în sunetele muzicii aflate într-un balcon boltit : Johann Albrecht cu primăreasa, Dorothea cu primarul.

După aceea — în timp ce polca se transforma într-o horă, iar plăcerea cuprindea pe toată lumea, înfierbîntînd obrajii și stabilind relații emoționante, dulci, nostalgice, dureroase, pretutindeni în mijlocul caldelor efluvii umane ale sărbătorii — cele mai înalte personalități stăteau așa cum obișnuiesc să stea cele mai înalte personalități la asemenea ocazii : exclusiviste și zîmbind binevoitor, înșirate pe latura îngustă, de sus, a sălii, sub balconul boltit. Din cînd în cînd, Johann Albrecht atrăgea în discuție cîte un domn cu vază, Dorothea cîte o doamnă. Cei cărora li se adresa cuvîntul se apropiau și se depărtau repede și reculeși, păstrau distanța stînd înclinați și cu fruntea plecată ; dădeau sau clătinau din cap ori rîdeau, în poziția asta, la întrebările și remarcele ce li se adresau ; răspundeau zelos, dăruiți întrutotul clipei, cu tranziții subite și servile de la cea mai lăuntrică veselie, la cea mai profundă seriozitate, cu o pasionalitate a ființei care era, fără îndoială, străină de existența lor cotidiană și, pare-se, puternic intensificată. Curioșii, gîfîind încă din cauza dansului, formau un semicerc în jurul lor și contemplau aceste convorbiri, în fond neesențiale, pe față cu o expresie de ciudată încordare, care se realiza prin aceea că zîmbeau cu sprîncenele ridicate.

Multă atenție i se acorda lui Klaus Heinrich. În compania a doi veri roșcovani, care făceau parte din armată, dar care erau astăzi tot în costum civil, el se ținea ceva mai în spatele părinților, sprijinindu-se într-un picior, cu mîna stîngă proptită în șold mult spre spate, întors pe jumătate spre public și arătîndu-și profilul dinspre partea dreaptă. Un reporter de la *„Curierul rapid“*, care fusese trimis la festivitate, își lua note despre el, stînd în colțul său. Lumea îl putu vedea pe principe cum își salută, cu dreapta înmănușată, profesorul, pe doctorul Überbein, care venea, cu barba lui roșie și cu fața vineție, de-a lungul frontului de privitori, și cum îi ieșe chiar în întîmpinare pînă la jumătatea sălii. Doctorul, cu nasturi mari de email la plastron, se înclină mai întîi, cînd Klaus Heinrich îi întinse mîna, apoi începu să-i vorbească numaidecît insistent, în felul său liber și părintesc. Principele părea să refuze, arborînd totuși un zîmbet neliniștit. Apoi un

mare număr de persoane auzi cînd doctorul Überbein exclamă :

„Nu, prostii, Klaus Heinrich, atunci de ce l-ai mai învățat ? De ce te-a deprins cu el *madame* din Elveția, încă de la o vîrstă fragedă ? Nu înțeleg de ce mergi la bal dacă nu vrei să dansezi ? Un, doi, trei, acum ai să faci cîteva cunoștințe !"

Și, continuînd să vorbească pe un ton glumeț, îi prezentă prințului cinci tinere fete pe care le prinse de mînă fără multe fasoane și le aduse în fața lui. Ele înaintară și se retraseră din nou, una după alta, în mișcarea legănată, ca o alunecare, a reverenței curtenești, mușcîndu-și cu dinții buza inferioară, și dîndu-și toată silința să execute reverența corect. Klaus Heinrich sta cu tocurile lipite și spunea :

„Îmi pare bine. Îmi pare foarte bine..."

Uneia îi spuse chiar :

„E un bal vesel, nu-i așa, domnișoară ?"

„Da, alteță mare-ducală, ne distrăm foarte bine" — răspunsese ea cu un glas subțire, ciripit. Era o fată din burghezie, înaltă, deși cam osoasă, îmbrăcată în tul alb, cu o coafură blondă, ondulată, tapată și cu cărare, care se înălța deasupra feței frumoase ; avea un lanț de aur în jurul gîtului decoltat, sub care se reliefau puternic claviculele, iar mîinile mari și albe erau înmănușate. Fata mai adăugă :

„Acum urmează cadrilul. Nu vrea alteța voastră mare-ducală să danseze cu mine ?"

„Nu știu... spuse el. Zău că nu știu..."

Privi în jur. Într-adevăr, în frămîntarea sălii prindea să se contureze o rînduială geometrică. Se formară linii, se alcătuiră careuri, lumea își lua locul, chema partenerele. Muzica încă tăcea.

Klaus Heinrich îi întrebă pe verii săi. Da, ei luau parte la *lancier*, își și țineau partenerele de mînă.

Lumea mai văzu cum Klaus Heinrich se apropie, din spate, de fotoliul de damasc roșu al mamei sale și cum îi vorbește cu însuflețire în surdină, văzu cum ea transmite întrebarea, cu o superbă rotire a grumazului, soțului ei și cum marele duce aprobă din cap. Apoi impetuozitatea

juvenilă, cu care principele se repezi să nu piardă începutul dantului, stîrni unele zîmbete.

Reporterul de la *„Curierul rapid"*, cu notesul într-o mînă şi cu creionul în cealaltă, observa din colţul său sala, cu jumătatea superioară a trupului aplecată într-o parte, pentru a vedea pe cine avea să invite prinţul. Era blonda cea înaltă, cu clavicule pronunţate şi cu mîini mari, albe, domnişoara Unschlitt, fiica fabricantului de săpun. Ea aştepta încă în locul unde o părăsise Klaus Heinrich.

„Sînteţi încă aici ? spuse el gîfîind... Îmi daţi voie să vă invit ? Haideţi !"

Careurile se completaseră. Colindară o clipă şi nu-şi găsiră loc. Un domn cu rozetă cu panglici se repezi spre ei, apucă de umeri o pereche de tineri şi-i determină să lase liber locul lor de sub candelabru, pentru ca să-l poată ocupa alteţa mare-ducală cu domnişoara Unschlitt. Muzica întîrziase, acum se porni să cînte, paşii şi reverenţele începură, iar Klaus Heinrich se învîrti împreună cu ceilalţi.

Uşile spre camerele alăturate erau deschise. Într-una din camere se vedea bufetul cu vase pline de flori, cu terine de punş şi cu talere pline de sandvişuri policrome. Dantul se prelungi pînă acolo ; două careuri îşi desfăşurau paşii în camera cu bufetul. În celelalte, erau întinse mese acoperite cu feţe albe, care încă nu erau ocupate.

Klaus Heinrich făcea paşi înainte şi înapoi, zîmbea unor feţe, întindea mîna şi întîlnea mîini, întîlnea tot mereu mîna mare şi albă a partenerei sale, cuprindea cu braţul său drept talia de tul moale, a fetei, şi se învîrtea cu ea pe loc, în timp ce mîna stîngă, care purta şi ea o mănuşă mică, era proptită în şold. Toţi vorbeau şi rîdeau învîrtindu-se sau făcînd paşi. Principele făcea greşeli, nu-şi aducea aminte, perturba figurile dansului şi se oprea descumpănit, neştiind unde i-e locul.

„Trebuie să-mi atragi atenţia ! spuse el în învălmăşeală. Încurc totul ! Dă-mi, fără frică, cîte-un ghiont !"

Şi fata prinse, treptat-treptat curaj şi-i atrase atenţia, îi comandă, surîzînd, să se mişte într-o parte sau într-alta şi chiar îl împinse puţin, la nevoie. Frumoasa fată cu clavicule îşi asumă în special sarcina de a-l dirija.

Buna dispoziție spori cu fiecare *tour* de dans. Mișcările deveniră mai degajate, strigătele mai îndrăznețe. Dansatorii începură să bată parchetul cu picioarele, iar la „înainte" și „înapoi", își legănau brațele în timp ce se țineau de mînă. Klaus Heinrich bătu și el cu piciorul în parchet, la început abia schițat, apoi mai puternic. În schimb, legănatul brațelor căzu în sarcina frumoasei fete, în timp ce înaintau amîndoi împreună. Și, de fiecare dată cînd dansau vizavi, făcea în fața lui cîte o reverență exagerată, ceea ce sporea veselia.

În camera bufetului domneau rîsete și chicote, astfel încît toți priveau invidioși într-acolo. Cineva ieșise din careu în timpul dansului, făcuse un salt pînă la bufet, șterpelise un sandviș și acum, în timp ce se legăna și bătea cu piciorul în parchet, mesteca mîndru, în rîsetele celorlalți.

„Sînt obraznici ! spuse frumoasa fată. Nu se plictisesc defel !"

Și nu mai avu liniște. Pînă să bage cineva de seamă, ieșise din rînd, zburase printre șiruri, sprintenă și îndemînatică, apucase un sandviș de dincolo și se și întorsese.

Klaus Heinrich fu cel care aplaudă cu mai multă însuflețire. Nu izbuti s-o facă prea bine cu mîna stîngă și, atunci, găsi soluția să se bată cu mîna dreaptă pe coapsă, îndoindu-se de rîs. Apoi se mai liniști și păli puțin. Se lupta cu sine însuși... Cadrilul se apropia de sfîrșit. Ceea ce voia să facă, trebuia să facă rapid. Căci și venise rîndul lanțurilor englezești.

Cînd aproape că era prea tîrziu, făcu lucrul pentru care se luptase cu sine. O luă la fugă, alergă în grabă printre dansatori, cerînd scuze cu jumătate de voce cînd se lovea de cineva, ajunse la bufet, apucă un sandviș, se repezi îndărăt și intră în careul său lunecînd pe parchet... Dar asta nu fu tot. Duse sandvișul — era cu ou și cu sardea — la buzele partenerei sale, fata cu mîinile mari și albe ; ea îndoi puțin genunchiul și mușcă din el, mușcă, fără să folosească mîinile, cam jumătate... iar el, cu capul dat pe spate, își vîrî restul în gură !

Exuberanța careului se dezlănțui în timpul lanțului mare, care tocmai începea. De jur împrejurul sălii, dansatorii se prinseră de mîini în cruce sau în lanț și porniră

să meargă şerpuit. Se opriră, elanul şirurilor îşi schimbă direcţia, mai dădură o dată ocol, rîzînd şi discutînd, cu greşeli, încurcături şi îmbulzeli rezolvate rapid.

Klaus Heinrich strîngea mîinile, care i se ofereau, fără să ştie ale cui erau. Zîmbea cu inima emoţionată. Părul, periat lins, cu cărare, se zburlise şi cîteva şuviţe îi atîrnau pe frunte ; plastronul cămăşii se umflase şi ieşea puţin din vestă, iar pe chipul lui, în ochii lui înfierbîntaţi, se citea acea însufleţire emoţionată care este uneori expresia fericirii. În timp ce mergea şi dădea mîna, spuse de mai multe ori :

„Ne-am distrat tare bine ! Ne-am distrat atît de bine !"

Îi întîlni pe verii săi şi le spuse şi lor : „Ne-am distrat nespus de bine, noi, cei de dincolo !"

Urmă apoi bătutul din palme şi revederea, fiecare ajunse la locul lui ; Klaus Heinrich se găsea din nou faţă-n faţă cu frumoasa fată cu claviculele vizibile ; şi, cum tactul se schimbă, mai cuprinse încă o dată cu braţul talia ei moale şi dansară în vîrtej.

Klaus Heinrich nu conducea bine şi se ciocnea nu arareori de alte perechi, deoarece ţinea mîna stîngă propţită în şold ; dar îşi conduse partenera, de bine de rău, pînă la uşa camerei cu bufetul unde se opriră şi se răcoriră cu un *bowl* de ananas, care le fu oferit de către slujitori. Se aşezară chiar lîngă intrare, pe două taburete de pluş, băură şi discutară, despre balul cetăţenesc, despre alte reuniuni de societate la care frumoasa fată participase pînă atunci în iarna respectivă...

În vremea asta, un domn din suită, maiorul von Platow, adjutantul de corp al marelui duce, se înfăţişă înaintea lui Klaus Heinrich, se înclină şi ceru îngăduinţa să-i raporteze că alteţele lor regale se retrăgeau. Dar Klaus Heinrich îşi manifestă în mod atît de mişcător dorinţa de a i se îngădui să mai rămînă, încît adjutantul nu putu insista în misiunea sa. Principele scoase nişte exclamaţii de regret, aproape revoltat, şi era, pare-se, cît se poate de dureros impresionat de pretenţia de a pleca acasă chiar atunci.

„Ne distrăm aşa de bine ! spuse el ridicîndu-se şi chiar apucîndu-l pe maior de braţ. Dragă domnule von Platow, te rog fă-mi un serviciu ! Vorbeşte cu excelenţa sa von

Knobelsdorff, fă ce vrei — dar să plecăm tocmai acum cînd ne distrăm atît de bine împreună ! Sînt sigur că şi verii mei mai rămîn..."

Maiorul privi spre frumoasa fată cu mîinile mari şi albe, care-i surîse ; zîmbi şi el şi promise să facă tot posibilul. Această mică scenă se petrecu în timp ce, în holul de la intrarea „Grădinii burgheze", marele duce şi marea ducesă îşi luau rămas bun de la delegaţii oraşului. Îndată după aceea, la etajul întîi reîncepu dansul.

Sărbătoarea atinsese apogeul. Tot ce avea caracter oficial trecuse şi, acum, buna dispoziţie era restabilită în drepturi. Mesele acoperite cu feţe albe, din camerele alăturate, erau ocupate de familii care beau *bowl* şi supau. Tinerii năvăleau din cînd în cînd, se aşezau pe marginea scaunelor, înfierbîntaţi şi agitaţi, ca să înghită, pe fugă, cîţiva dumicaţi, să bea un pahar şi să se avinte, apoi, din nou în vîrtejul petrecerii. La parter era o berărie în stil vechi, german, foarte frecventată de oameni mai aşezaţi. Marea sală de dans şi camera cu bufetul erau acum în stăpînirea exclusivă a tineretului dornic de dans. Camera cu bufetul era ocupată de vreo cincisprezece sau optsprezece tineri, fiice şi fii ai oraşului, printre care şi Klaus Heinrich. Acolo era un fel de bal particular. Dansau în sunetul muzicii ce răzbătea din sala principală.

În treacăt, fu văzut acolo şi doctorul Überbein, profesorul particular al principelui, care avu o scurtă discuţie cu elevul său. Fu auzit amintind, cu ceasul în mînă, că domnul von Knobelsdorff se află jos în berărie şi că va reveni ca să-l ia pe principe. Apoi plecă. Ceasul era zece şi jumătate.

Şi, în timp ce el era jos, la o halbă de bere, conversînd cu prietenii numai un ceas, cel mult un ceas şi jumătate, în camera cu bufetul se petrecuseră acele întîmplări revoltătoare, acele excese de neînţeles cărora le pusese apoi capăt chiar el, dar din păcate prea tîrziu.

Bowl-ul pe care-l bea lumea era uşor, conţinea mai mult sifon decît şampanie şi, dacă tineretul îşi cam pierduse echilibrul interior din cauza lui, de vină era mai curînd beţia dansului decît tăria vinului. Dar, avînd în vedere caracterul prinţului şi originea solidă a restului societăţii, această stare de lucruri nu era suficientă pen-

tru a explica cele ce s-au petrecut. Aici şi-a produs efectul, şi de-o parte şi de cealaltă, o altă ameţeală, stranie... Ciudăţenia a fost că Klaus Heinrich a urmărit cu precizie diferitele stadii ale acestei ameţeli şi că totuşi n-a fost în stare sau n-a avut voinţa să scape de ea.

Era fericit. Simţea în obrajii săi aceeaşi înfierbîntare pe care o vedea şi pe chipurile celorlalţi şi privirea sa, voalată de o dulce ameţeală, rătăcea prin jur, cuprindea, plină de entuziasm, o figură după alta şi spunea : „Noi !“ Gura lui rostea, cu un glas interiorizat şi fericit, doar mici propoziţiuni care conţineau un „noi“. „Noi vrem să ne aşezăm, noi vrem să dansăm iar, noi vrem să bem, noi alcătuim două careuri...“ În special fetei cu claviculele vizibile, Klaus Heinrich îi spunea doar lucruri cu „noi“. Uitase complet de mîna stîngă, care atîrna în jos, nu se simţea stingherit de ea, în bucuria sa, şi nici nu se gîndea s-o ascundă. Unii vedeau de-abia acum cum stau, de fapt, lucrurile cu ea şi priveau curioşi sau cu o grimasă involuntară la mîneca prea scurtă a fracului, la mănuşa mică de piele albă-glacé care acoperea mîna şi care se cam murdărise. Dar, întrucît Klaus Heinrich nu-şi făcea nici o grijă în legătură cu ea, prinseră cu toţii curaj şi în privinţa asta, şi se întîmplă ca, în timpul dansului în cerc sau rotit, cîte cineva să-l apuce fără jenă de mîna malformată...

El n-o trăgea îndărăt. Se simţea purtat, ba mai mult, aruncat de colo pînă colo de bunăvoinţă, de o bunăvoinţă puternică, dezlănţuită, care sporea şi se înfierbînta prin ea însăşi, care îl asalta tot mai fără jenă, care punea stăpînire pe el tot mai brutal şi mai de aproape, luîndu-l, triumfătoare, pe umeri. Ce se-ntîmpla ? Era greu de precizat, greu de sesizat. Pluteau prin aer cuvinte, strigăte discontinui, nerostite, dar exprimate de mutrele oamenilor, de atitudinile lor, de tot ceea ce făceau şi spuneau. „Şi el, o dată, să... !“ „Coborîţi-l, coborîţi-l pînă la noi... !“ „Puneţi mîna, hai, puneţi mîna... !“ O fată mărunţică, cu nasul cîrn, care-l invită la un galop, cînd fu rîndul doamnelor să aleagă, spuse foarte limpede, fără nici o legătură evidentă : „Ei, şi !“, în timp ce se pregătea s-o pornească în goană cu el.

El văzu în ochii tuturor mocnind o plăcere şi văzu că plăcerea lor era să-l coboare pînă la ei, să-l aibă printre ei, acolo jos. În bucuria sa, în visul său de-a fi cu ei, printre ei, de-a fi unul dintre ei, răzbătea din cînd în cînd o constatare rece, sfîşietoare, cum că se înşela, că acel „noi", cald şi superb, îl mintea ; îşi dădea seama că, totuşi, nu se contopea cu ei, ci rămînea centru şi obiect al atenţiei lor, dar altfel decît de obicei, şi anume într-un sens rău. Erau duşmani întrucîtva, o vedea din pofta de distrugere din ochii lor. Deslușea ca din depărtare, cu o spaimă straniu de fierbinte, cum frumoasa fată cu mîinile mari şi albe îl striga pur şi simplu pe nume, şi-şi dădea bine seama, că o făcea în alt sens, decît atunci cînd doctorul Überbein îi spunea doar „Klaus Heinrich". Într-un anumit sens, ea avea dreptul şi permisiunea s-o facă : dar dacă el singur nu-şi păzea demnitatea, nu era oare nimeni acolo care s-o facă în locul lui ? Avea senzaţia că parcă toţi smuceau de hainele lui ; şi, uneori, răzbatea ceva sălbatic şi batjocoritor din exuberanţa asta. Un tînăr înalt, blond, cu ţvicăr pe nas, strigă tare, ca să audă toată lumea, cînd se lovi de el în timpul dansului : „Trebuie neapărat ?" Fu o adevărată răutate felul în care tînăra fată frumoasă se învîrti cu el, braţ la braţ, ca-ntr-un vîrtej, îndelung şi cu dinţii rînjiţi, pînă ce ameţiră de tot. În timp ce făceau piruete, Klaus Heinrich privea cu ochii împăienjeniţi la claviculele ce se conturau pe decolteul ei, acoperite de pielea întinsă, albă şi uşor granulată...

Căzură. Se-nvîrtiseră prea nebuneşte şi, cînd încercară să oprească vîrtejul, căzură cît erau de lungi ; iar peste ei căzu, împiedicîndu-se, o a doua pereche, dealtfel, nu chiar de la sine, ci mai curînd împinsă de tînărul înalt cu ţvicăr. Se produse o învălmăşeală şi Klaus Heinrich auzi deasupra sa, în cameră, corul pe care-l cunoştea din curtea şcolii, cînd încercase o mică glumă pentru a înviora atmosfera, un „ha, ha, ha !", dar, aici, mai răutăcios şi mai dezlănţuit...

Cînd, puţin după miezul nopţii, doctorul Überbein îşi făcu apariţia în pragul camerei cu bufetul, din păcate cu oarecare întîrziere, i se oferi următoarea privelişte : tînărul său elev şedea, de unul singur, pe o sofa de pluş verde, lîngă peretele lateral din stînga, cu fracul în dezordine

şi împodobit în fel şi chip. O mulţime de flori, care înfrumuseţaseră mai înainte bufetul, în două vase chinezeşti, erau vîrîte în răscroiala vestei, între nasturii plastronului, ba chiar între gulerul tare şi gît ; în jurul gîtului avea un lănţug de aur care aparţinea fetei cu claviculele vizibile ; iar pe cap i se legăna, în chip de pălărie, capacul plat de metal al unui vas de *bowl*. El murmura : „Ce faceţi... ce faceţi...“, în timp ce grupul de dansatori, ţinîndu-se de mîini, în semicerc, se legănau la dreapta şi la stînga, ca la horă, cu chiote, rîsete şi chicote abia reţinute şi cu strigăte de „ha, ha, ha“.

Pe chipul vineţiu al doctorului Überbein apăru, sub ochi, o roşeaţă care părea nespus de stranie şi de neverosimilă.

„Încetaţi ! Încetaţi !“ strigă el cu glas răsunător şi, în liniştea, consternarea şi luciditatea ce se produse brusc, merse cu paşi mari spre principe, îndepărtă, cu două-trei gesturi, florile, aruncă lanţul şi capacul cît colo, se înclină apoi şi spuse cu o mină serioasă : „Îmi daţi voie s-o rog pe alteţa voastră acum...“

„Am fost un măgar, am fost un măgar !“ repetă el afară.

Klaus Heinrich părăsi balul cetăţenesc în compania sa.

Aceasta a fost penibila întîmplare care s-a petrecut în ultimul an de şcoală al lui Klaus Heinrich. După cum am spus, nici unul dintre participanţi n-a scos un cuvînt despre asta — nici chiar doctorul Überbein n-a mai atins această problemă faţă de prinţ, de-a lungul anilor ; şi, cum nimeni n-a folosit cuvinte pentru a exprima acest lucru, el a rămas fără substanţă şi s-a pierdut curînd, cel puţin aparent, în negura uitării.

Balul cetăţenesc avusese loc în ianuarie. Marţea grasă, în care se încheia carnavalul cu balul curţii, şi marea recepţie din palatul vechi, cu care sfîrşea anotimpul distracţiilor de societate — festivităţi la care Klaus Heinrich încă nu participa — trecuseră de mult. Apoi veni Paştele şi, odată cu el, încheierea anului şcolar : examenul de maturitate al lui Klaus Heinrich, acea frumoasă formalitate, la care întrebarea : „nu-i aşa alteţă mare-ducală ?“ se repetă de atîtea ori din partea profesorilor şi la care principele îşi justifică, printr-o ţinută agreabilă, locul excelent

obținut în clasificație. N-a fost un moment epocal ; Klaus Heinrich a mai rămas în continuare în reședință. Dar după Rusalii se apropie a optsprezecea aniversare a sa și, totodată, un ansamblu de acțiuni festive, cu care fu sărbătorit acest serios moment crucial din viața sa și care-i impuse, zile de-a rîndul, obligații înalte și încordate.

Atinse pragul dintre adolescență și maturitate și fu declarat major. Pentru prima oară de la botezul său, fu centrul tuturor atențiilor și susținătorul rolului principal la marea ceremonie ; dar, în timp ce atunci se lăsase tăcut, irresponsabil și pasiv, în voia etichetei care domnea în jurul său, purtîndu-l, astăzi îi revenea obligația — în cadrul prescripțiilor ei obligatorii și al liniilor ei strict arcuite și învăluit de drapajul importantelor ei uzanțe — să se prezinte într-o ținută demnă și cu maniere frumoase, dar și cu vizibilă degajare, spre satisfacția și înălțarea sufletească a privitorilor.

Dealtfel nu era vorba de drapaj numai în sens figurat, căci principele purta în această împrejurare, o mantie de purpură, o piesă de garderobă, decolorată și teatrală, care slujise pînă atunci tatălui și bunicului său, cu ocazia majoratului lor, și din care, în ciuda aerisirii ei timp de zile întregi, nu ieșise complet mirosul de naftalină. Mantia de purpură făcuse parte odinioară din costumul ordinului cavaleresc al pajurii grimmburgheze, dar nu mai era în uz decît ca ținută de ceremonie pentru principii care deveneau majori. Albrecht, marele duce moștenitor, nu purtase niciodată acest exemplar de familie. Întrucît ziua nașterii sale cădea iarna, o petrecea totdeauna în sud, într-o localitate cu aer cald și uscat, unde intenționa să plece și în toamna aceasta ; și, întrucît starea sănătății nu-i îngăduise călătoria în patrie cu prilejul celei de a optsprezecea aniversare a sa, se mulțumiseră să-l declare, oficial, major în lipsa sa și să renunțe la actul solemn de la curte...

În ceea ce-l privește pe Klaus Heinrich, domnea o singură părere, în special printre reprezentanții opiniei publice, și anume că mantia îi venea excepțional de bine ; iar el însuși o simțea, în ciuda faptului că-i stînjenea mișcările, ca pe o adevărată binefacere, întrucît îi ușura ascunderea mîinii stîngi. Între patul cu baldachin și du-

lapurile pîntecoase din dormitorul său, așezat la etajul al doilea, cu ferestrele spre curtea cu tufa de trandafiri, se pregăti amănunțit și precis pentru reprezentare, cu ajutorul lacheului de cameră, Neumann, un om liniștit și meticulos, care-i fusese repartizat de curînd ca garderobier și servitor personal. Neumann pornise de la meseria de frizer și era stăpînit, mai cu seamă în direcția profesiunii sale inițiale, de acea conștiinciozitate pătimașă, de acea insuficientă cunoaștere a idealului din care rezultă priceperea superioară. Nu bărbierea ca oricare, nu se mulțumea cu faptul că nu mai rămînea nici un fir în barbă ; de rîndul ăsta îl bărbieri în așa fel încît să șteargă orice umbră de barbă, orice amintire a ei, și nu numai că nu irită pielea, dar o făcu să fie din nou moale și netedă. Îi tăie și părul lui Klaus Heinrich, în unghi perfect drept deasupra urechii, și-l aranjă cu tot zelul pe care-l impunea, după părerea sa, această pregătire pentru prezentarea în cadrul unei ceremonii. Știu să aleagă cărarea, în așa fel încît să pornească de deasupra ochiului stîng și să meargă pieziș pînă la vîrtejul din creștetul capului, ca să nu se zburlească, acolo sus, vreo șuviță sau vreun fir de păr ; știu să perie părul spre spate ca o colină stabilă, pe partea dreaptă a capului, în așa fel încît să nu-l poată deranja nici pălăria nici coiful. Apoi, cu ajutorul lui Neumann, Klaus Heinrich se strînse cu grijă în uniforma sa de sublocotenent de grenadieri de gardă, al cărei guler înalt, plin de trese, și mulare pe trup favorizau o ținută controlată ; își puse panglica de mătase galbenă ca lămîia și lanțul de aur plat al ordinului casei și coborî în galeria tablourilor, unde așteptau membrii familiei restrînse și rubedeniile din străinătate ale perechii mari-ducale. Toate rangurile curții așteptau în Sala cavalerilor de alături ; acolo, Johann Albrecht îl îmbrăcă, personal, pe fiul său cu mantia roșie.

Domnul von Bühl zu Bühl alcătuise un cortegiu, cortegiul ceremonial, cu care trecură din Sala cavalerilor în Sala tronului, și asta îi dăduse destulă bătaie de cap. Componența curții îngreuna o rînduire impresionantă în cortegiu ; în special, domnul von Bühl se plîngea de lipsa de funcții superioare la curte, care ieșea în evidență cît se poate de simțitor la asemenea ocazii. Totodată întreba pe

oricine întîlnea, de unde să ia o grupă demnă pentru deschis cortegiul, cînd demnităţile supreme sînt reprezentate doar de prim-maestrul de vînătoare al curţii, von Stieglitz, şi de directorul spectacolelor mari-ducale, un general beteag de un picior.

În timp ce, ca prim-mareşal al curţii, ca prim-maestru de ceremonii şi ca mareşal al casei — cu îmbrăcămintea sa brodată şi cu părul său fals, castaniu, cu ordinele ce-l acopereau tot, ca pe un rege de bal costumat, cu ţvicărul de aur pe nas, mergea în urma cadeţilor — costumaţi ca paji şi cu cărarea deasupra ochiului stîng — legănîndu-se şi sprijinindu-şi bastonul înalt pe parchet, domnul von Bühl zu Bühl recapitula în minte, grijuliu, cine venea în urma sa. Cîţiva camerieri — nu mulţi, că mai avea nevoie de cîţiva şi la coada cortegiului — cu pălăria cu pene sub braţ şi cu cheia pe cusătura din spate a vestonului, în dreptul taliei, îl urmau purtînd ciorapi de mătase în picioare. Domnul von Stieglitz şi teatrala excelenţă şchioapă, veneau în urma lor precedîndu-l pe prinţul Klaus Heinrich ; acesta alcătuia miezul propriu-zis al cortegiului şi mergea, cu mantia lui, între preaînalţii părinţi, urmat fiind de fratele său Albrecht şi de sora sa Ditlinde. În spatele supremelor personalităţi păşea mai întîi, cu cutele lui jucăuşe la ochi, ministrul casei şi preşedintele consiliului von Knobelsdorff. Urma apoi un mic grup de aghiotanţi şi de doamne de onoare : generalul conte von Schmettern şi maiorul von Platow, un conte Trümmerhauff, văr al directorului finanţelor curţii, ca însoţitor militar al marelui duce moştenitor, şi doamnele mari-ducese sub conducerea astmaticei baroane von Schulenburg-Tressen. Veneau după aceea, însoţiţi şi urmaţi de adjutanţi, camerieri şi doamne de onoare : principesa Katharina împreună cu progeniturile ei roşcovane, principele Lambert cu gingaşa sa soţie şi rudele din străinătate sau reprezentanţii lor. Cortegiul era încheiat de paji.

Astfel merseră cu paşi măsuraţi din Sala cavalerilor prin Camerele frumoase, prin Sala celor douăsprezece luni şi prin Sala de marmoră, în Sala tronului. Lacheii, cu găetane roşcat-aurii pe fracurile lor maro, de gală, stăteau, cîte doi şi cu o poză teatrală, la uşile cu canaturile deschise. Prin ferestrele largi năvălea pretutindeni, vesel

și fără menajamente, soarele dimineții de iunie. În timpul acestei defilări între părinții săi, Klaus Heinrich privea în jur, la pustietatea cu zorzoane și la fastul deteriorat al încăperilor pentru recepții, cărora le lipsea acum transfigurarea conferită de lumina artificială. Ziua însorită lumina vesel și lucid decăderea lor. Marile lustre, atîrnate de tije îmbrăcate în țesături și dezbrăcate azi de husele lor, înălțau spre tavan pădurici rigide de luminări fără flăcări ; dar pretutindeni lipseau din prisme, ghirlandele de cristal ale coroanelor erau sparte, astfel încît făceau impresia că sînt cariate și știrbe. Tapiseria de mătase și damasc a mobilelor de gală — care se lăfăiau, cu arcuri rigide, cu brațe largi și într-o înșirare monotonă, de-a lungul pereților — era destrămată, iar poleiala de aur scorojită ; mari pete albe întrerupeau cîmpul luminos al înaltelor oglinzi flancate de aplice cu brațe multe, iar faldurile draperiilor decolorate în parte și pălite în locurile unde erau strînse cu șnururi, lăsau să se zărească lumina, ici-colo, prin găurile făcute de molii. În multe locuri, șipcile aurite sau argintate ale panourilor tapetului se desprinseseră și stăteau depărtate de perete ; iar în Sala argintie din suita Camerelor frumoase — unde marele duce obișnuia să dea audiențe solemne în grup și în al cărei mijloc se afla o măsuță de sidef pe un picior de argint în chip de trunchi de copac — chiar căzuse, pur și simplu, o bucată din stucul argintiu al plafonului, și acum se vedea, acolo sus, un gol mare, alb, de gips...

Dar de ce, cu toate astea, aveai impresia că încăperile țineau totuși piept luminii lucide și rizătoare a zilei, că o înfruntau cu mîndrie și dispreț ? Klaus Heinrich îl privi pe tatăl său dintr-o parte... Starea încăperilor nu părea să-l pună în încurcătură. Marele duce fusese întotdeauna de statură mijlocie ; acum parcă se mai micșorase cu vîrsta. Dar mergea cu capul dat, autoritar, pe spate, cu panglica galbenă ca lămîia, a ordinului, peste uniforma de general, pe care și-o pusese azi, cu toate că n-avea înclinații militare ; de sub fruntea înaltă și pleșuvă și de sub sprîncenele încărunțite, ochii lui albaștri și umbriți de oboseală priveau cu trufie ostenită în depărtare, iar de la cele două vîrfuri ale mustăcioarei albe, răsucite în furculiță, porneau, săpate adînc în pielea gălbejită de vîrstă,

cele două brazde ce se pierdeau, cu o expresie de dispreț, în barbă... Nu, ziua luminoasă n-avea nici o putere asupra sălilor ; deteriorările nu numai că nu dăunau demnității lor, ci chiar o sporeau întrucîtva. Cu înalta lor ambianță incomodă, cu simetria lor teatrală, cu atmosfera de scenă sau de biserică, straniu de stătută, ele se opuneau, cu rece renunțare, lumii aerisite și încălzite de soare, de afară — lăcașuri severe ale unui cult reprezentativ, pe care Klaus Heinrich îl slujea solemn astăzi, pentru întîia oară...

Intrară în vastitatea alb-aurie a Sălii tronului, printre perechile de lachei, care strîngeau din buze cu o expresie de neîndurare, închizînd ochii. Exercițiile pline de evlavie, un fel de scufundare și tălăzuire, hîrșîitul piciorului, plecăciunea și salutul — toate începură și continuară prin sală de-ndată ce depășiră frontul oaspeților poftiți la festivitate. Erau diplomați cu soțiile lor, nobilime de la curte și de la țară, corpul de ofițeri din reședință, miniștrii printre care se zărea mutra silit-încrezătoare a noului ministru de finanțe Krippenreuther, cavalerii marelui ordin al pajurii grimmburgheze, președintele parlamentului landului, tot felul de demnitari. Iar sus de tot, în mica lojă situată pe latura intrării, deasupra oglinzii celei mari, se zăreau reprezentanții presei, care luau note cu înfrigurare și priveau, unii peste umerii celorlalți... În fața baldachinului tronului — o alcătuire de pluș cu faldurile strînse simetric, încununată de pene de struț și tivită cu garnituri de aur, care ar fi avut nevoie să fie renovată — cortegiul se împărți ca la polcă, executînd cu precizie evoluțiile prescrise. Pajii și camerierii cotiră la dreapta și la stînga, domnul von Bühl zu Bühl merse de-a-ndăratelea, cu fața spre tron și cu bastonul ridicat și se opri locului în mijlocul sălii. Perechea mare-ducală și copiii ei urcară treptele rotunjite și tapisate cu roșu, pînă la teatralele fotolii arcuite în afară și aurite, care așteptau acolo sus. Ceilalți membrii ai casei se rînduiră, împreună cu altețele din străinătate, de ambele laturi ale tronului ; îndărătul lor se înșiră suita, doamnele de onoare, cavalerii de serviciu, iar treptele fură ocupate de paji. La un semn din mînă al lui Johann Albrecht, domnul von Knobelsdorff, care mai întîi rămase în așteptare vizavi de tron, se îndreptă în grabă, cu ochi zîmbitori și într-o linie curbă bine calculată,

spre măsuța acoperită cu catifea, așezată lateral în fața treptelor, și începu formalitățile oficiale pe baza mai multor documente.

Klaus Heinrich fu declarat major și, prin asta, capabil și îndreptățit să poarte coroana, dacă împrejurările ar cere asemenea lucru. La acest pasaj, ochii tuturor se îndreptară spre el și spre alteța sa regală Albrecht, fratele său, care sta alături de el. Marele duce moștenitor purta uniforma de căpitan de cavalerie a regimentului de husari din care făcea parte cu numele. Din gulerul cu galoane de argint ieșea la iveală, nemilitărește, gulerul scrobit, alb, de croială civilă, pe care se odihnea capul lui fin, inteligent și bolnăvicios, cu craniul alungit și cu tîmplele înguste, cu o mustață blondă-pai, încă nedefinită pe buza de sus ; iar ochii albaștri, care văzuseră moartea, priveau însingurați... De bună seamă nu un cap de călăreț, dar atît de zvelt și neasemuit de nobil, încît Klaus Heinrich, cu pometii săi populari, părea aproape vulgar pe lîngă el. În timp ce toți îl priveau, marele duce moștenitor își făcu, ca de obicei, gura mică, țuguie puțin buza de jos, scurtă și rotunjită, sugîndu-și ușor buza de sus.

Toate ordinele țării îi fură conferite prințului devenit major, chiar și crucea Albrecht și marele ordin al pajurei grimmburgheze, cu excepția ordinului pentru fidelitate ale cărui însemne le avea de cînd împlinise zece ani. Apoi avu loc marea prezentare a felicitărilor, în cadrul unei defilări a invitaților, conduse de fandositul domn von Bühl, — după care urmă micul-dejun de gală în Sala de marmoră și în Sala celor douăsprezece luni...

În zilele următoare, principilor străini li se oferiră distracții. Se organiză o serbare în parcul de la Hollerbrunn, cu jocuri de artificii și cu dans pentru tineretul de la curte. Se întreprinseră plimbări solemne cu trăsura, cu paji, prin peisajul estival, la Monbrillant, la Premiul vînătorului, la mina Haderstein ; iar poporul — acest neam cu ochi visători și cu pometii așezați prea sus — prezentă felicitări, stînd pe șosele și strigînd „trăiască" pentru sine însuși și pentru reprezentanții săi. În capitală, fotografia lui Klaus Heinrich fu atîrnată în vitrinele negustorilor de artă, iar „*Curierul rapid*" publică chiar un portret, un desen popular și straniu idealizat, care-l reprezenta pe

principe cu mantia de purpură. Apoi mai pe urmă încă o zi mare : se procedă la încadrarea formală a lui Klaus Heinrich în armată, în regimentul grenadierilor de gardă.

Lucrurile se petrecură astfel : regimentul, care urma să aibă onoarea de a-l număra pe Klaus Heinrich printre ofiţerii săi, fu dispus într-un careu deschis în piaţa Albrecht. La mijloc fluturau multe egrete ; erau de faţă principii casei, generalii. Publicul — formînd o masă negricioasă în faţa tabloului policrom — se îngrămădea îndărătul cordoanelor. În mai multe locuri, aparate fotografice erau îndreptate spre locul acţiunii. Marea ducesă, împreună cu prinţesele şi doamnele de onoare, priveau spectacolul de la ferestrele palatului vechi.

Klaus Heinrich, îmbrăcat în uniformă de sublocotenent, se prezentă mai întîi, cu tot protocolul, marelui duce în palat. Grav, fără a se gîndi măcar să zîmbească, păşi înaintea tatălui său, pentru a-i raporta oficial, cu călcîiele lipite, că s-a prezentat la ordin. Marele duce îi mulţumi scurt, de asemenea fără un zîmbet, şi se duse şi el jos, în piaţă, urmat de aghiotanţi, în mare ţinută şi cu egreta fîlfîind. Klaus Heinrich păşi în faţa drapelului plecat în jos — o bucată de mătase brodată, decolorată şi pe jumătate ferfeniţită — şi depuse jurămîntul. În fraze sacadate şi glas tăios, de comandă, de care se servea în mod special în acest scop, marele duce ţinu un discurs, în care se adresă fiului său cu „alteţa voastră mare-ducală“ şi-i strînse principelui mîna în public. Colonelul grenadierilor de gardă, cu faţa îmbujorată, strigă un „ura“ pentru marele duce, la care se alăturară oaspeţii, regimentul şi publicul. Urmă apoi o paradă şi totul se termină cu un mic-dejun milităresc în palat.

Acest frumos act din piaţa Albrecht era fără însemnătate practică, îşi avea valoarea în sine. Klaus Heinrich nu intră în serviciul militar activ, ci se duse, încă în aceeaşi zi, împreună cu părinţii, cu fratele şi cu sora sa, la Hollerbrunn, pentru a petrece vara acolo, în răcoroasele camere vechi-francone de pe malul rîului, între boschetele ca nişte ziduri ale parcului, şi pentru a merge apoi, în toamnă, la universitate. Căci asta corespundea planului prestabilit al vieţii sale : în toamnă se înscrise pentru un an la Universitate, nu la cea din capitală, ci la cea de-a

doua din țară, și anume în compania doctorului Überbein, preceptorul său.

Numirea acestui tînăr savant ca mentor se datora iarăși dorinței speciale, susținute cu însuflețire, a prințului și, tocmai în ceea ce privește personalitatea preceptorului și camaradului mai în vîrstă pe care Klaus Heinrich urma să-l vadă alături de el în timpul acestui an de libertate studențească, forul autorizat crezu de cuviință că trebuie să țină seama de manifestarea expresă a voinței sale. Cu toate acestea, unele lucruri pledau împotriva unei asemenea alegeri : era nepopulară ; cel puțin fu dezaprobată, cu glas tare sau în surdină, în multe cercuri.

Raoul Überbein nu era iubit în capitală. Toată considerația pentru medalia sa de salvator și pentru înspăimîntătoarea sa rîvnă ; dar omul acesta nu era un concetățean agreabil, un coleg plăcut, un funcționar ireproșabil. Cei mai bine intenționați vedeau în el un om ciudat, cu un fel de a fi îndîrjit și nefericit în truda sa neostoită, un om care nu știa ce e duminica, repaosul, destinderea, și care, după împlinirea datoriei, nu se pricepea să fie un om printre oameni. Acest fiu natural al unei aventuriere se ridicase prin muncă, fără mijloace materiale, din adîncurile societății, dintr-o tinerețe sumbră și fără perspective, printr-o voință dîrză, pînă la treapta de învățător, de titrat universitar, de profesor de liceu ; ajunsese — „obținuse", cum spuneau unii — să fie chemat la colegiul de la „Fazanerie" ca profesor al unui principe din neam de mare duce ; și, cu toate astea, nu-și afla odihnă, satisfacție, bucuria tihnită a vieții. Dar viața, cum remarcase foarte adecvat un cap deștept în legătură cu doctorul Überbein, viața nu se rezolvă în cadrul profesiunii și al realizărilor, ci își are cerințele și îndatoririle ei pur omenești, a căror ignorare înseamnă un păcat mai greu decît o anumită jovialitate față de sine și față de alții, în domeniul muncii ; și, oricum, nu se poate considera o personalitate armonioasă decît cel care știe să dea fiecărui lucru — profesiunii și faptului de a fi om, vieții și realizării — ceea ce este al său. Lipsa de sentiment colegial al lui Überbein trebuia să influențeze în defavoarea lui. Evita orice sociabilitate față de tovarășii de profesiune ; iar relațiile sale de prietenie se limitau la o persoană dintr-o altă

ramură a ştiinţei, un medic şi specialist în boli de copii cu puţin simpaticul nume de Sammet, care avea dealtfel multă clientelă şi cu care poate că Überbein se potrivea în privinţa anumitor trăsături de caracter. Doar extrem de rar — şi atunci doar ca o favoare — participa la masa permanentă care îi reunea pe profesorii de liceu, după truda şi povara zilei, la un pahar de bere, la un joc de cărţi, la un schimb de idei liber asupra chestiunilor publice ; în rest îşi petrecea serile — după cum se ştia de la gazda sa — şi o mare parte din noapte cu munca ştiinţifică, în camera sa de lucru — în timp ce culoarea feţei îi devenea, în mod constant, mai vineţie, iar în ochi i se citea efortul excesiv. Autorităţile se văzuseră determinate, la scurtă vreme după reîntoarcerea sa de la castelul „Fazaneria", să-l numească profesor definitiv. Ce mai voia să ajungă ? Director ? Profesor universitar ? Ministru al învăţămîntului ? Un lucru era sigur şi anume că, în lipsa de măsură şi neostoiala rîvnei sale, se ascundea — sau mai curînd nu se mai ascundea — lipsa de modestie şi aroganţa. Comportarea lui, felul lui fanfaron de a vorbi tare şi tăios supăra, enerva, îndîrjea. Faţă de colegii mai în vîrstă sau de superiorii din corpul profesoral nu păstra tonul care s-ar fi cuvenit. Se purta părinteşte cu oricine, de la director pînă la cel mai mărunt profesor suplinitor ; iar felul său de a vorbi despre sine, ca despre un om care „a dat cu nasul prin multe", şi de a se fuduli cu „destin- şi tărie încordată", manifestînd totodată un binevoitor dispreţ faţă de toţi cei „care n-au nevoi" şi care „îşi aprind dimineaţa un trabuc", era fără îndoială plin de îngîmfare. Elevii îl iubeau şi el obţinea rezultate excelente, asta-i adevărat. Dar, în rest, doctorul avea mulţi duşmani în oraş, mai mulţi decît nici prin vis nu i-ar fi trecut ; iar rezerva generală, cum că influenţa lui asupra prinţului n-ar fi fost chiar de dorit, fu exprimată pînă şi de o parte din presă...

Oricum, Überbein căpătă concediu de la şcoala latinească şi vizită mai întîi singur, ca responsabil cu încartiruirea, vestitul orăşel studenţesc, între ale cărui ziduri avea să petreacă Klaus Heinrich anul de splendidă viaţă studenţească ; iar la întoarcere fu primit în audienţă de ministrul casei mari-ducale, excelenţa sa von Knobelsdorff,

pentru a i se da obişnuitele instrucţiuni. Conţinutul lor era că rezultatul cel mai de seamă al acestui an urma să constea în faptul că, pe terenul comun al libertăţii academice, trebuia creată o tradiţie de camaraderie între fiul de suveran şi tineretul studenţesc ; şi asta din interese generale dinastice ; formulări incontestabile, care fură rostite pe un ton relativ superficial de către domnul von Knobelsdorff şi care fură repetate de către doctorul Überbein cu o plecăciune mută, în timp ce-şi strîmbă puţin gura, împreună cu barba sa roşie. Apoi urmă plecarea lui Klaus Heinrich la Universitate, împreună cu mentorul său, cu un docar şi cu cîţiva servitori.

Un an frumos, învăluit de farmecul libertăţii muzelor, în văzul publicului şi în oglinda reportajelor presei, dar o pondere obiectivă sub toate aspectele. Temerile, cum că doctorul Überbein s-ar fi putut să-l incomodeze pe prinţ, cu pretenţii prea greoaie, greşite şi fals înţelese, într-un sens ştiinţific obiectiv, fură spulberate. Se vădi, dimpotrivă, că doctorul ştia să facă bine deosebire între propria sa formă de existenţă, serioasă, şi cea înaltă a elevului său. Pe de altă parte (indiferent dacă din vina mentorului sau a prinţului însuşi), lucrurile rămaseră, şi în privinţa instrucţiunii, a lipsei de constrîngere şi a camaraderiei degajate, la o formă de rudiment ponderat şi pur simbolic, astfel încît nici ştiinţa şi nici lipsa de constrîngere nu putură fi considerate ca un aspect esenţial şi propriu-zis al acestui an. Aspectul esenţial şi propriu-zis a fost, după cîte se pare, anul în sine, ca un obicei şi o formalitate frumoase, cărora Klaus Heinrich li s-a supus cu o ţinută adecvată, aşa cum se supusese exerciţiilor de reprezentare, cu prilejul ultimei sale aniversări ; numai că, acum, nu cu mantia de purpură, ci uneori cu o şapcă studenţească colorată, zisă *şturmer*, cu care *„Curierul rapid“* se grăbi să-l înfăţişeze publicului, într-o fotografie.

În ceea ce priveşte studiul, înmatricularea s-a efectuat fără vreo festivitate deosebită, dar nu fără a se pune în evidenţă onoarea care îi revine facultăţii prin primirea lui Klaus Heinrich în mijlocul său ; iar cursurile la care asista, începeau cu formula : „Alteţă mare-ducală !“ De la vila drăguţă şi îmbrăcată în verdeaţă, pe care mareşalul

curții tatălui său i-o închiriase pe o stradă cu grădini, distinsă și nu prea scumpă, Klaus Heinrich mergea la cursuri cu docarul și cu un servitor în spatele său, fiind remarcat și salutat de publicul de pe stradă ; la facultate ședea cu conștiința că toate aceste lucruri sînt neesențiale și inutile pentru înalta sa chemare, dar mima, totuși, o expresie de atenție politicoasă. Anecdote agreabile circulau pe seama lui și înălțau sufletele : anume, cum știa prințul să-și manifeste participarea. Către sfîrșitul unei ore de curs despre Istoria naturală (căci prințul frecventa și asemenea cursuri pentru „privirea de ansamblu"), profesorul umpluse cu apă o sferă de metal, pentru a ilustra teoria, și enunțase că apa va fi făcută să înghețe și, ca urmare a dilatării, va sparge învelișul de metal ; în ora următoare avea să prezinte fragmentele. În această ultimă privință nu-și ținuse însă făgăduiala, probabil din uitucenie ; în următoarea oră de curs, studenții nu avuseseră prilejul să vadă sfera spartă. Atunci Klaus Heinrich se interesase de rezultatul experienței. La sfîrșitul cursului se amestecase, ca oricare altul, printre ceilalți studenți care-l înconjurau pe profesor interpelîndu-l, și îi adresase, cu toată simpatia, următoarele cuvinte : „A explodat bomba ?", la care profesorul, incapabil să se dumirească în primul moment, îi exprimase apoi, cu o agreabilă surpriză, ba chiar cu emoție, mulțumirile sale pentru binevoitorul interes.

Klaus Heinrich era oaspete al unei corporații studențești — numai oaspete, deoarece n-avea voie să se dueleze — și asista cînd și cînd, cu *șturmerul* în cap, la reuniunile lor formale, însoțite de băutură. Dar, cum cei care vegheau asupra lui știau prea bine că starea de apatie și timpenie produsă de consumul băuturilor alcoolice nu se împăca defel cu înalta sa chemare, Klaus Heinrich n-avea voie să bea în mod serios ; iar ei erau ținuți să se îngrijească, și în felul acesta, de augustitatea sa. Obiceiurile brutale erau limitate la un minimum relativ rațional, tonul relațiilor era excelent, ca mai înainte, în ultima clasă de liceu ; răsunau vechi cîntece cu poezie proaspătă și, în ansamblu, reuniunile luau un caracter de gală și de paradă — imagini transfigurate ale vieții lor cotidiene. Tutuirea era o convenție între Klaus Heinrich și frații de

corporație, ca expresie și fundament al unei comunități lipsite de protocol. Dar se putea observa, în general, că orice încercare în acest sens suna fals și forțat și că, în fiece clipă, membrii corporației reveneau, fără să vrea, la formula de adresare în care se amintea de „alteța sa".

Faptul acesta era consecința firii sale, al acelei ținute prietenoase și stricte, care nu era afectată niciodată de vreo participare obiectivă și care determina uneori, în comportarea persoanelor cu care prințul venea în contact, manifestări foarte ciudate, ba chiar comice. Astfel, într-o seară, în cursul unei serate organizate de unul din profesorii săi, prințul atrase în discuție pe un domn — un om corpolent, destul de în vîrstă, după titlu consilier juridic, care, cu toată poziția sa socială, avea proasta faimă de libertin și de bătrîn păcătos, imoral. Discuția — al cărei subiect nu prezintă importanță și aproape că nici n-ar putea fi precizat — dură relativ mult, întrucît nu se găsi îndată cineva care să-l înlocuiască. Și deodată, în plină conversație cu prințul, consilierul juridic fluieră ; scoase cu buzele sale groase una dintre acele suite de sunete fredonate fără sens, cum scoate omul cînd, într-o situație penibilă, vrea să simuleze o candoare nepăsătoare ; după aceea încercă să mascheze ridicola impolitețe, dregîndu-și glasul și tușind... Klaus Heinrich era obișnuit cu asemenea manifestări și trecu peste ea cu delicată indulgență. Dacă intra în vreun magazin, pentru a face, de unul singur, cumpărături, intrarea sa avea drept consecință o mică panică. Își exprima dorința, cerea un nasture de care avea nevoie ; dar vînzătoarea din magazin nu-l înțelegea ; privea zăpăcită, forțele ei spirituale nu puteau fi orientate, decît cu greu, spre nasture, erau vizibil solicitate la maximum de altceva, de ceva în afara obiectului și mai presus de el ; lăsa să-i cadă mai multe lucruri pe jos, arunca de-a valma cutiile, dintr-o evidentă zăpăceală, iar lui Klaus Heinrich îi venea greu s-o liniștească.

Faptul acesta era — cum am mai spus — o consecință a firii sale și, de multe ori, în oraș, era interpretat ca trufie sau ca un condamnabil dispreț față de oameni. Alții negau, firește, această trufie ; iar doctorul Überbein, cu care unii discutau despre acest lucru, la cîte o reuniune

de societate, punea întrebarea dacă, — „admiţînd cu bunăvoinţă orice pretext pentru dispreţul faţă de oameni“ — este propriu-zis posibil asemenea dispreţ, în cazul unei depărtări de orice realitate omenească, aşa cum există în cazul de faţă. Ba chiar, în timp ce lumea reflecta la asta, el făcea — în felul său fanfaron care nu admitea contrazicere — afirmaţia, că prinţul nu numai că nu disprețuieşte oamenii, ba chiar îi respectă pe toţi, chiar şi pe cei mai lipsiţi de valoare, îi consideră deplini, îi consideră buni în asemenea măsură, încît pe un biet copil al vieţii cotidiene, supraapreciat şi suprasolicitat, nu putea decît să-l treacă sudorile...

Societatea din oraşul universitar n-avu timp să se pună de acord în privinţa asta. Anul de studii trecu cît ai bate din palme şi Klaus Heinrich plecă, se întoarse la reşedinţa părintească, în conformitate cu programul vieţii sale, pentru a face un alt an serviciul militar, cu toată seriozitatea, în ciuda mîinii sale stîngi. Şase luni făcu serviciu la dragonii de gardă şi comandă luarea distanţei de opt paşi pentru exerciţiile cu lancea, ca şi alcătuirea formaţiilor în careu, de parcă asta ar fi fost treaba lui ; apoi schimbă arma şi trecu la grenadierii de gardă, pentru a se orienta şi asupra serviciului la infanterie. Făcu chiar de gardă la palat şi comandă schimbarea gărzii, — un act la care asistă şi mult public. Ieşi în pas alergător din camera de gardă, cu steaua pe piept, luă poziţia de drepţi, cu sabia scoasă, în flancul companiei şi nu dădu comenzile chiar foarte corect ; dar asta nu strică cu nimic, întrucît bravii soldaţi executară totuşi mişcările corect. Luă de asemenea, parte, şezînd lîngă colonel, la agapa ofiţerilor şi împiedică, prin prezenţa sa, ca domnii să-şi descheie gulerele uniformelor şi să se dedea, după-masă, la jocuri de noroc. După aceea, la vîrsta de douăzeci de ani, porni într-o „călătorie instructivă“, — nu tot în compania doctorului Überbein, ci în aceea a unui însoţitor militar şi maestru de călătorie, căpitanul din gardă von Braunbart-Schellendorff, un cavaler blond, care era desemnat să rămînă aghiotantul lui Klaus Heinrich şi căruia i se oferea, prin călătoria aceasta, prilejul să stabilească relaţii strînse şi să dobîndească influenţă asupra lui.

Klaus Heinrich nu văzu prea multe în cursul acestei călătorii instructive, care-l purtă departe şi care fu urmărită cu asiduitate de *„Curierul rapid“*. Vizită curţi străine, se prezentă suveranilor, merse cu domnul von Braunbart la mese de gală şi i se conferi, la plecare, un înalt ordin al ţării respective. Vizită curiozităţile pe care le alesese, pentru el, domnul von Braunbart (care primi de asemenea mai multe ordine), iar *„Curierul rapid“* informă, din timp în timp, că principele se pronunţase cît se poate de favorabil, faţă de directorul sau conservatorul respectiv, cu privire la un tablou, un muzeu sau un monument. Călători singuratic, apărat şi purtat de cavalereasca grijă a domnului von Braunbart, care administra banii şi al cărui zel, plin de evlavie, îl făcu pe Klaus Heinrich, ca la sfîrşitul călătoriei, să nu fie în stare nici măcar să dea un geamantan la bagaje.

Vrem să dedicăm două cuvinte, nu mai multe, unui interludiu, care a avut drept loc de acţiune un mare oraş şi a fost pus la cale, cu toată grija necesară, de către domnul von Braunbart. Domnul von Braunbart avea în acel oraş un camarad de origină nobilă, căpitan de cavalerie şi holtei, care, la rîndul său, întreţinea o legătură cît se poate de intimă cu o tînără doamnă din lumea teatrului, gata să facă servicii personale şi, totuşi, de încredere. Lăsîndu-l pe Klaus Heinrich (conform unei înţelegeri scrise între domnul von Braunbart şi camaradul său) singur cu domnişoara — şi anume în căminul ei aranjat în mod adecvat — astfel încît cunoştinţa să se adîncească suficient, între patru ochi, unul dintre obiectivele instructive, expres formulate ale călătoriei, fu realizat în mod conştiincios, fără ca pentru Klaus Heinrich să fi fost vorba, şi în acest caz, de altceva decît de o agreabilă luare de cunoştinţă. Domnişoara, bogată în merite, primi un suvenir, iar prietenul domnului von Braunbart fu decorat la prima ocazie. Nimic mai mult despre asta...

Klaus Heinrich vizită, sub un nume fictiv de romantică rezonanţă nobiliară, şi frumoasele ţări ale sudului. Acolo şezu printre alţi străini pe terasa albă a unui restaurant situat deasupra mării albastre-închis, uneori singur pentru un sfert de ceas, îmbrăcat într-un costum civil de

o distincție discretă, și desigur că se va fi întîmplat să fie observat de la alte mese, pentru a fi cîntărit și rînduit social, după obiceiul călătorilor. Oare ce putea fi acest tînăr care privea tăcut și calm ? Oamenii treceau în revistă sferele burgheze și-l situau la nimereală în cea a negustorilor, a militarilor sau a studenților. Dar nu se prea potrivea nicăieri cu totul și cu totul. Oamenii simțeau augustitatea, dar nimeni n-o ghicea.

ALBRECHT AL II-LEA

MARELE DUCE JOHANN ALBRECHT

muri de o boală îngrozitoare, care avea ceva nud şi abstract în sine şi care, de fapt, nu putea fi denumită altfel decît moarte. Se părea că moartea, sigură de dreptul ei de posesiune, refuza în cazul acesta orice mască sau apariţie şi că se prezenta direct, ca ea însăşi, ca descompunere propriu-zisă. Era vorba, în esenţă, de o descompunere a sîngelui, provocată de supuraţii interne, iar o operaţie radicală, întreprinsă de un chirurg celebru, nu putu nici măcar să încetinească procesul progresiv al distrugerii. Sfîrşitul veni repede, cu atît mai repede cu cît Johann Albrecht opuse prea puţină rezistenţă morţii. Dădea semne de un dezgust fără margini şi se exprimă faţă de membrii familiei şi chiar de medicii curanţi, în repetate rînduri, în sensul că e obosit de moarte „de toate" — deci de existenţa sa princiară, de modul său de viaţă august şi supus exhibiţiei. Trăsăturile obrajilor, cele două brazde de trufie

şi plictiseală, se conturară în ultimele sale zile într-un fel înspăimîntător de exagerat, cu adevărat grotesc, ca o grimasă, pentru a se mai netezi puţin abia în moarte...

Ultima boală a marelui duce avu loc iarna. Marele duce moştenitor Albrecht, chemat fiind din localitatea caldă şi uscată unde-şi petrecea anotimpul rece, nimeri pe o vreme umedă, cu zăpadă, care-i ameninţa grav sănătatea. Fratele său Klaus Heinrich îşi întrerupse călătoria instructivă, care se apropia oricum de sfîrşit, şi se întoarse cu domnul von Braunbart-Schellendorff, în lungi etape de călătorie de cîte o zi, din frumoasele ţări ale Sudului. În afară de cei doi fii principiari, la căpătîiul muribundului se mai aflau marea ducesă Dorothea, prinţesele Katharina şi Ditlinde, prinţul Lambert — fără încîntătoarea sa soţie —, medicii curanţi şi cameristul Prahl'; iar în camera alăturată erau adunaţi, în interes de serviciu, demnitarii şi miniştrii. Dacă se putea acorda crezare afirmaţiilor, sub jurămînt, ale slujitorilor, în ultimele săptămîni şi zile se intensificase extraordinar de mult larma făcută de „stafii" în Camera bufniţelor. Se pare că era vorba de o zdroncăneală şi o hodorogeală cu opinteli, care revenea periodic şi care nu se auzea defel în afara camerei.

Ultima acţiune augustă a lui Johann Albrecht a fost aceea de a-i înmîna personal profesorului, care executase cu mare măiestrie inutila operaţie, decretul său de consilier privat. Era îngrozitor de istovit, era „obosit de toate", iar conştiinţa lui nu mai era limpede nici chiar în clipele mai lucide ; dar suveranul îndeplini acest act cu toată grija şi făcu din el o ceremonie. Porunci să fie ridicat în capul oaselor, în pat, corectă, cu mîna dusă ocrotitor la ochi, poziţia întîmplătoare a celor de faţă, chemă pe cei doi fii să stea de o parte şi de cealaltă a patului cu baldaqhin, — şi, în timp ce spiritul său şi rătăcea pe căi necunoscute, porunci chipului său să afişeze un zîmbet binevoitor, pentru a înmîna personal diploma profesorului, care reveni în cameră după oarecare absenţă...

Aproape de sfîrşit, cînd ravagiile bolii atinseseră creierul, marele duce îşi exprimă o dorinţă care, abia înţeleasă, fu împlinită în cea mai mare grabă, cu toate că împlinirea ei nu putea să amelioreze cu nimic boala. În murmurul bolnavului reveneau constant anumite cuvinte,

aparent fără nici o legătură între ele. Rosti numele mai multor materiale, mătase, atlas, brocard, aminti de prințul Klaus Heinrich, folosi un termen medical de specialitate și îngăimă ceva despre un ordin, crucea Albrecht clasa a III-a cu coroană. Între timp se putură deslușì formulări foarte generale, care se refereau probabil la profesiunea princiară a muribundului și care sunau cam ca „obligație extraordinară" și „majoritate comodă"; apoi se repetară denumirile de materiale, la care se adăugă în cele din urmă, cu glas mai tare, numele „Sammet". Și atunci înțeleseră că marele duce voia să-l convoace pentru consult pe doctorul Sammet, acel doctor care fusese întîmplător de față, cu douăzeci de ani în urmă, la nașterea lui Klaus Heinrich, la Grimmburg, și care acum făcea clientelă în capitală. Doctorul era, firește, medic de copii; dar îl chemară totuși și el veni; cam încărunțit la tîmple, cu mustața pe oală, neîngrijită, peste care nasul se lăsa prea plat, dealtfel bărbierit proaspăt și cu obrajii puțin iritați din cauza asta. Cu capul aplecat într-o parte, cu o mînă pe lănțugul ceasului și cu cotul lipit de torace, el examină situația și începu numaidecît să se ocupe, cu blîndețe activă, de înaltul bolnav, în legătură cu care fapt acesta își exprimă satisfacția într-un mod neechivoc. Așa se întîmplă că doctorul Sammet putu face marelui duce ultimele injecții, ușurîndu-i, cu mîna lui, greaua trecere, și că putu să-i dea, înaintea celorlalți doctori, ajutor în moarte; o evidențiere care trezi în acei domni, de bună seamă, oarecare iritare tăcută, dar care, pe de altă parte, avu ca urmare faptul că, la scurtă vreme după aceea, cînd importantul post deveni vacant, doctorul fu numit director și medic-șef al spitalului de copii „Dorothea" în care calitate avu mai tîrziu o oarecare participare la desfășurarea anumitor fapte.

Astfel muri, deci, Johann Albrecht, dîndu-și sufletul într-o noapte de iarnă, iar palatul vechi fu iluminat festiv, în timp ce el deceda. Severele brazde ale plictiselii se întinseră pe fața lui și, eliberat de orice încordare proprie, se putu lăsa în voia formei care domnea pentru ultima oară în jurul său, purtîndu-l, și care făcu încă o dată din chipul lui de ceară centrul și obiectul obiceiurilor ei reprezentative. În plină vigoare încă, domnului von

Bühl zu Bühl îi fu încredințată conducerea supremă a funeraliilor, care se desfășurară în prezența multor oaspeți princiari. Ceremoniile funebre, așezarea pe diferite catafalcuri și transportul de la unul la altul, defilările prin fața rămășițelor pămînteşti, prohodurile și evocările în fața catafalcului ținură zile întregi ; vreme de opt ceasuri, rămășițele lui Johann Albrecht putură fi văzute de public, în mijlocul unei gărzi de onoare alcătuită din doi colonei, doi locotenenți-majori, doi plutonieri, doi sergenți-majori, doi subofițeri și doi camerieri. Apoi sosi, în sfîrșit, clipa în care sicriul de zinc fu luat de opt lachei din nișa altarului bisericii curții, unde fusese expus printre candelabre învelite cu zăbranic și lumînări mari cît omul, și fu adus în pronaos, unde opt pădurari îl puseră într-un sicriu de mahon ; după aceea fu așezat de opt grenadieri de gardă pe un car mortuar, drapat în negru și tras de șase perechi de cai, care se puse în mișcare spre mausoleu, în salvele tunurilor și dangătul clopotelor. Grele de apă, drapelele atîrnau în bernă. Cu toate că era după-amiază devreme, felinarele de gaz ardeau pe străzile pe care le parcurgea cortegiul funerar. Bustul lui Johann Albrecht fusese expus în vitrine, în mijlocul unor decoruri triste, iar cărțile poștale cu chipul răposatului reprezentant, oferite gratuit, erau dorite insistent de toată lumea. Îndărătul trupelor și al asociațiilor de gimnaști și veterani, care formau un cordon pentru a menține liber drumul de onoare, sta poporul, în vîrful picioarelor, în lapoviță, și privea, cu capul descoperit, la sicriul ce trecea încet prin fața lui ; înaintea sicriului mergeau lacheii ce duceau coroanele, funcționarii curții, purtătorii de însemne și predicatorul curții doctorul Wislizenus ; iar învelitoarea brodată cu argint, ce acoperea sicriul, era ținută de colțuri de către prim-mareșalul curții, von Bühl, prim-maestrul de vînătoare al curții, von Stieglitz, generalul-adjutant conte Schmettern și ministrul casei regale von Knobelsdorff. Alături de fratele său Klaus Heinrich — îndată după calul personal al răposatului, care era dus de căpăstru în urma carului mortuar, și în fruntea celorlalți îndoliați — păşea marele duce Albrecht al II-lea. Costumul său, pomponul de pene înalt și rigid al caschetei de blană, cizmele de lac răsfrînte de sub dolmanul de husar, de culoare deschisă,

cu cute și cu doliu la braț, îi veneau prost. Păsca jenat sub privirile mulțimii, iar omoplații săi, așezați cam piezîș de la natură se frămîntau în timpul mersului într-un fel stîngaci, nervos. Pe chipul lui palid se citea repulsia față de constrîngerea de a trebui să participe, primul, la această exhibiție funerară. În timpul mersului nu ridica privirea și își sugea buza de sus cu buza inferioară, scurtă și rotunjită...

Această mutră o păstră și în timpul festivităților urcării pe tron, care fură îndeplinite, dealtfel, cu toate menajamentele. Marele duce semnă actul jurămîntului în Sala argintie din suita Camerelor frumoase, în fața miniștrilor reuniți, și citi în Sala tronului — stînd în fața fotoliului ca de teatru, cu picioarele arcuite, sub baldachin — mesajul pe care-l alcătuise domnul von Knobelsdorff. În el fu amintită cu gravitate și delicatețe situația economică a țării și se acordă prețuire frumoasei unanimități ce domnea, în ciuda tuturor dificultăților, între suveran și țară ; la acest pasaj, un funcționar superior, probabil nemulțumit de avansarea sa, se pare că i-ar fi șoptit vecinului său că unanimitatea constă în faptul că suveranul are tot atîtea datorii cît și țara, — o vorbă tăioasă, care a fost mult colportată și a ajuns chiar și în presa cu orientare ostilă... În cele din urmă, președintele parlamentului landului a strigat : „Trăiască !“ în cinstea marelui duce ; s-a celebrat apoi un serviciu divin în biserica de la curte, și lucrurile au rămas așa. Albrecht a mai iscălit un decret în temeiul căruia au fost amnestiate o serie de pedepse cu amendă și închisoare, care fuseseră pronunțate pentru delicte mai puțin grave, mai ales pentru delicte forestiere. S-a renunțat la cortegiul solemn prin oraș și la primirea oficială de la primărie, întrucît marele duce se simțea prea obosit. Avînd pînă acum gradul militar de căpitan de cavalerie, marele duce fu avansat, cu prilejul urcării sale pe tron, colonel *à la suite* în regimentul său de husari ; dar nu îmbrăcă aproape niciodată uniforma și se ținu cît putu mai la distanță de anturajul său soldățesc. Nu procedă la nici un fel de schimbare de personal, poate din pietate, nici printre demnitarii de la curte și nici printre miniștri.

Publicul îl vedea rar. Repulsia lui mîndră şi pudică de a se lăsa arătat, prezentat, salutat se manifestă, încă din prima zi, cu o intensitate care mîhni opinia publică. Nu apărea niciodată în loja cea mare a teatrului curţii. Nu participa niciodată la promenada cu echipaje din parcul oraşului. Cînd îşi avea reşedinţa în palatul vechi, ordona să fie condus cu trăsura închisă într-o parte mai excentrică şi pustie a parcului, unde cobora pentru a face puţină mişcare ; iar vara, la Hollerbrunn, ieşea doar în mod excepţional dincolo de boschetele parcului.

Dacă poporul îl zărea, de pildă la poarta Albrecht, cînd se urca în cupeu, înfăşurat în greul palton îmblănit, pe care-l purtase şi tatăl său şi de al cărui guler gros se rezema capul lui delicat, îndrepta doar priviri timide spre el, iar strigătele rămîneau şovăitoare şi lipsite de adevărată încredere. Căci oamenii mărunţi simţeau, de bună seamă, că nu puteau striga să trăiască acest suveran şi prin asta să se refere la ei înşişi. Îl priveau şi nu se recunoşteau în el, cel a cărui distincţie pură nu avea nici o trăsătură a neamului lor de oameni. Erau altfel deprinşi. Nu se află încă şi azi, în piaţa Albrecht, un comisionar care, cu pometii lui aşezaţi prea sus şi cu favoriţii cărunţi, arată, într-un fel mai vulgar, exact cum ar fi arătat răposatul mare duce ? Şi nu regăseai trăsăturile prinţului Klaus Heinrich aidoma la poporul de rînd ? Dar cu fratele său lucrurile nu stăteau la fel. Poporul nu găsea în el imaginea ideală elevată, la vederea căreia să strige „trăiască“ şi să se poată bucura de sine însuşi. Expresia sa augustă — indiscutabila sa expresie augustă — era o noblete de natură generală, mai presus de patrie şi fără pecetea familiară a autenticităţii. Şi el ştia asta ; conştiinţa expresiei sale auguste, împreună cu cea a lipsei sale de autenticitate populară, constituiau pesemne sfiala şi trufia sa. Încă de pe atunci a început să lase reprezentarea, după posibilităţi, în seama lui Klaus Heinrich. Îl trimise la inaugurarea izvorului de la Immenstadt. Da, dispreţul faţă de orice reprezentare a persoanei sale princiare mergea atît de departe, încît domnul von Knobelsdorff nu-l putu convinge, decît cu trudă şi anevoie, să procedeze personal la primirea solemnă a preşedinţilor celor două camere în sala tronului şi să nu lase şi această acţiune spectaculară în

seama fratelui mai tînăr, „din considerente de sănătate", așa cum intenționa.

Albrecht al II-lea trăia destul de singuratic în palatul vechi ; mersul lucrurilor determina aceasta de la sine. În primul rînd, prințul Klaus Heinrich își avea, de la moartea lui Johann Albrecht, curtea sa independentă. Era o cerință a etichetei ; și astfel i se atribuise ca locuință „Ermitajul", acel castelaș *empire* de la marginea cartierului de nord care — atît de tăcut și de grațios-auster, dar nelocuit și părăsit de multă vreme în mijlocul parcului său sălbăticit, ce da în parcul orașului — avea vedere spre un mic eleșteu încremenit în nămol. Încă de pe vremea cînd Albrecht devenise major, „Ermitajul" avusese parte de renovarea strict necesară și fusese destinat, din punctul de vedere al formei, să fie palatul marelui duce moștenitor ; dar, întrucît Albrecht mergea vara, din localitatea caldă și uscată, unde-și făcea veacul, direct la Hollerbrunn, nu făcuse niciodată uz de reședința sa.

Klaus Heinrich locuia acolo, fără cheltuieli exorbitante, cu un șef al curții care se ocupa de gospodărie, un baron von Schulenburg-Tressen, nepot al prim-guvernantei curții. În afară de cameristul Neumann, mai avea doi lachei pentru serviciul zilnic ; valetul în livrea, de care avea nevoie pentru ieșirea cu trăsura la ceremonii, i-l împrumuta curtea marelui duce. Un vizitiu și cîțiva rîndași cu veste roșii îngrijeau de remiză și de grajd, al căror efectiv se cifra la o caleașcă, un cupeu, un docar, doi cai de călărie și doi de trăsură. Un grădinar cu două ajutoare aveau grijă de parc și de grădină ; iar personalul feminin al castelului „Ermitaj" era alcătuit dintr-o bucătăreasă și două cameriste. Sarcina mareșalului curții, von Schulenburg, era să acopere bugetul tînărului său prinț cu apanajul pe care-l acordase parlamentul landului, într-o memorabilă ședință, după urcarea pe tron a lui Albrecht, fratelui marelui duce. Suma se cifra la cincizeci de mii de mărci. Căci cele optzeci de mii de mărci, care fuseseră cerute inițial nu avuseseră nici o perspectivă să treacă prin parlament și astfel se renunțase la timp, în numele lui Klaus Heinrich, în mod înțelept și generos — renunțare care făcuse cea mai bună impresie în țară. În fiecare iarnă, domnul von Schulenburg punea să se valorifice gheața

eleșteului. De două ori pe vară să se cosească poienile parcului și să se vîndă finul. După cosit, întinderile cîmpiilor semănau aproape a gazon englezesc.

Apoi, Dorothea, marea ducesă-mamă, nu-și mai avea reședința în palatul vechi, iar, în privința vieții ei retrase, lucrurile se prezentau trist și neliniștitor. Și de la această principesă, pe care domnul von Knobelsdorff, care călătorise mult și știa multe o calificase drept una dintre cele mai frumoase femei văzute vreodată, — chiar și de la ea, cea a cărei înfățișare festivă prilejuise fericire, înălțarea inimii și strigăte de „trăiască", — chiar și de la ea timpul își ceruse tributul. Dorothea îmbătrînise ; perfecțiunea ei, îngrijită cu răceală și stricteță, vestită și aclamată cu urale, se ofilise atît de repede și de irezistibil, încît femeia nu putuse ține pasul, înlăuntrul ei, cu această transformare. Nici o artă, nici un mijloc, nici chiar cele mai supărătoare și respingătoare, dintre cele cu care încercase să combată decăderea, nu izbutiseră să împiedice ca strălucirea dulce a ochilor ei albaștri-închis să nu se stingă, ca sub ei să nu se formeze cearcăne de piele flască și gălbuie, ca minunatele gropițe din obrajii ei să nu se adîncească în cute și ca gura ei mîndră și serioasă să nu pară acum atît de ascuțită și de pungită. Dar, întrucît inima ei fusese la fel de strictă ca și frumusețea și totdeauna concentrată doar asupra acestei frumusețe, întrucît frumusețea fusese însuși sufletul ei și ea nu dorise și nu iubise nimic altceva decît efectul înălțător al acestei frumusețe, în timp ce propria ei inimă nu bătea cu putere pentru nimic și pentru nimeni, acum era descumpănită și foarte sărăcită ; nu putea găsi, lăuntric, tranziția spre noua stare, și lucrul ăsta dăuna stării ei de spirit. Generalul medic Eschrich se pronunță și în sensul unei zdruncinări sufletești, din cauza unui proces de involuție neobișnuit de rapid, și fără îndoială că avea dreptate, în felul său, cu această interpretare. Realitatea tristă era că Dorothea manifestase, încă din ultimii ani de viață ai soțului ei, semne de adîncă tulburare mintală și de agitație. Fugea de lumină, dispusese ca la concertele de joi, din Sala de marmură, toate luminile să fie învăluite în roșu și făcea adevărate crize, cînd nu putea impune ca această măsură să fie extinsă și la celelalte festivități, la balul curții, la balul intim, la

dineu, la recepția cea mare, deoarece ambianța de amurg din Sala de marmură dăduse, și așa, destul prilej de ironie. Petrecea zile întregi în fața oglinzii și se putea observa cum le alinta cu mîinile pe cele care, din vreun motiv oarecare, reflectau chipul ei într-o lumină mai favorabilă. Apoi punea să se îndepărteze toate oglinzile din camerele ei, ba chiar să le acopere pe cele îngropate în perete, se așeza în pat și chema moartea. Într-o zi, doamna von Schulenburg o găsi complet tulburată și congestionată de plins, în Sala celor douăsprezece luni, în fața marelui portret care o înfățișa în apogeul frumuseții ei. Totodată începu să pună stăpînire pe ea o teamă maladivă de oameni ; pentru curte și popor era o adevărată suferință să observe cum această zeiță de odinioară își pierdea siguranța, cum aparițiile ei în lume deveneau stîngace și cum privirea ei era voalată de o expresie jalnică. În cele din urmă se ascunse de tot și, la ultimul bal al curții la care asistase Johann Albrecht, acesta o condusese pe sora sa Katharina în locul soției sale „indispuse". Moartea lui fusese, în acest sens, o eliberare pentru Dorothea, căci o scutise de orice obligații de reprezentare. Își alese, ca reședință pentru văduvie „Casa binecuvîntării", un vechi castel de vînătoare cu atmosferă de mănăstire, care era situat la o oră și jumătate de mers cu trăsura, de capitală, în mijlocul unui parc auster, și care fusese împodobit cu embleme religioase și vînătorești, într-o stranie harababură, de către un suveran-vînător pios. Acolo trăia, întunecată și stranie, iar excursioniștii o puteau contempla uneori de la distanță, cum își făcea plimbarea prin parc, alături de baroana von Schulenburg, și cum saluta, cu înclinări îngăduitoare din cap, pomii de pe ambele laturi ale aleii...

În sfîrșit, în ceea ce o privește pe Ditlinde, s-a căsătorit, la vîrsta de douăzeci de ani, la un an după moartea tatălui ei. A acordat mîna unui principe dintr-o casă anexă, prințul Philipp zu Ried-Hohenried, un domn mărunt, trecut de prima tinerețe, dar bine conservat, cu simț artistic și cu concepții avansate, care se străduise mai multă vreme s-o cucerească, se ocupase personal de această chestiune, și care-i oferise inima și mîna la o serbare filantropică, într-un fel burghez autentic. Nu se poate

spune că această alianță a stîrnit entuziasm furtunos în țară. A fost primită cu calm, a decepționat chiar unele speranțe mai orgolioase, care fuseseră nutrite în tăcere pentru fiica lui Johann Albrecht ; iar cei puși pe critică au găsit că, în cel mai bun caz, se poate spune despre această căsătorie că este o mezalianță. În asta era adevărat faptul că Ditlinde descinsese, fără îndoială, din sfera ei augustă într-o zonă a vieții mai lipsită de constrîngere și mai civilă, atunci cînd îi acordase mîna prințului, — dealtfel complet neinfluențată din exterior și urmărindu-și propria înclinație. Acest domn de rang nobil nu era numai un amator și colecționar de picturi în ulei, ci și un om de afaceri și un industriaș în stil mare. Stirpea lui dinastică fusese deposedată cu un veac în urmă de calitatea de familie domnitoare ; dar Philipp era primul din casa sa care se hotărîse să-și folosească economicește, fără mofturi, situația sa de particular. După ce-și petrecuse tinerețea în călătorii, se informase și căutase o activitate care să-i ofere satisfacție lăuntrică, dar care, mai cu seamă, să-i și sporească veniturile (ceea ce devenise necesar). Astfel a ajuns un om întreprinzător, a înființat ferme, fabrici de bere, o fabrică de zahăr, mai multe fabrici de cherestea pe moșiile sale, și a început, mai ales, să exploateze planificat întinsele zăcăminte de turbă care-i aparțineau. Cum conducea toate aceste întreprinderi cu pricepere și spirit comercial, ele au început în curînd să înflorească și au produs sume de bani care, chiar dacă sursa lor nu era prea princiară, îi dădeau, oricum, posibilitatea să ducă o viață princiară. Pe de altă parte, li se putea pune celor cu spirit critic întrebarea, ce altă partidă ar fi putut oferi ei prințesei, sincer vorbind. Ditlinde — care nu adusese aproape nimic soțului ei, decît un inepuizabil tezaur de rufărie, printre care multe zeci de obiecte total învechite și inutile, ca bonete de noapte și fulare, făcînd parte, în temeiul unei venerabile tradiții, din zestre — ajunsese prin această căsătorie în condiții de confortabilă bogăție și de bunăvoie, cu care nu fusese cîtuși de puțin deprinsă acasă ; aceasta fără a mai pune la socoteală sentimentele ei. Dealtfel ea păși în viața particulară cu vădită satisfacție și hotărîre și nu păstră, din aspectele exterioare ale statutului ei de alteță, decît titlul.

Rămase în legătură de prietenie cu doamnele ei de companie, dar elimină din aceste relații orice caracter de serviciu și evită să dea menajului ei un caracter de curte. Aceasta ar putea să surprindă la o grimmburgheză, în general, și la Ditlinde, în special ; dar se pare că corespundea nevoilor ei. Soții petreceau vara pe moșiile lor princiare, iar iarna în frumosul palat de pe strada Albrecht, pe care îl achiziționase Philipp zu Ried ; și nu în vechiul palat, ci aici se întîlneau, din cînd în cînd, odraslele mari-ducale — Klaus Heinrich și Ditlinde, uneori chiar și Albrecht — pentru cîte o discuție intimă.

Astfel se întîmplă că, într-o zi de la începutul toamnei — nici nu se împliniseră încă doi ani de la moartea lui Johann Albrecht — *„Curierul rapid"*, bine informat cum era, să publice în ediția de seară că după-amiază alteța sa regală marele duce și alteța sa mare-ducală Klaus Heinrich luaseră ceaiul la alteța sa mare-ducală prințesa zu Ried-Hohenried. Doar această notiță. Dar în acea după-amiază se discutaseră între frați mai multe lucruri de importanță pentru viitor.

Către ora cinci, Klaus Heinrich părăsi „Ermitajul". Întrucît era o vreme însorită, comandase landoul ; vehiculul deschis, dat cu lac cafeniu, spălat bine, deși nu tocmai nou și modern ca aspect, se apropie la cinci fără un sfert de micul castel, venind la pas pe drumul cu pietriș dinspre grajdul care era situat, cu curtea lui pavată, în aripa dreaptă a pavilioanelor administrației. Pavilioanele administrației, de culoare roșcată, construcții străvechi, doar cu parter, alcătuiau împreună cu alba și modesta casă a stăpînilor (deși așezate la oarecare distanță de ea), un șir de clădiri destul de lung, a cărui fațadă, împodobită, la intervale regulate, cu arbuști de dafin, era orientată către un eleșteu mîlos și către sectorul public al parcului. Partea din față a proprietății care dădea, de fapt, spre grădina publică, era deschisă circulației pietonilor și camioanelor ușoare ; împrejmuite cu gard erau doar grădina de flori, așezată pe o pantă în vîrful căreia se afla castelul, cum și domeniul parcului, situat în fund și cumplit de sălbăticit, care era despărțit printr-un grilaj de gard viu de unul din maidanele dezolante, acoperite cu moloz, ale mahalalei. Trăsura merse așadar pe drumul dintre

eleşteu şi micul pavilion al administraţiei, coti pe poarta înaltă a grădinii împodobite cu două felinare cîndva aurite, lăsă panta în urmă şi aşteptă în faţa terasei mici şi rigide flancate de dafini, care ducea spre camera dinspre grădină.

Klaus Heinrich ieşi din palat cu cîteva minute înainte de ora cinci. Purta, ca de obicei, uniforma strînsă pe trup, de locotenent-major al grenadierilor de gardă şi-şi atîrnase mînerul sabiei de braţ. Neumann, în frac violet cu mînecile prea scurte, coborî pe scară înaintea lui şi aşeză în trăsură, cu mîinile lui roşii de bărbier, mantaua gri, împăturită, a stăpînului său. Apoi, în timp ce vizitiul de pe capră se înclină puţin într-o parte, cu mîna la pălăria cu rozetă, cameristul aranjă pledul uşor pe genunchii lui Klaus Heinrich şi se trase îndărăt, cu o plecăciune mută. Caii se opintiră în hamuri.

Afară, în faţa porţii grădinii, se postaseră cîteva persoane ieşite la plimbare. Salutară cu pălăriile pînă la pămînt, cu sprîncenele ridicate şi zîmbind ; Klaus Heinrich le mulţumi, ridicînd mîna cu mănuşă albă la chipiu şi dînd de mai multe ori din cap cu vioiciune.

Drumul ducea pe o alee de mesteceni cu frunzele îngălbenite, pe marginea unui teren necultivat, apoi prin mahala, printre case sărăcăcioase, pe străzi nepavate, unde copiii poporului lăsară pentru o clipă cercurile de butoaie şi sfîrlezele să se odihnească, spre a privi cu ochi gînditori la echipaj. Dealtfel trăsura ar fi putut s-o ia şi prin Parcul izvoarelor ; dar drumul prin mahala era mai scurt şi timpul presa. Ditlinde avea un spirit de ordine sensibil şi se enerva uşor dacă-i deranjai rînduiala casei prin nepunctualitate.

Într-o parte era spitalul de copii „Dorothea“ pe care-l conducea prietenul lui Überbein, doctorul Sammet ; Klaus Heinrich trecu cu trăsura pe lîngă el. Apoi trăsura părăsi zona populară şi ajunse în strada Parcului, un bulevard impunător, plantat cu arbori, pe care se aflau casele şi vilele burghezilor înstăriţi şi a cărui linie de tramvai lega Parcul izvoarelor de centrul oraşului. Aici era o circulaţie destul de vie şi Klaus Heinrich fu intens ocupat să răspundă la saluturile ce-i erau adresate. Civilii îşi scoteau pălăriile şi priveau de jos în sus ; ofiţerii călare sau pe

jos dădeau onorul, poliţiştii făceau drepţi, iar Klaus Heinrich, în colţul trăsurii, ducea mîna la cozorocul chipiului şi mulţumea în ambele părţi, cu acel dat din cap şi zîmbet exersat încă din adolescenţă, care era menit să întărească oamenii în participarea lor la personalitatea sa festivă... Avea un fel foarte special de a şedea în trăsură ; nu se lăsa pe spate, nonşalant şi comod, în perne, ci participa la mersul cu trăsura ca şi la călărie, în măsura în care, cu mîinile încrucişate pe mînerul sabiei şi cu un picior dus puţin înainte, „lua" oarecum neregularităţile solului, adică se adapta activ la hurducăturile trăsurii cu suspensie proastă...

Landoul trecu prin piaţa Albrecht, lăsă în urmă, pe dreapta, palatul vechi cu cele două sentinele ce prezentară arma, continuă să meargă pe strada Albrecht în direcţia cazărmii grenadierilor de gardă şi coti la stînga în curtea palatului princiar al familiei. Era o construcţie de proporţii intime, clădită în stilul vetust al rococo-ului tîrziu, cu un fronton arcuit deasupra portalului principal ; avea ferestre ochi-de-bou înghirlandate cu zorzoane, la mezanin, ferestre cu balcoane de *bel-étage* şi o cochetă *cour d'honneur*, alcătuită de cele două aripi doar cu un cat şi închisă spre stradă de un grilaj curbat, pe ai cărui stîlpi se jucau copilaşi de piatră. Dar aranjamentul interior era realizat, prin contrast cu stilul istoric al exteriorului, după gustul burghez de modă nouă şi cu tot confortul.

Ditlinde îşi primi fratele în salonul mare de la etajul întîi, în care se aflau mai multe grupuri de *causeuses* tapisate cu mătase verde-pal şi a cărui parte din fund, despărţită de cea principală prin coloane zvelte, era înţesată pînă la refuz de palmieri, de tufe de flori răsădite în hîrdaie de metal şi de mese pline cu flori ce străluceau în toate culorile.

„Bună ziua, Klaus Heinrich", spuse principesa. Era delicată şi zveltă, bogat îi era doar părul blond-cenuşiu, care odinioară se aranja, ca nişte coarne de berbec, în jurul urechilor şi care acum era adunat în cozi groase şi grele deasupra chipului în formă de inimă şi cu pometii grimmburghezi. Purta o rochie de casă dintr-o stofă moale, albastră-cenuşie, cu un guler alb de dantelă, cu decolteu

ascuțit, cu un șal prins la centură printr-o broșă ovală de modă veche. Pielea diafană a feței lăsa să se străvadă pe ici, pe colo, la tîmple, pe frunte, la colțurile ochilor albaștri ce priveau blînd și rece, vinișoare și umbre albăstrui. Începea să se vadă că așteaptă un copil.

„Bună ziua, Ditlinde, tu, cu florile tale!" răspunse Klaus Heinrich aplecîndu-se, cu călcîiele lipite, peste mîna mică, albă, puțin cam lată. „Ce frumos miroase la tine! Colo, înăuntru, e plin de flori, după cîte văd..."

„Da, spuse ea, mi-s dragi florile, ce să fac... Totdeauna mi-am dorit să pot trăi printre flori multe de tot, printre flori vii, mirositoare, pe care să le pot îngriji; asta a fost un fel de dorință tainică a inimii mele, Klaus Heinrich, și aș putea spune, de fapt, că pentru asta m-am măritat, căci în palatul vechi nu erau flori, după cîte știi... Palatul vechi și flori! Am fi putut, cred, să «scotocim» mult după ele. Curse de șobolani și altele asemenea, da. De fapt, dacă te uitai mai bine, totul era ca o cursă de șobolani scoasă din uz, așa era de prăfuit și de înspăimîntător totul... ferească Dumnezeu..."

„Dar tufa de trandafiri, Ditlinde?"

„Da, Dumnezeule mare, o singură tufă de trandafiri. Și mai e și trecută în ghidul de călătorie, fiindcă florile ei miros a putregai! Apoi mai stă scris că, într-o bună zi, va mirosi foarte firesc și plăcut, ca alți trandafiri. Dar asta nu prea pot să mi-o închipui."

„În curînd, spuse el și o privi zîmbitor, vei avea de îngrijit altceva mai bun, mică Ditlinde, decît florile tale."

„Da, zise ea și se îmbujoră repede, abia vizibil, da, Klaus Heinrich, firește că nici asta nu mi-o puteam închipui. Și totuși așa va fi, dacă o vrea Dumnezeu. Dar vino înăuntru. Hai să mai stăm împreună ca odinioară..."

Camera, în al cărei prag discutaseră, era mică în raport cu înălțimea ei, avea un covor gri-bleu și era aranjată cu mobile grațios modelate și lăcuite în gri-bleu, mobile ale căror perne aveau huse de mătase pastel. În centrul înghirlandat al tavanului alb atîrna o lustră de porțelan lăptos, iar pereții erau împodobiți cu tablouri în ulei, de diferite mărimi, achiziții ale prințului Philipp, — studii pline de lumină după gustul său, care în-

fățișau capre albe la soare, păsări la soare, pajiști însorite și oameni de la țară care-și mijeau ochii și care aveau fețele pline de pete de soare. Birouașul de damă, cu picioare subțiri, de lîngă fereastra cu perdele albe, era acoperit de sute de lucrușoare, bibelouri, ustensile de scris și mai multe bloc-notes-uri delicate, toate frumos rînduite ; căci principesa avea obiceiul să-și facă, cu grijă și clar, notițe în legătură cu toate obligațiile și intențiile ei ; în fața călimării era un registru de gospodărie, deschis, la care era evident că Ditlinde lucrase pînă atunci ; iar lîngă birou, pe perete, era fixat un mic calendar cu foi volante, ornat cu funde, sub a cărui dată tipărită — a zilei — se putea vedea notat cu creionul : „Ora 5, frații mei". Vizavi de ușa albă cu canaturi, ce da în salonul de recepții, era așezată, între o canapea și un semicerc de scaune, măsuța ovală acoperită cu damasc diafan și cu un tișlaifăr de mătase bleu ; pe ea erau distribuite, într-o ordine simetrică, serviciul înflorat de ceai, o fructieră cu prăjituri, farfurioare cu dulciuri și cu minuscule sandvișuri cu unt ; iar mai într-o parte aburea un samovar de argint, pe o măsuță de sticlă, deasupra unei flăcări de spirt. Dar pretutindeni, în vasele de pe birou, de pe masa de ceai, de pe toaleta cu oglindă, de pe vitrina de sticlă plină de figurine de porțelan, de pe măsuța de lîngă șezlongul alb, erau flori ; o masă plină de ghivece cu flori se afla pînă și în fața ferestrei.

Camera aceasta, așezată lateral și formînd un unghi față de suita camerelor de recepție, era cabinetul Ditlindei, budoarul ei, încăperea în care primea după-amiaza, în cerc foarte restrîns, și unde obișnuia să pregătească ceaiul cu propria-i mînă. Klaus Heinrich o privi cum clăti cu apă fierbinte cana și cum puse ceai în ea cu o linguriță de argint.

„Și Albrecht... o să vină ?" întrebă el cu glas — fără să vrea — scăzut.

„Sper", răspunse ea, aplecîndu-se atent asupra cutiuței de cristal plină cu ceai, de parcă ar fi vrut să nu verse nici un pic (iar Klaus Heinrich evită și el s-o privească). „Firește că l-am rugat, Klaus Heinrich, dar știi și tu, nu se poate angaja. Depinde de starea în care se află, dacă

vine sau nu... Deocamdată am să fac mai întîi ceaiul nostru, căci lui Albrecht îi servesc laptele lui... Dealtfel, azi s-ar putea să vină și Jettchen, în vizită pentru cîteva clipe. O să-ți facă plăcere s-o revezi. Fata asta plină de viață știe totdeauna să istorisească atîtea..."

Spunînd „Jettchen", se referea la o domnișoară von Isenschnibbe, doamnă de companie și prietenă intimă a principesei. Se tutuiau încă din vremea copilăriei.

„Mereu echipat?" întrebă Ditlinde punînd ceainicul plin pe sucupă și contemplîndu-l pe fratele ei... „Mereu în uniformă, Klaus Heinrich?"

Acesta sta cu călcîiele lipite și își masa cu mîna dreaptă, cam la înălțimea pieptului, mîna stîngă care suferea de frig.

„Da, Ditlinde, îmi place mult așa, chiar prefer uniforma. Îți stă strînsă pe corp, știi, și apoi ești îmbrăcat. În afară de asta e și mai ieftină, căci o garderobă civilă ca lumea cred că costă o groază de bani, iar Schulenburg se plînge și așa, întruna, că toate se scumpesc atît de mult. În felul ăsta o scot la capăt cu două-trei uniforme și pot să mă înfățișez, cu toată cinstea, și la rudele mele bogate..."

„Rude bogate! rîse Ditlinde. Da, mai va pînă atunci, Klaus Heinrich!"

Se așezară la masa de ceai, Ditlinde pe canapea, Klaus Heinrich pe un scaun vizavi de fereastră.

„Rude bogate! repetă ea și se văzu că subiectul o încălzea. Nu, nici pe departe, cum am putea fi bogați, cînd averea în numerar e mică și cînd totul e vîrît în întreprinderi, Klaus Heinrich? Iar toate astea sînt recente și în curs de dezvoltare, cum spune bunul meu Philipp; roadele le vor culege urmașii noștri. Dar îi dăm înainte, asta e adevărat, iar eu țin rînduială în gospodărie..."

„Da, asta faci, ții rînduială..."

„...țin rînduială și notez tot și sînt atentă la oameni și, cu toată risipa pe care sîntem datori față de lume s-o facem, tot punem o sumă respectabilă de-o parte, în fiecare an, și ne gîndim la copii. Iar bunul meu Philipp... Îți trimite salutări, Klaus Heinrich, am și uitat să-ți spun, regretă din suflet că astăzi nu poate fi prezent...

Abia ne-am întors de la Hohenried şi a şi pornit la drum, după afaceri, pe la moşii ; cît e de mic şi de şubred de la natură, dar cînd e vorba de turba şi de gaterele sale, i se îmbujorează obrajii şi spune singur că a devenit mult mai sănătos de cînd are atîta de lucru..."

„Spune el asta?" întrebă Klaus Heinrich şi în ochii lui miji ceva tulburc, în timp ce privea drept înainte, spre fereastra luminoasă, pe deasupra măsuţei cu flori... „Îmi pot imagina foarte bine că trebuie să fie în oarecare măsură stimulator să fii ocupat atît de intens. La mine, în parc, au fost cosite acum şi pajiştile, pentru a doua oară în anul acesta, şi-mi face plăcere să privesc cum clădesc oamenii fînul în adevărate coline, cu un par înfipt la mijloc, cum totul arată ca o tabără de mici colibe indiene sau cam aşa ceva ; şi, pe urmă, o să le vîndă Schulenburg. Dar asta firește că nici nu se poate compara..."

„Ei, şi tu ! vorbi Ditlinde, apăsindu-şi bărbia pe piept. În cazul tău e cu totul altceva. Succesorul la tron ! Menirea ta este alta, aşa-mi închipui. Ferească Dumnezeu ! Bucură-te de popularitatea ta printre oameni..."

Tăcură o vreme.

„Şi tu, Ditlinde, spuse el apoi, nu-i aşa că ţie îţi merge bine, chiar mai bine decît înainte, sau înseamnă că mă-nşel eu ? Nu spun că ai căpătat bujori în obraji, ca Philipp de pe urma turbei sale ; ai fost totdeauna puţin diafană şi aşa ai rămas. Dar ai o expresie de prospeţime, nu-i aşa ? Încă nu te-am întrebat de cînd te-ai măritat, dar cred că putem fi liniştiţi în privinţa ta."

Ea şedea într-o atitudine paşnică, cu braţele uşor încrucişate sub sîni.

„Mda, începu ea, sînt mulţumită, Klaus Heinrich, ai văzut bine, şi ar însemna să fiu nerecunoscătoare, dacă n-aş admite că sînt fericită. Vezi tu, ştiu prea bine că mulţi oameni din ţară au fost decepţionaţi de mariajul meu şi că spun că aş fi făcut o greşeală şi că aş fi coborît în rang şi cîte altele. Şi nici nu trebuie să cauţi prea departe asemenea oameni, de vreme ce fratele nostru Albrecht — asta o ştii şi tu la fel de bine ca şi mine — îl dispreţuieşte din suflet pe bunul meu Philipp şi, pe deasupra, şi pe mine ; şi nu-l poate suferi şi-l numeşte în sinea lui negustor şi burghez. Dar asta nu mă poate în-

trista, căci eu am vrut-o și am acceptat mîna lui Philipp — aș spune : am apucat-o, dacă n-ar suna atita de sălbatic — am acceptat-o pentru că era caldă și bună și se oferea să mă scoată din palatul vechi. Căci, cînd mă gîndesc la palatul vechi și la viața din el, așa cum aș fi continuat s-o duc fără bunul meu Philipp, mă apucă groaza, Klaus Heinrich, și simt că n-aș fi putut-o suporta și aș fi ajuns cu mintea rătăcită și stranie, ca biata mama. Sînt puțin firavă de la natură, știi și tu ; m-aș fi prăpădit de tot, pur și simplu, de atita pustietate și tristețe ; cînd a venit bunul Philipp, mi-am zis : «Asta este salvarea ta». Și, dacă lumea spune că sînt o prințesă rea, pentru că am abdicat, într-un fel, și m-am refugiat aici, unde e puțin mai călduț și mai agreabil, — dacă spune că-mi lipsește sentimentul demnității, conștiința augustității, sau cum îi mai zic, atunci înseamnă că este proastă și neștiutoare, Klaus Heinrich ; am prea mult, dimpotrivă, prea mult din toate astea, ăsta-i adevărul ; altfel nu m-ar fi înspăimîntat într-atîta palatul vechi ; și asta ar trebui s-o înțeleagă și Albrecht, căci și el are din toate astea prea mult, în felul său — noi cei din neamul Grimmburg avem cu toții prea mult din asta, și de aceea pare uneori că avem prea puțin. Și uneori, cînd Philipp e plecat, ca acum, și cînd stau aici, printre florile mele și tablourile lui Philipp, cu tot soarele lor, — slavă Domnului că nu-i decît un soare pictat, căci altfel, Doamne ferește ! ar trebui să luăm măsuri de protecție ; — și cînd totul este în bună rînduială și plăcut și cînd mă gîndesc la mai binele, cum îi spui tu, pe care voi avea să-l capăt în curînd, atunci mi se pare că sînt mica sirenă din mare — despre care ne citea *madame* din Elveția, dacă-ți mai amintești — sirenă care a devenit soția unui om și a căpătat picioare în locul cozii ei de pește... Nu știu dacă mă-nțelegi..."

„O, ba da, Ditlinde, te înțeleg de minune. Și mă bucur din inimă că lucrurile s-au potrivit atît de bine și de fericit pentru tine. Căci e primejdios, îți spun din experiență, e greu pentru noi să ajungem să fim fericiți într-un fel corespunzător. Ajungi atît de repede pe căi rătăcite și ești greșit înțeles, căci cel mai greu lucru e că nimeni nu ne apără demnitatea, dacă n-o facem noi înșine ; și, atunci, totul degenerează atît de ușor în ocară și rușine... Dar

care-i calea cea adevărată ? Tu, una, ai găsit-o. Mai deunăzi m-au logodit și pe mine, în ziare, cu verișoara noastră Griseldis. A fost un balon de încercare, cum îi spun ei, căci li se pare că a cam sosit vremea. Dar Griseldis este o fată neroadă și pe jumătate moartă de cloroză și spune totdeauna doar «mda», din cîte o cunosc. Nici nu mă gîndesc la ea, și, slavă Domnului, nici Knobelsdorff. Dealtfel și informația a fost calificată de îndată ca neîntemeiată... Iată, vine Albrecht !" spuse el și se sculă.

Cineva își dresese glasul afară. Un servitor cu livrea verde-oliv deschise ușa cu canaturi, cu o mișcare rapidă, fermă și silențioasă a ambelor sale brațe, și anunță cu glas în surdină : „Alteța sa regală marele duce".

Apoi se dădu la o parte înclinîndu-se. Albrecht venea prin salonul mare.

Cei o sută de pași de la palatul vechi pînă aici îi parcursese în trăsură închisă, cu valetul pe capră. Era îmbrăcat, ca mai întotdeauna, în costum civil : purta o redingotă încheiată, cu revere mici de atlas și cu cizme de lac în picioarele subțiri. De la urcarea pe tron lăsase să-i crească cioc. Părul său blond, tuns scurt, se retrăgea în două goluri mari de pe timplele sale fine, adîncite. Mersul său era un fel de umblet țanțoș, stîngaci și, totuși, indescriptibil de distins, în timpul căruia omoplații se strîmbau într-un fel ce reflecta stînjeneală. Purta capul lăsat pe spate, își țuguia buza inferioară, scurtă și rotunjită, cu care și-o sugea pe cea de sus.

Principesa îi ieși înainte pînă-n prag. Albrecht îi întinse pur și simplu mîna, cu un cuvînt de salut rostit încet, aproape șoptit, întrucît îi displăcea gestul sărutatului mîinii, — mîna lui slabă și rece, cu o expresie ciudat de sensibilă, pe care o ținu nu departe de piept, fără a-și dezlipi antebrațul de trup. Apoi îl salută aproape în același fel pe fratele său Klaus Heinrich, care-l așteptase, cu călcîiele lipite, în fața scaunului său, — și nu mai spuse nimic.

Ditlinde începu :

„E drăguț din partea ta, Albrecht, că ai venit. Te simți bine ? Arăți splendid. Philipp îți transmite regretul său că trebuie să lipsească azi. Te rog, ia loc unde-ți place mai mult, de pildă aici, în fața mea. Scaunul e destul de

comod, ai stat pe el și ultima dată. Deocamdată am făcut ceaiul doar pentru mine și Klaus Heinrich. Îți aduc imediat laptele...“

„Mulțumesc, spuse el încetișor. Trebuie să te rog să mă ierți... am întîrziat. Știi, cînd drumul e cel mai scurt... Și-apoi după-amiaza trebuie să stau întins. O să rămînem numai între noi ?“

„Absolut între noi, Albrecht. Cel mult dacă o să treacă Jettchen Isenschnibbe un pic pe-aici, dacă nu-ți displace...“

„Aa ?“

„Dar pot porunci foarte bine să i se spună că nu sînt acasă.“

„Oo, te rog...“

Fu servit laptele fierbinte. Albrecht cuprinse cu ambele mîini paharul înalt, gros, bombat.

„Ah, ceva cald, spuse el. Cît s-a făcut de frig aici, în țară ! Toată vara am înghețat la Hollerbrunn. Încă n-ați făcut focul ? Eu am pus de mult să-l facă. Pe de altă parte, nu suport mirosul de sobă. Toate sobele miros. Von Bühl îmi promite în fiecare toamnă încălzire centrală în palatul vechi. Dar se pare că nu e realizabilă.“

„Bietul Albrecht, făcu Ditlinde. Pe vremea asta erai totdeauna de mult în sud, cît timp a trăit papa. Trebuie să-ți fie dor.“

„Compasiunea ta mă onorează, buna mea Ditlinde, răspunse el tot foarte încet și sîsîind ușor. Dar trebuie să înțelegem că nu pot lipsi de-aici. După cum se știe, trebuie să guvernez țara, pentru asta sînt aici. Astăzi a trebuit să iau preamilostiva hotărîre de a îngădui ca un cetățean oarecare — îmi pare rău că i-am uitat numele — să primească și să poarte un ordin străin. Mai departe am ordonat să se dea o telegramă adunării anuale a uniunii societăților de grădinărit, prin care accept președinția de onoare a acestor societăți și garantez, cu cuvîntul meu, că le voi sprijini în tot felul eforturile, — firește fără a ști cu ce alt sprijin pot să contribui în afară de telegramă, de vreme ce domnii se îngrijesc foarte bine de treburile lor. În afară de asta, am binevoit să confirm alegerea unui anumit om de ispravă ca primar al bunului meu oraș Siebenberge, — cu care prilej aș pune întrebarea dacă,

prin confirmarea mea, acest supus devine un primar mai bun decît ar fi fost şi fără ea..."

„Ei, Albrecht, astea sînt mărunţişuri ! sări Ditlinde. Sînt convinsă că ai avut de rezolvat şi chestiuni mai importante..."

„Oo, bineînţeles. L-am văzut venind la mine pe ministrul meu de finanţe şi de agricultură. Era şi vremea. Doctorul Krippenreuther mi-ar fi luat tare în nume de rău dacă n-aş fi pus să fie convocat din nou. A procedat sumar şi mi-a prezentat, în acelaşi timp, o privire de ansamblu asupra mai multor lucruri înrudite între ele : asupra recoltei, asupra noilor principii pentru alcătuirea bugetului, asupra reformei impozitelor, de care se ocupă. Se pare că recolta a fost proastă. Ţăranii au suferit pagube din cauza proastei dezvoltări a grînelor şi din cauza intemperiilor, şi de aceea stau prost nu numai ei, ci şi Krippenreuther, căci puterea de contribuţie a ţării — zice el — a fost afectată din nou. În afară de asta, s-au produs catastrofe ba în una, ba în alta din minele de argint. Întreprinderile s-au oprit, spune Krippenreuther, nu produc nimic şi repunerea lor în funcţiune va înghiţi sume mari. Am ascultat toate astea cu o mutră adecvată şi am făcut tot ce am putut, exprimîndu-mi mîhnirea asupra atîtor ghinioane. Apoi l-am ascultat dezbătînd întrebarea, dacă cheltuielile pentru noile construcţii necesare caselor de pensii şi pentru serviciile administraţiilor silvice, vamale şi fiscale trebuiesc trecute în bugetul ordinar sau în cel extraordinar ; am prins în treacăt cîte ceva despre scara progresivă şi despre impozitul pe renta capitalului, despre impozitul pe comerţul ambulant, despre degrevarea fiscală a agriculturii lovite de calamităţi şi despre grevarea oraşelor şi am avut, în general, impresia că Krippenreuther îşi cunoaşte meseria. Eu însumi, firește, nu pricep aproape nimic din tot ceea ce ştie şi aprobă Krippenreuther, aşa că am spus «da, da» şi «de bună seamă» şi «îţi mulţumesc» şi am lăsat totul să meargă cît se poate de bine."

„Vorbeşti cu atîta amărăciune, Albrecht."

„Nu, vreau să vă spun ce mi-a trecut prin cap azi, în timpul expunerii lui Krippenreuther. Aici, în oraş, locuieşte un om, un pensionar mărunt cu nasul plin de negi.

Toți copiii îl știu și chiuie de bucurie cînd îl văd ; i se spune Gottlieb-țicnitul, fiindcă nu prea e în toate mințile ; nume de familie nu mai are de multă vreme. E de față pretutindeni, unde se petrece ceva, cu toate că sminteala lui îl pune în afara oricăror relații serioase ; are un trandafir la butonieră și-și poartă pălăria în vîrful bastonului. De cîteva ori pe zi, la orele cînd pleacă vreun tren, se duce la gară, ciocănește roțile vagoanelor, inspectează bagajele și-și dă importanță. Cînd impiegatul cu șapca roșie dă semnalul de plecare, Gottlieb-smintitul face un semn cu mîna mecanicului locomotivei și trenul pornește. Dar Gottlieb-smintitul își închipuie că trenul pleacă la semnalul lui. Așa sînt eu. Dau semnalul și trenul pleacă. Dar ar pleca și fără mine, și faptul că dau semnalul nu e altceva decît maimuțăreală. M-am săturat..."

Toți tăcură. Ditlinde privea îndurerată în poală, iar Klaus Heinrich, ciupindu-și mustăcioara arcuită, căta printre sora sa și marele duce spre fereastra luminoasă.

„Te înțeleg foarte bine, Albrecht, începu el după o vreme, cu toate că a fost destul de dur din partea ta să te compari și să ne compari și pe noi cu Gottlieb-smintitul. Vezi, nici eu nu pricep, firește, nimic din scara progresivă și din impozitul pe comerțul ambulant sau din extragerea turbei ; și mai există atîtea lucruri la care nu mă pricep defel : tot ceea ce-ți imaginezi cînd spui mizeriă din lume, foamea și lipsa, nu-i așa, și lupta pentru existență, cum i se spune, și războiul și groaza spitalului. N-am văzut și n-am simțit nimic din toate astea, cu excepția morții însăși, cînd a murit papa, și nici aia n-a fost moarte așa cum poate să fie, întrucît a fost mai curînd ceva înălțător, căci întreg palatul era iluminat. Și, uneori, mi-e rușine că n-am dat și eu cu nasul prin multe. Dar pe urmă îmi zic iarăși, că nu duc o viață ușoară, cîtuși de puțin ușoară, cu toate că drumul meu e pe culmile omenirii, cum se exprimă lumea, sau tocmai de aceea ; și că poate cunosc, în felul meu, asprimea vieții, chipul ei cu buzele strînse — dacă îmi îngădui să mă exprim așa — mai bine decît mulți dintre cei care se pricep la scara progresivă sau la vreun alt domeniu. Despre asta e vorba, Albrecht, despre faptul că n-ai o viață ușoară, despre asta e vorba în toate, dacă mi-e îngăduit să-ți răspund, și cu asta ești

justificat. Şi, de vreme ce oamenii chiuie de bucurie cînd mă văd, trebuie să ştie, totuşi, de ce o fac ; şi viaţa mea trebuie să aibă un sens, cu toate că mă aflu în afara oricăror relaţii, cum ai spus-o atît de minunat. Iar viaţa ta cu atît mai mult. E adevărat, numai tu dai semnalul la ceea ce se întîmplă ; dar oamenii vor, totuşi, ca tu să dai semnalul, şi chiar dacă nu le guvernezi voinţa şi dorinţa, exprimi totuşi acest lucru şi-l reprezinţi, şi-l concretizezi, şi asta poate că nu e chiar atît de puţin..."

Albrecht şedea la masă fără să se rezeme de spătar. Îşi ţinea mîinile slabe, cu o expresie ciudat de sensibilă, încrucişate pe marginea mesei, în faţa paharului cu lapte înalt şi pe jumătate golit ; pleoapele îi erau lăsate, şi-şi sugea buza de sus cu cea inferioară. Răspunse încetişor :

„Nu mă mir că un prinţ atît de iubit ca tine este de acord cu soarta sa. În ce mă priveşte, însă, eu refuz să exprim şi să reprezint pe altcineva decît pe mine însumi, — refuz, zic, şi-ţi dau libertatea să gîndeşti că pentru mine strugurii sînt prea sus. Adevărul e că mie aclamaţiile oamenilor îmi ţin atît de puţin de cald, ca şi oricui altuia. Nu mă refer la trupul meu. Omul e slab, — ceva din el se dilată la aplauze şi se contractă la tăcerea glacială. Dar, cu raţiunea mea, mă aflu mai presus de orice popularitate sau nepopularitate. Ştiu ce-ar fi popularitatea, dacă ar interveni. O eroare cu privire la persoana mea. Şi, cu asta ridic din umeri la gîndul aclamaţiilor unor oameni străini. Altuia — ţie — poate că sentimentul de a avea poporul în spate îţi procură o senzaţie de înălţare. Pe mine, însă, să mă ierţi dacă sînt prea raţional pentru asemenea tainice simţăminte de fericire — şi, poate, şi prea iubitor de claritate, te rog să-mi treci cu vederea această expresie. Acest fel de fericire nu miroase a bine, după cîte mi se pare. În orice caz, îi sînt străin poporului. Nu-i dau nimic, — ce-ar putea să-mi dea el ? Tu... ei, asta-i altceva. Sute de mii de oameni, care se aseamănă cu tine, îţi sînt recunoscători pentru că se recunosc în tine. Ai putea, de bună seamă, să rîzi, dacă ai vrea. Primejdia pentru tine constă, cel mult, în faptul că te confunzi cu prea multă plăcere cu popularitatea ta şi că, în cele din urmă, te simţi totuşi bine, deşi azi contești încă acest lucru.."

„Nu, Albrecht, nu cred. Nu cred că mă paşte primejdia asta."

„Ne vom înţelege cu atît mai bine. Nu agreez, în general, expresiile tari. Dar popularitatea e o porcărie."

„Ciudat, Albrecht. Ciudat că foloseşti cuvîntul ăsta. «Fazanii» îl foloseau mereu, colegii mei, tinerii nobili, ştii, de la castelul «Fazaneria». Eu ştiu ce eşti. Eşti un aristocrat, asta e."

„Crezi ? Te înşeli. Nu sînt aristocrat, sînt contrariul, din raţiune şi gust. Trebuie să admiţi că nu disprețuiesc aclamaţiile mulţimii din motive de înfumurare, ci din înclinaţie pentru omenie şi pentru bunătate. Este un lucru jalnic această elevare omenească şi mi se pare că toţi oamenii ar trebui să se poarte omeneşte şi cu bunătate între ei şi că n-ar trebui să se înjosească şi să se umilească unii pe alţii. Să laşi să facă cu tine, fără ruşine, tot hocus-pocus-ul ăsta, — pentru asta trebuie să ai o piele groasă. Eu sînt niţel cam delicat de la natură, nu mă simt în stare să înfrunt ridicolul situaţiei mele. Orice lacheu, care se postează la uşă şi aşteaptă de la mine să trec pe lîngă el fără a-l mai lua în seamă, fără a-i da mai multă atenţie decît uşorului uşii, mă pune în încurcătură. Asta e felul meu de prietenie faţă de popor..."

„Da, Albrecht, e adevărat. Uneori nu e uşor să treci, făcînd mină bună, pe lîngă un asemenea individ. Lacheii ! Parcă n-am şti că sînt nişte ticăloşi ! Frumoase lucruri se mai ştiu despre ei..."

„Ce fel de lucruri ?"

„Ei, mai aruncăm şi noi cîte o privire..."

„Scuteşte-ne, interveni Ditlinde. Despre asta nu vreau să ştiu nimic. Vorbiţi despre lucruri atît de generale şi mă gîndeam că azi după-masă o să discutăm cîteva puncte pe care mi le-am notat... Vrei să fii atît de amabil, Klaus Heinrich, şi să-mi dai bloc-notes-ul din piele albastră de colo, de pe birou ?... Îţi mulţumesc foarte mult. Aici am tot ce trebuie să ţin minte, atît în privinţa situaţiei gospodăriei, cît şi a altor lucruri. Ce bine e să poţi avea totul înaintea ochilor, aşa, negru pe alb ! Mintea mea este categoric slabă, nu poate să reţină nimic ; şi, dacă n-aş ţine ordine şi nu mi-aş nota tot, ar trebui să mă cuprindă desperarea în faţa vieţii. În primul rînd, Albrecht, şi ina-

inte de a uita, vreau să te fac atent, că la balul de la întîi noiembrie trebuie s-o conduci pe mătușa Katharina, — e imposibil să te eschivezi. Eu cedez locul, am fost la ultimul bal al curții și mătușa Katharina ar fi teribil de indispusă... Am asentimentul tău ? Bine, atunci șterg acest punct... În al doilea rînd, Klaus Heinrich, voiam să te rog ca, la bazarul pentru orfani de la primărie, din ziua de cincisprezece, să faci puțin *acte de présence*. Este sub patronajul meu și, vezi bine, îl iau în serios. Nu trebuie să cumperi nimic... cel mult un pieptene de buzunar. Pe scurt, doar să te arăți acolo timp de zece minute. Este pentru copiii orfani... Vrei să vii ? Bun, atunci pot să șterg și asta. În al treilea rînd..."

Dar principesa fu întreruptă. Domnișoara de Isenschnibbe, doamnă de onoare, se anunță și-și făcu îndată apariția prin salon, cu pași mărunți, cu boaul de fulgi răzvrătindu-se sub curentul aerului și cu borurile imensei pălării cu pene fluturînd în sus și-n jos. Din rochia ei se revărsa mirosul aerului proaspăt de afară. Era mică, de un blond-cenușiu, cu năsucul ascuțit și atît de mioapă, încît nu putea vedea nici stelele. În serile senine, stătea pe balcon și privea cu binoclul de operă cerul înstelat, pentru a cădea în reverie. Purta două perechi de *pince-nez* cu lentile puternice, una peste alta și, în timp ce-și făcea reverența, întinse gîtul înainte cu ochii abia mijiți și iscoditori.

„Dumnezeule, alteță mare-ducală, spuse ea, n-am știut, deranjez, dau buzna înăuntru, vă cer, preasupusă, iertare !"

Frații se ridicaseră în picioare și domnișoara făcu în fața lor, rușinată, o reverență pînă la podea. Întrucît Albrecht îi întinse mîna strînsă lîngă piept, fără a-și dezlipi antebrațul de trup, brațul ei era întins aproape vertical în sus în momentul cînd reverența, pe care o executa în fața lui, ajunse nivelul cel mai de jos.

„Buna mea Jettchen, spuse Ditlinde, cum vorbești așa ! Ești așteptată și binevenită. Iar frații mei știu că ne spunem «tu» una alteia. Așadar, te rog, fără «alteță mare-ducală». Nu sîntem la palatul vechi. Stai jos și fă-te comodă... Vrei ceai ? E încă fierbinte. Aici sînt fructe glasate. Știu că-ți plac foarte mult."

„Da, mii de mulțumiri. Ditlinde, îmi plac la nebunie !“ Și domnișoara von Isenschnibbe luă loc, cu spatele spre fereastră, în fața lui Klaus Heinrich, de partea îngustă a mesei de ceai ; își scoase mănușa și, aplecată isteoditor înainte, începu să-și pună dulciuri în farfurie cu cleștișorul de argint. Pieptul ei mic răsufla repede, zbuciumat de atîta bucuroasă emoție.

„Știu la noutăți, începu ea, incapabilă să se mai abțină, noutăți... mai multe decît încap în poșeta mea ! Adică... de fapt, doar una, doar una, — dar asta e de calibru, ai ce auzi, și e absolut sigură, o am din sursa cea mai bună, știi doar că poți avea încredere în mine, o să apară în seara asta în «*Curierul rapid*» și mîine o să vuiască tot orașul.“

„Da, Jettchen, spuse principesa, trebuie să recunosc, nu vii niciodată cu mîna goală. Dar acum sîntem nerăbdători, hai, dă-i drumul cu noutatea.“

„Bine. Dați-mi voie, vă rog, să răsuflu. Știi, Ditlinde, știți alteță regală, știți alteță mare-ducală, cine vine, cine vine în Parcul izvoarelor, cine se instalează pentru șase sau opt săptămîni la hotelul «Curtea izvoarelor» ca să facă o cură, ca să bea apă ?“

„Nu, răspunse Ditlinde. Dar tu știi, buna mea Jettchen ?“

„Spoelmann, spuse domnișoara von Isenschnibbe. Spoelmann“, repetă ea, rezemîndu-se de spătar, și făcu impresia că ar vrea să bată cu degetele în marginea mesei, dar își opri mișcarea mîinii foarte aproape de tișlaifărul de mătase bleu.

Frații se uitară unul la altul.

„Spoelmann ? întrebă Ditlinde... Gîndește-te bine, Jettchen : adevăratul Spoelmann ?“

„Adevăratul ! Vocea domnișoarei se gîtui de bucurie înăbușită. Adevăratul, Ditlinde ! Căci există doar unul, sau doar unul care e cunoscut și ăsta e cel care e așteptat la «Curtea izvoarelor» — marele Spoelmann, giganticul Spoelmann, fantasticul Samuel N. Spoelmann din America !“

„Dar bine, fetițo, cum o să vină ăla aici ?“

„Ei, iartă-mi răspunsul, Ditlinde, dar e după întrebare. Vine, firește, peste ocean, cu iahtul său sau cu un mare

transatlantic, asta încă n-o știu, — cum i-o plăcea. Pleacă în vacanță, face o călătorie în Europa, și anume cu scopul expres de a bea apă în Parcul izvoarelor."

„Dar ce, e bolnav ?"

„Desigur, Ditlinde. Toți oamenii ăștia sînt bolnavi, probabil că așa e la ei."

„Asta-i ciudat", răspunse Klaus Heinrich.

„Da, alteță mare-ducală, este surprinzător. Felul lui de existență trebuie să fi determinat asta. Căci duce, cu siguranță, o existență obositoare, și prea puțin comodă, care trebuie să macine trupul mai repede decît o face o viață obișnuită. Pe cei mai mulți îi supără stomacul. Dar Spoelmann are o litiază, din cîte se știe."

„O litiază, așadar..."

„Desigur, Ditlinde, ai mai auzit asta, firește, numai că ai uitat. Are pietre la rinichi, dacă-mi îngăduiți oribilul cuvînt, — o suferință grea, chinuitoare și cu siguranță că n-are nici cea mai mică bucurie de pe urma bogățiilor lui absurde..."

„Dar, pentru Dumnezeu, cum de-a ajuns tocmai la apele noastre ?"

„Așa, Ditlinde. Foarte simplu. Că doar apa e bună, este excelentă, mai ales izvorul cu litiu sau cum i se spune, este excepțional pentru gută și pietre, numai că nu e cunoscut și prețuit în lume, după cum merită. Dar un om ca Spoelmann, îți poți închipui, e mai presus de nume și de reclama de bîlci și face cum îl taie capul. Și așa a descoperit apa noastră — sau i-o fi recomandat-o medicul lui personal, se poate și asta — și și-a procurat-o în sticle și i-a făcut bine, și acum s-o fi gîndit că, băută la fața locului, trebuie să aibă un efect și mai bun."

Toți tăcură.

„Doamne, Dumnezeule, Albrecht, începu Ditlinde într-un tîrziu... orice-am gîndi despre Spoelmann și alții ca el, — și eu sînt prevăzătoare cînd mă gîndesc le el, poți fi sigur de asta, — nu crezi, însă, că vizita omului acesta poate fi de mare folos pentru Parcul izvoarelor ?"

Marele duce întoarse capul, cu zîmbetul lui fin și rigid.

„S-o întrebăm pe domnișoara von Isenschnibbe, răspunse el. Fără îndoială că și-a îndreptat atenția și asupra acestui aspect al problemei."

„Deoarece alteța voastră regală porunciți... De imens folos ! De un folos incomensurabil, absolut incalculabil, — asta se vede cît de colo ! Direcția este fericită, este în stare să orneze cu ghirlande pavilionul de umplere a sticlelor, să ilumineze «Curtea izvoarelor» ! Ce mai recomandație ! Ce mai atracție pentru străini ! Să binevoiască alteța voastră regală să cumpănească... Omul ăsta este o curiozitate demnă de văzut ! Alteța voastră mare-ducală tocmai a vorbit despre alții asemenea lui — dar el n-are egal, aproape deloc, — cel mult vreo cîțiva. E un leviatan, o pasăre fabuloasă ! Cum să nu vină lumea de departe pentru a vedea o ființă care are de păpat zilnic cam la o jumătate de milion !"

„Doamne ferește ! zise Ditlinde zguduită. Și bunul meu Philipp care se trudește cu extragerea turbei lui..."

„Chestiunea începe cu faptul, continuă domnișoara, că, de cîteva zile, în hala de plimbare de-acolo, de-afară, dau tircoale doi americani. Cine sînt ? Se constată că sînt ziariști, trimișii speciali de la două mari ziare new-yorkeze. Au făcut călătoria înaintea lui și, deocamdată, telegrafiază gazetelor lor descrieri ale localității ! Cînd o să fie el aici, or să telegrafieze despre fiecare pas ce-l va face, — întocmai cum relatează *«Curierul rapid»* și *«Monitorul oficial»* despre alteța voastră regală..."

Albrecht se înclină mulțumind, cu ochii-n jos și ținîndu-și buza inferioară.

„A rechiziționat camerele princiare de la hotelul «Curtea izvoarelor» — mai spuse Jettchen, ca locuință provizorie."

„Numai pentru el singur ?" întrebă Ditlinde.

„O, nu, Ditlinde, îți poți imagina că nu vine singur. Încă nu știu amănunte în privința anturajului și a servitorimii lui, dar un lucru e sigur, că îl însoțesc fiica lui și medicul personal."

„Spui întruna «medicul personal», Jettchen, asta mă enervează. Și, apoi, ziariștii. Și, pe deasupra, camerele princiare. Doar nu e rege."

„Un rege al căilor ferate, din cîte știu", remarcă Albrecht încetișor și cu ochii în jos.

„Nu numai rege al căilor ferate, alteță regală, și nici măcar în principal, după cîte am auzit. Există dincolo, în America, acele mari societăți de comerț, care se numesc trusturi, după cum știe și alteța voastră regală, de pildă trustul oțelului, trustul cărbunelui, al cărnii și al tutunului și cum le mai zice ; și la aproape toate trusturile astea Samuel N. Spoelmann e mare acționar și principalul care le controlează — așa se spune, așa am citit, și afacerea lui trebuie să fie, deci, ceea ce la noi se numește o întreprindere comercială mixtă."

„Halal afacere ! spuse Ditlinde, halal afacere trebuie să fie ! Căci n-o să mă convingi, buna mea Jettchen, că prin muncă cinstită poți deveni un bogătaș, o pasăre fabuloasă. Sînt convinsă că averile lui sînt mînjite de sîngele văduvelor și orfanilor. Tu ce zici, Albrecht ?"

„O doresc, Ditlinde, o doresc spre consolarea ta și a soțului tău."

„Dacă e așa, continuă domnișoara, Spoelmann, Samuel N. Spoelmann al nostru are o răspundere minimă, căci de fapt el nu e decît un moștenitor și se spune că nici nu a prea avut vreodată poftă deosebită să se ocupe de afaceri. Cel care, de fapt, a făcut totul, a fost tatăl său, — am citit toate astea în ziare și pot să spun că sînt informată în linii mari. Tatăl său a fost german — un nimic, un aventurier care s-a dus peste ocean și s-a făcut căutător de aur. A avut noroc și, cu aurul găsit, a făcut o mică avere — sau poate că era destul de mare ; — și a început să facă speculații în petrol și oțel și căi ferate și în tot ce era posibil și a devenit tot mai bogat și mai bogat. Iar cînd a murit, totul era gata pus pe roate, iar fiul său Samuel, care a moștenit firma de pasăre fabuloasă, n-a mai avut de făcut aproape nimic, decît să încaseze înspăimîntătoarele dividende și să devină mai bogat, tot mai bogat, pînă cînd nici nu s-a mai putut spune cît de bogat era. Așa s-au petrecut lucrurile."

„Și are o fată, Jettchen ? Ce fel de făptură mai e și ea ?"

„Da, Ditlinde, soția lui a murit, și are o fiică, miss Spoelmann, pe care o aduce cu el. El însuși este *un sujet mixte*,

căci tatăl lui a luat o soție din sud, — sînge creol, o femeie cu tată german și mamă băștinașă. Iar Samuel s-a însurat, la rîndul lui, cu o americană germană, cu sînge pe jumătate englez, și fiica lor este acum *miss* Spoelmann."

„Doamne ferește, Jettchen, ce făptură pestriță!"

„Într-adevăr, Ditlinde. Și este învățată, așa am auzit, studiază ca un bărbat, algebra și alte asemenea lucruri ingenioase..."

„Ei, asta tot nu mi-o poate face mai agreabilă."

„Dar acum vine culmea, Ditlinde, căci *miss* Spoelmann are o doamnă de companie, și această doamnă de companie este contesă, o contesă perfect autentică, și o slujește ținîndu-i companie."

„Doamne ferește, spuse Ditlinde. Nu i-e rușine? Nu, Jettchen, hotărîrea mea e luată. N-am să mă sinchisesc defel de Spoelmann. Am să-l las să-și bea apa aici, în pace, și am să-l las să plece iar cu contesa lui și cu fiica lui algebrică, fără să mă interesez de el. Pe mine, una, nu mă impresionează, cu toată averea lui păcătoasă. Tu ce zici, Klaus Heinrich?"

Klaus Heinrich privi peste capul domnișoarei, spre fereastra luminoasă.

„Impresionează? începu el... Nu, bogăția nu mă impresionează, vreau să spun, ceea ce se numește de fapt bogăție. Dar mi se pare că depinde de împrejurări... depinde, cred, de etalon. Avem și noi, doar, cîțiva oameni bogați aici, în oraș... Fabricantul de săpun Unschlitt se zice că are un milion.. Îl văd uneori în trăsura lui... E destul de gras și de banal. Dar cînd cineva e bolnav și însingurat de atîta avere... Mde, nu știu..."

„Un om sinistru, în orice caz" — interveni Ditlinde.

Încetul cu încetul, discuția despre Spoelmann se potoli. Vorbiră despre chestiuni de familie, despre moșia Hohenried, despre sezonul care urma. Către ora șapte, marele duce trimise după trăsura sa. Se ridicară, își luară rămas bun, căci și Klaus Heinrich se pregătea să plece. Dar în hol, în timp ce frații așteptau să li se țină paltoanele, Albrecht spuse:

„Ți-aș fi recunoscător, Klaus Heinrich, dacă ți-ai trimite vizitiul acasă și mi-ai face plăcerea să-mi ții companie încă un sfert de ceas. Mai am de discutat cu tine

o chestiune de oarecare importanță... Aș putea să te însoțesc pînă la «Ermitaj», dar aerul serii nu-mi prieste...“

Klaus Heinrich răspunse cu călcîiele lipite :

„Nu, Albrecht, ce-ți trece prin cap ! Merg cu tine cu trăsura la palat, dacă-ți face plăcere. Sînt, bineînțeles, la dispoziția ta.“

Aceasta a fost introducerea la o remarcabilă convorbire între cei doi tineri principi, al cărei rezultat fu publicat, la cîteva zile după aceea, în *„Monitorul oficial“* și fu primit, în general, cu aclamații.

Prințul îl însoți pe marele duce la palat, prin poarta Albrecht, pe scările de piatră cu balustrade late, pe coridoare, unde ardeau flăcări de gaz, și prin anticamere tăcute, printre lachei, pînă la cabinetul lui Albrecht, unde bătrînul Prahl aprinsese cele două lămpi de bronz cu petrol, de pe consola căminului. Albrecht preluase camera de lucru a tatălui său ; aceasta fusese dintotdeauna camera de lucru a suveranului domnitor și se afla la etajul întîi, între o cameră a adjutantului și sufrageria folosită zilnic ; avea vedere spre piața Albrecht, pe care suveranii o cuprinseseră cu privirea și o supravegheaseră totdeauna de la biroul lor. Era o cameră extraordinar de neconfortabilă și plină de contradicții, o sală mică cu pictura tavanului scorojită, cu tapete de mătase roșie încadrate de stinghii aurite și cu trei ferestre mari pînă la podea, de la care se simțea sensibil curentul și peste care erau trase acum draperiile de culoarea vinului porfiriu, împodobite cu volane. Avea un șemineu după gustul imperiului francez, în fața lui un semicerc de scaune mici, moderne, de pluș matlasat, fără brațe, și o sobă de cahle albe, nespus de urît ornamentată, care fusese încinsă puternic. Două sofale mari, matlasate, erau așezate lîngă pereții laterali, una în fața celeilalte ; în fața uneia era trasă o masă patrată, cu cărți, acoperită cu pluș roșu. Între ferestre se înălțau două oglinzi înguste și înalte pînă-n tavan, cu rame aurite și cu console de marmură albă ; pe consola din dreapta era așezat un grup statuar de alabastru, cam lasciv, iar pe cea din stînga o carafă cu apă și pahare pentru doctorii. Biroul-secretar, o mobilă veche din lemn de palisandru, cu capac rulant și cu apli-

cații de bronz, stătea izolat în mijlocul încăperii, pe covorul roșu. Dintr-un colț, de pe un piedestal cu picior, un bust antic privea cu ochi morți, în cameră.

„Ceea ce am să-ți propun", începu Albrecht — care ședea la birou și-și făcea de lucru cu un *coupe-papier*, un obiect stupid, ca o jucărie, în formă de sabie de cavalerie — „are oarecare legătură cu discuția noastră de azi după-amiază... Anticipez că am discutat chestiunea astăvară la Hollerbrunn cu Knobelsdorff. E de acord și, dacă ești și tu, ceea ce nu mă îndoiesc, atunci pot să-mi realizez imediat intenția."

„Poftim, Albrecht, să auzim", spuse Klaus Heinrich, care stătea în picioare lîngă masa din fața sofalei, într-o atitudine atentă și militărească.

„Starea sănătății mele, continuă marele duce, lasă, în ultima vreme, tot mai mult și mai mult de dorit."

„Îmi pare rău, Albrecht ! Așadar nu te-ai refăcut deloc la Hollerbrunn ?"

„Mulțumesc. Nu. Mă simt prost și sănătatea mea pare să fie tot mai puțin în stare să reziste pretențiilor pe care le au de la mine. Cînd spun pretenții, înțeleg în primul rînd obligațiile de natură festivă și reprezentativă, care sînt legate de poziția mea ; și aici e punctul de legătură cu discuția pe care am purtat-o adineauri, la Ditlinde. Îndeplinirea acestor obligații poate să facă fericit pe cineva, cînd există un contact cu poporul, o afinitate, cînd inimile bat la fel. Pentru mine ea este un chin, iar falsitatea rolului meu mă obosește într-atît, încît trebuie să mă gîndesc să iau măsuri împotriva ei. În privința asta — în măsura în care e vorba de starea mea fizică — sînt de acord cu medicii, care îmi sprijină întru totul proiectul... Așadar, ascultă-mă. Sînt neînsurat, nu am — pot să te asigur — intenția să fac vreodată un mariaj, n-o să am copii. Tu ești succesorul la tron prin dreptul inerent al agnatului și ești cu atît mai mult, în conștiința poporului, care te iubește..."

„Vai, Albrecht, vorbești mereu de popularitatea mea... Nu cred în ea. De la distanță, poate... Așa e în cazul nostru. Sîntem iubiți totdeauna numai de la distanță."

„Ești prea modest. Ascultă mai departe. Ai avut și pînă acum bunătatea să-mi preiei una sau alta din obligațiile mele de reprezentare. Aș dori să le preiei pe toate, integral, pentru totdeauna."

„Te gîndești la abdicare, Albrecht?" întrebă Klaus Heinrich speriat...

„N-am voie să mă gîndesc la asta. Crede-mă că m-aș gîndi cu plăcere. Dar mi s-ar interzice. Ceea ce am în gînd nu e nici măcar regența, ci un locțiitor — poate că-ți mai amintești de la vreun curs, de deosebirea de drept public dintre ele — o locotenență permanentă și stabilită oficial, în privința tuturor funcțiunilor de reprezentare, motivată de nevoia de a-mi cruța sănătatea. Care e părerea ta?"

„Îți stau la dispoziție, Albrecht. Dar încă nu-mi sînt prea clare lucrurile. Cît de departe urmează să meargă această locotenență?"

„Oo, cît se poate de departe. Aș dori să se extindă la toate ocaziile în care mi se cere prezența personală în public. Knobelsdorff pretinde că deschiderea și închiderea sesiunii parlamentului landului să ți-o trec ție numai cînd voi fi bolnav la pat, de la caz la caz. Deci să lăsăm asta deoparte. Dar, în rest, ți-ar reveni să-mi ții locul la toate acțiunile festive, în călătorii, la vizitarea orașelor, la deschiderea festivităților publice, la deschiderea balului cetățenesc..."

„Și asta?"

„De ce nu și asta?" Mai avem audiențele libere săptămînale, — un obicei cu rostul lui, fără îndoială, dar care mă ucide. Ai acorda audiențele în locul meu. Nu mai continui enumerarea. Accepți propunerea mea?"

„Sînt la ordinele tale!"

„Atunci ascultă-mă pînă la capăt. Pentru toate împrejurările, cînd faci act de reprezentare în locul meu, îți pun la dispoziție adjutanții mei. Apoi, este de bună seamă necesar, să fie accelerată avansarea ta militară. Ești locotenent-major? Vei fi numit căpitan, — sau chiar maior *à la suite* în regimentul tău... Am să aranjez eu asta. În al treilea rînd, doresc să dau înțelegerii noastre toată greutatea, să marchez cum se cuvine poziția ta alături de mine, acordîndu-ți titlu de «alteță regală». Au

fost unele formalități de rezolvat... Knobelsdorff le-a și încheiat. Am să îmbrac deciziile mele în forma a două adrese, una către tine și una către miniștrii mei de stat. Dealtfel, Knobelsdorff le-a și redactat pe amîndouă... Accepți ?"

„Ce să spun, Albrecht ? Tu ești fiul mai mare al lui papa, și am privit totdeauna la tine de jos în sus, pentru că am simțit și am știut totdeauna că tu ești cel mai distins și mai elevat dintre noi doi și că eu nu sînt decît un plebeu, în comparație cu tine. Dar, dacă mă învrednicești să stau alături de tine și să-ți port titlul și să te reprezint în fața poporului, cu toate că nu mă consider chiar atît de prezentabil și că am impedimentul ăsta, cu mîna mea stîngă, pe care trebuie s-o ascund totdeauna, — atunci îți mulțumesc și sînt la ordinele tale."

„Acum pot să te rog, să mă lași ? Am nevoie de odihnă."

Se îndreptară unul spre altul, unul dinspre birou, celălalt dinspre masa cu cărți, pe covor, pînă-n mijlocul camerii. Marele duce întinse fratelui său mîna, mîna lui slabă și rece, pe care o duse înainte, pe lîngă piept, fără să-și dezlipească măcar antebrațul de trup. Klaus Heinrich își lipi călcîiele și se înclină, cînd îi strînse mîna, iar Albrecht înclină, la despărțire, capul lui îngust cu mustață blondă, în timp ce-și sugea ușor buza de sus cu cea inferioară, scurtă și rotunjită. Klaus Heinrich se întoarse la castelul „Ermitaj".

Atît *„Monitorul oficial"* cît și *„Curierul rapid"* publicară, opt zile mai tîrziu, cele două adrese scrise de mînă, care aveau ca obiect supremele decizii : cea cu formula de adresare : *„Iubite ministru de stat doctor von Knobelsdorff"* și cealaltă, care începea cu : *„Serenissime principe, dragul meu frate și prieten"* și care era semnată : *„al alteței voastre regale devotat din inimă frate, Albrecht"*.

INALTA PROFESIE

AICI SINT DESCRISE, ÎN SPECIFICUL lor, modul de viață și exercitarea profesiei lui Klaus Heinrich.

Cobora undeva din trăsura sa ; pășea, cu mantia aruncată pe umăr, printr-un scurt culoar de lume ce aclama. pe un trotuar acoperit cu un covor roșu ; intra pe o ușă, flancată de tufe de lauri, deasupra căreia se construise un baldachin ; urca pe o scară pe care se înșirau, doi cîte doi, servitori cu sfeșnice. După un banchet festiv, mergea — acoperit de ordine pînă la șold și cu epoleții cu franjuri, de maior, pe umerii înguști — de-a lungul unui coridor gotic al vreunei primării, însoțit de suită. Doi servitori alergau înaintea lui și-i deschideau, zeloși, un ochi de fereastră străveche, ce se clătina în rama lui de plumb. Căci jos, în mica piață a primăriei, stătea înghesuit, cap lîngă cap, poporul, — o întindere oblică de fețe întoarse în sus, dogorîte, în semiîntuneric, de lumina fă-

cliilor fumegînde. Strigau şi cîntau, iar el stătea la fereastra deschisă şi se înclina, se expunea un răstimp entuziasmului şi saluta mulţumind...

Viaţa lui era lipsită de zile obişnuite şi de o realitate adevărată ; se alcătuia doar din priviri îndreptate cu extremă încordare către el. Oriunde sosea, era zi de sărbătoare şi de cinstire ; poporul se sărbătorea acolo pe sine însuşi, într-o festivitate ; viaţa cenuşie se transfigura şi devenea poezie. Muritorul de foame devenea un om modest, spelunca — o colibă paşnică, ştrengarii murdari ai străzilor se transformau în nişte fetiţe şi băieţi cuminţei îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, cu părul netezit cu apă, cu o poezie pe buze ; iar cetăţeanul mărginit, cu gheroc şi joben, devenea cu mare emoţie conştient de sine însuşi. Dar nu numai el, Klaus Heinrich, vedea lumea în lumina asta, ci chiar ea însăşi se vedea astfel, în timpul prezenţei lui. Peste lăcaşurile unde-şi exercita profesia domnea o stranie neautenticitate şi o stare iluzorie ; o amenajare simetrică şi neconsistentă, o deghizare falsă şi înălţătoare de inimi. a realităţii de lemn şi de carton aurit, de ghirlande, lampioane, draperii şi pînze de steag era instaurată acolo, ca prin farmec, pentru o oră frumoasă ; el însuşi stătea în centrul fastului spectaculos, pe un covor ce acoperea pămîntul gol, între doi stîlpi vopsiţi în două culori, în jurul cărora se încolăceau ghirlande, — stătea cu călciele lipite în mirosul de lac şi de crengi de brad şi-şi proptea, zîmbind, mîna stîngă în şold.

Punea piatra fundamentală a unei noi primării. Cetăţenii făcuseră rost de suma necesară, prin anumite manevre financiare, şi un arhitect cu studii, din capitală, era însărcinat să ridice clădirea. Iar Klaus Heinrich proceda la punerea pietrii fundamentale. Se oprea cu trăsura, în aclamaţiile poporului, înaintea splendidei barăci ce fusese construită pe locul şantierului, cobora cu mişcări uşoare şi stăpînite, din trăsura deschisă, pe pămîntul netezit şi presărat cu nisip galben şi înainta singur spre oficialităţile în frac şi cu papion alb, care aşteptau la intrare. Punea să-i fie prezentat arhitectul şi purta cu el vreme de cinci minute, în văzul publicului şi sub zîmbetele încremenite ale celor din jur, o discuţie de înaltă banalitate despre avantajele diferitelor stiluri constructive,

după care făcea o întoarcere pregătită mintal încă în cursul discuției ; apoi era condus. pe covoare și scări de lemn, spre fotoliul său de la marginea tribunei centrale. Ședea acolo gătit cu lănțug și decorații, cu un picior înainte, cu mîinile înmănușate în alb, încrucișate pe mînerul săbiei, cu coiful lîngă el, pe podea, vizibil din toate părțile adunării festive, și asculta discursul primarului, cu o ținută reculeasă. După aceea, cînd i se adresa rugămintea, se scula, cobora — fără precauții vizibile și fără să se uite unde pune piciorul — treptele spre groapa unde se afla piatra fundamentală, dădea cu micul ciocan trei lovituri ușoare în blocul de gresie, după care rostea cu glas cam tăios, în liniștea adîncă, micul text pe care domnul von Knobelsdorff îl așternuse pe hîrtie pentru el. Copiii de școală cîntau în cor cu glas argintiu. Iar Klaus Heinrich pleca.

La festivitatea foștilor luptători ai landului, trecea în revistă frontul veteranilor. Un moșneag striga cu un glas ce părea răgușit de fumul de praf de pușcă : „Dreeepți ! Jooos pălăria ! Capul la dreapta !“ Și stăteau drepți, cu medalii și cruci pe vestoane, cu jobenul la coapsă, și priveau cu ochi de cîine, congestionați, la el, cel care trecea prin fața lor inspectîndu-i prietenos și care se oprea la unul sau altul întrebînd : unde făcuse serviciul, unde intrase în foc... Lua parte la sărbătoarea gimnaștilor, acorda prezența sa concursurilor de gimnastică între asociațiile provinciilor și punea să-i fie prezentați învingătorii pentru a-i antrena într-o discuție. Temerarii și binefăcuții tineri stăteau stîngaci în fața lui, după ce tocmai înfăptuiseră cele mai cutezătoare acțiuni ; iar Klaus Heinrich utiliza repede, unul cîte unul, cîțiva termeni de specialitate, de care își amintea de la domnul Zotte și pe care îi rostea cu ușurință, în timp ce-și ascundea mîna stîngă.

Mergea de Ziua pescarului la Fünfhausen, asista din tribuna sa de onoare, capitonată cu pînză roșie, la cursele de cai de la Grimmburg și proceda la înmînări de premii. Era și președinte de onoare și acorda patronajul său la festivalul arcașilor bundului ; lua parte la concursurile de trageri ale societății arcașilor cu privilegii mari-ducale. „A băut copios din cupa de bun-sosit“ — se relata în „Cu-

rierul rapid", în timp ce, de fapt, dusese pocalul de argint la buze și-l ridicase apoi, cu călcîiele lipite, în fața arcașilor. „A tras apoi de mai multe ori într-o țintă de onoare", dar reportajele nu mai spuneau unde a nimerit ; ulterior a purtat cu trei oameni, pe rînd, aceeași discuție despre avantajele sportului cu arcul, pe care „*Curierul rapid*" a caracterizat-o drept un „schimb agreabil de păreri", și și-a luat rămas bun în cele din urmă cu o „izbîndă deplină !" care a declanșat aclamații indescriptibile. Această formulă de salut i-o șoptise în ultima clipă generalul adjutant von Hühnemann, după ce luase informații ; căci firește că ar fi produs un efect penibil și ar fi anulat frumoasa impresie de competență și de predilecție serioasă pentru acest sport, dacă Klaus Heinrich le-ar fi spus arcașilor „noroc bun" !, iar minerilor de pildă „izbîndă deplină" !

Dealtfel, avea nevoie pentru exercitarea profesiunii sale, de anumite cunoștințe de specialitate, pe care și le procura de la caz la caz, pentru a le folosi la momentul oportun și într-o formă captivantă. Ele se refereau, cu precădere, la expresiile tehnice folosite în diferite domenii de activitate umană, ca și la datele istorice ; și, înainte de fiecare asemenea călătorie de reprezentare, Klaus Heinrich făcea acasă, la castelul „Ermitaj", studiile necesare, cu ajutorul diferitelor tipărituri. Cînd a participat în numele marelui duce, „prea milostivul meu frate", la dezvelirea monumentului lui Johann Albrecht, la Knüppelsdorff, a ținut la locul festivității, îndată după conferința asociației „Cercul cîntecelor oneste", o conferință în care a plasat tot ceea ce își însemnase cu privire la Knüppelsdorff și care a produs tuturor o frumoasă impresie, de parcă toată viața nu se ocupase decît de destinul istoric al acestui centru. În primul rînd, Knüppelsdorff era oraș, și Klaus Heinrich a amintit asta de trei ori, spre mîndria locuitorilor lui. Apoi a spus că orașul Knüppelsdorff, după cum atestă trecutul său istoric, este legat prin fidelitate, de multe secole, cu casa Grimmburg. Că doar, după cum se știe — a afirmat el —, încă din secolul al XIV-lea apare landgraful Heinrich al XV-lea, cel din Rutenstein ca protector al Knüppelsdorff-ului Acesta, cel din Rutenstein, își avea reședința în castelul

zidit de pe dealul Rutenstein din apropiere, ale cărui „turnuri trufaşe şi ziduri solide au dat bineţe pînă departe, în ţară", întru apărarea Knüppelsdorff-ului. După aceea a amintit de faptul că, prin ereditate şi căsătorie, Knüppelsdorff-ul a revenit, în cele din urmă, acelei ramuri a familiei din care făceau parte fratele său şi el însuşi. Furtuni grele trecuseră vijelios, în decursul vremurilor, peste Knüppelsdorff, ani de război, pîrjoluri şi molime bîntuiseră, dar totdeauna se ridicase din nou şi rămăsese fidel, în toate împrejurările, casei domnitoare ereditare. Această stare de spirit o manifestă şi Knüppelsdorff-ul de azi, prin înălţarea unui monument în memoria răposatului domn părinte al său, al lui Klaus Heinrich ; şi îi va raporta cu deosebită bucurie preamilostivului domn-frate despre strălucita şi cordiala primire pe care a aflat-o aici, ca locţiitor al înălţimii sale... Pînza ce învelea monumentul căzu, asociaţia „Cercul cîntecelor oneste" îşi dădu încă o dată toată silinţa. Iar Klaus Heinrich sta zîmbind sub baldachinul ca o recuzită teatrală, cu sentimentul unui vid interior, dar bucuros de certitudinea că nimeni n-are voie să-i mai pună alte întrebări. Căci n-ar fi ştiut să mai spună nici o vorbuliţă despre Knüppelsdorff.

Cît de obositoare era existenţa lui, cît de extenuantă ! Uneori i se părea că trebuie să menţină ceva în viaţă, cu mare cheltuială de energie, ceva ce nu putea fi menţinut decît cel mult în condiţii favorabile. Uneori profesia lui i se părea tristă şi săracă, cu toate că o iubea şi-i plăcea să întreprindă orice călătorie de reprezentare.

Călătorea prin ţară la o expoziţie agricolă, mergea în caleaşca sa cu suspensie proastă de la castelul „Ermitaj" la gară, unde aşteptau în faţa vagonului-salon, pentru a-l conduce la plecare, preşedintele guvernului, prefectul poliţiei şi şeful gării. Mergea cu trenul o oră şi jumătate, în care timp întreţinea, nu fără efort, o convorbire cu adjutanţii marelui duce, care-i fuseseră repartizaţi, şi cu referentul pentru agricultură, consilierul ministerial Keckenpfeng, un om sever şi respectuos, care-l însoţea de asemenea. Apoi intra în gara oraşelului care organizase festivitatea agricolă. Primarul, cu un lanţ peste frac, îl aştepta în fruntea a şase-şapte alte personalităţi oficiale. Gara era împodobită cu mulţi brăduleţi

şi cu ghirlande de frunze. În fund erau busturile de ghips ale lui Albrecht şi Klaus Heinrich, înconjurate de verdeaţă. Publicul dindărătul cordonului striga de trei ori „trăiască". Clopotele sunau.

Primarul îi ură bun-sosit lui Klaus Heinrich, într-o cuvîntare. Îi aducea mulţumiri — spunea el scuturîndu-şi jobenul cu mîna în care-l ţinea — mulţumirile oraşului pentru toată bunătatea pe care le-o arătase fratele lui Klaus Heinrich şi el însuşi, şi urări sincere pentru o binecuvîntată domnie în continuare. Repeta de asemenea şi rugămintea cu principele să încununeze acum opera, ce prosperase atît de frumos sub patronajul său, şi să binevoiască să inaugureze expoziţia agricolă.

Acest primar avea titlul de consilier economist, fapt asupra căruia i se atrăsese din timp atenţia lui Klaus Heinrich şi pentru care motiv el i se adresă de trei ori cu titlul respectiv. Spunea că se bucură să audă cît de mult a prosperat opera expoziţiei agricole sub patronajul său. (De fapt uitase că avea patronajul expoziţiei.) Mai spunea că a venit azi spre a face ultimul lucru pentru această măreaţă operă, inaugurînd expoziţia. Apoi se interesa de patru lucruri : de condiţiile economice ale oraşului, de creşterea populaţiei în ultimii ani, de piaţa braţelor de muncă (deşi nu ştia prea exact ce era, de fapt, piaţa braţelor de muncă) şi de preţurile alimentelor. Dacă auzea că alimentele sînt scumpe, înregistra această comunicare „cu seriozitate" — şi la asta trebuia să se limiteze, bineînţeles, totul. Nimeni nu aştepta mai mult de la el şi faptul că înregistrase cu foarte multă seriozitate comunicarea referitoare la preţurile mari producea în general un efect consolator.

Apoi primarul îi prezenta demnitarii oraşului : preşedintele judecătoriei de ocol, un moşier de viţă nobilă din împrejurimi, pastorul, cei doi medici, un expeditor ; iar Klaus Heinrich adresa fiecăruia cîte o întrebare, reflectînd în timpul răspunsurilor la ceea ce urma să-i spună celuilalt. În afară de aceştia mai erau de faţă medicul veterinar regional şi inspectorul regional pentru zootehnie. În cele din urmă se urcau în vehicule, pentru a merge prin oraşul împodobit, în aclamaţiile localnicilor, printre şiruri de copii de şcoală, de pompieri şi de asociaţii cu steaguri,

spre cîmpia unde avea loc festivitatea ; în drum, mai erau opriți o dată, la poarta orașului, de fete îmbrăcate în alb și cu coronițe pe cap, dintre care una, fiica primarului, îi oferea prințului, în trăsură, un buchet de flori cu o manșetă de atlaz alb și primea în schimb, spre amintirea eternă a acestor clipe, una dintre acele bijuterii drăguțe și ieftine pe care Klaus Heinrich le lua cu el în călătorie, o broșă așezată — nu știa nici ea singură de ce — într-un etui de catifea, pe care lumea o regăsea descrisă în „*Curierul rapid*“ ca un giuvaier de aur bătut în pietre prețioase.

Pe cîmpie erau construite corturi, pavilioane și bărăci. Pe șiruri lungi de prăjini, legate între ele cu ghirlande, fluturau fanioane pestrițe. Klaus Heinrich își citea scurtul discurs inaugural pe o tribună de lemn decorată cu pînze de steag, printre draperii, ghirlande de flori și prăjini de steag în două culori. Apoi începea vizitarea.

Într-un loc erau legate, de stănoage scunde, vite cornute, rasă pură, exemplare superbe, cu trupuri netede, boltite, pestrițe, avînd tăbliță și numere pe frunțile late. În alt loc băteau din picioare și sforăiau caii, animale grele pentru plug, cu boturi curbate și cu smocuri de păr deasupra copitei, precum și animale de călărie, delicate, fără astîmpăr. Mai încolo erau porcii golași și cu picioare scurte — și anume atît porcii țărănești, cît și de rasă, într-o mare varietate. Le atîrnau burțile și rîmau, grohăind, pămîntul cu riturile lor trandafirii, în timp ce behăitul oilor lînoase, un cor încîlcit de voci ca de bas, ori ca de copil, umplea văzduhul. Ceva mai departe era expoziția de orătănii, plină de găini de toate soiurile, de la uriașele brahmaputra pînă la cele pitice, ruginii, de rațe și de tot felul de porumbei, de furaje și de ouă proaspete sau conservate artificial. În altă parte era expoziția roadelor cîmpului cu toate soiurile de grîne, cu sfeclă, trifoi, cartofi, mazăre și cînepă. Mai erau apoi mostre selecționate de legume proaspete și conservate, de fructe crude și compoturi, de căpșuni și smeură, de marmeladă și sucuri. Iar, la urmă de tot, venea expoziția de unelte și mașini agricole, prezentate de mai multe firme tehnice, o expoziție ce cuprindea tot ceea ce slujește la cultivatul ogorului, de la plugul ușor de mînuit pînă la tractoarele

mari, negre și cu coș, care îți făceau impresia că te afli într-un grajd de elefanți, de la obiectele cele mai simple și ușor de înțeles pînă la cele alcătuite dintr-o învălmășeală de roți, lanțuri, pistoane, valțuri, brațe și dinți, — o întreagă lume, o lume cu totul umilitoare de ingenioasă utilitate.

Klaus Heinrich privea totul, trecea în revistă, cu mînerul sabiei pe antebraț, șirurile de animale, cuști, saci, hîrdaie, sticle și ustensile. Domnul din dreapta sa îi arăta, cu mîna în mănușa albă *glacé*, fiecare lucru în parte, permițîndu-și să-i dea unele explicații ; iar Klaus Heinrich făcea ceea ce era de datoria profesiei sale. Se exprima în cuvinte de cea mai înaltă prețuire cu privire la tot ce vedea, se oprea din cînd în cînd și atrăgea în discuție expozanții animalelor, se interesa, cu afabilitate, de condițiile lor și punea întrebări, iar oamenii de la țară răspundeau scărpinîndu-se după ureche. În timpul mersului mulțumea, în ambele părți, pentru omagiile populației care se înghesuia în drumul său.

Mai cu seamă la ieșirea de pe terenul expoziției, acolo unde așteptau trăsurile, se aduna poporul ca să asiste la plecarea sa. Se menținea o cale liberă pentru el, o cărare pînă la portiera landoului său, iar el pășea cu vioiciune pe ea, dînd mereu din cap cu mîna la coif, — singur și despărțit în toată forma de toți acești oameni, care-și aclamau prototipul, felul lor autentic de a fi, în timp ce-l sărbătoreau, și a căror viață, muncă și destoinicie le reprezenta solemn, fără a avea vreo participare la ele.

Urca în trăsură cu pas ușor și degajat, se așeza cu multă artă pe banchetă, astfel încît dobîndea imediat o atitudine grațioasă și desăvîrșită, la care nu mai era nimic de corectat și pleca, salutînd, la Casa societății unde lua micul dejun. Prefectul local rostea, cu acest prilej, un toast — și anume după felul doi — pentru marele duce și pentru principe, la care Klaus Heinrich se ridica numaidecît pentru a bea în sănătatea districtului și a orașului. Dar după masa festivă se retrăgea în camera pe care i-o pregătise primarul în locuința sa oficială și se culca în pat pentru un ceas ; căci exercitarea profesiei sale îl istovea în mod bizar, iar după-amiază urma nu

numai să viziteze biserica, școala și diferite întreprinderi din acest oraș, în special depozitul de brînzeturi al fraților Behnke, și să-și arate suprema satisfacție în legătură cu toate, ci trebuia să-și mai și continue călătoria și să inspecteze un loc sinistrat, un sat ars pînă-n temelii, pentru a exprima autorităților compasiunea fratelui său și a sa proprie și a-i îmbărbăta, prin înalta sa prezență, pe cei ce suferiseră daune.

Acasă, la castelul „Ermitaj", reîntors în camerele sale *empire* mobilate modest, citea relatările ziarelor cu privire la călătoriile sale. Apoi își făcea apariția la „Ermitaj" consilierul privat Schustermann, de la biroul de presă, care era în subordinea Ministerului de Interne, și aducea tăieturile din ziare, lipite frumos pe coli albe, datate și prevăzute cu titlul jurnalului respectiv. Și Klaus Heinrich citea despre influența sa personală, despre grația și măreția sa, citea că-și îndeplinise bine misiunea, că luase cu asalt și cîștigase inimile tinerilor și bătrînilor, că înălțase cugetul poporului deasupra cotidianului și că-i stîrnise dragostea și bucuria.

Apoi acorda audiențele libere în palatul vechi, cum fusese învoiala.

Obiceiul audiențelor libere fusese creat de un predecesor bine intenționat al lui Albrecht al II-lea, și era respectat cu strictețe. O dată pe săptămînă Albrecht și, în locul lui, Klaus Heinrich, primea pe oricine. Indiferent dacă petiționarul era de rang înalt sau nu, dacă problema lui era de anvergură, ori o grijă sau un necaz personal — era suficient să se anunțe la domnul Bühl sau doar la adjutantul de serviciu, și omului i se dădea posibilitatea să-și prezinte problema în fața supremei instanțe. Frumoasă și filantropică instituție! Căci, astfel, petiționarul n-avea nevoie să recurgă la calea cererii scrise, cu perspectiva tristă ca textul său să se piardă pentru totdeauna prin cancelarii, ci avea fericita garanție că problema sa ajunge nemijlocit în fața instanței supreme. Trebuia acceptată, însă, și posibilitatea că suprema instanță — în acest moment Klaus Heinrich — nu va fi în situația de a-și da seama de cazul în speță, de a-l cerceta cu seriozitate și de a lua o hotărîre, și că va trimite totuși cazul cancelariilor, unde se va pierde. Cu toate acestea, avantajul era oricum

mare, deși nu în sensul vulgarei utilități. Cetățeanul, petiționarul, pătrundea la domnul von Bühl cu rugămintea de a fi primit și a i se fixa o zi, o oră precisă. Cu inima gîtuită de bucurie o vedea apropiindu-se, își alcătuia în minte frazele cu care avea să-și prezinte problema, punea să i se calce redingota și jobenul de mătase, făcea rost de o cămașă bună și se pregătea în toate privințele. Dar chiar și numai aceste pregătiri solemne erau de natură să abată gîndurile omului de la vulgar-concretul avantaj urmărit și să-l facă să i se pară că primirea însăși este lucrul principal, obiectul propriu-zis al așteptării sale încordate. Venea ora fixată și cetățeanul lua o birjă — ceea ce nu făcea niciodată — pentru a nu-și murdări ghetele lustruite. Trecea cu trăsura printre leii de la poarta Albrecht și garda ca și portarul cel înalt îl lăsau să intre nestingherit. Cobora în curtea palatului, în fața peristilului de lîngă portalul ros de vreme, și era condus îndată de către un lacheu îmbrăcat în frac maro și cu jambiere de culoarea nisipului, în stînga, într-un antreu de la parter în al cărui ungher se afla un rastel cu stindarde și unde un număr de alți suplicanți așteptau, abia șoptind și într-o stare de evlavioasă încordare, să fie primiți. Adjutantul, cu lista celor înscriși în mînă, venea din cînd în cînd și-l lua deoparte pe cel căruia îi venea rîndul, pentru a-i comunica, cu glas înăbușit, regulile de comportare. Iar în camera alăturată, numită Camera audiențelor libere, la o măsuță rotundă cu trei picioare aurite, sta Klaus Heinrich, în uniformă militară, cu guler argintiu și cu mai multe stele, și primea în audiență. Maiorul von Platow îl informa sumar cu privire la persoana fiecărui petiționar, îl poftea pe om înăuntru și revenea în pauze pentru a-l pregăti, scurt, pe principe pentru cel ce urma. Cetățeanul intra înăuntru ; sta în fața lui Klaus Heinrich, cu fața congestionată și asudînd. I se atrăgea atenția să nu se apropie prea mult de alteța sa regală, ci să rămînă în picioare, la oarecare distanță, să nu vorbească pînă ce nu va fi întrebat și, chiar și atunci, să nu turuie totul dintr-o dată, ci să răspundă cu economie, pentru a-i mai lăsa și principelui ce să întrebe ; să se retragă în cele din urmă de-a-ndăratelea și fără să-i întoarcă spatele principelui. Și toată atenția cetățeanului se concentra să nu

calce aceste instrucțiuni, ci să contribuie, în ce-l privea, ca discuția să ia o turnură frumoasă, simplă și armonioasă. Klaus Heinrich îl întreba, cu mîna proptită în șold, departe, spre spate, cum era deprins să-i întrebe, zîmbind, pe veterani, pe arcași, pe gimnaști, pe țărani și pe sinistrați după incendiu; și, fără să vrea, cetățeanul prindea a zîmbi și el — cu care prilej avea impresia că se înălța, cu acest zîmbet, deasupra tuturor lucrurilor care îl făceau, de obicei, să se intimideze. Acest om de rînd, al cărui cuget era, în general, cu picioarele pe pămînt, care, în afară de utilul palpabil, nu ținea cont nici măcar de politețea zilnică și care venise, și aici, pentru problema lui, — afla în sufletul său că există și ceva mai înalt decît problema lui, decît problema în general; și pleca de-acolo înălțat sufletește, purificat, cu o privire oarbă și cu un zîmbet pe chipul lui înroșit.

Astfel acorda Klaus Heinrich audiențe și astfel își exercita profesia. Trăia la „Ermitaj", în mica sa suită de camere *empire*, care erau amenajate cu multă austeritate și meschinărie, cu o renunțare rece la orice confort și intimitate. Mătăsuri decolorate acopereau pereții deasupra lambrisajului alb, de tavanele fără ornamente atîrnau policandre de cristal, pe lîngă pereți erau sofale drepte, cel mai adesea fără mese, etajere cu picioare subțiri și cu ceasuri de masă coloniforme; perechi de scaune lăcuite în alb, cu spătare ovale și cu huse de mătase subțire flancau ușile cu canaturi date cu lac alb; iar în unghere se aflau gheridoane date cu lac alb, care purtau niște sfeșnice în formă de vas. Așa arăta interiorul lui Klaus Heinrich și el era de acord cu această ambianță.

Trăia liniștit lăuntric, lipsit de entuziasm și de fanatism în privința chestiunilor litigioase de ordin public. Ca reprezentant al fratelui său, deschidea sesiunea parlamentului landului, dar nu participa la evenimentele de acolo; evita orice „da" sau „nu" în disensiunile dintre partide — nehotărît și lipsit de căldura convingerii, ca unul a cărui problemă era mai presus de partide. Oricine recunoștea că poziția lui îi impunea rezervă, dar mulți aveau senzația că lipsa de participare era imprimată în firea sa, de o manieră surprinzătoare și paralizantă. Astfel, mulți dintre cei ce veneau în contact cu el îl caracte-

rizau ca „rece" ; și, cînd doctorul Überbein contesta, prin fraze sonore, această „răceală", te puteai întreba dacă acest om unilateral și antipatic era cu adevărat competent să exprime o părere în această problemă. Firește că se întîmpla ca privirea lui Klaus Heinrich să se încrucișeze cu altele care nu-l apreciau deloc, cu priviri impertinente, batjocoritoare, pline de ură, care disprețuiau realizările și efortul său sau nici nu le cunoșteau. Dar chiar și în cazul oamenilor bine intenționați și evlavioși din fire, care se arătau gata să-i prețuiască și să-i cinstească viața, el observa uneori, după scurtă vreme, o anumită epuizare, ba chiar enervare, ca și cum n-ar fi putut respira multă vreme în atmosfera din jurul ființei sale ; și acest lucru îl întrista pe Klaus Heinrich, care nu știa cum să-i pună capăt.

În viața de toate zilele n-avea absolut nimic de făcut ; important și hotărîtor era dacă-i reușea bine un salut, o vorbă binevoitoare, o mișcare cuceritoare din mînă și, totuși, plină de demnitate. Odată se întorcea, în manta și cu chipiu, de la plimbarea călare ; mergea încet pe calul său murg, Florian, pe aleea de mesteceni care ducea, pe lîngă un teren necultivat, spre parcul și castelul „Ermitaj" ; în fața lui mergea un tînăr jerpelit, cu o căciulă și cu o chică foarte caraghioasă, pe ceafă, cu mînecile și cu pantalonii prea scurți și cu picioare extraordinar de mari, cu care călca strîmb, cu vîrfurile înăuntru. Pesemne că era vreun elev de la real sau ceva asemănător, căci ducea sub braț o planșetă de desen, pe care era fixat cu pioneze un desen mare, o adevărată încîlcitură de linii trase cu cerneală roșie și neagră, un proiect sau cam așa ceva. Klaus Heinrich se ținu multă vreme cu calul după tînăr și contemplă proiectul roșu și negru de pe planșetă. Uneori se gîndea că trebuie să fie bine să ai un nume de familie ca lumea, să te numești doctorul Fischer și să profesezi o meserie serioasă.

El îl reprezenta pe șeful statului la festivitățile curții, la balul mare și la cel mic, la dineu, la concerte și la marea recepție. De asemenea, mergea toamna la vînătorile curții cu verii săi roșcovani, cu domnii din suită, pentru a respecta tradiția, cu toate că brațul său stîng îi făcea dificil trasul cu arma. Adesea era văzut seara la Teatrul

curții, în avanscena sa capitonată cu roșu, între acele sculpturi reprezentînd femei cu mîinile încrucișate și cu chipuri grave, fără expresie. Căci teatrul îl distra, îi plăcea să privească actorii, să observe cum se comportau, cum intrau și ieșeau din scenă, cum își jucau rolurile. De cele mai multe ori găsea că sînt proști, nedelicați în privința mijloacelor lor de a plăcea și neexperimentați în crearea iluziei de naturalețe și de lipsă de artificialitate. Dealtfel, era înclinat să acorde preferință aspectelor inferioare și populare ale scenei față de cele înalte și solemne. În capitală, juca la Teatrul de operetă o subretă, pe nume Mizzi Meyer, care în ziare și în gura publicului nu se numea altfel decît „Mizzi a noastră", și asta datorită faptului că era îndrăgită, fără limite, de mari și mici. Nu era frumoasă, cel mult drăguță, cînta cu o voce țipătoare și, la drept vorbind, nu-i puteai găsi nici un fel de însușiri deosebite. Totuși, era suficient doar să apară pe scenă pentru a declanșa furtuni de aplauze, de aprobare, de însuflețire. Căci această ființă blondă și îndesată, cu ochi albaștri, cu pometii puțin prea sus, cu felul ei de a fi, sănătos, vesel sau chiar puțin sentimental, era carne din carnea poporului, sînge din sîngele lui. Cîtă vreme era pe scenă, împodobită, fardată și luminată din toate părțile, era într-adevăr o transfigurare a poporului însuși; da, aplaudînd-o, poporul se aplauda pe sine, și numai în aceasta consta puterea exercitată de Mizzi Meyer asupra sufletelor. Lui Klaus Heinrich îi plăcea să meargă cu domnul von Braunbart-Schellendorf la Teatrul de operetă cînd cînta Mizzi Meyer și participa intens la aplauze.

Într-o zi avu o întîlnire care, pe de o parte, îi dădu de gîndit, iar pe de altă parte îl decepționă. Îl cunoscu pe domnul Martini, Axel Martini, care scrisese cele două cărți foarte lăudate de cunoscători *Evoe!* și *Viața sfîntă*. Întîlnirea se desfășură în felul următor.

În rezidență locuia un om bătrîn, cu titlul de consilier guvernamental care, de cînd părăsise serviciul și se pensionase, își dedicase viața sprijinirii artelor frumoase, în special poeziei. Era fondatorul acelei organizații, cunoscute sub numele de „Lupta din mai" — un turnir poetic care se repeta anual în vremea primăverii și la care consilierul guvernamental superior îi conjura, prin cir-

culare şi afişe, pe poeţii şi poetele patriei să participe. Se ofereau premii pentru cel mai gingaş cîntec de iubire, pentru poezia religioasă cea mai profundă, pentru cîntecul patriotic cel mai înflăcărat, pentru cele mai reuşite creaţii lirice de proslăvire a muzicii, a pădurii, a primăverii, şi a poftei de viaţă ; şi toate aceste premii constau nu numai din bani, ci şi din amintiri valoroase şi cu tîlc, precum pene de scris, din aur, broşe de aur în formă de liră sau de flori şi alte asemenea. Consiliul municipal al capitalei constituise şi el, un premiu, iar marele duce dona un pocal de argint drept răsplată pentru poezia indiscutabil cea mai frumoasă dintre toate cele trimise. Creatorul „Luptei din mai" efectua prima triere a imensului material, apoi îndeplinea şi funcţia juriului de premiere, împreună cu doi profesori universitari şi cu redactorii foiletoanelor de la *„Curierul rapid"* şi *„Gazeta poporului"*. Contribuţiile premiate şi cele cu menţiuni laudative erau tipărite şi editate cu regularitate într-un anuar, pe cheltuiala consilierului guvernamental superior.

Anul acesta participase la „Lupta din mai" şi Axel Martini şi ieşise învingător. Poemul pe care-l prezentase — un cîntec entuziast de preamărire a poftei de viaţă sau, mai curînd, o răbufnire deosebit de furtunoasă a poftei de viaţă însăşi, un imn mobilizator la adresa frumuseţii şi grozăviei vieţii — era scris în stilul celor două volume ale sale şi stîrnise disensiuni în colegiul juriului. Consilierul guvernamental superior şi profesorul de filologie voiseră să-i astupe gura cu o menţiune ; căci găseau poemul lipsit de măsură în expresie, brutal în pasiunea sa şi pe alocuri categoric indecent. Dar profesorul de istoria literaturii şi cei doi redactori îi învinseseră cu majoritate de voturi, ţinînd cont nu numai de faptul că contribuţia lui Martini reprezenta cea mai frumoasă poezie închinată poftei de viaţă, ci şi de necondiţionata sa prioritate ; pînă la urmă nici cei doi adversari nu s-au mai putut sustrage impresiei produse de această avalanşă de cuvinte spumoase şi ameţitoare.

Axel Martini obţinuse astfel trei sute de mărci, o broşă de aur în formă de liră şi, pe deasupra, pocalul marelui duce ; iar poemul său fusese tipărit în anuar la

loc de frunte și cu un chenar desenat de mîna de artist a profesorului Lindenmann. La aceasta se mai adăuga și faptul că, în conformitate cu uzanțele, învingătorul (sau învingătoarea) „Luptei din mai" era primit în audiență de marele duce ; și, întrucît Albrecht era tocmai suferind, această primire îi reveni fratelui său.

Klaus Heinrich se cam temea de domnul Martini.

„Doamne, doctore Überbein, spuse el în cursul unei scurte întîlniri cu profesorul său, ce să fac cu el ? Este cu siguranță un om sălbatic, neruşinat."

Dar doctorul Überbein îi răspunse :

„Ferească sfîntul, Klaus Heinrich, nici o grijă ! Este un omuleț foarte drăguț. Îl cunosc, frecventez oarecum cercurile sale. O să te descurci de minune cu el."

Astfel Klaus Heinrich îl primi pe poetul poftei de viață, îl primi la „Ermitaj", pentru a da chestiunii un caracter cît mai puțin oficial. „În Camera galbenă, spusese el, dragă Braunbart. E cea mai prezentabilă pentru asemenea ocazii."

În camera aceasta erau trei scaune frumoase, de bună seamă singurele lucruri mai de preț din mobilierul castelaşului, fotolii grele *empire*, de mahon, cu brațe răsucite în melc și cu huse de pînză galbenă, pe care erau brodate lire albastre-verzui. În această împrejurare, Klaus Heinrich nu se instală pentru audiență, ci așteptă alături, cu oarecare neliniște, pînă ce Axel Martini petrecu și el, la rîndu-i, vreo șapte-opt minute de așteptare în Camera galbenă. Apoi intră cu vioiciune, aproape grăbit, și se-ndreptă spre poet, care făcu o plecăciune adîncă.

„Îmi face mare plăcere să te cunosc, începu el, scumpe domnule... domnule doctor, nu-i aşa ?"

„Nu, alteță regală, răspunse Axel Martini cu voce astmatică, nu doctor. N-am nici un titlu."

„Oo, îți cer iertare... am presupus... Să ne aşezăm, iubite domnule Martini. Sînt foarte bucuros, cum am spus, să te pot felicita pentru marele dumitale succes..."

Colțurile gurii domnului Martini zvîcniră, făcînd o mişcare în jos. Se lăsă pe marginea unuia din fotoliile de mahon de lîngă masa neacoperită, în jurul tăbliei căreia se întindea o stinghie aurită, și-şi puse unul peste altul picioarele vîrîte în ghete de lac, plesnite. Era în frac și

purta mănuşi *glacé* gălbui. Gulerul său tare era ros pe la colţuri. Avea ochii puţin bulbucaţi, obrajii supţi şi o mustaţă blondă-închis, tăiată scurt, ca un gard viu. Părul capului era puternic încărunţit la tîmple, deşi în conformitate cu anuarul „Luptei de mai" nu avea mai mult de treizeci de ani ; iar sub ochi mocnea o roşeaţă, ce nu părea a fi semn de sănătate. Răspunse la felicitarea lui Klaus Heinrich :

„Alteţa voastră regală este prea bună. De fapt n-a fost o victorie dificilă. Poate că n-a fost o dovadă de tact din partea mea să iau parte la acest concurs."

Lucrul ăsta nu-l înţelese Klaus Heinrich, dar spuse :

„Am citit poezia dumitale de mai multe ori, cu mare satisfacţie. Mi se pare deosebit de izbutită, atît în privinţa metrului, cît şi a rimelor. Şi, apoi, exprimă excelent poţta de viaţă."

Domnul Martini făcu o plecăciune, şezînd.

„Măiestria dumitale, continuă Klaus Heinrich, trebuie să-ţi ofere satisfacţii — cea mai frumoasă recreere... Care este profesiunea dumitale, domnule Martini ?"

Domnul Martini dădu semne că nu înţelege, descriind totodată un semn de întrebare cu bustul.

„Vreau să spun, profesiunea dumitale principală. Eşti în serviciul statului ?"

„Nu, alteţă regală, n-am nici o profesie. Mă ocup de poezie, exclusiv..."

„Nici una... Aa, înţeleg. Unui asemenea talent neobişnuit merită să-i dedici toate forţele."

„Nu ştiu, alteţă regală. Nu ştiu dacă merită. Trebuie să mărturisesc că nici n-am avut altă alegere. Dintotdeauna m-am simţit complet incapabil de orice altă activitate omenească. Mi se pare că această incapacitate indubitabilă şi necondiţionată pentru orice altceva este singura dovadă şi piatră de încercare a profesării poeziei, bă chiar că, de fapt, nu trebuie văzută în poezie o profesiune, ci tocmai expresia şi refugiul acestei incapacităţi."

Domnul Martini avea particularitatea că-i lăcrimau ochii cînd vorbea, asemenea omului care intră de la frig într-o cameră caldă, se dezmorţeşte şi-şi dă drumul la lacrimi.

„Asta e o concepţie originală", spuse Klaus Heinrich.

„Ba nu, alteță regală, vă rog să mă iertați. Nu, nu e cîtuși de puțin originală. Concepția aceasta este acceptată de mulți. Nu spun nimic nou."

„Și de cînd trăiești exclusiv în poezie, domnule Martini ? Ai făcut studii mai înainte ?"

„Nu regulate, alteță regală. Nu, incapacitatea pe care am amintit-o mai înainte, a început să se manifeste foarte devreme la mine. N-am terminat școala. M-am dus la facultate făgăduind că voi trece examenul ulterior, dar n-a ieșit nimic din asta. Și, cînd primul meu volum de poezii a fost încununat de succes, nu se mai cădea s-o fac, dacă pot spune astfel."

„Nu, nu... Dar părinții dumitale au fost de acord cu această carieră ?"

„O, nu, alteță regală. Spre cinstea părinților mei, vă pot asigura că n-au fost absolut deloc de acord. Sînt de familie bună ; tatăl meu a fost prim-procuror. Acum e mort, dar a fost prim-procuror. Firește că mi-a dezaprobat în asemenea măsură cariera, încît mi-a refuzat orice sprijin, pînă la moarte. Am trăit certat cu el, cu toate că îl prețuiam nespus de mult pentru asprimea lui."

„Aha, așadar ai dus-o greu, domnule Martini, a trebuit să-ți croiești singur un drum. Îmi pot imagina că ai trecut prin multe..."

„Nu chiar așa, alteță regală. Nu, ar fi fost tare greu, n-aș fi putut îndura. Sănătatea mea e fragilă — nu pot spune «din păcate», întrucît sînt convins că talentul meu este în legătură indisolubilă cu șubrezenia corpului meu. Foamea și vînturile aspre nu le-ar fi putut îndura nici trupul, nici talentul meu și nici n-au avut nevoie să le îndure. Mama mea a fost atît de slabă, încît mi-a asigurat mijloace de existență fără să știe tatăl meu, mijloace modeste, dar suficiente. Ei îi datorez faptul că talentul meu s-a putut dezvolta în condiții destul de suportabile."

„Succesul a arătat, domnule Martini, că acele condiții au fost cele adecvate... Cu toate că e greu să spui, care sînt de fapt condițiile bune. Lasă-mă să presupun că, dacă doamna, mama dumitale, s-ar fi purtat la fel de aspru ca și tatăl dumitale și dacă dumneata ai fi fost singur pe lume, depinzînd numai de dumneata și atîrnînd întrutotul de însușirile dumitale... Nu crezi că asta ți-ar fi fost în

oarecare măsură de folos ? Că ai fi putut arunca priviri de ansamblu — pentru a alege expresia asta — care ți-au scăpat acum ?"

„Ei, alteță regală, oamenii ca mine au destule prilejuri pentru a arunca priviri de ansamblu și fără să fie cu adevărat expuși la foame ; și este acceptată în general concepția că nu foamea reală, cît mai curînd foamea de realitate este... ha, ha... ceea ce-i trebuie talentului."

Domnul Martini trebuise să rîdă puțin de jocul său de cuvinte. Își duse apoi repede mîna, cu mănușă gălbuie, la gura cu mustața ca un gard viu și-și corectă rîsul, rectificîndu-l oarecum printr-o dregere a glasului. Klaus Heinrich îl privi cu o amicală așteptare.

„Dacă alteța voastră regală vrea să-mi îngăduie... Este larg răspîndită concepția că lipsa de realitate reprezintă, pentru alde noi, mediul de cultură al talentului, sursa oricărui entuziasm, ba chiar geniul propriu-zis care ne inspiră. Satisfacția vieții ne este interzisă, strict interzisă, nu ascundem acest lucru ; și, de fapt, prin satisfacția vieții nu se înțelege aici numai fericirea, ci și grija, și pasiunea, pe scurt orice legătură mai serioasă cu viața. Reprezentarea vieții solicită integral toate forțele, mai ales cînd aceste forțe nu sînt prea abundente, ci drămuite" — aici domnul Martini tuși dregîndu-și glasul, ducîndu-și de mai multe ori umerii înainte. „Renunțarea, adăugă el, este pactul nostru cu muza ; pe el se întemeiază forța noastră, demnitatea noastră ; iar viața ne este o grădină interzisă, marea noastră ispită, în care cădem uneori, dar niciodată spre binele nostru."

Ochii domnului Martini se umpluseră din nou de lacrimi în timpul acestor fraze curgătoare. Încercă să le îndepărteze clipind.

„Fiecare din noi, mai spuse, cunoaște asemenea rătăciri și deraieri, asemenea escapade mult rîvnite, în saloanele de festivități ale vieții. Dar ne întoarcem de acolo, umiliți și cu scîrba în inimă, în însingurarea noastră."

Domnul Martini tăcu. I se întîmplă ca privirea să-i devină, în treacăt, rigidă, sub sprîncenele ridicate, să i se piardă în gol cît ai răsufla o dată, în timp ce gura luă o expresie acrită ; iar obrajii, pe care dogorea roșeața nesănătoasă, părură și mai supți decît de obicei. Asta dură

doar o secundă ; apoi își schimbă atitudinea și redădu ochilor libertatea.

„Dar poezia dumitale, spuse Klaus Heinrich, nu fără oarecare insistență, poezia dumitale premiată, închinată poftei de viață, domnule Martini... Îți sînt sincer îndatorat pentru explicațiile dumitale. Vrei să-mi spui însă... poezia dumitale — am citit-o cu atenție — vorbește pe de o parte de mizerie și orori, de răutatea și cruzimea vieții, dacă-mi aduc aminte, iar pe de altă parte, de plăcerea vinului și a femeilor frumoase, nu-i așa... ?“

Domnul Martini zîmbi ; după aceea își frecă colțurile gurii cu degetul mare și cel mijlociu, pentru a-și șterge un zîmbet.

„Toate astea, continuă Klaus Heinrich, sînt scrise la persoana întîi, nu-i așa ? Și totuși nu se întemeiază pe propriile dumitale priviri de ansamblu ? N-ai trăit cu adevărat nimic din toate astea ?“

„Foarte puțin, alteță regală. Doar foarte slabe rudimente ale lor. Nu, dimpotrivă, problema e că, dacă aș fi omul care să trăiască toate astea, nu numai că n-aș scrie asemenea poezii, ci mi-aș detesta profund chiar și existența actuală. Am un prieten, numele lui e Weber ; un tînăr înstărit care-și trăiește, care-și savurează viața. Plăcerea lui predilectă este să gonească cu automobilul prin țară, cu o viteză nebună, și să culeagă de pe șosele și ogoare fete de țăran cu care pe drum... dar asta nu-și are locul aici. Pe scurt, acest om rîde doar cînd mă vede de la distanță, atît de caraghios mă găsește pe mine și activitatea mea. Dar, în ceea ce mă privește, eu înțeleg perfect veselia lui și-l invidiez. Pot spune că îl și disprețuiesc un pic, dar nu atît de sincer, pe cît îl invidiez și-l admir...“

„Îl admiri ?“

„Da, alteță regală. Mi-e imposibil să mă abțin de a o face. Cheltuiește, risipește, irosește totul necontenit, într-un fel nepăsător și generos, — în timp ce rolul meu e să fac economie, să strîng cu teamă și zgîrcenie, și anume din motive higienice. Căci higiena ne este necesară în primul rînd, mie și celor ca mine, — ea este toată morala noastră. Dar nimic nu e mai nehigienic decît viața...“

„Așadar nu vei goli, de bună seamă, niciodată pocalul marelui duce, domnule Martini ?“

„Să beau vin din el? Nu, alteță regală! Cu toate că trebuie să fie un gest frumos. Dar eu nu beau vin. De asemenea, mă duc la culcare la ora zece și trăiesc prevăzător în toate privințele. Altfel n-aș mai fi cîștigat niciodată pocalul!"

„Așa trebuie să fie, domnule Martini. De la depărtare îți faci imagini false despre viața unui poet."

„E de la sine înțeles, alteță regală. Dar, în ansamblu, nu e deloc o viață splendidă, pot să vă asigur, mai ales că nu sîntem poeți în fiecare clipă. Pentru ca, din cînd în cînd, să prindă viață o asemenea poezie, — cine poate crede de cîtă lenevealâ și plictiseală și trîndăveală sumbră este nevoie. De multe ori, tot ceea ce realizezi într-o zi nu e decît o carte poștală către furnizorul de trabucuri. Dormi mult, te plimbi cu capul tulbure. Da, nu rareori este o viață de cîine..."

Cineva ciocăni ușor, de afară, în ușa dată cu lac alb. Era semnalul lui Neumann, că ar fi momentul pentru Klaus Heinrich să-și schimbe hainele și să-și împrospăteze înfățișarea. Căci în aceeași seară era *cercle de concert* la palatul vechi.

Klaus Heinrich se ridică.

„M-am luat cu vorba!" spuse el; căci aceasta era formula de care se folosea în asemenea împrejurări. Apoi își luă rămas bun de la domnul Martini, îi ură mult succes în cariera sa poetică cu un zîmbet și cu acel binevoitor gest de salut din mînă, de sus în jos, puțin cam teatral, care nu-i reușea totdeauna deopotrivă de frumos, dar în care atinsese o perfecțiune desăvîrșită.

Aceasta a fost întrevederea principelui cu Axel Martini, autorul lui *Evoë!* și al *Vieții sfinte*, întîlnire care-l puse pe gînduri, și care nu încetă, odată cu terminarea ei, să-l preocupe. Chiar și în timp ce Neumann îi refăcea freza și-i punea strălucitoarea tunică de gală cu stele, chiar și în timpul concertului, în cerc închis, de la curte, ba chiar mai multe zile după aceea, reflectă la această întîlnire și căută să pună afirmațiile poetului în corelație cu restul experiențelor pe care i le oferise viața.

Acest domn Martini care, în timp ce roșeața nesănătoasă îi dogorea scofîlciturile obrajilor, clama necontenit:

„Ce puternică și frumoasă e viața !“, dar care se urca, prevăzător, la ora zece în pat, nevrînd să știe de viață, din motive higienice — cum spunea — și evitînd orice contact serios cu ea, — acest poet cu guler ros, cu ochii lăcrimînd și invidios pe tînărul Weber care gonea în mașină, prin țară, cu tinere fete de țăran, trezea sentimente diferite ; era greu să-ți faci o părere fermă despre el. Cînd îi povesti surorii sale întîlnirea, Klaus Heinrich exprimă acest lucru, spunînd :

„N-o duce comod și nici ușor, se vede bine, și asta trebuie să te dispună favorabil față de el. Dar nu știu, totuși, dacă trebuie să mă bucur că l-am cunoscut, căci are ceva respingător, Ditlinde, mda, este, categoric, cam dezgustător.“

IMMA

DOMNIŞOARA VON ISENSCHNIBBE

fusese bine informată. Chiar în seara zilei în care adusese marea noutate principesei zu Ried *„Curierul rapid“* publicase ştirea despre iminenta sosire a lui Samuel Spoelmann, universal-cunoscutul Spoelmann ; şi, o săptămînă şi jumătate după aceea, la începutul lui octombrie (luna octombrie a anului în care marele duce Albrecht intrase în al treizeci şi doilea an de viaţă, iar prinţul Klaus Heinrich în al douăzeci şi şaselea) — deci cînd curiozitatea publică abia avusese timp să ajungă la apogeu — această sosire deveni realitate, într-o zi de săptămînă înnorată, autumnală şi complet insignifiantă, o zi care avea să se dovedească pentru viitor ca o dată infinit de memorabilă.

Spoelmann-ii sosiră cu un tren special — la aceasta se rezuma deocamdată splendoarea apariţiei lor ; căci toată lumea ştia că odăile princiare ale hotelului „Curtea izvoarelor“ nu erau cîtuşi de puţin de un lux orbitor. Îndă-

rătul cordonului se afla un public destul de numeros, supravegheat de o mică trupă de jandarmi ; erau de față și reprezentanți ai presei. Dar cei ce se așteptau la ceva extraordinar fură decepționați. Spoelmann aproape că nici n-ar fi fost recunoscut, atît de puțin impresionant era. Multă vreme a fost luat drept medicul său personal, doctorul Watercloose — așa se spunea că-l cheamă — un american deșirat care, cu pălăria pe ceafă, își lățea necontenit gura între favoriții albi și tunși scurt, zîmbind blînd și închizînd în același timp ochii. Abia în ultima clipă s-a aflat că adevăratul Spoelmann ar fi mai curînd mărunțelul ras, cu paltonul de o culoare nereușită, cel care purta pălăria, dimpotrivă, trasă pe ochi ; și privitorii fură de acord că nu avea nimic remarcabil. Se colportaseră pe seama lui lucruri fabuloase. Un șugubăț oarecare răspîndise zvonul, care fusese crezut întrucîtva, că Spoelmann are, în față, numai dinți de aur și că în fiecare din acești dinți din față ar fi montat, la mijloc, cîte un briliant. Dar, cu toate că exactitatea sau inexactitatea acestei afirmații nu putu fi verificată imediat — căci Spoelmann nu-și arăta dinții, nu rîdea, ci părea mai curînd morocănos și enervat de boala sa —, nici un om nu mai crezu în ea de îndată ce dădu cu ochii de american. În ceea ce o privea însă pe miss Spoelmann, fiica sa, ea își ridicase gulerul scurtei de blană, în ale cărei buzunare își ascundea mîinile, astfel încît nu se vedea mai nimic din ea, afară, doar de o pereche de ochi negri, incomparabil de mari și de elocvenți, care exprimau impresia produsă de mulțimea de oameni într-un limbaj grav, fluent, dar nu inteligibil pentru toți. Alături de ea se găsea o personalitate care fu recunoscută ca fiind doamna ei de companie, contesa Löwenjoul, o femeie de treizeci și cinci de ani, îmbrăcată simplu și depășindu-i în înălțime pe cei doi Spoelmanni ; ea își ținea înclinat capul gînditor, cu părul rar și lins, și privea înainte cu o anumită blîndețe rigidă. Cea mai mare senzație o produse, fără îndoială, un cîine ciobănesc scoțian, purtat în lesă de către un servitor cu chip tăcut, un cîine neobișnuit de frumos, dar îngrozitor de întărîtat, după cît se părea, care umplea holul gării cu lătratul lui exaltat, tremurînd și jucînd în loc.

Se spunea că vreo cîțiva servitori de sex masculin și feminin sosiseră cu cîteva ceasuri înainte la „Curtea izvoarelor". În orice caz, grija bagajelor rămăsese exclusiv în seama servitorului cu cîinele ; și, în timp ce se ocupa de ele, stăpînii săi plecară în două birje obișnuite — domnul Spoelmann cu doctorul Watercloose, domnișoara Spoelmann cu contesa ei — afară, la Parcul izvoarelor. Acolo coborîră și tot acolo duseră, vreme de o lună și jumătate, o viață care putea fi asigurată și cu mijloace mai modeste, decît ale lor.

Aveau noroc, vremea era bună : o toamnă cu cer albastru, un șir lung de zile însorite care se prelungi din octombrie pînă în noiembrie ; miss Spoelmann se plimba zilnic călare — era singurul lux pe care și-l permitea — împreună cu doamna ei de onoare, dealtfel pe cai pe care-i închiriase cu săptămîna de la școala de echitație. Domnul Spoelmann nu călărea, cu toate că ziarul *„Curierul rapid"* publicase, cu vădită aluzie la el, o notă a colaboratorului său medical, după care călăritul avea, prin scuturăturile sale, o influență calmantă în cazul litiazei și favoriza eliminarea pietrelor. Dar, prin intermediul personalului hotelului, se află că omul celebru făcea echitație între cei patru pereți ai săi, cu ajutorul unui velociped fix, a cărui șa era pusă în mișcare vibratorie prin pedalat.

Bea, cu multă asiduitate, apă minerală de la izvorul „Ditlinde", în care părea să aibă mare încredere. În zorii zilei își făcea apariția la pavilionul de cură, însoțit de fiica sa care, de fapt, era perfect sănătoasă și bea apă cu el numai pentru a-i ține tovărășie ; apoi, îmbrăcat cu paltonul său de culoare nereușită și cu pălăria trasă pe ochi, făcea mișcare prin parcul de cură și în peristilul acoperit, sorbind apa din paharul albăstrui printr-o țeavă de sticlă, supravegheat fiind de la distanță de cei doi corespondenți de ziar americani, care erau obligați să telegrafieze zilnic gazetelor lor cîte o mie de cuvinte despre Spoelmann și trebuiau să se străduiască astfel pentru a obține material.

În rest era văzut foarte puțin. Suferința sa — colici renale, cum se spunea, crize nespus de dureroase — părea să-l imobilizeze adesea în cameră, dacă nu chiar în pat ;

și, în timp ce miss Spoelmann își făcu apariția de două-trei ori, împreună cu contesa Löwenjoul, la Teatrul curții (cu care prilej purtă o rochie neagră de catifea și pe umerii de copilă un șal indian de mătase, de un minunat gălbui-auriu, producînd o impresie fascinantă cu chipul ei ca mărgăritarul pal și cu ochii ei mari, negri), tatăl ei nu fu văzut niciodată la ea în lojă. Întreprinse, ce-i drept, însoțit de fiica sa, cîteva promenade prin rezidență, pentru a face unele cumpărături, pentru a-și face o impresie despre oraș și a vizita unele monumente ; se plimbă cu ea și prin grădina publică și vizită de două ori castelul „Locul delfinului" — a doua oară singur și mergînd atît de departe cu interesul, încît scoase din paltonul de culoare nereușită un metru galben, obișnuit, pentru a face unele măsurători ale pereților... Dar lumea nu putea da cu ochii de el nici măcar în sala de mese a „Curții izvoarelor" ; căci, fie din cauza faptului că era supus la un regim sever, fără carne, fie din alte motive, el lua masa în cameră, împreună cu ai săi ; și, astfel, curiozitatea publicului era, în genere, prea puțin alimentată.

Așa se întîmplă că sosirea lui Spoelmann la Parcul izvoarelor nu fu de folos, în măsura în care se așteptase domnișoara Isenschnibbe și, odată cu ea, multă lume. Expediția de sticle cu apă minerală crescu, lucrul ăsta se putea constata ; crescu rapid cu aproape jumătate din cifra ei de pînă acum și se menținu la acest nivel. Dar afluența străinilor nu spori în mod substanțial ; vizitatorii, care sosiră pentru a se delecta privind această existență neobișnuită, plecară curînd, satisfăcuți sau decepționați ; și, în afară de asta, prezența lui a atras, în cea mai mare parte, elemente nu tocmai de prima mînă. Pe străzi își făcură apariția capete stranii, capete nețesălate, cu ochi sălbatici : inventatori, făuritori de planuri, oameni obsedați să fericească lumea, care sperau să-l cîștige pe Spoelmann pentru ideile lor fixe. Dar miliardarul se arăta întru totul refractar față de asemenea oameni ; ba chiar la unul dintre ei, care voise să-l abordeze în Grădina publică, răcni de asemenea manieră, roșu ca racul de furie, încît îl făcu pe zăpăcitul respectiv s-o ia grăbit la sănătoasa : unii susțineau sus și tare că avalanșa de scrisori de cerșeală, care-i sosea zilnic — scrisori pe care erau

lipite mărci poștale cum funcționarii oficiului poștal al marelui duce încă nu mai văzuseră — era îndrumată direct într-un coș de dimensiuni neobișnuite.

Spoelmann părea a fi interzis să i se facă orice comunicări de afaceri, părea hotărît să se bucure de vacanță și să trăiască, în cursul acestei călătorii în Europa, exclusiv pentru sănătatea — sau boala — sa. *„Curierul rapid"*, ai cărui informatori se grăbiseră să lege prietenie cu colegii de breaslă americani, fu în stare să relateze că un om de încredere, un *chief manager* — cum se spune — îi ținea locul lui Spoelmann dincolo de Ocean. Mai relată, că iahtul său, un vas amenajat somptuos, îl aștepta pe puternicul om la Veneția și că acesta intenționa, după terminarea curei de apă minerală, să se îndrepte mai întîi spre sud, împreună cu ai săi. De asemenea mai publică reportaje — și, astfel, satisfăcu o dorință publică urgentă — despre felul aventuros în care luase ființă averea Spoelmannilor, despre primele începuturi în ținutul Victoria, unde tatăl său ajunsese, direct de pe scaunul unui *comptoir* german oarecare, cînd era încă foarte tînăr și sărac, înarmat doar cu un tîrnăcop, o lopată și o strachină de cositor. Acolo lucrase la început ca ajutor al unui căutător de aur, ca muncitor cu ziua, în sudoarea frunții sale. Pe urmă venise șansa. Unui om, unui mic proprietar de mină de aur îi mersese atît de prost încît nu-și mai putuse cumpăra nici măcar roșiile și pîinea uscată pentru masă și, ajuns în cea mai mare mizerie, trebuise să-și vîndă mina. Spoelmann-bătrînul o cumpărase, jucase tot ce avea pe o carte și cumpărase, în schimbul tuturor economiilor sale, constînd din cinci lire sterline, acea bucățică de teren aluvionar, numit Cîmpul paradisului, nu mai mare de patruzeci de pași pătrați. O zi după aceea, găsise, la un lat și jumătate de palmă de la suprafața pămîntului, un bulgăre de aur curat, al zecelea ca mărime din lumea întreagă, așa-numitul *Paradise nugget* de nouă sute optzeci de uncii, în valoare de cinci mii de lire...

Acesta fusese începutul — relata *„Curierul rapid"*. Cu prețul obținut pe bulgărele său, Spoelmann-tatăl emigrase în America de Sud, în Bolivia și, ca spălător de aur, proprietar de fabrică de amalgam și antreprenor de mine, continuase să smulgă din sînul rocilor metalul galben, fără

a mai recurge la calea ocolită a rîurilor. Atunci şi acolo, se însurase Spoelmann-senior — şi *„Curierul rapid"* strecura o remarcă în această privinţă, cum că o făcuse în mod sfidător şi fără să ţină seama de prejudecăţile ce domneau în ţara aceea. Astfel îşi dublase capitalul şi se pricepuse să-şi sporească averea prin camătă. Plecase apoi spre nord, la Philadelphia, în statul Pennsylvania. Asta se întîmpla prin anii cincizeci, în epoca vigurosului avînt din domeniul construcţiei de căi ferate, şi Spoelmann îşi începuse afacerile printr-o investiţie în acţiuni ale căilor ferate din Baltimore şi Ohio. Mai tîrziu, administrase un zăcămînt de cărbuni pentru făcut cocs, o producţie însemnată. Ulterior făcuse parte din acel grup de oameni binecuvîntaţi de Dumnezeu, care achiziţionase vestita fermă Blockhead cu cîteva mii de lire, — acea moşioară care, cu sursele ei de petrol, ajunsese în scurtă vreme să valoreze de o sută şi chiar de cîteva sute de ori preţul de cumpărare ; dar el nu se culcase deloc pe-o ureche, ci practicase necontenit arta de a face bani, mai mulţi bani, şi în cele din urmă, imens de mulţi bani. Înfiinţase oţelării, construise societăţi care se ocupau, pe scara cea mai mare, de transformarea fierului în oţel, de construcţia de poduri de cale ferată. Pusese mîna pe majoritatea acţiunilor de la vreo patru-cinci mari companii de căi ferate şi ajunsese, la o vîrstă înaintată, preşedintele, vicepreşedintele, administratorul delegat sau directorul acestor societăţi. La înfiinţarea trustului oţelului — aşa relata *„Curierul rapid"* — intrase în această asociaţie cu un fond de acţiuni care, singur, îi asigura un venit anual de douăsprezece milioane de dolari. Dar fusese, tot astfel, şi acţionarul principal şi membru în consiliul de administraţie al uniunii petrolului şi exercitase totodată, datorită cotei-parte ce o deţinea, şi controlul asupra altor trei-patru societăţi fiduciare. La moartea sa averea i se cifra, în moneda de aici din ţară, la circa un miliard.

Samuel, singurul său fiu născut din acea căsătorie încheiată de timpuriu şi, într-un fel, împotriva prejudecăţilor, fusese singurul său moştenitor ; şi *„Curierul rapid"*, subtil cum era, făcuse o insinuare în privinţa asta, anume că e totuşi oarecum dureros ca un om să se trezească, fără contribuţie proprie, şi totodată fără vina sa,

într-o asemenea situație. Samuel moștenise palatul din Fifth Avenue, din New York, castelele de la țară și toate acțiunile, creanțele financiare și participațiile la cîștig ale tatălui său; moștenise și acea aventuroasă izolare în viață, la care ajunsese bătrînul, faima lui mondială și ura maselor defavorizate împotriva puterii acumulate a banului — acea ură pentru a cărei potolire făcea anual donații imense colegiilor, conservatoarelor, bibliotecilor, instituțiilor de binefacere și universității pe care le fundase tatăl său și care-i purtau numele.

Spoelmann suporta, fără a avea vreo vină, ura dezmoșteniților soartei — „*Curierul*" asigura publicul de acest lucru. Fusese introdus de timpuriu în afaceri, administrase singur, încă din ultimii ani de viață ai tatălui său, amețitoarea imensitate a averilor casei. Dar toată lumea cunoștea faptul că nu participase întrutotul și din toată inima la tranzacții. Înclinația lui propriu-zisă se îndreptase dintotdeauna, în mod ciudat, mai curînd spre muzică, și anume spre muzica de orgă; această relatare a „*Curierului*" putea fi verificată, întrucît *mister* Spoelmann avea și la „Curtea izvoarelor" un mic armonium, ale cărui burdufe erau acționate de un servitor al hotelului, și zilnic putea fi auzit, din parcul de cură, cîntînd o oră la el.

Se căsătorise din dragoste și fără nici un considerent material — mai relata „*Curierul*" — cu o fată săracă și frumoasă, jumătate germană, jumătate anglo-saxonă. Aceasta murise; dar îi lăsase o fiică, această fată de un straniu amestec de sînge, care se afla și ea, ca oaspete, între zidurile noastre, și care avea acum nouăsprezece ani. Se numea Imma — un nume autentic german, cum adăuga „*Curierul*", nimic altceva decît o formă mai veche a lui Emma; și se putea observa cu ușurință că, chiar dacă mai interveneau unele cuvinte englezești, limba de uz zilnic în casa Spoelmann rămăsese germana. Dealtfel, cît de mult păreau să se iubească tatăl și fiica! În fiecare dimineață, dacă te duceai devreme în Parcul izvoarelor, puteai vedea cum domnișoara Spoelmann, care obișnuia să vină ceva mai tîrziu decît tatăl ei, îi cuprindea capul cu mîinile și, în timp ce el o bătea duios pe spate, ea îl săruta pe gură și pe obraji, în chip de bună dimineața.

Apoi mergeau la braț, prin sala de preumblare și sorbeau din țevile lor de sticlă...

Asemenea secrete divulga bine informata gazetă și alimenta cu ele curiozitatea publică. Publica o dare de seamă exactă și a vizitelor pe care *miss* Imma le făcuse în mod amical, împreună cu doamna sa de companie, la mai multe instituții de binefacere ale orașului. Ieri vizitase amănunțit bucătăria populară. Azi colindase cu atenție prin spitalul de bătrîne „La duhul sfînt". În plus, participase de două ori la cursul de teoria numerelor ținut de consilierul privat Klinghammer, la Universitate; șezuse cu dezinvoltură în banca de lemn, ca o studentă printre studenți, și luase notițe, sîrguitor, cu stiloul ei, căci se știa că era o fată învățată și se ocupa de studiul algebrei. Da, era pasionant să citești toate astea și-ți oferea și un bogat material pentru discuții. Dar cei care făceau să se vorbească despre ei, fără nici o contribuție a *„Curierului"*, erau, în primul rînd, cîinele, acel nobil cîine *collie* negru și alb, pe care-l aduseseră Spoelmannii cu ei, și, în al doilea rînd, dar în alt fel, doamna de companie, contesa Löwenjoul.

În ce privește cîinele, pe care-l chema Perceval (rostit englezește) și-l strigau mai mult Percy — animalul acesta era de o irascibilitate și de o violență ce depășeau orice posibilitate de descriere. În interiorul hotelului nu dădea nici un motiv să te plîngi de el, ci sta lungit, în poze distinse, pe un covoraș din fața încăperilor lui Spoelmann. Dar la fiecare ieșire în oraș era cuprins de accese de nechibzuință, care produceau senzație și surprindere generală, ba chiar, nu o dată, adevărate perturbări ale circulației. Urmat la mare distanță de o haită de cîini bășinași, javre vulgare care, întărîtate de comportarea lui, alergau după el chefnind a ocară și de care nu se sinchisea deloc, Percy gonea pe străzi, cu nasul stropit de spumă și cu lătrături sălbatice, plîngătoare; se învîrtea furios pe loc în fața tramvaielor, făcea caii birjarilor să cadă; ba chiar a răsturnat, de două ori, cu atîta violență taraba cu prăjituri a văduvei Klaassen, de lîngă primărie, încît dulcea patiserie s-a împrăștiat pînă la jumătatea pieții. Dar, cum în asemenea cazuri nenorocite, domnul Spoelmann sau fiica lui interveneau imediat cu despăgubiri

mai mult decît corespunzătoare și întrucît s-a dovedit și că accesele lui Perceval nu erau, în fond, de natură primejdioasă, că nu era cîtuși de puțin pus pe mușcat și pe încăierare ci, dimpotrivă, inabordabil și doar scos din fire — populația a început să-l simpatizeze și ieșirile lui erau, mai cu seamă pentru copii, o sursă de distracție.

La rîndul ei, contesa Löwenjoul oferea subiect de discuție într-un fel mai discret, dar nu mai puțin straniu. La început, cînd persoana și poziția ei erau încă necunoscute în oraș, își atrăsese sîcîieli din partea puștimii de pe ulițe, întrucît mergea neînsoțită, vorbea de una singură, cu o mină blîndă și gînditoare, și-și însoțea monologul cu o mimică vie, dealtfel nu lipsită de grație și de eleganță. Dar pe copiii care strigau în urma ei și o trăgeau de rochie, îi întîmpina cu atîta blîndețe și bunătate, vorbindu-le drăguț și cu demnitate, încît urmăritorii, rușinați și încurcați, se lăsau păgubași ; iar mai tîrziu, cînd ajunse să fie cunoscută, respectul față de relațiile ei cu celebrii oaspeți împiedică orice sîcîială. Pe sub mînă, însă, circulau anecdote de neînțeles pe socoteala ei. Un om povestea că doamna contesă îi dăduse o piesă de aur pentru a pălmui o anumită femeie bătrînă, despre care spunea că i-ar fi făcut niște propuneri necuviincioase. Omul băgase galbenul în buzunar, fără a se achita însă de însărcinarea sa. Se mai povestea, ca un lucru adevărat, că Löwenjoula se adresase sentinelei din fața cazărmii pușcașilor de gardă și-i spusese că trebuie s-o aresteze numaidecît pe nevasta plutonierului din cutare companie pentru abaterile ei de la morală. De asemenea, scrisese și colonelului acestui regiment o scrisoare în care spunea că înlăuntrul cazărmii se petrec tot felul de orori tăinute și inexprimabile. Doar Dumnezeu știa cum stăteau lucrurile în privința asta. Unii trăgeau numaidecît concluzia că bietei contese îi lipsește o doagă. Oricum, lumea n-a avut timp să lămurească această chestiune, căci, pe nebăgate de seamă, cele șase săptămîni trecură și Samuel N. Spoelmann, miliardarul, plecă.

Plecă după ce pusese pe profesorul von Lindemann să-l picteze ; dar dăruise scumpul tablou, ca amintire, proprietarului hotelului „Curtea izvoarelor" ; plecă împreună cu fiica sa, cu Löwenjoula și cu doctorul Watercloose, cu Perceval, cu velocipedul de cameră și cu servitorii ; plecă

cu un tren special, spre sud, pentru a petrece iarna pe Riviera — unde se duseseră în grabă şi cei doi ziarişti new-yorkezi, pentru a se întoarce apoi acasă, peste Ocean. Totul se sfîrşise. „*Curierul rapid*" îi ură domnului Spoelmann un sincer „drum bun" şi-şi exprimă dorinţa ca tratamentul să-i priască. Cu aceasta, ciudatul eveniment părea încheiat şi lichidat. Viaţa îşi cerea drepturile ei. Lumea începu să-l uite pe domnul Spoelmann.

Iarna trecu. Era iarna în care principesa cu Ried-Hohenried, alteţa mare-ducală, dădu naştere unei fetiţe. Veni şi primăvara în ţară şi alteţa sa regală marele duce Albrecht se duse, ca de obicei, la Hollerbrunn. Atunci, însă, îşi făcu drum în public şi în presă un zvon, care fu primit la început cu ridicări din umeri, de către oamenii ce gîndeau calm, dar care prinsese consistenţă, se consolidă, fu îmbrăcat în amănunte foarte precise şi ajunse în cele din urmă, pe calea conversaţiei zilnice, la urechea stăpînilor, ca o informaţie reală şi cu miez.

Ce se petrecea ? — Un castel mare-ducal urma să fie vîndut. Astea erau prostii. Ce castel ? — „Locul delfinului". Castelul „Locul delfinului" din nordul Grădinii publice. Palavre de oameni smintiţi. Vîndut ? Cui ? — Lui Spoelmann. — Ridicol. Ce să facă cu el ? — Să-l repare şi să locuiască în el. — Foarte simplu. Dar poate că parlamentul provincial are şi el un cuvînt de spus într-o asemenea chestiune. — Parlamentul landului nu se sinchiseşte de asta. Avea cumva statul vreo obligaţie de întreţinere a castelului „Locul delfinului" ? În acest caz poate că soarta frumoasei construcţii ar fi fost mai bună. Şi, astfel, parlamentul landului n-a avut nimic de spus în privinţa asta. — Tratativele sînt, de bună seamă, destul de avansate ? — Firește. Căci sînt încheiate. — Ei, atunci sigur că sîntem în situaţia de a afla şi preţul exact de cumpărare ? — Firește. Preţul de cumpărare se cifra la două milioane în cap. — Imposibil ! O proprietate a coroanei ? — Ce tot proprietate a coroanei în sus, proprietate a coroanei în jos ! Ce, e vorba de Grimmburg ? De palatul vechi ? E vorba de un castel de plăcere, veşnic nefolosit, un castel de plăcere care se dărăpănase iremediabil, din cauza lipsei de bani. — Şi Spoelmann intenţionează, aşadar, să revină în fiecare an şi să locuiască la „Locul delfinului" cîteva săp-

tămîni ? — Nu. Intenționează, mai curînd, să se mute cu totul și cu totul la noi. S-a săturat de America ; vrea să întoarcă spatele Americii ; iar prima lui ședere la noi nu fusese altceva decît o investigație. Este bolnav, vrea să se retragă din afaceri. În inima lui a rămas totdeauna german. Tatăl a emigrat, iar fiul vrea să se întoarcă acasă. Vrea să participe la modul de viață cumpătat al capitalei noastre, la viața ei spirituală, și să-și petreacă restul zilelor în imediata apropiere a izvorului „Ditlinde" !

Consternare, zarvă și dispute interminabile. Dar, după o scurtă șovăială, opinia publică — cu excepția vocilor cîtorva oameni ursuzi — se entuziasmă pentru planul de a vinde și desigur că, fără acest consens general, problema n-ar fi putut să se dezvolte mai departe. Ministrul casei, von Knobelsdorff fusese cel care strecurase în presa zilei o primă aluzie, precaută, referitoare la oferta lui Spoelmann. Așteptase, lăsase ca voința poporului să decidă. Și, după prima confuzie, se găsiseră numeroase motive puternice care să pledeze pentru proiect. Lumea oamenilor de afaceri izbucnise în aclamații la gîndul că-l vor avea permanent pe puternicul cumpărător în mijlocul lor. Amatorii de frumos se arătau încîntați de perspectiva de a vedea castelul „Locul delfinului" restaurat și salvat — de perspectiva ca această nobilă construcție să-și regăsească cinstirea și tinerețea într-un fel atît de neprevăzut, de aventuros. Iar cei care gîndeau economicește aduceau în sprijin cifre care, așa cum stăteau lucrurile în țară, trebuiau să producă o adîncă emoție. Dacă Samuel N. Spoelmann se stabilea la noi, devenea contribuabil, era obligat să plătească impozite pe venit. Poate că — după cum considerau unii — merita osteneala de a analiza puțin însemnătatea acestui fapt. Domnului Spoelmann i-ar reveni obligația de a-și evalua veniturile ; dar după cele ce se știau — ce se știau cu exactitate aproximativă — acest locuitor avea să reprezinte o sursă de impozite în valoare de două milioane și jumătate anual ; în care cifră erau incluse doar impozitele către stat, nici măcar cele către comună. Oare asta conta pentru noi, sau nu ? Această întrebare se adresa în special domnului ministru de finanțe, doctorul Krippenreuther. Dacă acest funcționar nu făcea totul pentru a obține consimțămîntul de vînzare de la cea

mai înaltă persoană, însemna că-şi nesocotea datoria. Căci era o datorie patriotică să accepte oferta lui Spoelmann, pentru ca acesta să se poată instala la noi aşa cum îi plăcea ; orice alte rezerve păreau fără valoare in faţa acestei datorii.

Astfel, excelenţa sa von Knobelsdorff fusese primit în audienţă de marele duce. Făcuse suveranului său un expozeu asupra opiniei publice ; adăugase că două milioane erau un preţ care depăşea considerabil valoarea obiectivă a castelului, în starea lui actuală ; subliniase că acest venit ar fi însemnat, pentru direcţia finanţelor curţii, o adevărată mană cerească ; şi, în cele din urmă, făcuse o oarecare aluzie la încălzirea centrală a palatului vechi care, dacă vînzarea se realiza, n-ar mai fi continuat să rămînă, multă vreme, un lucru imposibil. Pe scurt, bătrînul domn imparţial uzase de toată influenţa sa în sprijinul vînzării şi-i recomandase cu insistenţă marelui duce să supună chestiunea unui consiliu de familie. Albrecht îşi supsese uşor buza de sus cu cea inferioară şi convocase consiliul de familie. Acesta se reunise în Sala cavalerilor unde se servise ceai cu biscuiţi. Împotriva vînzării fuseseră doar două membre ale consiliului. principesele Katharina şi Ditlinde, şi anume din motive de demnitate.

„O să fii înţeles greşit, Albrecht ! spusese Ditlinde. Se va interpreta ca o lipsă de conştiinţă a suveranităţii, şi nu e drept, căci tu ai, dimpotrivă, prea multă, eşti atît de mîndru, Albrecht, încît ţi-e perfect indiferent. Dar eu spun : nu ! Nu doresc ca într-unul din palatele tale să locuiască o «pasăre fabuloasă», nu se cade ; şi este prea mult şi faptul că are un medic personal şi că a ocupat camerele princiare de la «Curtea izvoarelor». «*Curierul rapid*» spune întruna că e un contribuabil, dar în ochii mei el este pur şi simplu un supus şi nimic mai mult. Tu de ce părere eşti, Klaus Heinrich ?“

Dar Klaus Heinrich votă pentru vînzare :

„În primul rînd Albrecht obţine încălzirea centrală şi, pe urmă, Spoelmann nu e un fitecine, nu e fabricantul de săpun Unschlitt, e un caz special, şi nu e nici o ruşine să i se cedeze «Locul delfinului».“

În cele din urmă, Albrecht declarase, cu ochii în jos, că întreg consiliul de familie nu-i în fond decît un cara-

ghioslic. Poporul a hotărît de mult, miniștrii săi insistau pentru vînzare, iar lui nu-i mai rămînea altceva de făcut, decît să se mai ducă o dată la gară și să dea semnalul.

Consiliul de familie se reunise în primăvară. Din acel moment, tratativele de vînzare duse de Spoelmann, pe de o parte, și de prim-mareșalul curții, domnul von Bühl zu Bühl, pe de altă parte, progresaseră rapid și nici nu începuse bine vara, cînd castelul „Locul delfinului", împreună cu parcul și cu atenansele, trecuseră în proprietatea legală a domnului Spoelmann.

Atunci începu o asemenea forfotă și activitate în jurul castelului și în interiorul lui, încît zilnic era atrasă multă lume în partea de nord a Grădinii publice. „Locul delfinului" fu restaurat, fu transformat, în parte, în interior, utilizîndu-se un mare număr de forțe de muncă. Căci renovarea trebuia să meargă repede, repede, aceasta era vrerea lui Spoelmann ; acordase un termen doar de cinci luni pînă cînd totul trebuia să fie gata pentru instalarea lui acolo. Astfel, în jurul dărăpănatei clădiri-bijuterie, se înălță, cu iuțeala vîntului, o schelă de lemn cu scări și platforme ; muncitori străini o populară de sus pînă jos, iar un arhitect veni de peste ocean, cu depline puteri, pentru a prelua conducerea supremă a tuturor lucrărilor. Dar cea mai mare parte din sarcini reveni, totuși, sîrguinței meseriașilor autohtoni ; astfel pietrarii și țiglarii, tîmplarii, poleitorii, tapițerii, geamgiii și parchetarii din capitală, horticultorii și maiștrii specialiști în instalații de încălzire și de iluminare avură parte de o muncă dură, rodnică, în cursul verii și toamnei. Cînd alteța sa regală Klaus Heinrich deschidea ferestrele la „Ermitaj", răzbea pînă în camerele sale *empire* zgomotul activității de acolo și, de mai multe ori, trecu cu trăsura prin fața castelului „Locul delfinului", salutat cu respect de public, pentru a se convinge de progresele lucrărilor de renovare. Căsuța grădinarului fu revopsită, grajdurile și remizele care urmau să primească parcul de trăsuri și de automobile al lui Spoelmann, fură lărgite ; și cîte lucruri — mobile și covoare, lăzi și dulapuri cu stofe sau ustensile casnice — nu fură descărcate, în octombrie, în fața castelului „Locul delfinului" ; iar printre cei ce căscau gura prin jur se răspîndi zvonul că acolo, înăuntru, erau puse la contribuție mîini meștere, pentru a monta prețioasa

orgă cu acționare electrică, trimisă de Spoelmann de peste Ocean. Toți așteptau cu încordare, să afle dacă terenul parcului, care aparținea castelului și care fusese atît de splendid curățat și amenajat, avea să fie despărțit de Grădina publică prin zid sau prin gard. Dar nu se întîmplă nimic în acest sens. Proprietatea urma să rămînă accesibilă publicului, libertatea de mișcare a locuitorilor capitalei în parc n-avea să fie îngrădită — așa voia Spoelmann. Cei ce veneau duminica la plimbare urmau să aibă acces pînă lîngă castel, pînă la gardurile vii, frumos tunse, care mărgineau marele bazin patrat ; faptul acesta nu întîrzie să facă cea mai bună impresie în rîndul populației ; ba chiar „*Curierul rapid*“ publică un articol special în legătură cu acest lucru, articol în care îl proslăvea pe Spoelmann pentru măsura sa liberală.

Și ce să vezi : cînd frunzele căzură iar, la exact un an după prima sa venire, domnul Spoelmann sosi pentru a doua oară în gara noastră : de rîndul acesta, participarea publicului la eveniment fu mult mai mare decît în anul ce trecuse; e fapt sigur că, atunci cînd domnul Spoelmann a descins din vagonul-salon, cu paltonul său de culoare nereușită și cu pălăria trasă pe ochi, au răsunat, din mulțimea spectatorilor, urale vii, — manifestații care părură mai curînd să-l enerveze pe domnul Spoelmann, și la care răspunse, în locul său, doctorul Watercloose, lățindu-și gura într-un zîmbet blajin și închizînd ochii. Cînd descinse *miss* Spoelmann se auziră urale, cîțiva mucaliți strigară „ura“ chiar cînd apăru pe peron Percy, cîinele *collie*, trepidînd, jucînd pe loc și complet scos din fire. În afară de medic și de contesa Löwenjoul, se mai aflau în suita stăpînilor și două persoane încă necunoscute, doi domni rași ca-n palmă și cu priviri energice, îmbrăcați în paltoane surprinzător de largi. Erau secretarii domnului Spoelmann, domnii Phlebs și Slippers, după cum remarca, în reportajul său „*Curierul*“.

Pe atunci, „Locul delfinului“ nu era nici pe departe gata ; iar Spoelmannii se instalară deocamdată la etajul întîi al hotelului din reședință, unde un om mare, cu burtă și mîndru, îmbrăcat în negru, intendentul sau *butlerul* lui Spoelmann, care sosise înaintea lor, pregătise apartamentul și instalase, cu mîna sa, velocipedul de cameră. Zilnic, în timp ce *miss* Imma mergea la plimbare, călare, sau vizita

instituții de binefacere, împreună cu contesa Löwenjoul, și cu Percy, domnul Spoelmann își petrecea timpul în casa sa, pentru a supraveghea lucrările și a da dispoziții ; și, cînd anul se apropie de sfîrșit, la puțină vreme după ce căzu prima zăpadă, lucrul deveni realitate, Spoelmannii se mutară în castelul „Locul delfinului". Două automobile (fuseseră văzute de curînd sosind — vehicule superbe, cu putere uriașă și alunecînd cu un vîjîit metalic delicat), conduse de șoferi îmbrăcați în haine de piele și avînd alături de ei servitori cu brațele încrucișate, în haine de blană albe ca neaua, duseră cele șase persoane — căci în al doilea se aflau domnii Phlebs și Slippers, — în cîteva minute, de la hotelul din rezidență prin Grădina publică ; și, cînd trecură ca vîntul pe impunătoarea alee de castani, care ducea direct la intrare, copiii poporului erau agățați de felinarele înalte, ce fuseseră instalate la cele patru colțuri ale marelui havuz, și-și fluturau șepcile, strigînd...

Astfel se stabili Samuel Spoelmann și ai săi la noi și prezența lui deveni o obișnuință dragă. Slujitorii săi albaurii erau văzuți prin oraș și recunoscuți, la fel cum erau văzuți și recunoscuți lacheii cafeniu-aurii ai marelui duce ; negrul îmbrăcat în pluș roșu ca vinul de Bordeaux, care făcea de gardă, ca paznic, la portalul castelului „Locul delfinului", deveni în curînd o figură populară ; iar cînd cineva se plimba prin fața castelului și auzea răzbătînd dinăuntru vuietul înfundat al orgii domnului Spoelmann, ridica degetul și spunea : „Ascultă, cîntă. Așadar n-are colici în clipa asta". Zilnic o puteau vedea pe *miss* Imma, alături de contesa Löwenjoul, urmată de un rîndaș și precedată de zarva furiosului Percy ; mergea să se plimbe călare, sau mîna cu propria-i mînă, prin Grădina publică, un splendid echipaj cu patru cai, — în timp ce servitorul, care ședea pe scaunul din spate al ușoarei trăsuri, se ridica din cînd în cînd, scotea dintr-un toc de piele o trompetă lungă de argint și anunța, prin sunete limpezi, apropierea vehiculului ; și, dacă te sculai devreme, puteai să-i vezi în fiecare dimineață pe tată și pe fiică mergînd, într-un cupeu lăcuit roșu-închis sau, pe vreme frumoasă, pe jos, prin parcul castelului „Ermitaj" pînă la Parcul izvoarelor, pentru a bea apă de la sursă. În ceea ce-o privea, Imma și-a reluat, cum am mai amintit, vizitele la instituțiile de

binefacere, părînd să nu-şi neglijeze, din cauza asta ştiinţa, căci de la începutul semestrului universitar frecventa cu regularitate cursurile consilierului privat Klinghammer de la Universitate ; şedea zilnic în sala de curs, printre tineret, într-o rochie neagră cu guler alb răsfrînt şi cu manşete albe, şi îşi purta stiloul pe paginile caietului de notiţe, cu degetul arătător tras mai sus şi îndoit, cum era felul ei de a scrie. Spoelmannii trăiau retraşi, nu întreţineau nici un fel de relaţii în oraş, fapt care se explica atît prin boala domnului Spoelmann, cît şi prin izolarea sa de societate. Cărei grupe sociale ar fi putut oare să i se alăture? Nimeni nu-i putea pretinde să ajungă la intimitate, de pildă, cu fabricantul de săpun Unschlitt sau cu directorul de bancă Wolfsmilch. Dar unii îl abordară, firește, în curînd, pentru acţiuni de binefacere şi nu fură respinşi. Căci domnul Spoelmann — care, după cum se ştia, remisese Ministerului pentru învăţămîntul public din Statele Unite la plecarea din America, o imensă sumă în dolari şi dăduse asigurări ferme că nu va suspenda cîtuşi de puţin subvenţiile anuale acordate Universităţii Spoelmann şi celorlalte instituţii de educaţie — subscrise, îndată după instalarea la „Locul delfinului", o sumă de zece mii de mărci pentru spitalul de copii „Dorothea", pentru care tocmai se făcea o colectă ; o acţiune a cărei mărinimie *„Curierul"* şi restul presei ştiură s-o elogieze în cuvinte călduroase. Da, cu toate că Spoelmannii trăiau izolat, existenţa lor la noi fu însoţită totuşi, din prima clipă, de o anumită publicitate şi, măcar în cronica locală a gazetelor, modul lor de viaţă fu urmărit cu o atenţie nu mai mică decît acela al membrilor casei mari-ducale. Publicul era informat cînd *miss* Spoelmann şi contesa jucau o partidă de tenis cu domnii Phlebs şi Slippers în parcul castelului „Locul delfinului" ; era ţinut la curent cînd Imma mergea la Teatrul curţii şi cînd tatăl ei era şi el de faţă pentru a asculta un act şi jumătate dintr-o operă : şi, dacă domnul Spoelmann se sustrăgea curiozităţii, dacă nu-şi părăsea loja în timpul pauzei şi dacă nu putea fi zărit aproape niciodată mergînd pe jos, pe străzi, totuşi se părea că nu era lipsit de simţul obligaţiilor de reprezentare pe care i le impunea o existenţă extraordinară, şi acorda şi curiozităţii satisfacţiile cuvenite. După cum se

ştie, parcul de la „Locul delfinului" nu era despărţit de Grădina publică. Nici un zid nu separa castelul de lume. În partea din spate, de pildă, puteai ajunge pe gazon pînă la piciorul largii terase acoperite, care fusese amenajată acolo; iar dacă erai îndrăzneţ puteai privi prin marea uşă cu geamuri direct în înaltul salon-seră, alb-auriu, unde lua ceaiul, la ora cinci, domnul Spoelmann cu ai săi. Cînd începu anotimpul frumos, ceaiul fu luat afară, pe terasă; domnul şi domnişoara Spoelmann, contesa Löwenjoul şi doctorul Watercloose şedeau pe scaune de răchită, de format modern, ca pe scenă, şi beau ceai în văzul tuturor. Căci, cel puţin duminica, nu lipsea niciodată publicul care gusta spectacolul de la o distanţă respectuoasă. Oamenii îşi arătau, unii altora, marele samovar de argint care, lucru încă nevăzut de nimeni, era încălzit electric şi minunatele livrele ale celor doi slujitori, care ofereau ceştile şi dulceţurile; fracuri albe, închise pînă sus cu nasturi, împodobite cu fireturi de aur şi garnisite cu pene de lebădă la guler, la mîneci şi la tivuri. Lumea trăgea cu urechea la conversaţia anglo-germană şi urmărea cu gura căscată orice mişcare a ciudatei familii de acolo, de sus. Apoi mergeau cu toţii dincolo, în faţa portalului principal, pentru a striga maurului îmbrăcat în pluş roşu ca vinul de Bordeaux, cîteva glume în dialect popular, la care acela răspundea cu un rînjet slab.

Klaus Heinrich o văzu pe Imma Spoelmann pentru prima oară într-o zi senină de iarnă, la prînz, la ora douăsprezece. Asta nu înseamnă că nu o zărise înainte de cîteva ori la teatru, pe stradă sau în parcul oraşului. Dar asta era altceva. O văzu pentru prima oară la ora prînzului şi, anume, în împrejurări agitate.

Acordase audienţe libere în palatul vechi pînă la ora unsprezece şi jumătate şi, după terminarea lor, nu se întorsese numaidecît la castelul „Ermitaj", ci trimisese poruncă vizitiului să aştepte, cu un cupeu, într-una din curţi; între timp el voia să fumeze o ţigară, la corpul principal de gardă, cu ofiţerii de serviciu ai regimentului grenadierilor de gardă. Cum purta uniforma acestui regiment, din care făcea parte şi adjutantul său personal, îşi dădea silinţa să păstreze o anumită aparenţă de camaraderie cu ofiţerii; lua masa uneori la cazinoul lor şi

le ținea, din cînd în cînd, tovărășie la corpul principal de gardă, deși intuia vag că mai curînd îi stînjenea, întrucît îi împiedica pe domnii ofițeri să joace cărți și să povestească istorioare picante. Așadar, cu steaua de argint bombată al marelui ordin al pajurei grimmburgheze prinsă pe tunică, cu mîna stîngă înfiptă în șold, mai către spate, sta împreună cu domnul von Braunbart-Schellendorf — care-i anunțase vizita din timp — în camera de gardă a ofițerilor, situată la parterul palatului, foarte aproape de poarta Albrecht ; acolo, în mijlocul camerei de serviciu, purta o discuție insipidă cu doi, trei domni, în timp ce un alt grup de ofițeri stăteau la șuetă lîngă fereastra așezată foarte jos. Întrucît soarele strălucea cu atîta căldură afară, deschiseseră fereastra, iar dinspre cazarmă se apropia, cu muzică și bătăi de tobe, înaintînd pe strada Albrecht, pasul de marș al schimbului gărzii. În turnul bisericii curții bătea ceasul douăsprezece. Afară se auzi glasul unui subofițer care striga răgușit spre camera trupei : „Adunarea !“, apoi tropăitul grenadierilor care alergau să-și ia armele. Publicul se adună în piață. Sublocotenentul care urma să comande, își încinse rapid sabia, pocni din călcîie în fața lui Klaus Heinrich și ieși afară. Deodată, sublocotenentul von Sturmhahn, care privea pe fereastră, strigă cu acea naturalețe puțin falsă, ce făcea parte din tonul folosit între Klaus Heinrich și ofițeri :

„Drace, alteța voastră regală vrea să vadă ceva fain ? Iat-o pe domnișoara Spoelmann, cu algebra ei sub braț...“

Klaus Heinrich se duse la fereastră. Miss Imma venea pe jos, singură, pe trotuarul din dreapta. Avea ambele mîini în manșonul ei mare, ca o servietă, a cărui clapă atîrnînd în jos era garnisită cu codițe de blană ; sub braț ținea strîns caietul de notițe. Purta o jachetă lungă din blană de vulpe neagră și o căciuliță din aceeași blană pe căpșorul ei brunet, exotic. După cîte se părea, venea de la „Locul delfinului“ și se grăbea spre Universitate. Ajunse în fața corpului de gardă tocmai în clipa în care trupa de schimb mărșăluia pe lîngă trotuar pînă în fața unității de gardă care, dispusă în două plutoane și cu arma la picior, ocupa trotuarul. *Miss* Spoelmann trebuia, așadar, să facă neapărat cale-ntoarsă, să ocolească muzica militară și gloata de privitori, ba chiar, dacă voia să evite centrul

pieții cu tramvaiul ei, să facă un ocol cam mare pe trotuarul din jurul pieții — sau să aștepte sfîrșitul ceremoniei militare. Dar nu păru să aleagă nici una dintre cele două soluții. Se pregăti să treacă pe trotuar printre cele două unități. Subofițerul, cu glasul răgușit, îi ieși înainte :

„Pe aici nu se trece !“ strigă el și întinse înainte patul armei. „Nu se trece ! Întorceți-vă ! Așteptați !“

Atunci miss Spoelmann se înfurie.

„Cum îndrăznești ? strigă ea. Sînt grăbită !“

Dar aceste cuvinte sînt prea puțin elocvente în comparație cu accentul de cea mai sinceră, pasionată, irezistibilă revoltă, cu care fuseseră rostite. Cît de mică și de stranie era ! Soldații blonzi, printre care se afla, o întreceau de bună seamă cu de două ori înălțimea capului. Mutrișoara ei era, în clipa aceea, palidă ca de ceară, sprîncenele castanii alcătuiau deasupra rădăcinii nasului o cută de mînie grea și expresivă, golurile nărilor erau deschise ca un cerc, iar ochii, negri de tot de enervare și peste măsură de mari, vorbeau atît de insistent și de cuceritor de cursiv, încît nu părea posibilă nici o obiecție.

„Cum îndrăznești ? strigă ea. Mă grăbesc !“ Și, în același timp dădu la o parte patul armei împreună cu subofițerul uluit și trecu printre cele două unități ; își urmă drumul înainte, coti la stînga, pe strada Universității, și se făcu nevăzută.

„La dracu ! strigă sublocotenentul von Sturmhahn. Ne-a făcut-o !“ Ofițerii de la fereastră rîseră. Iar afară, printre privitori, domnea o veselie mare, care dealtfel suna negreșit a aprobare. Klaus Heinrich luă parte la veselia generală. Schimbarea gărzii se făcu în sunete de comenzi și de muzică de marș, sacadată. Klaus Heinrich se întoarse la „Ermitaj“.

Luă micul dejun singur, întreprinse după-masă o plimbare pe calul său murg, Florian, și își petrecu seara într-un cerc larg, la ministrul de finanțe, doctorul Krippenreuther. Povesti mai multor persoane, cu glas vesel și emoționat, scena din fața gărzii palatului și acestea se arătară încîntate de istorisirea lui, cu toate că povestea făcuse numaidecît ocolul orașului și era cunoscută de toți. A doua zi trebui să plece în călătorie, deoarece fratele său îl însărcinase să-l reprezinte la festivitatea de inaugurare

a noii săli municipale din orașul învecinat. Din anumite motive plecă fără plăcere, părăsi în silă reședința. Avea impresia că lăsa în urma lui o chestiune importantă, îmbucurătoare și, oarecum, neliniștitoare, care ar fi impus, de fapt, în mod insistent prezența lui. Totuși, înalta lui profesie era lucrul cel mai important. Dar, în timp ce stătea rigid și îmbrăcat solemn pe scaunul său de onoare din sala municipală și primarul își ținea cuvîntarea festivă, Klaus Heinrich nu mai era cu gîndul doar la felul cum se prezenta privirilor publicului, ci mai curînd era preocupat, lăuntric, de acea împrejurare nouă și foarte importantă. În treacăt, se gîndea și la o persoană, a cărei cunoștință fugitivă o făcuse odată, cu mulți ani în urmă, la domnișoara Unschlitt, fiica fabricantului de săpun, — o amintire care era în oarecare legătură cu o împrejurare foarte importantă.

Imma Spoelmann îl dăduse la o parte, mînioasă, pe subofițerul răgușit, — trecuse singură, cu algebra ei sub braț, prin spațiul dintre grenadierii înalți și blonzi. Ce palidă, ca mărgăritarul, era fețișoara ei în contrast cu părul negru de sub căciulița de blană, și ce elocvenți îi erau ochii! Nimeni nu se compara cu ea. Tatăl ei era bolnav de bogăție și cumpărase pur și simplu un palat din patrimoniul coroanei. Oare cum era chestiunea aceea pe care o relatase *„Curierul rapid“* despre faima lui universală, de care nu era vinovat, și despre „însingurarea aventuroasă a vieții sale“? „Poartă ura mulțimii dezmoștenite“, — cam așa se exprimase articolul. Golurile nărilor ei se rotunjiseră ca un cerc al revoltei. Nimeni nu se compara cu ea, nimeni în lungul și în latul lumii. Era un caz deosebit. Și cum ar fi fost, dacă ar fi participat și ea, atunci, la balul cetățenesc? Ar fi avut și el o tovarășă, nu s-ar fi rătăcit, iar seara nu s-ar fi terminat cu rușine și ocară. „Jos, jos, jos cu el!“ Of, ptiu! Ia să ne mai amintim o dată, cum trecea palidă și brunetă și stranie printre soldații blonzi...

Acestea erau gîndurile care-l frămîntară pe Klaus Heinrich în zilele următoare, doar aceste trei sau patru imagini. De fapt era uimitor cît de bine o scotea la capăt cu ele, fără să mai aibă nevoie și de altele. Dar, la urma urmei, i se părea că era cît se poate de dorit să revadă

foarte curînd, dacă se putea chiar azi, mutrișoara palidă ca mărgăritarul.

Seara se duse cu trăsura la Teatrul curții, unde se juca opera *Flautul fermecat*. Cînd o văzu din loja sa pe domnișoara Spoelmann, alături de contesa Löwenjoul, în față, la balconul întîi, se înspăimîntă pînă în străfundul inimii. În timpul spectacolului o putu privi cu binoclul, din întuneric, întrucît lumina scenei cădea asupra ei. Își sprijinea căpșorul în mîna îngustă, fără podoabe, rezemîndu-și fără jenă brațul gol de balustrada îmbrăcată în pluș, și nu mai părea revoltată. Purta o rochie de mătase lucitoare, verde-marin, cu o capă de culoare deschisă, pe care erau brodate buchete de flori, iar în jurul gîtului și al bustului un șirag lung numai din diamante sclipitoare. De fapt nu era chiar atît de mică, cum părea, găsi Klaus Heinrich cînd fata se ridică la sfîrșitul actului. Nu, expresia copilărească a căpșorului ei și îngustimea umerilor bronzați o făceau să pară ca o fetiță. Brațele îi erau frumos modelate și se putea vedea că face sport și că strunește caii. Dar, aproape de încheietura mîinii, și brațul părea ca al unei copile.

Cînd auzi declamîndu-se pasajul cu dialogul : „Este un prinț. E mai mult decît atît", Klaus Heinrich simți nevoia să stea de vorbă cu doctorul Überbein. Întîmplător, doctorul Überbein se prezentă a doua zi la „Ermitaj" : în redingotă neagră, cu cravată albă, ca totdeauna cînd îl vizita pe Klaus Heinrich. Klaus Heinrich îl întrebă, dacă auzise despre povestea din fața gărzii principale ? Da, răspunse doctorul Überbein, o auzise de mai multe ori. Dar dacă Klaus Heinrich vrea să i-o mai istorisească încă o dată... „Nu, dacă o cunoști", spuse Klaus Heinrich dezamăgit. Apoi doctorul Überbein aduse vorba despre binocluri de teatru și accentuă că binoclul de teatru este o invenție minunată. Aduce mai aproape ceea ce, din păcate, e departe, nu-i așa ? Făurește punți spre țeluri agreabile. Ce zice Klaus Heinrich ? Klaus Heinrich înclină să-i dea dreptate, pe jumătate. Se părea că aseară, din cîte se povestește, ar fi făcut uz din plin de această frumoasă invenție, continuă doctorul. Klaus Heinrich nu prea înțelegea despre ce era vorba. Atunci doctorul Überbein spuse :

„Ia ascultă, Klaus Heinrich, așa nu mai merge. Lumea se holbează la dumneata, se holbează și la micuța Imma, e destul! Dar, să te mai holbezi și dumneata la Imma, e prea de tot. Cred că-ți dai seama de asta?"

„Ah, doctore Überbein, la asta nu m-am gîndit."

„Dar de obicei omul se gîndește la așa ceva."

„De cîteva zile simt ceva tare neobișnuit", spuse Klaus Heinrich.

Doctorul Überbein se lăsă pe spate, în fotoliu, își apucă barba roșie chiar de lîngă beregată și clătină încetișor din cap, legănîndu-și totodată și pieptul.

„Mda? Simți ceva?" întrebă el. Apoi continuă să dea din cap.

Klaus Heinrich urmă:

„Nici nu-ți închipui, cu cîtă «plăcere» m-am dus deunăzi la inaugurarea sălii municipale. Iar mîine trebuie să primesc jurămîntul recruților la grenadierii de gardă. Și după aceea urmează reuniunea membrilor ordinului casei. N-am nici o poftă să fac act de prezență. Nu mai am nici o poftă pentru înalta mea profesiune."

„Nu-mi place să aud una ca asta!" interveni doctorul Überbein tăios.

„Da, îmi cam închipuiam eu că o să te superi, doctore Überbein. O să spui, cu siguranță, că e delăsare. Și după aceea, din cîte te cunosc, vei vorbi despre destin și tărie încordată. Dar ieri, la operă, la un anumit pasaj, m-am gîndit la dumneata și m-am întrebat dacă ai cu adevărat dreptate în unele privințe..."

„Ia ascultă, Klaus Heinrich, dacă nu mă înșel, am mai făcut-o o dată pe alteța voastră regală să-și vină în fire, trăgînd-o de ureche..."

„Aia a fost altceva, doctore Überbein! Ah, dacă ai înțelege, totuși, că aia a fost cu totul și cu totul altceva! S-a petrecut la Grădina burgheză, dar e atît de mult de atunci, și nu mai rîvnesc cîtuși de puțin la așa ceva. Căci este chiar... Vezi, mi-ai explicat uneori, mai demult, ce înțelegi prin calitatea de «alteță», că e emoționantă și că trebuie să te apropii de ea cu înțelegere delicată, — cum te exprimai dumneata. Nu găsești că ea, cea despre care vorbim, este emoționantă și că trebuie să participi la ea?"

„Poate, spuse doctorul Überbein. Poate."

„Spuneai adesea că n-ai voie să negi cazurile deosebite, că asta ar însemna delăsare şi comoditate. Nu găseşti că şi ea, cea de care vorbim, este un caz deosebit ?

Doctorul Überbein tăcu.

„Acum, începu el deodată cu glas răsunător, de bună seamă vrei să te ajut, dacă e cu putinţă, pentru ca din două cazuri deosebite să se nască ceva, ca un fel de caz al tuturor ?"

După aceste cuvinte plecă. Spuse că trebuia să se întoarcă la munca sa, cu care prilej accentuă tăios cuvîntul „muncă", şi rugă să i se dea voie să se retragă. Îşi luă rămas bun într-un mod ciudat de ceremonios şi de nepărintesc.

Klaus Heinrich nu-l mai văzu vreo zece, douăsprezece zile. Îl invită odată la micul dejun, dar doctorul Überbein trimise vorbă că roagă să fie scuzat, însă munca sa îl acaparează cu totul, în prezent. În cele din urmă veni el singur. Era bine dispus şi părea mai vînăt la faţă decît de obicei. Începu să pălăvrăgească despre una, despre alta, şi aduse vorba despre Spoelmanni, privind între timp în tavan şi ducîndu-şi mîna la beregată.

„Există, spuse el, surprinzător de multă simpatie pentru Samuel Spoelmann, se simte pretutindeni, în oraş, cît este de agreat. În primul rînd, firește, în calitatea sa de contribuabil, dar şi altcum. Există înţelegere faţă de el, în toate straturile, faţă de cîntatul lui la orgă, faţă de paltonul de culoare nereuşită şi faţă de colicile lui renale. Orice ucenic de cizmar e mîndru de el şi, dacă n-ar fi atît de inaccesibil şi de ursuz, l-ar face cu toţii să simtă asta. Donaţia de zece mii de mărci pentru spitalul «Dorothea» a făcut, firește, cea mai bună impresie..."

Prietenul său, Sammet îi povestise lui Überbein că datorită acestei donaţii au fost întreprinse în spital îmbunătăţiri substanţiale. Aa, da, tocmai şi-a adus aminte. Micuţa Imma are de gînd să vadă cu ochii ei îmbunătăţirile mîine dimineaţă, — aşa i-a spus doctorul Sammet. A trimis unul dintre tiviţii ei cu pene de lebădă să întrebe, dacă mîine ar fi binevenită. De fapt n-o interesează nici cît negru sub unghie mizeria copiilor, îşi dădu Überbein cu părerea, dar poate că vrea să înveţe cîte ceva. Dacă

nu-l înșală memoria, mîine dimineață la unsprezece.. Apoi vorbi despre alte lucruri. La plecare mai spuse :

„Marele duce ar trebui să se ocupe, cîndva, și de spitalul «Dorothea», Klaus Heinrich, lumea se așteaptă la asta. O instituție binecuvîntată. Pe scurt, cineva ar trebui să treacă pe acolo. Să marchęze înaltul interes. Fără să vrea să anticipeze... Și, cu asta, Domnul să te aibă în pază !“

Dar se întoarse iar și pe fața lui verzuie, sub ochi, se înstăpînise o roșeață ce părea cu totul ireală. „Dacă cumva, vorbi el tare, te mai prind vreodată cu un capac de vas de *bowl* pe cap, Klaus Heinrich, te las repetent.“ Apoi strînse din buze și ieși repede.

A doua zi dimineața, către orele unsprezece, Klaus Heinrich ieși cu trăsura din palatul „Ermitaj“, împreună cu domnul von Braunbart-Schellendorff, adjutantul său ; trecu pe aleea de mesteceni ninși, pe ulițele pline de gropi, de la mahala, printre căsuțele sărăcăcioase, și se opri în fața modestei case albe, deasupra intrării căreia sta scris cu litere negre, late : Spitalul de copii „Dorothea“. Vizita lui era anunțată. Medicul-șef al spitalului, în frac și împodobit cu crucea Albrecht clasa a treia, îl aștepta în hol, împreună cu doi medici mai tineri și cu corpul surorilor diaconese. Principele și însoțitorul său purtau coifuri și mantale îmblănite. Klaus Heinrich spuse :

„Reînnoiesc pentru a doua oară o veche cunoștință, dragă domnule doctor. Ai fost de față cînd am venit pe lume. Apoi ai stat lîngă patul de moarte al tatălui meu. Și, dealtfel, ești prietenul profesorului meu, Überbein. Mă bucur foarte mult.“

Doctorul Sammet, încărunțit sub semnul unei expresii de blîndețe activă, se înclină cu capul aplecat într-o parte, cu o mînă la lanțul ceasului și cu cotul lipit strîns de trup. Îi prezentă prințului pe cei doi medici mai tineri și pe sora-superioară și spuse apoi :

„Trebuie s-o anunț pe alteța voastră regală, că prea milostiva vizită a alteței voastre regale coincide cu o altă vizită. Da. O așteptăm pe domnișoara Spoelmann. Tatăl ei a încurajat într-un mod atît de minunat instituția noastră... N-am mai putut să contramandăm înțelegerea intervenită. Sora-superioară o va conduce pe domnișoara.“

Klaus Heinrich luă act, cu amabilitate, de această coincidență. Făcu apoi o remarcă în legătură cu uniforma diaconeselor, spunînd că le vine bine, și declară că este dornic să arunce o privire în binecuvîntata instituție. Începu vizita. Maica-superioară rămase pe loc, în hol, împreună cu trei surori.

Toți pereții casei, vopsiți în alb, erau lavabili. Da. Robinetele conductelor de apă erau foarte mari ; le acționai cu cotul, din considerente de higienă. Erau instalate și aparate de spălat cu jet, pentru biberoane. Trecură prin camera de gardă, care era goală, cu excepția unui singur pat și a bicicletelor medicilor. În sala de consultații de alături, se mai puteau vedea, în afară de birou și de cuierul cu halatele de pînză cerată, o masă de operații, un dulap cu alimente și un cîntar pentru copii, în formă de covată. Klaus Heinrich se opri o vreme la alimente, ceru să i se explice compoziția preparatelor. Doctorul Sammet se gîndi în sine că, dacă vrea să continue vizita cu această minuțiozitate, se va pierde sensibil de mult timp.

Deodată se auzi un vuiet pe stradă. Un automobil se apropie claxonînd și frînă în fața casei. Se strigă „trăiască", și strigătul se auzi limpede pînă în sala de consultații, chiar dacă cei ce strigau nu erau decît copii. Klaus Heinrich nu se sinchisi prea mult de acest lucru. Privi o cutie cu lactoză, care dealtfel nu prezenta ceva remarcabil.

„Se pare că aveți o vizită, spuse el. A, da, adevărat, ai spus, pare-mi-se, că va veni cineva. Mergem mai departe ?"

Merseră la bucătărie, o încăpere mare, îmbrăcată în faianță, unde se prepara și se amesteca laptele, se păstrau laptele integral, supele cu fulgi de ovăz și laptele smîntînit. Rațiile zilnice erau puse în biberoane mici pe mesele albe, curate. În aer plutea un miros acrișor, fad.

Klaus Heinrich acordă și acestei încăperi întreaga sa atenție. Merse atît de departe, încît gustă din laptele smîntînit și-l găsi excelent. Cum să nu prospere copiii, accentuă el, cu asemenea lapte smîntînit ! În timpul acestei treceri în revistă, ușa se deschise și miss Spoelmann intră înăuntru, încadrată de sora-superioară și de contesa Löwenjoul și urmată de trei diaconese.

Astăzi, jacheta, căciuliţa şi manşonul pe care le purta erau din cea mai minunată zibelină ; iar manşonul era atîrnat de un lănţug de aur bătut în nestemate colorate. Dealtfel, părul ei negru manifesta tendinţa de a-i cădea pe frunte în şuviţe netede. Îmbrăţişă rapid încăperea cu o privire plină de măreţie : ochii ei erau într-adevăr nepotrivit de mari, în comparaţie cu mutrişoara ; o dominau exact ca la pisicuţe, — numai că erau negri ca huila şi se exprimau în acel limbaj fluent... Contesa Löwenjoul, cu o pălăriuţă cu pene, în rest îmbrăcată modest, simplu şi fără distincţie, ca totdeauna, zîmbea absent.

„Bucătăria pentru preparat laptele, spuse sora-superioară, aici se fierbe laptele pentru copii."

„Cam asta se şi putea bănui", ripostă domnişoara Spoelmann. O spuse cît se poate de repede şi într-o doară, dealtfel fără accent englezesc, cu buzele ţuguiate şi cu o uşoară legănare arogantă a căpşorului într-o parte şi în cealaltă. Vocea ei parcă era dublă : părea alcătuită dintr-o voce profundă şi dintr-una subţire, cu o frîngere la mijloc.

Sora-superioară era cu desăvîrşire perplexă. „Da, spuse ea, se vede numaidecît." Şi pe faţa ei se putu observa o mică şi dureroasă crispare.

Situaţia nu era simplă. Doctorul Sammet căută pe chipul lui Klaus Heinrich un ordin ; numai că principele era deprins să-şi facă serviciul în cadrul unor forme prestabilite şi nu să pună rînduială în împrejurări noi şi încurcate, aşa că se produse oarecare dezorientare. Domnul von Braunbart era pe punctul de a interveni ca mijlocitor, iar domnişoara Spoelmann, pe de altă parte, se pregătea să părăsească bucătăria pentru prepararea laptelui, cînd principele execută cu dreapta o mică mişcare de legătură între el şi tînăra fată. Acesta fu pentru doctorul Sammet semnul să se apropie de Imma Spoelmann.

„Doctorul Sammet. Da. Roagă să i se acorde cinstea de a o putea prezenta pe stimata domnişoară alteţei sale regale... Domnişoara Spoelmann, alteţă regală, fiica lui *mister* Spoelmann, căruia spitalul îi datorează atîtea."

Cu tocurile lipite, Klaus Heinrich îi întinse mîna cu mănuşă albă, militărească, şi, în timp ce îşi puse în această mînă mînuţa ei îngustă, vîrîtă într-o mănuşă de piele de căprioară, maro, Imma imprimă mişcării strîngerii mîinii

o direcție orizontală, făcu din ea un *shake-hands*[1] englezesc, schițînd totodată, cu grația rece și plină de dispreț a unui paj, ceva ca o reverență de curte fără a-și întoarce stelele mari ale ochilor de la chipul lui Klaus Heinrich. El spuse ceva foarte frumos și anume :

„Așadar, faceți o vizită la spital, domnișoară ?"

Și repede, ca și mai înainte, Imma răspunse cu glasul ei frînt, ținîndu-și buzele și clătinîndu-și capul cu aroganță într-o parte și-ntr-alta :

„Nu se poate nega că unele lucruri pledează pentru această presupunere."

Domnul von Braunbart ridică, fără să vrea, mîna în semn de protest, doctorul Sammet privi tăcut spre lănțugul ceasului, iar unuia dintre tinerii doctori îi scăpă un sunet scurt pe nas, care nu-și avea locul. Pe chipul lui Klaus Heinrich se desluși acum o mică crispare dureroasă. Spuse :

„Firește... Întrucît ați venit... voi putea vizita instituția cu domnișoara... Domnul căpitan von Braunbart, adjutantul meu", adăugă el repede, deoarece remarca sa i se părea demnă de un răspuns asemenea celui primit. Ea spuse, în schimb : „Contesa Löwenjoul".

Contesa se înclină cu distincție, — dealtfel și cu un surîs enigmatic, cu o privire piezișă, vagă, care avea ceva ispititor. Cînd reveni în poziția normală și-și lăsă privirea, ce evadase atît de minunat, să se îndrepte iar spre Klaus Heinrich, care sta în fața ei într-o atitudine calmă și concentrată militărește, surîsul dispăru de pe fața ei, pe care i se înstăpîni o expresie de dezmeticire și mîhnire ; și, în aceeași clipă, păru să scapere în ochii ei cenușii, puțin umflați, ceva ca un fel de ură împotriva lui Klaus Heinrich... Fu doar o impresie fugară. Klaus Heinrich nu găsi timp s-o ia în seamă și uită îndată de ea. Cei doi medici tineri ajunseră în fața Immei Spoelmann pentru a fi prezentați. Și Klaus Heinrich își dădu cu părerea că ar putea relua vizita.

Merseră pe scară în sus pînă la primul etaj : Klaus Heinrich și Imma Spoelmann înainte, conduși de doctorul Sammet, apoi contesa Löwenjoul cu domnul von Braunbart și, la urmă, doctorii cei tineri. Aici erau copiii mai

[1] Strîngere de mînă cu scuturătură *(n. tr.)*.

mari — da ; în vîrstă pînă la paisprezece ani. Un hol cu dulapuri de rufărie separa saloanele fetelor de cele ale băieţilor. Copiii bolnavi zăceau în pătuţuri cu gratii, la cap cu o tăbliţă cu numele lor, şi cu o ramă rabatabilă la picioare, care cuprindea tabele cu diagramele temperaturii şi greutăţii ; erau îngrijiţi de surori cu bonete albe şi înconjuraţi de ordine şi curăţenie ; tusea răsuna în întregul salon în timp ce Klaus Heinrich şi Imma Spoelmann păşeau printre rîndurile de paturi.

Principele mergea, din politeţe, în stînga ei şi zîmbea aşa cum obişnuia s-o facă atunci cînd era condus prin expoziţii, sau cînd trecea în revistă fronturile de veterani sau de gimnaşti ori companiile de onoare. Dar, cînd întorcea capul spre dreapta, constata mereu că Imma Spoelmann îl privea ; — îi întîlnea privirea mare şi neagră, care era îndreptată asupra lui, iscoditoare, ca o strălucitor de serioasă întrebare. Acest lucru era atît de ciudat, încît Klaus Heinrich avu impresia că nu trăise niciodată ceva mai ciudat decît felul ei de a-l privi cu ochii mari, neţinînd seama de el şi de ceilalţi, foarte făţiş şi liber, fără a se sinchisi dacă cineva ia aminte la asta. Cînd doctorul Sammet se oprea la vreun pătuţ, pentru a da explicaţii asupra cazului, ca de pildă la fetiţa al cărei picior fracturat şi bandajat în alb era legat în poziţie verticală, domnişoara Spoelmann asculta cu atenţie, — se observa acest lucru ; dar, în timp ce trăgea cu urechea, nu se uita spre vorbitor, ci privirea ei pendula între Klaus Heinrich şi copilul care, subţirel şi tăcut, cu mîinile încrucişate pe piept, stătea culcat pe spate, căutînd în sus, la ei ; pendula între principe şi acest mic caz de suferinţă care le era explicat amîndorura — de parcă ar fi supravegheat participarea lui Klaus Heinrich sau ar fi căutat să descifreze pe chipul lui efectul produs de cuvintele doctorului Sammet ; şi nu se ştia prea bine de ce se petrecea acest lucru. Da, aşa fu mai cu seamă în cazul băiatului cu o împuşcătură în braţ şi a celui scos din apă — două cazuri triste, după cum remarcă doctorul Sammet.

„O foarfecă pentru pansamente, soră", ceru el şi le arătă dubla rană de la partea de sus a braţului, intrarea şi ieşirea unui glonţ de revolver. „Rana, explică el în surdină oaspeţilor, întorcîndu-se cu spatele spre pătuţ,

rana i-a făcut-o propriul său tată. Omul şi-a împuşcat nevasta şi cei trei copii şi s-a împuşcat apoi şi pe sine cu un revolver. La băiatul acesta a tras alături..." Klaus Heinrich privi dubla rană.

„De ce a făcut asta ?" întrebă el timid, şi doctorul Sammet răspunse :

„Din desperare, alteţă regală ; ruşinea şi mizeria l-au împins s-o facă. Mda."

Nu mai spuse nimic altceva ; doar această explicaţie foarte generală, — la fel ca şi la micuţul care fusese scos din apă, un băieţel de zece ani.

„Respiră greu, explică doctorul Sammet. Mai are încă apă în plămîni. L-au pescuit azi-dimineaţă din rîu, — mda. Dealtfel este puţin probabil să fi căzut, chiar aşa, pur şi simplu. Mai multe indicii pledează împotrivă. Fugise de acasă. Mda."

Tăcu. Şi din nou, Klaus Heinrich găsi că domnişoara Spoelmann se uita la el cu ochi mari, negri şi strălucind grav, — cu privirea ei care o căuta pe a lui, părînd a-l invita insistent să reflecteze împreună cu ea la „cazurile triste", să-şi întregească în gînd aluziile doctorului Sammet, să răzbată pînă la îngrozitoarele adevăruri care erau sintetizate şi prezentate de aceste două trupuri bolnave de copil... O fetiţă mică plînse cumplit atunci cînd fu instalat lîngă pătuţul ei aparatul de inhalat, aburind şi şuierînd, împreună cu un capac de carton acoperit cu poze colorate. Domnişoara Spoelmann se aplecă spre micuţă.

„Nu doare, spuse ea şi imită felul copiilor de a vorbi ; nici un pic. Nu trebuie să plîngi." Şi, cînd se ridică iar în poziţie normală, spuse repede strîmbînd din buze : „Se poate presupune că plînge nu atît din cauza aparatului, cît mai ales a pozelor." Toţi rîseră. Unul dintre tinerii asistenţi luă capacul de carton şi rîse şi mai tare cînd privi pozele. Trecură dincolo de laborator. În timpul mersului, Klaus Heinrich se gîndi cît de straniu ironiza domnişoara Spoelmann. „Se poate presupune", spusese ea, şi „nu atît". Făcuse impresia că nu-şi bate joc numai de poze, ci şi de expresiile căutate şi tăioase, pe care le imita cu o îndemînare rapidă. Şi asta era cea mai nemărginită ironie ce se putea închipui...

Laboratorul era încăperea cea mai mare din clădire. Eprubete, retorte, pîlnii și substanțe chimice erau înșiruite pe stelaje și mai erau, pe ele, și preparate păstrate în spirt, pe care doctorul Sammet le explică oaspeților în cuvinte domoale și precise. Un copil se sufocase într-un mod inexplicabil ; aici era laringele lui cu niște excrescențe în loc de coarde vocale. Mda. Asta de aici, din borcan, era un rinichi de copil, dezvoltat patologic ; iar acestea erau niște oase degenerate. Klaus Heinrich și domnișoara Spoelmann examinară totul, priviră împreună borcanele pe care doctorul Sammet le ținea în dreptul ferestrei, iar ochii lor erau plini de pietate, în timp ce în jurul gurilor le mijea aceeași imperceptibilă crispare de împotrivire. De asemenea, priviră împreună la microscop, examinară, aplecați cu un ochi deasupra lentilei, o secțiune de tumoare malignă, o substanță colorată în albastru și întinsă pe o lamelă de sticlă, care prezenta niște puncte mici alături de niște pete mari : erau bacilii. Klaus Heinrich vru s-o lase pe domnișoara Spoelmann să treacă înainte, la microscop, dar ea refuză ridicînd din sprîncene și făcînd o guriță de parcă ar fi vrut să spună cu o accentuare exagerată : „Oo, cu nici un preț !“ Atunci trecu el înainte, întrucît găsi că e, într-adevăr, totuna cine privește mai întîi ceva atît de grav și de îngrozitor ca bacilii. După aceea fură conduși sus, la etajul al doilea, la sugari.

Rîseră amîndoi de strigătele pe mai multe voci care-i întîmpinară încă de pe scară. Apoi trecură cu suita lor prin sală, printre pătuțuri, se aplecară, unul lîngă altul, deasupra făpturilor cu capete pleșuve, care dormeau cu pumnii strînși sau care-și arătau cerul gurii țipînd din răsputeri ; își astupară urechile și izbucniră din nou în rîs. Într-un fel de incubator, în care se producea o căldură constantă, se afla un copil născut prematur. Și doctorul Sammet le arătă înalților oaspeți un copil de oameni săraci, cu un aspect cadaveric înfiorător, cu mîini mari — semnul distinctiv al unei origini inferioare și aspre... Luă dintr-un pătuț un copil care țipa și copilul tăcu numaidecît. Susținu cu pricepere capul fără sprijin al copilului în palma făcută căuș și prezentă făptura roșie, care clipea din ochi și se întindea cu mișcări scurte, celor doi — lui Klaus Heinrich și Inmei Spoelmann, care stă-

teau unul lîngă altul şi priveau în jos la sugar. Klaus Heinrich se uită, cu călciiele lipite, cum doctorul Sammet puse copilul îndărăt în pătuţ ; şi, cînd se întoarse spre dreapta, întîlni ochii strălucitori şi iscoditori ai Immei Spoelmann, aşa cum se aşteptase.

La urmă, se apropiară de una din cele trei ferestre ale sălii şi priviră afară, la mahalaua sărăcăcioasă, jos în stradă unde, înconjurate de copii, erau oprite, una în spatele celeilalte, trăsura cafenie a curţii şi superba maşină lăcuită în roşu-închis a Immei. Şoferul Spoelmannilor, inform în blana sa moţoasă, şedea rezemat mult pe spate, cu o mînă pe volanul puternicului vehicul şi privea cum colegul său, servitorul în alb, încerca să înfiripeze o conversaţie, acolo în faţă, lîngă cupeu, cu vizitiul lui Klaus Heinrich.

„Vecinii, spuse doctorul Sammet care ţinea cu o mînă perdeaua de tul trasă într-o parte, sînt totodată şi părinţii pacienţilor noştri. Sîmbătă seara, tîrziu, taţii trec chiuind prin faţa spitalului. Mda."

Amîndoi stăteau şi ascultau ; dar doctorul Sammet nu mai spuse nimic despre taţi, aşa că se pregătiră de plecare, întrucît văzuseră totul.

Grupul, cu Klaus Heinrich şi Imma în frunte, porni pe scară în jos, unde, în holul de la intrare era adunat din nou corpul surorilor de caritate. Îşi luară rămas bun, cu pocnituri de călciie şi onoruri, cu plecăciuni şi reverenţe. Klaus Heinrich, stînd într-o atitudine formală în faţa doctorului Sammet, care-l asculta cu capul aplecat într-o parte şi cu mîna la lănţugul ceasului, se exprimă, printr-o formulare prestabilită, cît se poate de favorabil cu privire la cele văzute, simţind într-un timp că Imma Spoelmann îl fixa cu ochii ei mari. Cînd luatul rămasului bun de la doctori şi surori se sfîrşi, le însoţi, împreună cu domnul von Braunbart, pe doamne pînă la automobil.

„Mi-a făcut multă plăcere să mă întîlnesc cu domnişoara", spuse el.

Ea nu răspunse nimic, ci doar îşi ţuguie buzele, legănîndu-şi uşor capul într-o parte şi-n alta.

„A fost o vizită captivantă, mai spuse el. A avut drept rezultat tot felul de priviri de ansamblu."

Ea îl privi cu ochii ei negri şi mari. Apoi spuse repede şi într-o doară, cu glas frînt :

„O, da, pînă la un anumit punct..."

Lui Klaus Heinrich îi veni în minte întrebarea :

„Sper că vă place la castelul «Locul delfinului», domnișoară ?" La care ea răspunse, ţuguindu-și buzele :

„Oo, de ce nu. Este o locuinţă foarte convenabilă..."

„Vă place mai mult decît la New York ?" întrebă el. Iar ea răspunse :

„Tot atît de mult. Este cam la fel. Cam pretutindeni este același lucru."

Asta fu tot. Klaus Heinrich și, la un pas în urma lui, domnul von Braunbart, stătură cu mîna la coif, în timp ce șoferul porni motorul și automobilul demară cu scuturături.

Se înțelege de la sine că această întîlnire nu rămase multă vreme doar o chestiune internă a spitalului „Dorothea" ci că ajunse pe buzele tuturor, încă în aceeași zi. *„Curierul rapid"* publică, sub un delicat titlu poetic, o descriere detaliată a întîlnirii, descriere care, fără a corespunde faptelor în toate amănuntele, cuceri totuși toate sufletele ; ba chiar provocă manifestări ale unei atît de vii curiozități a publicului, încît vigilenta gazetă se văzu nevoită să-și îndrepte de acum înainte privirile asupra tuturor apropierilor viitoare dintre casele Grimmburg și Spoelmann. Dar nu avu prea multe de relatat. Notă de cîteva ori că alteța sa regală principele Klaus Heinrich, parcurgînd foaierul cu coloane al balconului întîi, după sfîrșitul spectacolului de la Teatrul curţii, se oprise o clipă în fața lojii Spoelmannilor, pentru a le saluta pe doamne. Iar în reportajul despre bazarul costumat destinat acţiunilor de binefacere, care a avut loc la jumătatea lui ianuarie în sala cea mare a primăriei — o manifestare elegantă, la care domnișoara Spoelmann participă ca vînzătoare, în urma invitației insistente a comitetului —, se acordă un spațiu nu prea mic descrierii scenei cum, în cursul turului făcut la curte, Klaus Heinrich se oprise în fața standului unde activa domnișoara Spoelmann ; acolo cumpărase un obiect, un vas, un cristal (căci domnișoara Spoelmann vindea porțelanuri și cristaluri) și zăbovise vreo opt sau zece minute în fața standului, discutînd. Despre cuprinsul discuției nu se publică nimic. Totuși, ea nu se desfășurase chiar fără nici un rezultat.

Curtea (cu excepția lui Albrecht) își făcuse apariția pe la prînz în fața primăriei. După ce Klaus Heinrich se întorsese la „Ermitaj" în cupeul său, ținînd pe genunchi cristalul achiziționat și împachetat cu foiță, își anunțase vizita la „Locul delfinului", comunicînd intenția de a vedea o dată palatul în noua sa stare și de a cerceta, cu acest prilej, colecția de cristaluri a domnului Spoelmann. Căci printre mărfurile domnișoarei Spoelmann fuseseră trei sau patru cristaluri vechi, pe care le donase pentru bazar chiar tatăl ei, din colecția personală ; și unul dintre acestea îl cumpărase Klaus Heinrich.

Se revăzu în cercul format de lumea care îi privea — singur în fața Immei Spoelmann și despărțit de ea printr-o tejghea de stand plină de pocaluri, carafe și grupuri de porțelan, albe sau colorate. O văzu în rochia roșie, plină de fantezie, care, lucrată dintr-o bucată, îi cuprindea silueta bine formată și totuși de fetiță, lăsîndu-i descoperiți umerii bronzați și brațele, care erau rotunde și ferme, dar care, lîngă încheietura mîinii, erau totuși, ca de copil. Văzu giuvaierul de aur, pe jumătate cunună și pe jumătate diademă, în negrul părului ei desfăcut care vădea tendința de a-i cădea pe frunte în șuvițe linse ; văzu ochii extrem de mari și de negri, strălucitori și întrebători, pe mutrișoara palidă ca mărgăritarul ; văzu gura plină și moale, pe care și-o țuguia, cu un dispreț răsfățat, cînd vorbea ; iar în jurul lor, în încăperea mare și boltită, miros de brad și zarvă confuză, muzică, bătăi de gong, rîsete și reclamă de bîlci.

Klaus Heinrich admirase cristalul, vechiul și nobilul hanap cu decorație din foi de argint, iar ea spusese că provine din colecția tatălui ei. „Așadar, tatăl dumitale posedă o mulțime de asemenea lucruri minunate ?" „Firește." Și, după cum era de presupus, tatăl ei nu donase chiar exemplarele cele mai frumoase pentru bazar. Ea nu șovăi să declare că are cristaluri mult mai frumoase. Klaus Heinrich dori să le poată vedea și pe acelea ! „Ei, n-ar fi greu să se ivească ocazional prilejul acesta", răspunsese domnișoara Spoelmann cu glasul ei frînt, țuguindu-și buzele și întorcîndu-și puțin căpșorul într-o parte și-n alta. Tatăl ei, își dăduse ea cu părerea, nu se va împotrivi, desigur, să înfățișeze odată roadele zelului său de colecționar

unui vizitator cunoscător. La ora ceaiului, Spoelmannii sînt totdeauna acasă.

Ea luase lucrurile într-un sens foarte burghez, făcuse, din anunţarea vizitei, o invitaţie şi vorbise pe tonul cel mai degajat. În cele din urmă, la întrebarea lui Klaus Heinrich, ce zi poate fi luată în consideraţie, ea răspunsese :

„Oricare vrei, principe. Ne vom considera oricînd nespus de fericiţi..."

„Ne vom considera oricînd nespus de fericiţi" — aşa spusese, atît de tăios şi de ironic, încît aproape te durea şi doar cu greu puteai face o mină bună. Cum a mai consternat-o şi jignit-o pe sora-superioară, deunăzi, la spital ! Dar, cu toate astea, era ceva copilăros în felul ei de a vorbi, da, anumite sunete ieşeau aşa cum le rostesc copiii, — şi asta nu doar o singură dată, ca de pildă atunci cînd o mîngîiase pe fetiţa aceea, liniştind-o cu privire la aparatul de inhalat. Şi ce ochi mari făcuse, cînd fusese vorba de taţi şi de cazurile triste...

A doua zi, adică în ziua imediat următoare invitaţiei, Klaus Heinrich luă ceaiul la palatul „Locul delfinului". Imma Spoelmann spusese că poate veni ocazional. Dar ziua imediat următoare îi conveni şi, cum chestiunea i se părea grabnică, găsi că nu e cazul să tergiverseze prea mult.

Către ora cinci — se şi făcuse întuneric — cupeul îl duse pe drumurile desfundate de ploaie ale parcului municipal, care era golaş şi pustiu ; locul pe unde mergea era acum proprietatea lui Spoelmann ; lămpi cu arc voltaic iluminau parcul, marele havuz patrat mijea tulbure printre pomi ; în fund se înălţa palatul alburiu cu construcţia pe coloane a portalului său, cu spaţioasa rampă dublă, care, încadrată între aripile lui, ducea în pantă uşoară pînă la *bel-étage*, care avea ferestre înalte împărţite în ochiuri mici şi busturi romane în nişe ; şi, cînd Klaus Heinrich ajunse cu trăsura pe aleea cu castani imenşi, îl văzu la picioarele rampei pe maurul îmbrăcat în pluş roşu ca vinul de Bordeaux, stînd cu bastonul sprijinit în pămînt şi privind în jur...

Klaus Heinrich trecu printr-o sală de piatră, luminată intens şi uşor încălzită, cu podea de mozaic bătînd în auriu şi cu statui de zei rînduite în cerc ; merse drept înainte spre

scara de marmură cu balustradă lată și așternută cu un covor roșu, pe care cobora, spre a-l întîmpina pe oaspete, majordomul Spoelmannilor, cu umerii trași, îndărăt și cu mîinile bălăbănindu-i-se, burtos și mîndru de podoaba dublei sale guși bine rase. Acesta îl conduse în holul de sus, cu pereții acoperiți de goblenuri și împodobit cu un șemineu de marmură, unde cîțiva slujitori îmbrăcați în livrele alb-aurii și tivite cu pene de lebădă luară în primire șapca și mantaua principelui, în timp ce majordomul personal, se duse să-și anunțe stăpînii... Trecînd printre cei doi slujitori care traseră într-o parte un goblen, Klaus Heinrich coborî două sau trei trepte.

Fu împresurat de miresme de plante și auzi clipocitul blînd al apei căzînd ; dar, în clipa în care goblenul se închise la loc în urma sa, izbucni un lătrat atît de neașteptat și de dezlănțuit, încît Klaus Heinrich se opri o clipă, pe jumătate asurzit, la picioarele treptelor. Perceval, dulăul scoțian, se repezise la el și nimic nu se putea asemăna cu furia lui dezlănțuită. Avea spume la gură, suferea, nu știa ce să mai facă de atîta sfîșiere interioară furioasă, se zvîrcolea, își biciuia spatele cu coada, se proptea cu picioarele dinainte în podea și se rotea în jurul său de atîta patimă oarbă, părînd gata să-și dea sufletul în hămăială și demență furibundă. Un glas — nu era glasul Immei — îl strigă îndărăt și Klaus Heinrich se văzu într-o seră, o boltă de sticlă sprijinită pe zvelte coloane de marmură, a cărei podea era așternută cu dale mari de marmură, patrate și lucii. Sera era plină de palmieri de toate soiurile, ale căror tulpine și evantaie se înălțau uneori pînă la acoperișul de sticlă. Un covor de flori, ca un strat alcătuit din ghivece de flori rînduite unele lîngă altele asemenea pietricelelor unui mozaic, se răsfăța în puternica lumină selenară a lămpilor cu arc voltaic și îmbălsăma aerul. Dintr-o fîntînă cioplită se prelingeau izvoare argintii într-un bazin de marmură, iar pe suprafața apei iluminate de dedesubt înotau rațe cu un penaj neobișnuit de artistic. Partea din fund a serei era ocupată de un peristil de piatră cu pilaștri și nișe.

Contesa Löwenjoul fu cea care veni în întîmpinarea oaspetelui ce intrase și care se înclină surîzînd.

„Alteța voastră regală să binevoiască să scuze, vorbi ea. Percy al nostru este atît de violent... Și, pe deasupra, acum este atît de puțin obișnuit cu vizitele... Dar nu face rău nimănui. Pot s-o rog pe alteța voastră regală... Domnișoara Spoelmann va veni numaidecît. A fost aici pînă mai adineauri. A fost chemată. Tatăl ei a trimis după ea. Domnul Spoelmann se va bucura nespus..."

Cu aceste cuvinte îl conduse pe Klaus Heinrich spre un grup de scaune împletite, împodobite cu perne de pînză brodată, care erau dispuse în fața unui șir de palmieri. Contesa vorbea cu însuflețire și cu glas ridicat, ținîndu-și aplecat într-o parte capul mic, cu păr rar blond-cenușiu, pieptănat cu cărare, și arătîndu-și, surîzînd, dinții albi. Făptura ei era categoric distinsă, cu rochia maro, strînsă pe talie, pe care o purta ; iar, în felul ei de a-l conduce pe Klaus Heinrich spre scaune, frecîndu-și vesel mîinile, avea mișcările vioaie și elegante ale unei soții de ofițer. Doar în ochii, ai căror pleoape le contracta clipind, mijea ceva, perfidie sau neîncredere, ceva nedeslușit. Luară loc față în față, la măsuța rotundă de grădină pe care se aflau cîteva cărți. Istovit de accesul pe care-l îndurase, Perceval se lungi într-o poziție încovrigată, pe covorul îngust, cu culori palide și cu reflexe sidefii, pe care erau așezate mobilele. Blana lui neagră, mătăsoasă, avea pete albe pe labe, pe piept și pe bot. Avea un guler alb în jurul gîtului, ochi aurii și o cărare de-a lungul întregii spinări. Klaus Heinrich înfiripă o conversație de dragul conversației, o discuție cu temă formală, singura la care se pricepea.

„Aș dori, contesă, ca venirea mea să nu fie chiar inoportună. Aș fi fericit să pot să nu mă consider un intrus. Nu știu dacă domnișoara Spoelmann v-a povestit... A avut bunătatea de a mă încuraja să-i fac o vizită. Era vorba de frumoasele cristaluri pe care domnul Spoelmann le-a donat cu atîta generozitate pentru bazarul de ieri. Domnișoara Spoelmann era de părere, că tatăl domniei-sale n-ar avea nimic împotrivă să-mi arate odată colecția sa. Așa că iată-mă aici..."

Contesa omise să precizeze dacă Imma îi povestise despre o asemenea înțelegere. Spuse :

„Aceasta este ora de ceai a casei, alteță regală. Cum ar putea să fie inoportună alteța voastră regală ? Chiar dacă

— ceea ce vreau să sper că nu se va întîmpla — dacă *mister* Spoelmann ar fi împiedicat de starea sănătății sale să-și facă apariția...“

„Oo, este suferind?“ De fapt, Klaus Heinrich cam dorea puțin ca domnul Spoelmann să fie împiedicat să vină. Aștepta această cunoștință cu o îngrijorare nedefinită.

„Astăzi s-a simțit rău, alteță regală. A avut, din păcate, febră, frisoane și chiar un mic început de leșin. Înainte de prînz doctorul Watercloose a stat îndelung la el. I-a făcut o injecție cu morfină. Se pune problema, dacă nu cumva va fi totuși nevoie, odată, de operație.“

„Îmi pare rău de asta, spuse Klaus Heinrich cu sinceritate. O operație! E îngrozitor.“ La aceasta, contesa răspunse cu privirea rătăcită:

„O, da. Dar există lucruri și mai îngrozitoare în viață — multe împrejurări care sînt mult mai îngrozitoare decît asta.“

„Fără îndoială, spuse Klaus Heinrich. O cred din toată inima.“ Își simți imaginația stimulată în mod general și nedefinit de aluzia contesei.

Aceasta îl privi cu capul aplecat într-o parte și pe chipul ei se contură o expresie de desconsiderare. Apoi ochii ei cenușii, puțin bulbucați, priviră într-o parte, nu se știa încotro, cu un surîs tainic, pe care Klaus Heinrich îl și cunoștea și care avea ceva straniu de atrăgător.

Principele simți nevoia să reia convorbirea.

„Trăiți de multă vreme în casa Spoelmann, contesă?“ întrebă el.

„De relativ multă vreme, răspunse ea și se văzu pe fața ei că încerca să socotească. Relativ. Am trecut oarecum prin multe, atît de multe experiențe, încît firește că nu pot să spun exact ziua. Dar a fost la scurtă vreme după binefacere, — nu mult după binefacerea de care am avut parte.“

„Binefacere?“

„Desigur, spuse ea cu fermitate și chiar puțin iritată. Căci am avut parte de binefacere atunci cînd experiențele deveniseră prea numeroase, iar arcul ar fi trebuit să plesnească, pentru a mă sluji de această comparație. Sînteți atît de tînăr, continuă ea uitînd, din neglijență, să i se adreseze cu titlul său, atît de neștiutor în privința mizeriei

şi ticăloşiei lumii, încît nici nu vă puteţi face idee cîte a trebuit să îndur. În America am avut un proces, la care au trebuit să-şi facă apariţia mulţi generali. Au ieşit la iveală lucruri cărora umorul meu nu le putea face faţă. A trebuit să curăţ toate cazărmile, fără să fi izbutit să izgonesc din ele toate femeile depravate. S-au ascuns în dulapuri, unele chiar sub duşumele ; şi aşa se face că ele continuă să mă martirizeze, noaptea, peste măsură. M-aş retrage neîntîrziat în castelele mele din Burgundia, dacă n-ar ploua prin acoperişurile lor. Asta au ştiut-o şi Spoelmannii şi de aceea a fost drăguţ din partea lor că m-au primit deocamdată la ei, singura mea obligaţie fiind aceea de a pune în gardă pe complet neştiutoarea Imma împotriva lumii. Numai că sănătatea mea se resimte, firește, de faptul că femeile acelea se aşează noaptea pe pieptul meu şi mă silesc să le privesc mutrele schimonosite. Şi acesta este motivul pentru care vă rog să-mi spuneţi pur şi simplu doamna Maier, adăugă ea în şoaptă, aplecîndu-se înainte şi atingînd cu mîna braţul lui Klaus Heinrich. Zidurile au urechi şi este neapărat necesar să-mi păstrez incognito-ul adoptat de nevoie, pentru a mă apăra de insistenţele acelor făpturi depravate. Nu-i aşa, că o să-mi îndepliniţi rugămintea ? Luaţi-o doar ca o glumă... ca un joc, care nu produce nimănui durere... de ce nu..."

Amuţi.

Klaus Heinrich şedea drept şi fără urmă de destindere pe scaunul de răchită din faţa ei şi o privea. Înainte de a fi părăsit camerele sale aşezate în linie dreaptă, îşi făcuse cu toată grija, ajutat de cameristul său Neumann, toaleta impusă de existenţa sa supusă privirilor celor din jur. Cărarea, care pornea de deasupra ochiului stîng, mergea oblic şi trecea exact prin vîrtejul din creştet, astfel încît nu se putea ridica nici o şuviţă şi nici un fir de păr ; iar în partea dreaptă părul era periat spre spate, ca o colină solidă, dezvelind fruntea. În tunica uniformei sale interimare, al cărei guler înalt şi a cărei croială strînsă pe trup favorizau o ţinută stăpînită, cu epoleţii de maior, împletiţi din fir de argint, pe umerii săi înguşti, principele şedea uşor rezemat pe spate, dar fără a-şi îngădui o destindere degajată ; şedea într-o atitudine controlată, încordat, cu

un picior dus puțin înaintea celuilalt, și își acoperea cu dreapta mîna stîngă sprijinită de mînerul săbiei. Chipul său tînăr era puțin obosit de lipsa de caracter practic, singurătatea, strictețea și dificultatea vieții sale ; dar o privea pe contesă cu o expresie prietenoasă, limpede și, indiscutabil, calmă.

Aceasta amuți. Luciditatea și mîhnirea se înstăpîniră pe trăsăturile ei și, în timp ce prin ochii ei cenușii și obosiți de nesomn străfulgeră ceva ca un fel de ură împotriva lui Klaus Heinrich, ea se schimbă la față într-un mod cu totul ciudat și rar întîlnit, o jumătate a feței devenind roșie, cealaltă palidă. Cu genele lăsate în jos, răspunse :

„Sînt de trei ani în casa Spoelmann, alteță regală."

Perceval sări în sus. Țîșni înaintea stăpînei sale, în salturi arcuite ca de dans și dînd din coadă — căci Imma Spoelmann intrase în seră ; se ridică plin de demnitate pe labele dindărăt și i le puse pe cele de dinainte pe piept, în chip de salut. Botul îi era larg căscat, iar dintre superbii dinți albi atîrna în jos, roșie ca sîngele, limba. Așa cum sta în două picioare în fața ei, semăna cu un animal heraldic.

Imma era îmbrăcată superb : într-o rochie de casă din borangic cărămiziu, cu mînecile despicate atîrnînd în jos ; întreg corsajul era făcut dintr-o broderie grea, de fir de aur. În jurul gîtului gol, a cărei piele era de culoarea spumei de mare afumate, avea un șirag de perle de care atîrna o nestemată mare, în formă de ou. Părul negru bătînd în albastru, pieptănat cu cărare la mijloc și adunat într-un coc modest, vădea tendința de a-i cădea pe frunte și pe tîmple, în șuvițe linse. În timp ce ținea cu mîinile ei mici, de copil, subțiri și fără podoabe, capul ca de grifon al lui Perceval, i se adresă vorbindu-i în față :

„Așa, așa... bună ziua, prietene. Ce mai revedere. Am fost plini de dor amîndoi, am gustat toate chinurile despărțirii. Bună ziua. Acum poți să-ți reiei, oricum, locul tău pe covor." Și, în timp ce-i desprinse labele de pe broderia de fir de la piept și se dădu într-o parte, îl făcu să se lase din nou în patru labe.

„Oo, principe, spuse ea. Bun venit la «Locul delfinului». Detestați să vă călcați cuvîntul, după cum văd. Voi lua loc lîngă dumneavoastră... Vom fi anunțați cînd vom

putea lua ceaiul... Fără îndoială că faptul de a vă fi făcut să aşteptaţi este împotriva oricăror prescripţii. Dar tatăl meu a trimis după mine, — şi apoi aţi avut între timp cu cine face conversaţie..." Ochii ei strălucitori se îndreptară puţin cam neîncrezători, cînd spre Klaus Heinrich, cînd spre contesă.

„Da, spuse el, am avut, firește." Apoi întrebă de sănătatea lui *mister* Spoelmann, întrebare la care primi un răspuns puţin satisfăcător. Domnul Spoelmann va avea plăcerea să facă cunoştinţă cu Klaus Heinrich la ceai, pînă atunci roagă să fie scuzat... Ce rasă sînt cei doi cai frumoşi pe care-i are Klaus Heinrich la cupeul său ? Apoi vorbiră despre caii lor, despre Florian, murgul blajin al lui Klaus Heinrich, din herghelia curţii de la Hollerbrunn, despre iapa arabă, albă ca laptele, a domnişoarei Spoelmann, pe nume Fatma, pe care domnul Spoelmann o primise în dar de la un prinţ oriental, despre iuţii ei roibi ungureşti, pe care-i folosea ca atelaj în patru şi-i mîna singură...

„Cunoaşteţi împrejurimile ? întrebă Klaus Heinrich. Aţi fost la «Vînătorii curţii» ? Dar în parcul «Fazaneria» ? Sînt multe locuri drăguţe pentru excursii !" Nu, domnişoara Spoelmann era excepţional de nepricepută în a descoperi drumuri noi, iar contesa — ei ! nu era întreprinzătoare din fire. Aşa că totdeauna mergeau călare pe aceleaşi drumuri din parcul oraşului. Era un lucru poate cam plicticos, dar domnişoara Spoelmann nu era, în general, deprinsă cu variaţii şi aventuri. Atunci principele spuse că trebuie să meargă odată călare, pe vreme frumoasă, la „Vînătorii curţii" sau la castelul „Fazaneria", la care ea răspunse, ţuguindu-şi buzele, că, oricum, ar putea lua în consideraţie asemenea lucruri. Apoi veni majordomul şi anunţă grav, că ceaiul este servit.

Trecură prin holul cu goblenuri şi cu şemineul de marmură, conduşi de *butlerul* care păşea marţial, însoţiţi de Percy care sărea în jurul lor şi urmaţi de contesa Löwenjoul.

„A sporovăit puţintel contesa adineaori ?" întrebă Imma din mers, fără a lua prea mult seama la intensitatea glasului.

Klaus Heinrich se sperie şi privi în pămînt.

„Poate să ne audă !“ spuse el încetişor.

„Nu, nu ne-aude, răspunse Imma. O cunosc după faţă. Cînd ţine capul astfel înclinat şi clipeşte din ochi, este absentă şi dusă pe gînduri. Nu-i aşa că a sporovăit puţin adineaori ?“

„În treacăt, admise Klaus Heinrich. Am impresia că, într-un fel, contesa a cam divagat.“

„A îndurat multe“. Şi Imma îl privi iscoditor cu ochii atît de mari şi întunecaţi, cum făcuse, la tot pasul, la spitalul „Dorothea“. „O să vă spun altădată. Este o întreagă poveste.“

„Da, sări el. Altădată. Data viitoare. Poate pe drum.“

„Pe drum ?“

„Da, pe drum spre «Vînătorii curţii» sau «Fazanerie».“

„Aa, am uitat de conştiinciozitatea voastră, principe, cu privire la înţelegerile intervenite. Bine, aşadar, pe drum. Coborîm pe aici.“

Se aflau pe latura din spate a palatului. Traversaseră o galerie în care erau atîrnate tablouri mari ; de aici, scara aşternută cu covor ducea în salonul alb-auriu dinspre grădină, dincolo de al cărui glasvand înalt se afla terasa. Totul — marea lustră de cristal care era atîrnată în mijlocul tavanului înalt şi cu ornamente albe, încolăcite, fotoliile dispuse simetric, cu lemnăria poleită şi cu tapiţeria din ţesătură de goblen, draperiile de mătase albă ce cădeau greu, ceasul marţial şi vasele şi sfeşnicile aurii de pe placa de marmură a şemineului din faţa înaltei oglinzi de perete, imensele candelabre aurite cu picioare de leu, ce se înălţau de o parte şi de alta a scării de la intrare — totul îi amintea lui Klaus Heinrich de palatul vechi, de sălile de reprezentare, în care fusese deprins, încă din copilărie, să-şi facă serviciul ; numai că luminările erau aici lumînări aparente, cu becuri luminînd auriu în locul fitilului, şi că totul era nou şi strălucitor la Spoelmanni, în palatul „Locul delfinului“. Un slujitor cu livreaua tivită cu pene de lebădă făcea ultimele aranjamente la o masă de ceai, într-un ungher al salonului ; Klaus Heinrich contemplă samovarul încălzit electric, despre care citise în *„Curierul rapid“*.

„A fost anunțat domnul Spoelmann?“ întrebă fiica amfitrionului... *Butlerul* se înclină afirmativ. „Atunci nimic nu ne împiedică, spuse ea repede, în maniera-i ironic-locvace, să ne ocupăm locurile și să începem fără el. Vino, contesă! V-aș recomanda, principe, să vă lăsați armele de o parte, dacă nu cumva pledează împotriva acestui fapt motive care-mi scapă...“

„Mulțumesc, spuse Klaus Heinrich. Nu, nu pledează absolut nimic împotrivă.“ Și-l duru că avea spiritul prea puțin exersat pentru a găsi un răspuns mai abil.

Slujitorul luă sabia în primire și o duse afară, prin galerie. Se așezară la masă, asistați fiind de *butlerul* care ținea scaunele de spătar și le împingea sub ei. Apoi acesta se retrase în dreptul scării, unde se opri locului, într-o poză decorativă.

„Trebuie să știți, principe, începu domnișoara Spoelmann, turnînd apa, că tatăl meu nu bea niciodată un ceai pe care nu l-am pregătit eu însămi. N-are încredere într-un ceai care este servit gata în cești. E un lucru interzis la noi. Trebuie să vă obișnuiți cu asta.“

„Oo, e mai frumos așa, spuse Klaus Heinrich, mai plăcut și mai tihnit, așa, la masa familială...“ Se întrerupse și se gîndi de ce, la aceste cuvinte, îl fulgerase o privire piezișă, plină de ură, din ochii contesei Löwenjoul.

„Și studiile dumneavoastră, domnișoară? întrebă el. Mi-e îngăduit să întreb? Din cîte știu, matematica... Nu vă obosește? Nu este teribil de greu pentru minte?“.

„Cîtuși de puțin, răspunse ea. Nu cunosc nimic mai agreabil. Te joci în aer, cum s-ar spune, sau chiar în afara aerului, oricum într-o regiune lipsită de praf. Simți o răcoare ca în Adirondack...“

„Ca unde?“

„Ca în Adirondack. Asta e geografie, principe. Un deal cu păduri, dincolo, peste ocean, și cu lacuri drăguțe. Avem acolo o vilă rustică pentru luna mai. Vara mergem totdeauna la mare.“

„În orice caz, spuse el, pot depune mărturie pentru zelul dumneavoastră la studii. Nu vă place să fiți împiedicată să ajungeți, punctual, la cursuri. Încă nu v-am întrebat dacă ați ajuns dăunăzi la timp.“

„Deunăzi ?“

„Da, acum cîteva săptămîni. După impedimentul din fața gărzii princiare.“

„Doamne, Dumnezeule, acum începeți și dumneavoastră cu asta? Povestea pare să se fi răspîndit la palat ca și în colibe. Dacă aș fi știut cît caz o să se facă de asta, aș fi preferat să fi făcut atunci de trei ori înconjurul pieții palatului. S-a scris pînă și în ziar, din cîte mi s-a spus. Și acum, firește că întreg orașul mă consideră un diavol sălbatic și mînios. Dar sînt cea mai pașnică ființă din lume, numai că nu-mi place să mi se comande. Sînt eu un diavol, contesă? Cer un răspuns precis.“

„Nu, ești bună“, spuse contesa Löwenjoul.

„Ei, mda ! asta este, iarăși, cam mult spus, întrece prea mult măsura în sensul celălalt, contesă...“

„Nu, interveni Klaus Heinrich, nu întrece prea mult. Eu o cred pe contesă din tot sufletul...“

„Mare onoare ! Dar cum a ajuns, de fapt, vestea aventurii pînă la alteța voastră ? Din ziare ?“

„Am fost martor ocular“, răspunse Klaus Heinrich.

„Martor ocular ?“

„Da, domnișoară. Stăteam întîmplător la fereastra camerii de gardă a ofițerilor și am văzut totul, de la început pînă la sfîrșit.“

Domnișoara Spoelmann se îmbujoră. Nu încăpea îndoială, întrucît pielea, palidă ca perla, a mutrișoarei ei se coloră mai închis.

„Ei, principe, spuse ea, presupun că nu aveați ceva mai bun de făcut în clipa aceea.“

„Mai bun? exclamă Klaus Heinrich. Dar a fost atît de frumos de privit... Vă dau cuvîntul meu, domnișoară, că niciodată în viața mea...“

Perceval, care era lungit lîngă domnișoara Spoelmann, cu labele din față grațios încrucișate, își ridică repede capul, cu o expresie de concentrare încordată, și lovi covorul cu coada. În aceeași clipă se puse în mișcare *butlerul*. Alergă pe trepte în jos, cît îi permitea de iute greutatea trupului, spre înalta ușă laterală ce se afla vizavi de masa de ceai și deschise portiera căptușită cu mătase albă, ridicîndu-și totodată în sus, cu un gest viguros, gușa dublă. Samuel Spoelmann, miliardarul, își făcu intrarea.

Era firav la trup și avea o fizionomie stranie. Pe chipul ras complet și cu obrajii aprinși ieșea în relief, neobișnuit de orizontal, nasul; iar deasupra se aflau, foarte aproape unul de altul, micii săi ochi rotunzi, care erau de un negru-albăstrui, metalic, nedefinit, ca la copiii mici și la animale, și care priveau distrat și îmbufnat. Partea superioară a țestei era pleșuvă; dar, la spate și pe tîmple, domnul Spoelmann avea din belșug un păr cărunt care era pieptănat într-un mod neobișnuit pe la noi. Nu-l purta nici lung, nici scurt, ci ridicat în sus, doar retezat la ceafă și ras în jurul urechilor. Gura era mică și delicat tăiată. Îmbrăcat într-o redingotă neagră cu vestă de catifea, pe care se afla un lanț de ceas, lung, subțire și demodat, și cu pantofi de piele moale în picioarele scurte, domnul Spoelmann se apropie repede de masa de ceai, pe față cu o expresie de proastă dispoziție și de preocupare; dar, de-ndată ce dădu cu ochii de fiica sa, chipul i se lumină, căpătînd o notă de duioșie și de bucurie. Imma îi ieși înainte.

„Bună ziua, venerabil tătic", spuse ea; și, cuprinzîndu-i gîtul cu brațele ei oacheșe de copil, de pe care atîrnau în jos mînecile despicate, cărămizii, îl sărută pe chelia pe care el i-o prezentă, plecîndu-și capul.

„Știi, de bună seamă, continuă ea, că principele Klaus Heinrich ia astăzi ceaiul cu noi."

„Nu, îmi pare bine, îmi pare bine, vorbi domnul Spoelmann oarecum grăbit și cu glas hotărît. Vă rog să nu vă deranjați!" mai spuse el pe același ton. Și, în timp ce strînse mîna prințului, care sta lîngă masă în poziție de drepți (mîna domnului Spoelmann era slabă și pe jumătate acoperită de manșeta albă, nescrobită), dădu de cîteva ori din cap, cam într-o parte. Acesta a fost felul său de a-l saluta pe Klaus Heinrich. Era străin, bolnav și ciudat din cauza bogăției. Era scuzat și scutit de orice altceva, — Klaus Heinrich își dădu seama de asta și se sili să-și învingă tulburarea interioară.

„...sînteți oarecum acasă, aici", adăugă domnul Spoelmann înghițind formula de adresare și mijindu-i în treacăt o expresie răutăcioasă în jurul buzelor rase. Apoi îi determină pe toți, prin exemplul său, să se așeze din nou.

Scaunul, pe care *butlerul* îl împinse sub el, era cel dintre Imma și Klaus Heinrich, cu fața spre contesă și spre ușa verandei.

Cum domnul Spoelmann nu dădea semne că vrea să-și scuze întîrzierea, Klaus Heinrich începu :

„Am auzit, cu părere de rău, că astăzi ați fost foarte suferind, domnule Spoelmann. Sper că vă simțiți mai bine ?"

„Mulțumesc, mai bine, dar nu bine, răspunse domnul Spoelmann hîrîit. Cîte linguriţe ai pus ?" o întrebă pe fiica sa. Voia să spună cu asta, cît ceai turnase în ceainic.

Ea îi umplu ceașca și i-o întinse.

„Patru, zise Imma. Cîte una pentru fiecare. Să nu spună nimeni că-l supun la privațiuni pe bătrînul meu tătic."

„Ei, na ! ripostă domnul Spoelmann. Nu sînt bătrîn. Ar trebui să-ți mai scurtez limba." Și luă dintr-un vas de argint un fel de biscuit, ce părea să fie pus acolo special pentru el, îl frînse și-l muie, supărat, în ceaiul auriu, pe care-l bău, ca și fiica sa, fără lapte și fără zahăr.

Klaus Heinrich începu din nou : „Aștept cu mare încordare să vizitez colecția, domnule Spoelmann".

„Adevărat, răspunse domnul Spoelmann. Vreți să-mi vedeți cristalurile. Sînteți amator ? Poate și colecționar ?"

„Nu, spuse Klaus Heinrich, cu toată predilecția ce-o am, n-am ajuns încă să colecționez."

„Nu e timp ? întrebă domnul Spoelmann. Slujba de ofițer este atît de acaparatoare ?"

Klaus Heinrich răspunse : „Nu mai fac serviciu, domnule Spoelmann. Am fost trecut *à la suite* în regimentul meu. Port doar uniforma, asta-i tot."

„Aha, de formă, spuse domnul Spoelmann hîrîit. Ce faceți toată ziua ?"

La această discuție, care-i solicita toată atenția, Klaus Heinrich încetă să mai bea ceai și împinse cana din fața sa. Ședea drept și răspundea, simțind că ochii mari, negri și iscoditori ai Immei Spoelmann erau ațintiți asupra sa.

„Am îndatoriri la curte, la festivități și ceremonii. Trebuie să fac act de prezență în domeniul militar, la depunerea jurămîntului recruților și la sfințirea drapele-

lor. Apoi trebuie să dau recepții, ca reprezentant al fratelui meu, marele duce. Și apoi mai sînt micile călătorii oficiale, în localitățile țării, pentru dezveliri de monumente și inaugurări și pentru alte festivități publice."

„Aha, spuse domnul Spoelmann. Ceremonii, festivități... Așa, pentru gură-cască. Ei, n-am nici un fel de înțelegere pentru asta. Vă spun *once for all* [1], că nu dau nici doi bani pe profesiunea dumneavoastră. *That's my standpoint, Sir.*" [2]

„Înțeleg foarte bine", spuse Klaus Heinrich. Stătea drept, în tunica sa de maior, și zîmbea dureros.

„Ei, dar și lucrul ăsta trebuie făcut — continuă domnul Spoelmann ceva mai blînd — exersat și învățat, după cîte se pare. În ce mă privește, nu voi înceta, cît voi trăi, să mă înfurii cînd trebuie să fac pe animalul nemaivăzut..."

„Vreau să sper, vorbi Klaus Heinrich, că poporul nostru nu este lipsit de considerație..."

„Mulțumesc, merge, răspunse domnul Spoelmann. Aici, oamenii sînt cel puțin cumsecade; cînd se holbează la tine nu le citești în ochi chiar pofta de-a ucide."

„Dealtfel m-aș bucura să aud, domnule Spoelmann — și Klaus Heinrich se simțea mai la largul său, de cînd se schimbase discuția și îi venise rîndul să pună întrebări — că, în ciuda împrejurărilor neobișnuite, continuă să vă placă la noi."

„Mulțumesc, spuse domnul Spoelmann, sînt *at ease* [3]. Și, la urma urmei, apa asta este singura care-mi ajută un pic."

„Nu va fost greu să părăsiți America?"

Spre Klaus Heinrich se îndreptă o privire, rapidă și suspicioasă, ba chiar sfioasă, pe care principele nu știu cum s-o interpreteze.

„Nu", iceni domnul Spoelmann tăios și hîrîit. Acesta fu singurul răspuns la întrebarea dacă nu-i fusese greu să se despartă de America.

---

[1] Odată pentru totdeauna (englezește în text — n. tr.).

[2] Asta-i punctul meu de vedere, domnule (englezește în text n. tr.)

[3] În largul meu (englezește în text — n. tr.).

Interveni o pauză. Contesa Lõwenjoul își ținea aplecat într-o parte capul mic, pieptănat cu cărare și lins, și zîmbea absent, ca o madonă. Domnișoara Spoelmann îl fixa necontenit pe Klaus Heinrich cu ochii ei mari, negri și strălucitori, ca și cum ar fi examinat efectul produs asupra oaspetelui de felul ciudat de comportare al tatălui ei ; ba chiar Klaus Heinrich avu impresia că așteaptă, în liniște și înțelegere, ca el să se ridice și să-și ia rămas bun pentru a nu mai reveni niciodată. Îi întîlni privirea și rămase locului. În schimb, domnul Spoelmann scoase un portțigaret de aur și luă din el o țigară lată, care răspîndi o mireasmă agreabilă cînd o aprinse.

„Doriți să fumați ?“ întrebă el apoi... Klaus Heinrich găsi că asta nu mai contează ; așa că luă și el una, după domnul Spoelmann, din portțigaretul oferit.

Apoi, înainte de a trece la vizitarea cristalurilor, mai discutară pe diferite teme — în special Klaus Heinrich și Imma Spoelmann, căci contesa, furată de gîndurile ei, era departe, iar domnul Spoelmann arunca doar din cînd în cînd cîte un cuvînt ; discutară despre Teatrul curții, despre vaporul cel mare cu care făcuseră Spoelmanii călătoria spre Europa. Nu, nu folosiseră pentru asta iahtul lor. Acesta îi slujise domnului Spoelmann în special în timpul căldurii toride a verii, cînd Imma și contesa erau la Newport, iar el era imobilizat de afaceri în oraș, îi slujise pentru a ieși în larg, unde petrecuse nopțile pe punte. Acum iahtul se afla, din nou, la Veneția. Dar oceanul îl traversaseră cu un vapor uriaș, un hotel plutitor, cu săli de concert, și terenuri de sport. Avea cinci etaje, spuse domnișoara Spoelmann. „Socotite de jos în sus ?“ întrebă Klaus Heinrich. Iar ea răspunse prompt : „Firește. De sus în jos avea șase“. Klaus Heinrich fu uluit, nu mai înțelese nimic și multă vreme nu băgă de seamă că fusese luat peste picior. Apoi încercă să se explice, să-și justifice întrebarea, să arate că voise să știe dacă ea inclusese totul, chiar și încăperile de sub apă, adică subsolul, — pe scurt, pentru a dovedi că nu-i lipsește perspicacitatea, și participă, în cele din urmă, la veselia care fu rezultatul acestei tentative. În privința spectacolului de la Teatrul curții, domnișoara Spoelmann găsi, strîmbînd din buze și legă-

nîndu-şi capul într-o parte şi-n alta, că reprezentantei genului naiv nu i se poate recomanda îndeajuns de călduros o cură la Marienbad, însoţită de un curs de dans şi de bună-cuviinţă, în timp ce actorului, care interpretase rolul eroului, i s-ar putea da să înţeleagă că de un glas armonios ca al lui ar trebui să se slujească, chiar şi în viaţa particulară, cu cea mai mare reţinere... ; firește, fără ca aceasta să împieteze asupra înaltei ei — a domnişoarei Spoelmann — preţuiri la adresa instituţiei de artă despre care era vorba.

Klaus Heinrich rîse şi rămase uimit, cu o uşoară durere în suflet, de atîta abilitate. Ce frumos vorbea Imma, cît de precis şi sclipitor îmbina cuvintele ! Mai discutară despre piese, despre operele şi dramele care fuseseră reprezentate în iarna aceea ; iar Imma Spoelmann contrazicea necontenit părerea lui Klaus Heinrich, îl contrazicea oricum, de parcă i s-ar fi părut că e ruşinos să nu-l contrazică, îl făcea mat cît ai clipi, cu superioritatea veselă a limbajului ei ; iar ochii mari şi negri de pe mutrişoara palidă ca mărgăritarul scăpărau de plăcerea unui cuvînt de duh, în timp ce domnul Spoelmann, rezemat oblic de spătar, cu ţigara lată între buzele rase şi clipind din ochi din cauza fumului, îşi privea fata cu o duioasă satisfacţie.

De mai multe ori, Klaus Heinrich simţi pe faţa sa acea grimasă dureroasă, pe care o văzuse pe chipul bunei sore-superioare ; şi, cu toate astea, avu impresia că deslușește limpede, cum că intenţia Immei Spoelmann nu era să-l rănească, ea nu-l considera pe conlocutorul ei umilit că nu putea să-i ţină piept, ci mai curînd accepta bietele lui răspunsuri, ca şi cum ar fi fost de părere că el n-avea nevoie de apărarea unei vorbe de duh — ci doar ea. Dar, cum aşa, şi de ce ? La unele din vorbele ei tăioase, Klaus Heinrich trebui să se gîndească la Überbein, la elocventfanfaronul doctor Überbein, care era un *malheur* din naştere şi care crescuse în condiţii pe care le califica drept bune. O tinereţe mizeră, singurătate şi excludere de la fericire, de la *dolce-farniente*-le fericirii — nu prindeai osînză în felul ăsta, nu cunoşteai tihna şi te vedeai depinzînd, limpede şi precis, de posibilităţile tale, ceea ce era desigur un avantaj asupra celor care „nu aveau nevoie

de asta". Dar Imma Spoelmann ședea destinsă la masa din salon, în rochia ei roșie-aurie, într-o atitudine leneșă, cu o mutră capricios-răsfățată ; ședea având certitudinea opulenței, în timp ce vorbele ei se depănau tăios, ca acolo unde își au locul, unde limpezimea, duritatea și spiritul vigilent se impun pentru viață. Dar de ce oare ? Klaus Heinrich se străduia intens să deslușească această cauză, în timp ce discutau despre transatlantice și despre piese de teatru. Ședea la masă drept, într-o atitudine perfect controlată și fără a-și permite nici o destindere comodă, ascunzîndu-și mîna stîngă ; uneori, îl străfulgera o privire piezișă, plină de ură, din ochii contesei Löwenjoul.

Apăru un slujitor care îi întinse domnului Spoelmann o telegramă, pe un platou de argint. Domnul Spoelmann o deschise furios, o parcurse clipind din ochi, cu restul țigării în colțul gurii, și o aruncă din nou pe platou, cu dispoziția : „*Mister* Phlebs". Apoi își aprinse morocănos o nouă țigară. Domnișoara Spoelmann spuse : „Aceasta e, cu toată prescripția medicală moderată, a cincea țigară pe care o fumezi azi după-amiază. Nu-ți ascund, că patima nestăpînită, cu care te dedai viciului, nu stă bine părului tău cărunt."

Se văzu că domnul Spoelmann încearcă să rîdă, apoi se mai văzu că nu izbutește, că nu suportă tonul tăios al cuvintelor și că i se urcă sîngele la cap.

„Taci ! hîrîi el supărat foc. Îți închipui totdeauna că ți-e îngăduit să spui orice în glumă. Dar nu permit obrăzniciile tale, guralivo !"

Klaus Heinrich privi consternat spre Imma, care căută cu ochi mari și speriați spre chipul mînios al tatălui ei și lăsă apoi, tristă, capul în jos. Desigur, n-o spusese cu răutate, se delectase la auzul cuvintelor mari și străine pe care le minuia cu ironie, așteptase să provoace veselie și o nimerise acum, întîmplător, nespus de prost.

„Tăticule, tăticule mic !" spuse ea rugător și se duse să mîngîie obrajii aprinși ai domnului Spoelmann.

„Hai, lasă, mîrîi el, n-ai mai crescut deloc." Apoi, se lăsă alintat, întinse chelia să i-o sărute și se împăcară. Cînd pacea fu restabilită, Klaus Heinrich aminti de cristaluri și se duseră alături, în sala colecției, cu excepția

contesei Löwenjoul, care se retrase cu o reverență adîncă. În sala învecinată, domnul Spoelmann aprinse luminările care-și revărsară incandescența.

Dulapuri frumoase, în stilul întregului palat, pîntecoase și cu uși cu geamuri boltite, erau rînduite în jurul încăperii, alternînd cu fotolii fastuoase, tapisate cu mătase; ele conțineau colecția de cristaluri de artă a domnului Spoelmann. Da, era, pare-se, cea mai completă colecție din cele două lumi; iar cristalul pe care-l achiziționase Klaus Heinrich nu era, desigur, decît o mostrișoară modestă a ei. Colecția începea într-un colț al sălii, cu cele mai vechi produse de lux a acestei ramuri manufacturiere, cu exemplare împodobite cu picturi păgîne și găsite în culturile epocii primitive; continua, apoi, cu produse artistice ale Orientului și Occidentului din toate timpurile, prezenta vase și cupe înghirlandate, ornate cu înfloriturl, de toate formele, din atelierele venețiene de suflat sticlă și piese de preț din sticlăriile Boemiei, hanapuri germane, stacane ale breslelor și principilor electori, ornate din belșug cu imagini, amestecate cu alcătuiri zoomorfe grotești și cu fantezii glumețe, pocale mari de cristal care aminteau de hala paradisului din cîntece și în ale căror cizelături se resfrîngea somptuos lumina, cristaluri rubinii ce dogoreau ca Sfîntul Graal și, în sfîrșit, cele mai alese exemplare ale recentului apogeu al artei, flori de cristal extrem de gingașe, pe tije nespus de fragile, și pahare în stil modern, acoperite cu ajutorul pulberii unor metale volatilizate, de un smalț colorat sclipind în multe ape. Urmați de Perceval, care privea și el, merseră cîteșitrei, pe covoare, în jurul sălii, iar domnul Spoelmann explică, cu glas hîrîit, originea fiecărei piese în parte, luîndu-le grijuliu de pe stelajele de catifea, cu mîinile sale slabe pe jumătate acoperite de manșetele nescrobite, și ținîndu-le în lumina incandescentă.

Klaus Heinrich avea deprindere în materie de vizitare, de informare și de aprecieri cît se poate de laudative; de aceea era în stare să cugete, în același timp, la felul de a vorbi al Immei Spoelmann, care-l preocupa atît de dureros. Cîte nu spunea ea cu buzele ei țuguiate! Ce cuvinte îi veneau, cu atîta ușurință, pe buze! „Patimă", „viciu"! Cum de ajunsese să le stăpînească și să se folosească de

ele, cu atîta cutezanță ? Oare contesa Löwenjoul, care vorbea de asemenea, în felul ei încîlcit, despre astfel de lucruri și care, după cîte se părea, văzuse multe, n-o calificase drept „perfect neștiutoare" ? Și asta corespundea, fără îndoială ; căci, nu era oare, și ea, un asemenea caz special, din naștere, ca și el, — crescută în puritate și gingășie, ferită de agitația oamenilor și de participarea la lucrurile sălbatice care corespundeau, în viața reală, acelor sumbre cuvinte mari ? Dar devenise stăpînă pe cuvinte și le intercala în fraze cizelate, bătîndu-și joc de ele. Da, așa era : această făptură tăioasă și dulce, în rochie roșu-aurie, trăia doar în întorsăturile de frază, nu cunoștea din viață altceva decît cuvintele. Se juca cu cele mai grave și mai îngrozitoare cuvinte, de parcă erau niște pietricele colorate, și nu-și dădea seama cînd producea supărare cu ele ! În timp ce cugeta astfel, inima lui Klaus Heinrich era plină de compasiune.

Se făcuse aproape șapte, cînd ceru să trimită pe cineva după trăsura lui, — oarecum neliniștit, în privința curții și a publicului, că stătuse atît de mult. Plecarea lui iscă un nou și îngrozitor acces al lui Perceval, dulăul scoțian. Orice modificare sau întrerupere a unei stări părea să-l facă pe nobilul animal să-și piardă echilibrul sufletesc. Alergă prin încăperi, prin hol și pe scară în sus și-n jos, tremurînd, lătrînd furios și inaccesibil la orice cuvinte de îmbunare, astfel încît cuvintele de rămas bun se pierdură în larmă. *Butlerul* făcu prințului onorurile casei, pînă jos, în holul cu statui de zei. Domnul Spoelmann nu-l însoți. Domnișoara Spoelmann reuși să facă auzită fraza : „Mă consider asigurată, că șederea în sînul familiei noastre v-a umplut de încîntare, principe". Și nu era sigur dacă ironia ei era îndreptată împotriva turnurii „în sînul familiei noastre" sau a faptului însuși. În orice caz, Klaus Heinrich nu se pricepu să-i răspundă mai nimic. Rezemat într-un colț al cupeului, rănit, zdrobit sufletește, dar totodată și înviorat de neobișnuitul fel în care fusese tratat, se întoarse acasă la „Ermitaj", prin întunecosul parc al orașului ; se întoarse în austerele sale camere *empire*, unde luă masa de seară cu domnii von Schulenburg-Tressen și Braunbart-Schellendorf. În ziua următoare, citi notița „*Cu-*

rierului rapid". Spunea pur și simplu că, ieri, alteța sa regală principele Klaus Heinrich luase ceaiul la palatul „Locul delfinului" și vizitase celebra colecție de cristaluri de artă a domnului Spoelmann.

Klaus Heinrich continuă să-și ducă viața lipsită de conținut pozitiv și să-și exercite înalta profesiune. Rosti binevoitoarele sale cuvinte, execută mișcări din mînă, făcu act de prezență la curte și la balul dat de președintele consiliului de miniștri, acordă audiențe libere, luă micul dejun la cazinoul ofițerilor de la grenadirii de gardă, își făcu apariția la Teatrul curții și ferici, cu prezența sa, una sau alta din localitățile țării. Stăpînea forma, cu zîmbetul pe buze și cu călciiele lipite, și-și împlinea dificila îndatorire cu o atitudine de necondiționat autocontrol, deși între timp avea de reflectat asupra atîtor lucruri : asupra domnului Spoelmann cel iute din fire, asupra împrăștiatei contese Löwenjoul, asupra nebunaticului Percy și mai cu seamă asupra Immei, fiica respectivei case. La unele probleme, pe care i le pusese prima sa vizită la „Locul delfinului", încă nu era în măsură să răspundă ; răspunsul îl căpătă abia în desfășurarea ulterioară a relațiilor cu casa Spoelmann, pe care le menținu — sub participarea încordată și, în cele din urmă, febrilă a opiniei publice ; aceste relații își aflară continuarea imediată în faptul că, într-o bună zi, dis-de-dimineață, spre uimirea stăpînilor, a slugilor și a sa însăși, ba chiar oarecum fără voință și parcă mînat de destin, principele își făcu apariția la „Locul delfinului", singur, pe cal, pentru a o lua la o plimbare călare pe domnișoara pe care, în plus, o mai și tulbura de la studiile ei matematice.

Puterea iernii fusese înfrîntă de timpuriu în acest an memorabil pentru eternitate. După ce luna ianuarie trecu blajin, încă de la mijlocul lui februarie începu o primăvară timpurie, cu cîntec de păsărele, cu lumină aurie a soarelui și cu adieri îmbălsămate ; și, cînd Klaus Heinrich se trezi, în prima dintre aceste zile dătătoare de speranțe, la castelul „Ermitaj", în vechiul și spațiosul său pat de mahon, la unul din stîlpii căruia se rupsese și se pierduse terminația sferică ce-l încununa, se simți ca atins de o mînă puternică și îndemnat irezistibil la noi acțiuni.

Trase de panglica clopoțelului (căci la „Ermitaj" nu existau decît asemenea clopoței), pentru a-l chema pe Neumann, și-i dădu dispoziție ca, pînă într-un ceas, Florian să fie înșeuat. Fu întrebat dacă să fie înșeuat și un cal pentru lacheu. Nu, nu era nevoie : Klaus Heinrich declară că vrea să călărească singur. Apoi se dădu pe mîinile conștiincioase ale lui Neumann, pentru împrospătarea matinală ; își luă, cu nerăbdare, micul dejun, jos, în camera care dădea spre grădină, și încăleca pe cal la poalele micii terase. Cu cizmele de călărie împintenate în scările șeii, cu frîul de piele galbenă în mîna dreaptă înmănușată în maro și cu stînga înfiptă în șold sub mantia deschisă în față, Klaus Heinrich merse la pas prin dimineața diafană, căutînd deasupra sa, pe crengile încă dezgolite, păsărelele al căror ciripit îl auzea.

La portalul principal, îl dădu pe Florian pe mîna unui rîndaș englez. *Butlerul*, care, prins de treburi gospodărești, tocmai traversa holul cu pardoseală de mozaic, se opri locului consternat, cînd dădu cu ochii de Klaus Heinrich. La întrebarea, formulată de prinț cu glas sonor, și oarecum arogant, ce fac doamnele casei, nu dădu nici un răspuns, ci se întoarse descumpănit spre scara de marmoră, întorcîndu-și ochii de la Klaus Heinrich și privind în susul ei ; căci acolo se afla domnul Spoelmann.

După cîte se părea, abia își terminase micul dejun și era în bună dispoziție. Își ținea mîinile vîrîte în buzunarele pantalonilor, dînd în lături halatul de casă pe care-l purta și descoperindu-și jiletca de catifea ; iar fumul albăstrui al țigării dintre buze îl făcea să clipească. „Ei, tinere prinț ?" zise el privind în jos...

Klaus Heinrich urcă, în grabă, salutînd, pe covorul roșu ce acoperea treptele. Avea impresia că dificultatea înspăimîntătoare a situației nu putea fi depășită decît prin iuțeală și, prin luare, ca să zicem așa, cu asalt.

„Probabil că vă mirați, domnule Spoelmann, începu el, la ora asta..." Își pierduse răsuflarea și era speriat, atît era de puțin deprins cu asemenea situație.

Domnul Spoelmann îi răspunse, prin mimica feței și prin gestul din umeri, că știa să se domine, dar că, oricum, era dornic să capete o explicație.

„Este vorba de o înțelegere...“ spuse Klaus Heinrich. Se afla cu două trepte mai jos decît miliardarul și-i vorbea de jos în sus. „O înțelegere între domnișoara Imma și mine, cu privire la o plimbare călare... Am promis să le arăt doamnelor «Fazaneria» sau «Vînătorii curții»... Domnișoara Imma nu cunoaște mai nimic din împrejurimi, din cîte mi-a spus. Convenisem ca în prima zi frumoasă... Iar astăzi e frumos... Firește că este nevoie de încuviințarea dumneavoastră...“

Domnul Spoelmann ridică din umeri și făcu o gură de parcă ar fi vrut să spună : „Încuviințare... cum așa ?“

„Fiica mea e mare, spuse el. Nu obișnuiesc să mă amestec în treburile ei. Dacă vrea să călărească, atunci călărește. Dar cred că n-are timp. Trebuie să vă interesați. Este acolo, înăuntru, la masă. Și, dîndu-se la o parte, domnul Spoelmann îi făcu semn cu bărbia spre ușa acoperită de goblen, pe care Klaus Heinrich mai intrase o dată.

„Mulțumesc, spuse Klaus Heinrich. Da, atunci mă duc eu însumi.“ Și urcă scara pînă sus, dădu draperia la o parte, cu un gest hotărît, și coborî treptele în sera însorită și îmbălsămată de parfumul florilor.

În fața fîntînii clipocitoare și a bazinului cu apă și cu rațe cu penaj măiestru, Imma ședea aplecată asupra unei măsuțe, aproape cu spatele spre cel ce intra. Avea părul desfăcut. Negru-albăstrui și strălucitor, i se revărsa din creștet pe ambele părți, îi învăluia bustul și nu lăsa să se deslușească nimic altceva decît o umbră, din sfert de profil, a chipșorului ei cîrn, de copil, care părea palid ca fildeșul, în contrast cu întunecimea părului. Astfel învăluită, se deda studiilor sale, prelucra însemnările dintr-un caiet de notițe de lîngă ea, ținîndu-și buzele aplecate pe dosul îngust al mîinii stîngi și mînuind stiloul cu degetul arătător îndoit.

Era de față și contesa, ocupată cu scrisul. Ședea la oarecare distanță, sub grupul de palmieri unde Klaus Heinrich stătuse de vorbă pentru prima oară cu ea, și scria drept, cu capul plecat într-o parte, pe niște hîrtie de scrisori, dintre care un teanc se afla chiar lîngă ea, acoperit cu mîzgălituri îndesate. Zăngănitul pintenilor lui Klaus Heinrich o făcu să ridice privirea. Se uită la el

vreme de cîteva secunde, cu tocul lung, fusiform, în mînă și cu ochii mijiți ; apoi se ridică pentru reverență.

„Imma, spuse ea. A venit alteța sa regală principele Klaus Heinrich."

Domnișoara Spoelmann se răsuci repede în fotoliul ei de răchită, își aruncă părul pe spate printr-un gest cu capul și-l privi pe intrus cu ochi mari, speriați, fără să scoată o vorbă, pînă ce Klaus Heinrich, salutînd milităreşte, le ură doamnelor o dimineață bună. Apoi răspunse cu glas frînt : „Bună să fie dimineața și pentru dumneavoastră, principe. Dar veniți prea tîrziu pentru micul dejun. Am terminat de mult".

Klaus Heinrich rîse.

„Ei, e bine, vorbi el, că ambele părți au luat micul dejun. Căci vom putea porni călare neîntîrziat."

„Călare ?"

„Da, așa ne-am înțeles."

„Cum ne-am înțeles ?"

„Nu, nu se poate să fi uitat de asta ! continuă el rugător. N-am făgăduit, oare, să vă arăt împrejurimile ? Nu voiam să ieșim călare împreună, pe vreme frumoasă ? Ei, ziua e superbă. Uitați-vă afară..."

„Ziua nu-i urîtă, spuse ea, dar vă găsesc cam furtunos, principe. Îmi pot aminti, că am luat în considerație perspectiva unei plimbări călare, — dar nu chiar atît de curînd. Ce-ar fi fost dacă mi-ați fi trimis o mică înștiințare, o întrebare, dacă alteța voastră îngăduie cuvîntul ? Cred că sînteți de acord, că nu prea pot porni călare, așa, prin împrejurimi."

Și se ridică, pentru a-și etala rochia de dimineață, care consta dintr-o revărsare de mătase, fără talie, și dintr-o jachetă de catifea verde, deschisă în față.

„Nu, spuse el, din păcate, așa nu puteți. Dar am să aștept aici, pînă ce doamnele își vor schimba toaletele. Doar este încă devreme..."

„Excepțional de devreme. Dar, în al doilea rînd, mă îndeletniceam puțin cu inofensiva mea ocupație, după cum vedeți. Am curs la ora unsprezece."

„Nu, strigă el, azi nu trebuie să vă ocupați cu algebra, domnișoară Imma, sau să vă jucați în spațiul fără at-

mosferă, cum îi spuneți! Priviți ce soare e! Îmi dați voie...?" Se apropie de măsuță și luă caietul de notițe în mînă.

Ceea ce văzu era tulburător. Un scris dezordonat și copilăreşte de gros și de apăsat, care lăsa să se recunoască felul deosebit al Immei Spoelmann de-a ține tocul, acoperea paginile cu un hocus-pocus, cu un adevărat sabat al vrăjitoarelor alcătuit din rune încîlcite. Litere grecești erau împerecheate, la diferite înălțimi, cu altele latinești și cu cifre, alternate cu plusuri și cu linii, rînduite în șiruri orizontale, deasupra și dedesubtul lor, în formă de fracții, acoperite de alte linii în formă de cort, aduse la egalitate prin cîte două liniuțe, strînse laolaltă prin paranteze rotunde, reunite în grupuri mari de formule prin paranteze drepte. Litere izolate, împinse înainte ca niște sentinele, erau așezate sus în afara grupurilor cuprinse în paranteze. Semne cabalistice, cu totul neinteligibile pentru mintea laicului, cuprindeau cu brațele lor literele și cifrele, precedate fiind de fracții numerice și avînd la cap sau la picioare cifre și litere. Silabe stranii, prescurtări ale unor cuvinte misterioase, erau presărate pretutindeni, iar între coloanele necromatice erau scrise fraze și observații în limba cotidiană, al căror sens plutea totuși deasupra lucrurilor omenești, astfel încît puteai să le citești fără a înțelege din ele mai mult decît din murmuratul unui descîntec.

Klaus Heinrich privi spre făptura mică, îmbrăcată în mătase lucitoare și drapată de perdelele negre ale părului, care sta lîngă el și în al cărei căpșor exotic toate astea aveau un sens și o viață înalte, fără nici un efort. Spuse: „Și din cauza acestui meșteșug nelegiuit vreți să pierdeți o dimineață atît de frumoasă?"

Ea îl privi o vreme, uimită, cu ochi mari și elocvenți. Apoi ripostă cu buzele țuguiate:

„Se pare că alteța voastră vrea să-și ia revanșa pentru lipsa de înțelegere care și-a găsit expresia deunăzi, aici, cu privire la propria voastră profesiune."

„Nu, interveni el, nu, nu așa! Vă dau cuvîntul meu de onoare că am cea mai înaltă considerație pentru studiul dumneavoastră. Mă înspăimîntă, recunosc; n-am

priceput niciodată nimic din el. Şi mai recunosc că, astăzi, îl urăsc fiindcă vrea să ne împiedice să ieşim călare..."

„Oo, nu numai eu sînt cea pe care o smulgi de la ocupaţia ei, principe. Mai este, în al treilea rînd, şi contesa. Scrie. Îşi notează amintirile, nu pentru lume, ci pentru un uz mai restrins ; şi garantez că vor deveni o operă din care şi dumneavoastră, principe, ca şi mine, veţi putea învăţa multe."

„Sînt foarte sigur de asta. Dar sînt tot atît de sigur că doamna contesă nu vă va putea refuza o rugăminte, domnişoară Imma."

„Şi tatăl meu ? Sintem la al patrulea motiv. Cunoşti firea de tigru a tatii. Îşi va da oare încuviinţarea ?"

„A şi dat-o. Dacă vreţi să călăriţi, atunci călăriţi. Astea sînt cuvintele lui..."

„V-aţi asigurat dinainte în privinţa lui ? Acum încep să admir prevederea voastră, principe. Aţi procedat ca un comandant de oşti, cu toate că nu sînteţi soldat cu adevărat, ci doar de formă, după cum ne-aţi spus deunăzi. Dar mai este un motiv şi acesta este hotărîtor ! Va ploua."

„Nu, ceea ce spuneţi nu e valabil. Cerul e strălucitor..."

„Va ploua. Aerul e mult prea umed. Am constatat-o cînd am fost în Parcul izvoarelor, înainte de micul dejun. Veniţi să vedem barometrul, dacă nu mă credeţi. Este atîrnat în hol..."

Într-adevăr ieşiră afară, în holul cu goblenuri, unde se afla un barometru mare atîrnat lîngă şemineul de marmură. Li se alătură şi contesa. Klaus Heinrich spuse : „A urcat".

„Alteţei voastre îi place să se înşele, răspunse domnişoara Spoelmann. Paralaxa vă păcăleşte."

„Nu-nţeleg."

„Paralaxa vă induce-n eroare."

„Nu ştiu ce-i asta, domnişoară Imma. E la fel ca şi cu Adirondack-urile. N-am învăţat prea multe, asta e o consecinţă a felului meu de existenţă. Trebuie să fiţi îngăduitoare."

„Oh, vă rog prea umil să mă iertaţi. Ar fi trebuit să-mi amintesc că, de fapt, cu alteţa voastră trebuie vorbit popular. Staţi cam într-o parte, în raport cu acul baro-

metrului, de aceea vi se pare că s-a urcat. Dacă v-aţi decide să treceţi chiar în faţa lui, aţi vedea că acul negru nu l-a depăşit deloc pe cel auriu, ci chiar a dat puţin îndărăt."

„Cred, într-adevăr, că aveţi dreptate, spuse Klaus Heinrich abătut. Aşadar presiunea atmosferică este mai ridicată decît credeam !"

„Este mai coborîtă decît credeaţi."

„Dacă mercurul a coborît ?"

„Mercurul coboară la presiune scăzută şi nu la presiunea ridicată, alteţă regală."

„Acum chiar că nu mai înţeleg nimic."

„Cred, principe, că exageraţi în mod glumeţ neştiinţa voastră, pentru a-i estompa graniţele. Dar, întrucît presiunea aerului este atît de mare, încît mercurul scade, ceea ce vădeşte de bună seamă, o gravă eroare a naturii, atunci hai să pornim călare ; contesă, — ce zici ? Nu vreau să-mi iau răspunderea de a-l trimite pe prinţ îndărăt acasă, de vreme ce a venit. Să binevoiască să aibă puţină răbdare, colo înăuntru, pînă ce vom fi gata..."

Cînd Imma Spoelmann şi contesa reveniră în seră, erau îmbrăcate de călărie, Imma într-o rochie de lînă neagră, închisă pînă sus şi cu buzunare la piept, în cap cu un tricorn de fetru negru asortat la ea, contesa într-un costum de stofă neagră, cu plastron bărbătesc, scrobit, şi cu joben. Coborîră cîteşitrei scara, trecură prin holul cu mozaic şi ieşiră afară, unde aşteptau doi rîndaşi cu caii, între portalul cu coloane şi bazinul mare. Dar, încă nu încălecaseră, cînd Perceval, dulăul scoţian, ieşi ca o furtună din palat urlînd ascuţit şi chelălăind, făcînd spume la gură şi, întrecînd pînă şi uraganul prin iuţeala sa furioasă, începu să execute un dans dezlănţuit, învîrtindu-se în jurul cailor, care îşi scuturară capetele, neliniştiţi.

„Am păţit-o, spuse Imma în plină larmă şi o bătu pe gît pe Fatma care se speriase. Nu i se poate ascunde nimic. În ultima clipă a descoperit totul. Acum o să vină cu noi nu fără să facă mare zarvă în jurul plimbării. Nu vrei să renunţăm la ceea ce am început, principe ?"

Dar, cu toate că Klaus Heinrich îşi dădu seama că ar fi putut pune, tot aşa de bine, să meargă înaintea lor un

slujitor cu trîmbiță de argint pentru a constrînge opinia publică să ia act de această cavalcadă, spuse totuși, cutezător și bucuros, că n-are decît să vină cu ei și Perceval; de fapt, făcea parte dintre ei și trebuia să cunoască și el, la rîndu-i, împrejurimile.

„Deci încotro ?“ întrebă Imma, în timp ce parcurgeau la pas larga alee de acces, umbrită de castani. Călărea între Klaus Heinrich și contesă. Perceval se dezlănțuia înaintea lor. Argatul englez, cu pălărie cu rozetă și cu cizme galbene cu tureatcă răsfrîntă, îi urma la o distanță convenabilă.

„La «Vînătorii curții» e frumos, răspunse Klaus Heinrich, dar pînă la «Fazanerie» e ceva mai departe, și avem destul timp pînă la ora gustării. Mi-ar face plăcere să le arăt doamnelor castelul. Am petrecut trei ani acolo, cînd eram mic. Era un colegiu, știți, cu profesori și cu colegi de școală. Acolo l-am cunoscut pe prietenul meu Überbein, doctorul Überbein, profesorul meu cel mai drag.“

„Aveți un prieten ? întrebă domnișoara Spoelmann, oarecum surprinsă, și-l privi lung. — Trebuie să-mi povestiți odată despre el, adăugă ea. Și ați fost crescut la castelul «Fazaneria» ? Atunci trebuie să-l vizităm, căci asta este, pare-se, și hotărîrea dumneavoastră. La trap ! spuse ea, deoarece intraseră pe un drum de pămînt. Acolo se află sihăstria voastră, principe... Pe iazul vostru se află din belșug hrană pentru rațe... Eu zic să lăsăm «Parcul izvoarelor», dacă e cu putință.“

Klaus Heinrich fu încîntat și astfel părăsiră zona parcului și o luară la trap de-a curmezișul, peste ogoare, pentru a ajunge la șoseaua ce ducea în direcția nord-vestică, spre ținta propusă. În parcul orașului fură salutați și priviți cu uimire de cîteva persoane ce se plimbau, iar ei mulțumiră — Klaus Heinrich cu mîna la cozorocul chipiului, Imma Spoelmann cu înclinări grave și puțin intimidate, din căpșorul ei negru-palid, acoperit de tricorn. Acum se aflau pe cîmp și nu mai trebuiau să se teamă de întîlniri. Pe șosea trecea din cînd în cînd cîte un car țărănesc sau vreun biciclist care se trudea, ghemuit, să înainteze. Dar ei își urmară drumul pe lîngă șosea, pe pajiști, pe unde era mai ușor și plăcut de călărit. Perceval țopăia de-a-ndăratelea în fața cailor, mereu agitat și cu-

prins de-o așteptare febrilă, mereu în mișcare, învîrtindu-se, jucînd pe loc sau gudurîndu-se ; răsuflarea îi era accelerată, limba îi atîrna, lungă, din gura îmbăloșată, iar uneori cazna nesocotită a nervilor se declanșa în urlete scurte, ca un oftat. Mai tîrziu, începu să zburde pe departe, urmărind, cu urechile ciulite și în sărituri scurte și înalte, cîte o făptură din iarbă sau fugărind în goană nebună vreun iepure stîrnit, în timp ce lătratul lui dezlănțuit răsuna sub cerul liber.

Vorbiră despre Fatma, pe care Klaus Heinrich o vedea pentru prima oară atît de aproape și pe care o admiră din suflet. Pe gîtul lung și mușchiulos, Fatma avea un cap mic din care da mîndru și ai cărui ochi priveau focos ; avea picioarele delicate ale rasei arabe și o coadă argintie ce cădea în valuri. Albă ca raza lunii, era înșeuată și închingată în alb și avea un frîu din piele albă. Florian, un murg puțin cam adormit, cu spinarea scurtă, cu coama tăiată scurt și cu jambiere la glezne, părea prozaic precum un măgar, pe lîngă nobila străină, deși era întreținut cu multă grijă. Contesa Löwenjoul călărea pe o iapă mare, șargă, Isabeau. Avea o ținută excelentă pe cal, favorizată de silueta ei înaltă și cambrată ; capul mic, cu joben bărbătesc, și-l ținea aplecat într-o parte ; iar pleoapele erau abia întredeschise, de parcă ar fi clipit din ochi. Klaus Heinrich îi adresă cuvîntul, prin spatele domnișoarei Spoelmann, lăsîndu-se îndărăt în șa ; însă ea nu-i răspunse nimic, ci continuă să privească foarte aproape înaintea ei, cu ochii pe jumătate închiși și cu o expresie de madonă, iar Imma spuse : „S-o lăsăm pe contesă, principe, e dusă pe gînduri."

„Nu vreau să cred, răspunse el, că doamna contesă ni s-a alăturat împotriva voinței ei." Și fu sincer consternat cînd Imma îi răspunse calm : „Ca să spun adevărul, s-ar putea să fie așa".

„Din cauza însemnărilor ei ?" mai întrebă el.

„Aș, însemnările... Nu sînt atît de urgente și mai curînd își trece timpul cu ele, deși, într-ascuns, mă aștept la unele lucruri instructive. Dar nu vreau să vă ascund, principe, că nu prea vă vorbește de bine. În sensul ăsta s-a exprimat față de mine. Spune că ați fi aspru și sever și că ați fi produs asupra ei o impresie ce-o îngheață."

Klaus Heinrich se făcu roșu ca para.

„Știu bine, spuse el încetișor, privind în jos, spre frîu, că nu produc o impresie ce încălzește; domnișoară Imma, sau dacă o produc, atunci cel mult de departe... Și ăsta e rezultatul felului meu de existență, cum spuneam. Dar nu-mi dau seama să fi fost aspru și sever cu contesa."

„Nu cu vorba, probabil, ripostă ea. Dar nu i-ați îngăduit să-și dea puțin drumul, nu i-ați acordat binefacerea de-a divaga puțin — de aceea e supărată pe dumneavoastră, și îmi dau bine seama și cum ați făcut asta, cum ați făcut-o să-i fie greu și cum ați înghețat-o, — îmi dau seama foarte bine", repetă ea și își întoarse privirea de la el.

Klaus Heinrich tăcu. Își ținea mîna stîngă proptită în șold și ochii îi erau obosiți.

„Vă dați seama cum? întrebă el într-un tîrziu. Și vă produc și dumneavoastră, așadar, o impresie care vă înghează, domnișoară Imma?"

„Vă previn, răspunse ea, cu vocea ei frîntă, fără să se gîndească, și-și legănă căpșorul, cu buzele țuguiate, într-o parte și-n alta, — să nu supraapreciați în nici un fel impresia pe care mi-o faceți, principe." Și, brusc, o îndemnă pe Fatma la galop și zbură cu asemenea iuțeală pe cîmpia întinsă, spre liziera întunecată a pădurii de conifere din depărtare, încît nici contesa și nici Klaus Heinrich nu se putură ține după ea. Abia la marginea dumbrăvii prin care ducea șoseaua se opri și-și întoarse animalul, pentru a privi batjocoritor spre cei ce goneau în urma ei.

Contesa Löwenjoul, pe marea ei Isabeau, fu prima care ajunse lîngă fugară. Apoi sosi Florian, sforăind și profund nedumerit de efortul neobișnuit care i se ceruse. Intrară în pădurea plină de ecouri, rîzînd și răsuflînd repede. Contesa se trezise și conversa cu vioiciune, cu mișcări proaspete și distinse și arătîndu-și dinții albi. Îi vorbea glumind lui Perceval, pe care cavalcada forțată îl sfîșiase din nou lăuntric și care se învîrtea furios în fața cailor, printre copaci.

„Alteță regală, spuse ea, să-l vedeți sărind... făcînd salturi acrobatice... Trece peste șanțuri și pîraie late de

șase metri, cu o eleganță și o ușurință, de e o adevărată încîntare. Dar numai din propria-i inițiativă, rețineți asta, și cînd vrea el, căci mai curînd s-ar lăsa bătut pînă la moarte, cred, decît să se supună la vreun dresaj și să execute acrobații comandate. Aș spune că are dresajul și disciplina în sînge, din naștere ; și, chiar dacă este recalcitrant, nu e niciodată brutal. Este un nobil, un aristocrat, de origină aleasă și cu un caracter strict. Oo, e foarte mîndru ; pare el zănatic, dar știe să se stăpînească. Nimeni nu l-a auzit vreodată urlînd de durere, nici cînd era rănit, nici cînd era bătut. Iar hrană nu ia decît cînd i-e foame și refuză, în rest, chiar și cele mai delicioase îmbucături. Dimineața i se dă smîntînă... trebuie hrănit. Se consumă lăuntric, sub blana lui mătăsoasă e slab de-i simți coastele, și trebuie să ne așteptăm că n-o să îmbătrînească, ci că o să fie răpus de timpuriu de ftizie... Gloăța îl urmărește, se înghesuie și se dă la el pe toate ulițele ; dar scapă sărind sălbatic, fără să devină vulgar și, numai cînd oamenii trec la acțiuni ostile, împarte mușcături în jur, în așa fel ca să-l țină minte. Atîta cavalerism aliat cu atîta puritate este admirabil."

Imma întări spusele ei în cuvintele cele mai adevărate și, fără îndoială, cele mai serioase pe care le auzise Klaus Heinrich, pînă acum, din gura ei.

„Da, spuse ea, Percy, tu ești prietenul meu bun, am să țin totdeauna la tine. Cineva, un cunoscător, l-a declarat bolnav mintal, lucru care se întîmplă nu arareori la ciinii de rasă, și ne-a sfătuit să punem să-l omoare, fiindcă e o fire imposibilă și are să ne aducă, zilnic, la desperare. Dar n-am să renunț la Percy. Este adesea imposibil, e drept, și uneori greu de suportat ; dar, cu toate astea, este înduioșător și cuminte și se bucură de toată afecțiunea mea."

După aceea mai vorbi și contesa cîte ceva despre firea dulăului scoțian, dar spusele ei începură să devină, în curînd, încîlcite și stranii, se transformară într-un monolog cu o mimică vioaie și elegantă a gesturilor ; și după ce-i mai aruncă lui Klaus Heinrich o privire printre pleoapele abia întredeschise, deveni din nou absentă.

Klaus Heinrich se simțea vesel și consolat, fie din cauza îndrăcitei cavalcade, — la care, dealtfel, trebuise

să se concentreze din plin, întrucît se ținea, ce-i drept, bine și grațios în șa, dar de fapt nu era un călăreț foarte sigur, fie și din cauza mîinii stîngi, — fie și din vreun alt motiv. Cînd ieșiră din brădet și se îndreptară, la pas, spre următoarea pădurice, pe șoseaua liniștită, printre pajiști și ogoare brăzdate, trecînd din timp în timp pe lîngă vreo ocină țărănească sau vreo gospodărie de țară, el întrebă : „Nu vreți să vă împliniți făgăduiala și să-mi povestiți despre contesă, domnișoară Imma ? Cum a ajuns doamna dumneavoastră de companie ?“

„Este prietena mea, răspunse ea, și, într-un anumit fel, și profesoara mea, cu toate că a venit la noi abia cînd mă făcusem mare. Asta s-a întîmplat acum trei ani, la New York, și contesa era atunci într-o situație îngrozitoare. Era pe punctul de a muri de foame“, continuă Imma Spoelmann și, în timp ce spunea asta, își aținti ochii mari și negri, cu o expresie iscoditoare și înspăimîntată asupra lui Klaus Heinrich.

„Pe punctul de a muri de foame ? întrebă el și-i răspunse la privire... Vă rog, povestiți mai departe !“

„Da, asta am spus-o și eu atunci, cînd a venit la noi, și cu toate că am văzut, firește, că mintea ei nu era întreagă, mi-a făcut totuși o impresie atît de puternică, încît l-am determinat pe tatăl meu să mi-o dea spre a-mi ține companie.“

„Cum a ajuns în America ? Este contesă din naștere ?“ întrebă Klaus Heinrich.

„Nu contesă, dar nobilă și crescută în condiții bune și liniștite, păzită și ferită de orice vînt, din cîte mi-a povestit, mai ales că de copilă fusese delicată și sensibilă și avusese nevoie să fie ocrotită. Apoi a făcut un mariaj cu un anumit conte Löwenjoul, ofițer, căpitan de cavalerie ; dar acesta era un aristocrat cam ciudat, după relatările ei, nu tocmai un model de om, pentru a mă exprima blînd.“

„Cam cum o fi fost ?...“ întrebă Klaus Heinrich.

„Mde, prințe, exact nu pot să vă spun. Trebuie să țineți cont de faptul că ea are un fel cam confuz de a povesti. Dar, judecînd după aluziile ei, trebuie să fi fost un om sălbatic și lipsit de rușine, cum greu își poate închipui cineva, un fel de destrăbălat, știți...“

„Da, știu, spuse Klaus Heinrich ; cam ceea ce se numește un tip desfrînat, un fluieră-vînt sau un om de petreceri, ceva de genul ăsta."

„Bine, să zicem un om de petreceri, — dar în sensul cel mai imoral și mai excesiv, căci deducînd din spusele contesei, se pare că nu există limite în privința asta..."

„Nu, impresia asta o am și eu, spuse Klaus Heinrich. Am cunoscut mai mulți oameni din speța asta, oameni afurisiți cum se spune de fapt. Despre unul din ei mi-a ajuns la ureche faptul că obișnuia să-și înfiripeze legăturile amoroase în automobil, și anume în plin mers."

„Știți asta de la prietenul dumneavoastră Überbein ?"

„Nu, din altă parte. Überbein n-ar considera potrivit să mă facă să întrevăd asemenea lucruri."

„Atunci trebuie să fie un prieten inutil, principe."

„Cînd am să vă povestesc mai multe despre el, domnișoară Imma, o să învățați să-l prețuiți. Dar, vă rog, continuați !"

„Ei, nu știu dacă Löwenjoul proceda ca omul dumneavoastră de petreceri. Oricum, o făcea lată..."

„Îmi închipui că juca jocuri de noroc și bea."

„Firește, e de presupus și una ca asta. Și, în plus, înfiripa, desigur, și legături amoroase, cum spuneți, o înșela pe contesă cu femei vicioase, din speța cărora există foarte multe pretutindeni ; la început, fără ca ea să știe, apoi sfruntat, pe față și fără milă de suferința ei."

„Dar spuneți-mi : de ce s-a măritat cu el ?"

„Asta o făcuse fără voia părinților ei, fiindcă era îndrăgostită de el, după cîte mi-a spus. Căci, în primul rînd, era un bărbat frumos cînd l-a cunoscut, abia mai tîrziu a decăzut și fizic. Iar, în al doilea rînd, era precedat de faima de a fi un om de petreceri și, după cîte mi-a spus, acest fapt a exercitat asupra ei o anumită atracție irezistibilă ; astfel, cu toate că fusese atît de păzită și de ocrotită, hotărîrea ei de a împărți viața cu el nu putuse fi zdruncinată. Dacă te gîndești mai bine, o poți înțelege."

„Da, vorbi el, o pot înțelege. Voia oarecum să scotocească, voia să cunoască totul. Și atunci a dat cu nasul prin multe."

„Se poate spune și așa. Cu toate că expresia îmi pare cam amuzantă pentru ceea ce a cunoscut ea. Soțul ei o maltrata."

„Vreți să spuneți că o bătea ?"

„Da, o maltrata fizicește. Dar acum urmează ceva, principe, de care probabil că n-ați auzit nici dumneavoastră. Mi-a dat să înțeleg că o maltrata nu numai la mînie, nu numai cînd era furios și se certa, ci și fără asemenea pricini, pur și simplu pentru plăcerea lui, adică în așa fel, încît maltratările se confundau cu niște dezmierdări respingătoare."

Klaus Heinrich tăcu. Erau amîndoi foarte gravi.

În cele din urmă întrebă : „Contesa a avut copii ?"

„Da, doi. Au murit foarte de timpuriu, amîndoi, în primele săptămîni și acesta a fost lucrul cel mai greu pe care l-a trăit ea. Din cîte mi-a dat să înțeleg, faptul că ambii copii au trebuit să moară numaidecît, a fost în fond din vina acelor femei vicioase, cu care o înșela soțul ei."

Tăcură din nou, cu ochii duși pe gînduri.

„Între timp, continuă Imma Spoelmann, i-a risipit la joc și cu femeile zestrea, care fusese apreciabilă ; iar după moartea părinților ei, întreaga moștenire. Niște rude de-ale ei i-au mai venit contelui o dată într-ajutor, cînd era pe punctul de a trebui să părăsească armata din cauza datoriilor. Dar după aceea a urmat o poveste, ceva revoltător ce întrece orice limite, în care a fost amestecat și care l-a dat complet peste cap."

„Oare ce-ar fi putut să fie ?" întrebă Klaus Heinrich.

„Nu v-o pot spune cu certitudine, principe. Din tot ce mi-a divulgat contesa în legătură cu asta, se pare că a fost un necaz cumplit, — am căzut doar de acord, că de fapt nu există limite în privința asta."

„Și atunci el a plecat în America ?"

„Ați ghicit, prințe. Nu mă pot abține să nu vă admir perspicacitatea."

„Vai, domnișoară Imma, povestiți mai departe. Încă n-am auzit așa ceva, ca povestea contesei..."

„Nici eu n-auzisem ; și de aceea vă puteți închipui ce impresie a făcut ea asupra mea, cînd a venit la noi. Așadar contele Löwenjoul, căruia poliția îi era pe urme, a

fugit în America, lăsînd în urmă, firește, datorii importante. Și contesa l-a însoțit."

„A mers cu el ? De ce ?"

„Fiindcă ținea încă la el, în ciuda tuturor fapteler, — și azi mai ține — și pentru că voia să împărtășească, în orice caz, soarta lui. El, însă, trebuie s-o fi luat mai curînd pentru că, atîta vreme cît era cu el, putea conta pe ajutorul rudelor ei. Și, într-adevăr, rudele i-au mai trimis, o dată o sumă de bani, peste ocean, dar după aceea deloc, — și-au luat definitiv mîna de deasupra lor ; și, cînd contele Löwenjoul a văzut că soția nu-i mai era de nici un folos, a părăsit-o, a lăsat-o absolut singură, în mizerie, și a șters-o."

„Știam eu, sări Klaus Heinrich, mi-am închipuit. Așa se întîmplă."

Dar Imma Spoelmann continuă : „Iat-o deci lipsită de orice mijloace și fără ajutor ; și, cum nu învățase să-și cîștige existența, ajunsese, fără milă, pradă mizeriei și foamei. Viața de acolo, de peste ocean, este cu mult mai dură și mai nemiloasă decît aici, la voi, iar pe de altă parte, trebuie să ții seama cît de delicată și de sensibilă a fost contesa dintotdeauna și ce feste oribile i-a jucat viața, mulți ani de-a rîndul. Pe scurt, nu era cîtuși de puțin în stare să facă față impresiilor pe care i le oferea viața. Atunci a avut loc binefacerea față de ea."

„Da ! Ce binefacere ? Mi-a vorbit și mie despre ea. Ce-a fost cu binefacerea aceea, domnișoară Imma ?"

„Binefacerea a constat în faptul că mintea ei s-a tulburat, că în momentul cel mai jalnic ceva s-a dat peste cap în ea — expresia asta a folosit-o chiar ea față de mine — că n-a mai fost nevoită să-și păstreze mintea clară și lucidă și să țină piept trupului, ci a căpătat, așazicînd, permisiunea de a divaga, de a-și îngădui oarecare destindere, de a putea sporovăi puțin. Cu alte cuvinte, binefacerea a fost că a devenit stranie."

„Am avut, fără îndoială, impresia, interveni Klaus Heinrich, că doamna contesă cam divaga, atunci cînd sporovăia."

„Așa stau lucrurile, principe. Își dă foarte bine seama cînd sporovăiește și zîmbește între timp sau strecoară aluzia că nu produce nimănui nici un rău cu asta. Ciudă-

ţenia ei se manifestă ca o rătăcire binefăcătoare pe care, în oarecare măsură, este stăpînă şi pe care şi-o permite conştient. Este, dacă vreţi, o lipsă de..."

„Ţinută", sări Klaus Heinrich şi privi în jos spre frîu.

„Bine, de ţinută, repetă ea şi-l privi lung. Se pare că amintita lipsă nu se bucură de aprobarea dumneavoastră, prinţe."

„Sînt, firește, de părere, răspunse el abia auzit, că nu e îngăduit să divaghezi şi să-ţi faci viaţa comodă, ci se impune să-ţi păstrezi ţinuta în orice împrejurare."

„Alteţa voastră, ripostă ea, manifestă o lăudabilă intransigenţă morală." Apoi îşi ţuguie buzele şi, în timp ce-şi legăna căpşorul negru-palid, cu tricorn, într-o parte şi-n alta, adăugă cu glas frînt : „Acum am să-i spun alteţei voastre ceva şi o rog să ţină seama de asta. Dacă înălţimea voastră n-are de gînd să manifeste un pic de milă şi de indulgenţă şi de blîndeţe, voi fi nevoită să mă lipsesc pentru totdeauna de augusta sa companie."

Klaus Heinrich lăsă capul în jos şi merseră o vreme tăcuţi.

„Nu vreţi să povestiţi mai departe, cum a ajuns contesa la dumneavoastră ?" întrebă el într-un tîrziu.

„Nu, nu vreau", ripostă ea privind drept înainte. Dar, întrucît el se rugă atît de frumos, îşi termină povestirea şi spuse : „Ei, a fost destul de simplu. Contesa a venit şi s-a prezentat în Fifth Avenue, întrucît auzise că se caută pentru mine o doamnă de companie, nemţoaică. Şi, cu toate că s-au mai prezentat încă vreo cincizeci de doamne, alegerea mea — căci eu trebuia să aleg — a căzut numaidecît asupra ei, atît de mult m-a cucerit. Era cam ciudată, mi-am dat bine seama de asta ; dar era exclusiv dintr-o prea bună cunoaştere a mizeriei şi răutăţii, lucrul ăsta rezulta din fiece vorbă a ei ; iar în ceea ce mă priveşte, eu rămăsesem dintotdeauna puţin cam singură şi izolată şi complet neiniţiată, dacă fac abstracţie de studiile mele universitare..."

„Nu-i aşa că ai fost dintotdeauna puţin cam singură şi izolată ?" repetă Klaus Heinrich şi din glasul lui răsuna bucurie.

„Asta am şi spus. Viaţa pe care am dus-o şi pe care de fapt încă o duc — căci nu s-au schimbat prea multe

şi ea e pretutindeni, în general, aceeaşi — a fost oarecum o viaţă plicticoasă şi stupidă. Aveau loc reuniuni de societate cu stele artistice şi baluri, iar uneori mergeam repede, în maşină închisă, la operă, unde luam loc într-una din micile loji scunde de deasupra parterului, pentru a putea fi văzută bine, în întregime, *for show*, cum se spune peste ocean. Lucrul ăsta era impus de poziţia mea socială."

„*For show*?"

„Da, *for show*, asta este obligaţia, să te expui pentru a fi văzută, să nu ridici ziduri între tine şi lume, ci s-o laşi să pătrundă în grădinile şi pe peluzele de iarbă şi pe terasele unde stai la masă şi-ţi bei ceaiul. Tatălui meu, *mister* Spoelmann, lucrul ăsta i-a fost cît se poate de nesuferit. Dar poziţia noastră socială i-l impunea."

„Şi cum trăiaţi în restul timpului, domnişoară Spoelmann ?"

„Ei, primăvara mergeam în Adirondak, la castel, iar vara la palatul Newport de la mare. Firește că acolo aveau loc petreceri în grădină şi bătăi cu flori şi turnee de tenis, şi ne plimbam călare şi mergeam cu un echipaj *four in hand*[1] sau cu maşina, iar oamenii se opreau locului şi căscau gura, fiindcă eram fata lui Samuel Spoelmann. Iar unii proferau injurii în urma mea."

„Proferau injurii ?"

„Da, aveau de bună seamă motivele lor pentru asta. Oricum, viaţa ce-o duceam era puţin cam de vedetă şi supusă comentariilor."

„Iar între timp, spuse el, vă jucaţi în aer, nu-i aşa, sau chiar în afara lui, într-o regiune ferită de praf..."

„Aşa făceam. Alteţa voastră se bucură de o minte nespus de deschisă. Dar, după toate astea, vă puteţi închipui ce extraordinar de binevenită a fost contesa pentru mine, cînd s-a prezentat în Fifth Avenue. Nu se exprima chiar foarte desluşit, ci mai curînd într-un fel misterios, iar limita de la care începe să sporovăiască nu poate fi deosebită totdeauna limpede. Dar lucrul ăsta mi se pare cît se poate de potrivit şi instructiv, întrucît îţi dă o idee clară

[1] Echipaj de patru cai mînaţi de o singură persoană (n. tr.).

despre mizeria şi turpitudinea lumii. Nu-i aşa că mă invidiaţi pentru contesă ?"

„Ei, de invidiat... Se pare că presupuneţi, domnişoară Imma, că eu n-am aruncat niciodată vreo privire asupra vieţii."

„Aţi aruncat uneori cîte o privire ?"

„Poate că totuşi da, în vreo împrejurare sau alta. De pildă, mi-au ajuns la urechi nişte lucruri despre lacheii noştri, pe care nici măcar în vis nu vi le-aţi putea închipui."

„Sînt lachei atît de răi ?"

„Răi ? Sînt nişte nemernici, ăsta-i cuvîntul potrivit pentru ei. În primul rînd umblă cu intrigi şi cu prefăcătorii şi iau bani de la furnizori..."

„Ei, prinţe, ăsta e, prin comparaţie, un lucru nevinovat."

„Da, da, nu se poate compara cu privirile aruncate de contesă..."

Trecură la trap ; la indicatorul de drum, părăsiră şoseaua ce urca şi cobora lin şi pe care o urmaseră printre dumbrăvile de brazi şi cotiră pe scurtătura nisipoasă, puţin adîncită în pămînt, care era bordată, pe marginile mai ridicate, de tufe de mure şi care da în pajiştea plină de boschete a palatului „Fazaneria". În regiunea aceasta, Klaus Heinrich se simţea la el acasă ; întinse într-acolo braţul, pe cel drept, pentru a le arăta totul însoţitoarelor sale, cu toate că nu erau prea multe lucruri de văzut. Colo, la marginea pădurii, se afla palatul, închis şi tăcut, cu acoperişul său de şindrilă şi cu parastrăsnetele. Dincolo, mai într-o parte, era rezervaţia pentru fazani, de la care îşi luaseră numele toate ; iar aici, grădina de vară a lui Stavenhüter, unde şezuse la masă, uneori, cu Raoul Überbein. Soarele blînd al primăverii scălda pajiştile umede şi smălţa delicat pădurile înconjurătoare, din depărtare.

Îşi opriră caii, unul lîngă altul, în faţa grădinii de vară şi Imma Spoelmann cercetă cu privirea această scorbădă casă de ţară, care era palatul „Fazaneria".

„Tinereţea voastră nu pare să fi fost învăluită de un fast tulburător", spuse ea strîmbînd din buze.

„Nu, rîse el, la palatul ăsta nu e nimic de văzut. Nici pe dinăuntru și nici pe dinafară. Nici o comparație cu «Locul delfinului», chiar înainte de a-l fi restaurat dumneavoastră..."

„Acum hai să facem un popas, spuse ea. Nu-i așa, contesă, într-o excursie trebuie să faci un popas. Descălecați, principe! Mi-e sete și vreau să văd ce are de băut Stavenhüter al dumneavoastră."

Domnul Stavenhüter, cu șorțul verde, cu pieptar și cu pantalonii vîrîți în cizmele murdare, făcu o plecăciune, apăsîndu-și cu amîndouă mîinile pe piept tichiuța brodată, și rîse de emoție, în așa fel încît i se văzură gingiile complet golașe.

„Alteță regală, spuse el, cu nespusă fericire în glas, alteța voastră regală îmi face iar cinstea? Și stimata domnișoară!" adăugă el cu voce reculeasă, căci o cunoștea foarte bine pe fiica lui Samuel Spoelmann și citise, cu aceeași rîvnă, ca a oricui din marele ducat, notițele din ziare care pomeneau laolaltă numele prințului Klaus Heinrich și al Immei. Dădu contesei o mînă de ajutor ca să descalece, în timp ce Klaus Heinrich, care sărise primul din șa, se dedica domnișoarei; apoi strigă un argat care se ocupă de cai împreună cu cel ce purta livreaua Spoelmannilor. După aceea, Klaus Heinrich salută și primi omagiul așa cum era deprins. În poziție de drepți, adresă cîteva întrebări formale domnului Stavenhüter care făcea plecăciuni, se interesă, într-un fel cuceritor, de sănătatea lui și de situația afacerilor și ascultă răspunsurile, aprobînd cu însuflețire din cap, în semn de participare reală. Imma Spoelmann, mlădiind cravașa în toate felurile cu ambele mîini, privea cu ochi gravi, strălucitori și cercetători la această comportare plină de măiestrie, dar rece. „Îmi îngădui să vă reamintesc, că mi-e sete", spuse ea în cele din urmă, tăios și indispusă; și astfel intrară în grădină și se sfătuiră, dacă nu e mai bine să intre în sala hanului. Era încă prea umed sub pomi, fu Klaus Heinrich de părere; dar Imma insistă să stea afară, în aer liber, și alese ea însăși o masă lungă și îngustă, cu laviță pe ambele părți, masă pe care domnul Stavenhüter se grăbi să aștearnă o față de masă albă.

„Limonadă ! spuse el. E cea mai bună pentru sete și e marfă pură ! Nu-i cotrafăcută, alteță regală și dumneavoastră, doamnele mele, ci e din sucuri naturale îndulcite cu zahăr, și cea mai sănătoasă din toate !“

Trebuiră să împingă în jos, pe gîtul sticlei, dopul ca o bilă de sticlă ; și, în timp ce înalții oaspeți gustau din băutură, domnul Stavenhüter mai zăbovi puțin la masă, pentru a le oferi o porție de conversație. Era văduv de mult, iar cei trei copii, care cîntaseră cîndva, aici sub frunziș, cîntecul despre omenirea obișnuită, ștergîndu-se între timp la nas cu degetele, plecaseră de mult de acasă: băiatul ca soldat la oraș, una din fete măritată cu un agricultor din apropiere, iar cealaltă ca slujnică într-o casă de la oraș, pentru că trăsese totdeauna mai sus. Astfel domnul Stavenhüter era, singur, stăpîn în această singurătate și anume în triplă calitate — de arendaș al gospodăriei palatului, de castelan și de maistru al fazanilor — și era mulțumit cu soarta lui. În curînd, dacă timpul se va menține în continuare așa, avea să vină din nou vremea bicicliștilor și a excursioniștilor, care umpleau grădina duminica. Atunci or să înflorească și afacerile. Dar nu voiau oare cumva, înălțimile lor, să viziteze fazaneria ?

Da, voiau, dar mai tîrziu ; și, astfel, domnul Stavenhüter se retrase deocamdată, cu bunăvoință, după ce puse lîngă masă o strachină cu lapte pentru Perceval.

Dulăul intrase pe drum în apă mocirloasă și arăta ca dracu. Picioarele ude, păreau subțiri, iar părțile albe ale blăniii lui zburlite erau mînjite de noroi. Botul căscat și îmbălșat, cu care scormonise pămîntul după șoareci de cîmp, era înnegrit pînă-n gîtlej ; iar în vîrf atîrna, neagră-roșie, lățîndu-se triunghiular și picurînd, limba de grifon. Își potoli repede setea lipăind din strachină, după care se lăsă să cadă lat la pămînt, într-o rînă, lîngă stăpîna lui ; coastele i se zbuciumau ca o flacără și își dădu capul pe spate, cu o expresie vădit însetată de odihnă.

Klaus Heinrich pretinse că e de neiertat ca, după asemenea cavalcadă, Imma să se expună astfel aerului înșelător al primăverii, fără a pune nimic pe umeri. „Luați mantaua mea ! insistă el. Zău că mie nu-mi trebuie. Mi-e cald și tunica mea e vătuită la piept !“ Dar Imma nici nu

vru să audă de propunerea lui ; însă, cum el continua s-o roage insistent, acceptă şi-i îngădui să-i pună pe umeri mantaua militară, cenuşie, cu epoleţi de maior. Astfel înfăşurată, îşi sprijini în podul palmei căpşorul oacheş-palid, acoperit cu tricornul, şi-l privi cum întindea mîna spre palat şi cum povestea despre viaţa pe care o dusese odinioară aici.

Colo, la parter, unde se vedeau ferestrele înalte, fusese sufrageria ; dincolo sala de clasă ; iar mai încolo, sus, camera lui Klaus Heinrich, cu un tors de ghips pe soba de cahle. Îi povesti despre profesorul Kürtchen şi despre sistemul lui plin de tact, pentru cazurile cînd Klaus Heinrich voia să răspundă la lecţie, despre căpităneasa Amelung, despre nobilii „fazani" care calificau orice drept „porcărie", şi mai ales despre Raoul Überbein, asupra căruia Imma Spoelmann îl îndemnă de mai multe ori să revină.

Vorbi despre originea întunecoasă a doctorului şi despre suma de bani plătită părinţilor adoptivi ; despre copilul din mlaştină sau smîrc şi despre medalia pentru salvare ; despre cariera curajoasă şi ambiţioasă a lui Überbein, realizată în condiţiile acelea aspre şi bazate exclusiv pe capacitatea sa — condiţii pe care obişnuia să le numească „cele bune" — şi despre alianţa sa cu doctorul Sammet, pe care Imma îl cunoştea. Descrise înfăţişarea lui puţin atrăgătoare şi motivă, în cuvinte pline de bucurie, înclinaţia care-l atrăsese din primul moment spre acest profesor ; zugrăvi totodată şi comportarea lui Überbein faţă de el, de Klaus Heinrich, — acea camaraderie fanfaroană, paternă şi cordială, care se deosebise atît de categoric de comportarea tuturor celorlalţi oameni ; împletі în povestire, cît putu mai bine, unul sau altul din aspectele vieţii lui Überbein şi-şi exprimă, în cele din urmă, mîhnirea că doctorul părea să nu se bucure de o simpatie reală printre concetăţenii săi.

„Cred şi eu", spuse Imma.

Principele rămase mirat şi-o întrebă de ce crede asta.

„Pentru că sînt sigură, răspunse ea legănîndu-şi căpşorul într-o parte şi-n alta, că acest Überbein, cu toată vorbăria lui plină de bună dispoziţie, este un om

nefericit. Face el față și se laudă, e drept, dar n-are nici un sprijin, prinţe, şi de aceea o va sfîrşi rău."

Klaus Heinrich rămase o clipă consternat şi pe gînduri, din cauza acestor cuvinte. Apoi se adresă contesei, care-şi revenea, surîzînd, din absenţa ei, şi-i spuse un lucru drăguţ despre măiestria ei în ale călăriei, pentru care ea îi mulţumi în cuvinte pline de prospeţime şi de graţie curtenească. Prinţul îşi exprimă părerea, cum că se vede bine că doamna contesă a învăţat de timpuriu să stea pe spatele unui cal, iar ea confirmă că orele petrecute în manej constituiseră o parte esenţială din educaţia ei. Vorbea limpede şi cu vioiciune, dar treptat, aproape imperceptibil, începu să se abată de la făgaşul normal : povesti ceva straniu despre nişte cavalcade îndrăzneţe, pe care le executase ca sublocotenent în ultima campanie, şi ajunse să vorbească, absolut pe neaşteptate, despre nevasta nespus de desfrînată a unui plutonier de la grenadirii de gardă, care fusese azi-noapte în camera ei, unde îi zgîriase pieptul în modul cel mai nemilos şi vorbise întretimp nişte lucruri, pe care e nevoită să refuze să le reproducă. Klaus Heinrich întrebă cu glas scăzut, dacă uşile şi ferestrele nu fuseseră închise. „Firește, dar mai e şi un geam acolo !" răspunse ea în pripă. Şi, întrucît la acest răspuns i se făcu roşie o jumătate a feţei şi palidă cealaltă, Klaus Heinrich aprobă în cuvinte blajine, dînd din cap. Ba chiar, lăsînd ochii în jos, se oferi să-i spună, deocamdată, Doamna Maier — o propunere pe care ea o acceptă degrabă şi cu însufleţire, nu fără a schiţa, dealtfel, un surîs intim, aruncînd o privire piezişă, fără ţintă, care avea ceva ciudat de atrăgător. Se ridicară şi, după ce Klaus Heinrich îşi primi mantaua îndărăt, porniră să viziteze fazaneria ; iar cînd ieşiră din grădină, Imma Spoelmann spuse : „A fost bine aşa, principe. Faceţi progrese." O laudă care îmbujoră obrajii lui Klaus Heinrich, ba chiar îi făcu incomparabil mai multă plăcere decît cea mai frumoasă dare de seamă din ziare despre efectul înălţător al personalităţii sale festive, pe care i-ar fi putut-o prezenta consilierul privat Schustermann.

Domnul Stavenhüter își conduse oaspeții în rezervația împrejmuită de palisade, unde cele șase-șapte familii de fazani duceau, pe pajiști și în tufișuri, o viață îndestulată și burgheză; priviră cu toții comportarea păsărilor pestrițe, cu ochi roșii și purtări țepene; vizitară cotețul pentru clocit și asistară la hrănirea fazanilor, pe care domnul Stavenhüter o făcu, spre satisfacția lor, la rădăcina unui molid frumos, singuratic; după aceea Klaus Heinrich îi exprimă deplina sa apreciere pentru cele văzute. Imma Spoelmann îl privi cu ochi mari, negri și cercetători, în tot timpul îndeplinirii acestei formalități. Apoi încălecară pe cai în fața grădinii hanului și porniră pe drumul spre casă, în timp ce Perceval se învîrtea pe loc, alergînd, în fața cailor, după propria-i coadă și scoțînd urlete furioase.

Pe acest drum de întoarcere, însă, Klaus Heinrich urma să mai capete, în cursul discuției, un indiciu cu privire la firea și caracterul Immei Spoelmann, o deslușire indirectă a anumitor laturi ale personalității ei, care aveau să-i ofere material pentru îndelungate reflecții.

Și anume, îndată ce părăsiră făgașul mărginit de tufe de mure și intrară pe șoseaua lin ondulată, Klaus Heinrich reveni asupra unui punct care fusese atins ciudat de în treacăt în discuție, cu prilejul primei sale vizite la „Locul delfinului", și care nu încetase să-l frămînte.

„Dați-mi voie, spuse el, să vă pun o întrebare, domnișoară Spoelmann. Nu e nevoie să-mi răspundeți, dacă nu vă convine."

„Să vedem."

„Acum patru săptămîni, începu principele, cînd am avut pentru prima oară plăcerea să stau de vorbă cu domnul Spoelmann, tatăl dumneavoastră, i-am adresat o întrebare, la care a răspuns atît de scurt și schimbînd vorba, încît trebuie să mă tem, că, adresîndu-i-o, am făcut o gafă sau un pas greșit."

„Ce-ați întrebat?"

„Am întrebat, dacă nu i-a venit greu să părăsească America."

„Mda, vedeți, principe, asta e iar o întrebare, așa, în genul dumneavoastră, o adevărată întrebare de prinț. Dacă ați fi avut ceva mai multă experiență în domeniul logicii, v-ați fi mulțumit, în tăcere, cu concluzia rațională că, dacă tatăl meu n-ar fi părăsit America ușor, și cu plăcere, pur și simplu nici n-ar fi părăsit-o."

„S-ar putea să fie adevărat, domnișoară Imma, iertați-mă, că nu gîndesc prea precis. Dar dacă prin întrebarea mea nu m-am făcut vinovat de alt pas greșit, ci doar de o simplă greșeală de logică, atunci sînt cu adevărat foarte mulțumit. Mă puteți liniști în privința aceasta?"

„Mda, vedeți, principe, nu pot, nici măcar atît", spuse ea și-l privi deodată cu ochii ei mari, negri și strălucitori.

„Vedeți? Vedeți? Dar, atunci, cum stau lucrurile în privința asta, domnișoară Imma? Ajută-mă, acum, să știu ce se poate ști aici. O datorezi prieteniei noastre!"

„Sîntem prieteni?"

„Credeam", spuse el rugător...

„Ei, ei, răbdare! Nu știam. Îmi pare bine s-o aflu. Dar, pentru a reveni la tatăl meu: s-a supărat într-adevăr de întrebarea dumneavoastră, — se supără ușor și a avut prilejul să se exerseze în domeniul acestei stări afective. Fapt e că opinia publică și atitudinea oamenilor nu ne erau deosebit de favorabile în America. Acolo sînt în curs de desfășurare mașinații... subliniez, că nu sînt informată cu privire la amănunte, dar se desfășoară o acțiune politică febrilă, cu scopul de a ațița împotriva noastră marea masă, știți, oamenii cei mulți pe care, de fapt, nici nu-i privea asta; și de aici s-au născut persecuții legale și dezagremente continui, care l-au scîrbit pe tata de viața de acolo, de peste ocean. Știți, desigur, principe, că nu el este cel care a creat situația noastră financiară, ci nesuferitul de bunicu-meu cu «Paradis Nugget»-ul său și cu «Blockhead-Farm». Tata nu e de vină cu nimic pentru asta; și-a moștenit destinul și nu-i e ușor să-l îndure, căci e mai curînd timid și delicat din fire și ar fi preferat să cînte mereu la orgă și să colecționeze cristaluri; ba chiar cred că în ura în mijlocul căreia am trăit — din cauza mașinațiilor, poporul profera injurii în urma mea, cînd treceam cu automobilul, —

că ura aceasta i-a pricinuit de fapt pietrele de la rinichi, lucrul ăsta e foarte posibil."

„Am multă afecțiune, din adîncul inimii, pentru tatăl dumneavoastră", insistă Klaus Heinrich.

„Nici n-aș admite altceva, principe, în cazul în care vreți să fim prieteni. Dar după aceea s-a mai adăugat și altceva, care a înăsprit lucrurile și a făcut ca ședereа noastră acolo să devină puțin cam dificilă, și asta era în legătură cu originea noastră."

„Cu originea dumneavoastră ?"

„Da, principe, noi nu sîntem «fazani» nobili, nu ne tragem, din păcate, nici din Washington și nici din primii imigranți..."

„Nu, căci sînteți germani."

„Da, dar în privința asta este, totuși, ceva în neregulă. Binevoiți să mă priviți o dată mai de aproape. Găsiți că face cinste cuiva să aibă asemenea păr negru-albăstrui, care cade mereu unde nu trebuie ?"

„Martor mi-e Dumnezeu că aveți un păr minunat de frumos, domnișoară Imma ! spuse Klaus Heinrich. Am aflat și eu că sînteți, în parte, de origine meridională, întrucît bunicul dumneavoastră s-a căsătorit în Bolivia sau în regiunea aceea, din cîte am citit."

„Așa a și fost. Dar aici e buba, principe. Eu sînt o *quinterone*."

„Ce sînteți ?"

„O *quinterone*."

„Asta e la fel ca Adirondack-urile și paralaxa, domnișoară Imma. Nu știu ce e. V-am spus, doar, că n-am învățat prea multe."

„Vezi, lucrurile stau așa. Bunicul meu, nechibzuit cum era în toate privințele, s-a căsătorit acolo, în sud, cu o doamnă cu sînge indian."

„Cu sînge indian !"

„Da ! Amintita doamnă se trăgea, în a treia generație, din indieni, era fiica unui alb cu o jumătate-indiană, deci o *terzerone*, cum se spune ; oo, dar se pare că era uimitor de frumoasă ! — și ea a devenit bunica mea. Nepoții unor asemenea bunici se numesc, însă, *quinterone*. Așa stau lucrurile."

„Da, e ciudat. Dar parcă ați spus că asta a influențat comportarea oamenilor față de dumneavoastră?"

„Ah, principe, nu știți chiar nimic? Dar trebuie să aflați că acolo, peste ocean, sîngele indian este o pată neagră, gravă, că prieteniile și legăturile de dragoste se destramă cu rușine și ocară, dacă iese la lumină o asemenea origine a uneia din părți. Acum, cu noi lucrurile nu stau chiar atît de rău, căci, în cazul *quarteronilor*, cu ajutorul lui Dumnezeu ocara nu mai e chiar atît de mare; iar un *quinterone* este acceptat, aproape fără rezerve, printre cei fără pată. Dar cu noi, care eram atît de expuși comentariilor, a fost, firește, altceva și, de mai multe ori, cînd ocărau în urma mea, mi-a ajuns la ureche că aș fi «de culoare». Pe scurt, originea asta a rămas totuși un prejudiciu, un motiv de agravare a situației, și ne-a despărțit pînă și de puținii prieteni, care se aflau și ei, de fapt, în aceeași situație: a rămas ceva ce trebuia tăinuit sau înfruntat. Bunicul meu a înfruntat această situație, era și omul în stare s-o facă și știuse bine ce făcuse; în plus, el era sînge pur și doar frumoasa lui nevastă purta pata neagră. Dar tata era fiul ei și, așa supărăcios și ușor de scos din fire cum e, a suportat încă din copilărie cu greu să fie admirat și urît și disprețuit în același timp, să fie pe jumătate o minune a lumii și pe jumătate un infam, cum obișnuia să spună; și de aceea era sătul pînă-n gît de America, în toate privințele. Asta e povestea, principe, spuse Imma Spoelmann, și acum știți de ce s-a supărat tata de perspicacea voastră întrebare."

Klaus Heinrich îi mulțumi pentru explicații, ba chiar, în fața portalului de la „Locul delfinului", cînd își luă rămas bun de la doamne, cu mîna la chipiu, — căci era ora *lunch*-ului[1] — mai repetă o dată mulțumirile pentru ceea ce-i destăinuise Imma și porni spre casă, la pas, pentru a putea reflecta la întîmplările din dimineața aceea.

Imma Spoelmann stătea moale la masa din salon, în rochia ei roșie-aurie, într-o atitudine lenevă, cu o mînă capricios-răsfățată; ședea cu certitudinea îmbelșugării,

[1] Ora dejunului (n. tr.).

în timp ce vorba ei se depăna tăioasă, ca în situațiile unde e nevoie de asta, unde claritatea, duritatea și spiritul vigilent se impun pentru viață. De ce oare? Klaus Heinrich înțelegea acum și era zi de zi preocupat s-o înțeleagă mai bine, în adîncul inimii. Admirată, urîtă și disprețuită în același timp, pe jumătate o minune a lumii și pe jumătate infamă — așa trăise pînă acum; și asta atrăsese după sine ghimpii din vorba ei, acea incisivitate și luciditate ironică, ce era de fapt apărare, în timp ce părea să fie atac, și care producea o crispare dureroasă pe chipul celor care n-ar fi avut nevoie de asemenea apărare a spiritului. Îi ceruse să fie milos și blînd față de biata contesă, cînd începea să divagheze; dar ea însăși avea nevoie de milă și blîndețe, fiindcă era singură și îi era greu, — ca și lui, dealtfel. Concomitent cu aceste reflecții, îl preocupă o amintire, una veche și penibilă, al cărei loc de desfășurare fusese sala bufetului de la Grădina burgheză și care se terminase cu un capac de vas de *bowle*... „Micuță surioară!" spuse el în sine, alungînd grăbit amintirea. „Micuță surioară!" În primul rînd se gîndea, însă, cum să reediteze cît mai curînd întîlnirea cu Imma Spoelmann.

Acest lucru se întîmplă curînd și în repetate rînduri, în diferite împrejurări. Luna februarie ajunse la sfîrșit; urmară apoi martie cel plin de presentimente, capriciosul april, blîndul mai. Și, în tot timpul acesta, Klaus Heinrich frecventă „Locul delfinului", cam o dată pe săptămînă, dimineața sau după masă; și, de fapt, mereu în acea stare de iresponsabilitate, în care își făcuse apariția la Spoelmanni în prima dimineață de februarie, — așa-zicînd fără voință și parcă mînat de destin. Vecinătatea palatelor favoriza mersul acolo, mica distanță prin parc de la „Ermitaj" la „Locul delfinului" putînd fi parcursă călare sau cu docarul, fără a produce senzație; iar cînd, odată cu înaintarea anotimpului, deveni tot mai greu și mai greu, din cauza animației ce domnea prin împrejurimi, să se plimbe călare fără ca publicul să observe, trebuie să ne imaginăm starea sufletească a prințului, în acest interval de timp, ca o indiferență totală și o desconsiderare oarbă față de lume, de curte, oraș și

țară. Participarea opiniei publice începu să joace abia mai tîrziu un rol în gîndurile și intențiile sale — și atunci, firește, unul important și care-l făcea fericit.

După prima cavalcadă, Klaus Heinrich nu se despărțise de doamne fără a fixa o nouă excursie, fapt împotriva căruia Imma Spoelmann — legănîndu-și căpșorul, cu buzele țuguiate, într-o parte și-n alta — nu avusese nimic serios de obiectat. Astfel reveni și merseră călare la „Vînătorii curții", o fermă silvică așezată la marginea de nord a parcului orașului ; apoi mai reveni o dată și se îndreptară spre un al treilea loc de excursie, la care se putea ajunge tot fără a trece prin oraș. În fine, cînd primăvara atrase pe locuitorii rezidenței la iarbă verde și cînd restaurantele-grădină se umplură, preferară un drum mai izolat și deosebit ; acesta de fapt nici nu era un drum, ci un dig sau un răzor de cîmpie cu un taluz înflorit, care ducea în direcție nordică, pe malul unui braț de rîu ce curgea repede. Ajungeau acolo cît se poate de nestingheriți, călărind prin fundul parcului de la palatul „Ermitaj" și pe lunca de la marginea de nord a parcului orășenesc, pînă în dreptul „Vînătorilor curții" ; acolo nu traversau brațul de rîu pe podul de lemn de lîngă ecluză, ci urmau cursul apei pe malul de dincoace. Pe dreapta rămînea în urmă curtea fermei, iar în continuare se întindea un cîmp, oricît de departe ar fi mers. Pe stînga se așterneau cîmpii albe și pestrițe, acoperite de cucute și păpădii, de calce și clopoței, de trifoi, margarete și nu-mă-uita ; turnul bisericii dintr-un sat se înălța printre ogoare, iar în depărtare se vedea șoseaua cu circulația ei, de care erau însă la adăpost, deoarece mai încolo sălciile și tufele de alun se apropiau, și pe stînga, de taluz, împiedicînd vederea ; acum călăreau complet apărați și izolați, de cele mai multe ori ei doi alături și urmați de contesă, din cauză că drumul era îngust ; mergeau discutînd sau tăcînd, în timp ce Perceval sărea încolo și-ncoace peste apă, cu labele din față strînse la piept, ori făcea, jos, o baie și-și potolea setea lipăind grăbit. Se întorceau pe același drum pe care veniseră.

Cînd, însă, mercurul cobora din cauza presiunii scăzute a aerului, deci cînd ploua și Klaus Heinrich consi-

dera totuşi necesară o revedere cu Imma Spoelmann, se înfiinţa cu docarul, la ora ceaiului, la „Locul delfinului“ şi rămîneau în palat. Doar de vreo două-trei ori îşi făcu apariţia şi domnul Spoelmann la masa de ceai. Suferinţa lui se accentuase între timp şi, în unele zile, era nevoit să zacă în pat, cu cataplasme calde. Dacă venea, spunea : „Ei, tinere prinţ“, muia un pesmet dietetic în ceai, cu mîna sa slabă pe jumătate acoperită, arunca din cînd în cînd cîte un cuvînt hîrîit în discuţie şi-i oferea, în cele din urmă, oaspetelui portţigaretul său de aur ; după aceea părăsea iar salonul dinspre grădină, împreună cu doctorul Waterclose, care şedea la masă mut şi zîmbitor. Dealtfel se întîmpla uneori, chiar şi pe vreme însorită, ca ei să prefere să rămînă în parc şi să se distreze jucînd volei pe terenul de sub terasă, care era bine netezit şi împărţit în două printr-un fileu. Ba chiar, odată au întreprins o plimbare rapidă, cu unul din automobilele Spoelmannilor, pînă departe dincolo de palatul „Fazaneria“.

Într-o zi, Klaus Heinrich întrebă : „Este adevărat ce-am citit, domnişoară Spoelmann, cum că tatăl dumitale primeşte zilnic îngrozitor de multe scrisori şi cereri ?“

Atunci ea îi povesti despre colectele şi listele de subscripţii, care erau prezentate necontenit la „Locul delfinului“ şi care erau şi satisfăcute, după posibilităţi, despre teancurile de scrisori de cerşeală aduse cu fiecare poştă ; ele erau triate de domnii Phlebs şi Slippers şi cele alese erau supuse domnului Spoelmann. Uneori, continuă ea, îi face plăcere să parcurgă teancurile şi să citească adresa, căci aceasta era, nu rareori, de-a dreptul fantastică. Trimiţătorii nevoiaşi sau speculanţi încercau să se concureze, încă de pe plic, în privinţa stilului de cancelarie şi a slugărniciei : găseai pe scrisori, într-un amestec ciudat, toate titulaturile şi indicările de rang posibile. Un solicitant, însă, întrecuse deunăzi orice concurenţă, scriind pe plicul său adresa : „Alteţei sale regale domnului Samuel Spoelmann“. Dar nu primise mai mult decît ceilalţi...

Altădată principele adusese vorba despre Camera bufniţelor din palatul vechi şi-i destăinui că, de curînd, se auzise din nou zgomot în ea, ceea ce ar prevesti

evenimente hotărîtoare în familia sa, a lui Klaus Heinrich. Atunci Imma Spoelmann rise şi-l lămuri ştiinţific, legănîndu-şi căpşorul cu buzele ţuguiate, cum îl lămurise şi în privinţa tainelor barometrului. „Asta-i o prostie, spuse ea, de bună seamă că o parte din camera zgomotelor trebuie să fie de formă elipsoidală, iar a doua suprafaţă elipsoidală, cu o curbură asemănătoare şi cu o sursă de zgomote în focar, trebuie să se afle undeva afară, ceea ce face ca în camera stafiilor să se audă o rumoare care nu poate fi percepută în imediata ei apropiere." Klaus Heinrich fu cam abătut din cauza acestei interpretări şi nu renunţă, decît cu greu şi fără plăcere, la credinţa generală în corelaţia dintre zgomote şi destinele casei sale.

Cam în felul acesta se întreţineau, iar contesa participa şi ea, în mod inteligibil sau încîlcit, întrucît Klaus Heinrich îşi da, sincer, osteneala să n-o trezească şi să n-o îngheţe cu firea lui, ci îi spunea „doamnă Maier" de-ndată ce ea credea că e nevoie de asta pentru a se asigura împotriva persecuţiilor femeilor vicioase. Principele le povestea doamnelor despre viaţa sa lipsită de miez, despre frumoasele chefuri ale studenţilor din corporaţii, despre agapele militare şi despre călătoria sa de informaţie, despre membrii familiei, despre odinioară superba sa mamă, pe care o vizita din cînd în cînd la „Casa binecuvîntată", unde îşi avea curtea de doliu, despre Albrecht şi Ditlinde ; Imma Spoelmann răspundea cu unele completări referitoare la copilăria ei minunată şi stranie, iar contesa intervenea cu cîte o vorbă obscură despre spaimele şi misterele vieţii, şi amîndoi o ascultau cu o expresie de reculegere.

Le plăcea să practice un anumit gen de joc : ghicirea formelor de existenţă, definirea aproximativă a oamenilor pe care-i vedeau şi clasarea lor în diferitele sectoare ale lumii burgheze — atît cît îi ajutau cunoştinţele —, observarea neutră şi curioasă a trecătorilor, din depărtare, de pe cal sau de pe terasa Spoelmannilor. Ce fel de tineri erau aceia ? Ce-or fi făcînd ? Ce situaţie or fi avînd ? Nu erau elevi de şcoală de comerţ, ci, după anumite semne, studenţi la politehnică sau viitori silvicul-

tori, poate chiar de la facultatea de agricultură, băieți puțin cam din topor, dar în orice caz capabili și în stare să-și croiască un drum onest în viață. Iar mititica aceea dezordonată, care trecea hoinărind pe acolo, era probabil vreo muncitoare de la fabrică sau vreo lenjereasă. Asemenea fete obișnuiesc să aibă un iubit, dintr-o lume asemănătoare, care le duce duminica la vreo cofetărie cu grădină. Și își împărtășeau unul altuia ce mai știau despre oameni, își exprimau aprecierile în legătură cu asta și se simțeau mai înfierbântați de acest fel de a-și petrece timpul, decît dacă ar fi alergat sau ar fi bătut mingea.

În ce privește rapida plimbare cu mașina, Imma Spoelmann îi explică, în cursul ei, că de fapt îl invitase pe Klaus Heinrich la ea numai pentru a i-l arăta pe șoferul care conducea mașina, un tînăr american îmbrăcat în haină de piele maro, despre care pretindea că seamănă cu prințul. Klaus Heinrich ripostă că perspectiva dorsală a șoferului nu-i dă putința să-și formeze o opinie în privința asta și o invită pe contesă să-și spună părerea. Aceasta, după ce contestă o vreme, cu politicoasă revoltă, asemănarea, se lăsă convinsă de insistențele lui să o confirme în cele din urmă, aruncînd o privire piezișă, din ochii abia mijiți, lui Klaus Heinrich. Apoi domnișoara Spoelmann povesti că tînărul serios, cumpătat și îndeminatic, fusese inițial în serviciul personal al tatălui ei, pe care-l ducea zilnic din Fifth Avenue în Broadway sau în alte curse. Dar domnul Spoelmann pretindea să meargă cu o viteză extrem de mare, aproape ca a unui tren accelerat ; și tînărul se dovedise a nu fi în stare să reziste pe durată la imensa încordare la care era supus, în asemenea condiții, un șofer în aglomerația din New York. De fapt nu se întîmplase niciodată vreun accident ; tînărul se ținuse bine și-și îndeplinise, cu o fantastică atenție, datoria ce friza moartea. În cele din urmă se întîmplase de mai multe ori ca, la capătul cursei, să trebuiască să fie scos leșinat din mașină și atunci se vădise în ce încordare imensă trăise zilnic. Pentru a nu fi nevoit să-l concedieze, domnul Spoelmann îl numise șofer personal al fiicei sale, un serviciu mai ușor, pe care continuase să-l îndeplinească și la noua lor reședință.

Asemănarea dintre Klaus Heinrich și el o constatase Imma cînd îl văzuse pentru prima oară pe principe. Firește că nu era o asemănare a trăsăturilor, ci una a expresiei. Contesa fusese de acord... Klaus Heinrich mai spuse că n-are absolut nimic de obiectat împotriva acestei asemănări, întrucît vajnicul tînăr se bucura de toată simpatia lui. Vorbiră apoi mai pe larg despre existența grea și încordată a unui șofer, fără ca absenta contesă Löwenjoul să mai participe și la această discuție. În cursul plimbării cu mașina nu mai sporovăi, ci spuse ceva mai tîrziu, cu gesturi pline de prospețime, cîteva lucruri exacte și limpezi.

Dealtfel, nevoia de viteză a domnului Spoelmann părea să i se fi transmis, în oarecare măsură, și fiicei sale, căci acel galop dezlănțuit din cursul primei excursii comune se repeta cu fiecare nouă ocazie ; și cum Klaus Heinrich, înfierbîntat de ironia ei, pretindea de la dezorientatul și dezaprobatorul Florian tot ce putea el da, pentru a nu rămîne în urmă, aceste cavalcade forțate căpătau, de fiecare dată, un caracter de întrecere, Imma Spoelmann obținînd întotdeauna victoria într-un mod neașteptat și capricios. Mai multe dintre întrecerile acestea se desfășurară pe acel taluz izolat al cîmpiei ce se întindea de-a lungul apei, și una fu deosebit de lungă și îndîrjită. Ea urmă după o scurtă discuție despre popularitatea lui Klaus Heinrich, pe care Imma Spoelmann o deschise la fel de brusc pe cît îi puse capăt. Ea întrebă deodată : „Am auzit bine, prinţe, se spune că poporul te iubește neobișnuit de mult ? Că toate inimile bat pentru dumneata ?“

El răspunse : „Așa se spune. Anumite însușiri, care nu trebuie să fie neapărat calități, sînt pesemne cauza. Dealtfel nici nu prea știu bine dacă trebuie s-o cred și chiar să mă bucur de asta. Mă îndoiesc că ar pleda în favoarea mea. Fratele meu, marele duce, pretinde pur și simplu că popularitatea este o porcărie.“

„Mda, marele duce trebuie să fie un om mîndru ; îl prețuiesc foarte mult. Atunci, dumneata stai așa, în negură, și toți te iubesc... *Go on* [1] !“, strigă ea brusc ; o lo-

[1] Haide (n. tr.).

vitură usturătoare cu cravașa o izbi pe Fatma, care sări ca arsă și începu să alerge.

Goana dură mult. Încă niciodată nu merseseră pe firul apei atît de departe. În stînga, perspectiva se închisese de mult. Bulgări de pămînt și smocuri de iarbă țîșneau de sub copite. Curînd contesa rămase în urmă. Cînd își struniră caii, în cele din urmă, Florian, care dăduse tot ce putea, tremura și chiar și ei doi erau palizi și răsuflau greu. Drumul de întoarcere îl parcurseră în tăcere.

În după-amiaza dinaintea aniversării sale din acel an, Klaus Heinrich îl întîlni pe Raoul Überbein la el, la „Ermitaj". Doctorul veni pentru a-i prezenta felicitări, întrucît a doua zi avea să fie împiedecat de lucrările sale. Se plimbară pe aleile așternute cu pietriș, din partea din fund a parcului, — profesorul de liceu în redingotă și cu cravată albă, Klaus Heinrich în tunica sa căzăcească. Iarba, tocmai bună de cosit, se răsfăța în soarele pieziș al după-amiezii, teii erau în floare. Într-un colț, chiar lîngă gardul viu care despărțea domeniul palatului de cîmpiile neaspectuoase ale mahalalei, se afla un mic templu din scoarță de copac, aproape putrezit.

Klaus Heinrich vorbi despre vizitele sale la „Locul delfinului", întrucît acest subiect îi era cel mai apropiat; povesti concret și cu detalii, fără a-i putea oferi doctorului adevărate noutăți, întrucît acesta se dovedi a fi foarte la curent cu toate. De unde era la curent ? — Oo, din diferite surse. Dealtfel Überbein nu știa mai mult decît știau și alții. Așadar, lumea se interesează în capitală de aceste lucruri ? „Nu, ferească Dumnezeu, Klaus Heinrich, nimeni nu se gîndește la una ca asta. Nici la plimbările călare, nici la vizitele de la ora ceaiului, nici la drumul cu mașina. Asemenea lucruri firește că n-ar fi de natură să pună limbile în mișcare."

„Dar sîntem atît de precauți !"

„*Sîntem* e minunat spus, Klaus Heinrich, întocmai ca și chestia cu precauția. Dealtfel, excelența sa von Knobelsdorff primește în permanență un raport exact asupra acțiunilor dumitale."

„Knobelsdorff ?"

„Knobelsdorff." Klaus Heinrich tăcu.

„Și ce atitudine are baronul von Knobelsdorff față de rapoarte ?“ întrebă el apoi.

„Ei, bătrînul domn n-a găsit că e cazul să intervină în desfășurarea lucrurilor.“

„Dar opinia publică ? Lumea ?“

„Mda, lumea așteaptă cu sufletul la gură, firește.“

„Dar dumneata, dumneata însuți, dragă doctore Überbein ?“

„Aștept capacul vasului de *bowl*“, ripostă doctorul.

„Nu ! strigă Klaus Heinrich cu glasul sugrumat de bucurie. Nu, n-o să fie nimic cu capacul de *bowl,* doctore Überbein, căci sînt fericit, fericit, orice-ar mai urma, — înțelegi asta ? M-ai învățat că fericirea nu e pentru mine și m-ai readus la realitate, de urechi, cînd am încercat totuși s-o caut ; și ți-am fost nespus de recunoscător pentru asta, căci a fost îngrozitor, îngrozitor, și n-am s-o uit cît oi trăi. Dar asta de-acum nu e o escapadă în sala de bal de la Grădina burgheză, de unde să revii umilit și cu scîrba în suflet, nu este nici rătăcire, nici deraiere și nici umilire. Nu vezi că cea despre care vorbim nu-și are locul nici în Grădina burgheză, nici printre aristocrații «fazani», nici altundeva în lume, ci lîngă mine, — că este o prințesă, doctore Überbein, și egală cu mine, și că astfel nu poate fi cîtuși de puțin vorba de capacul de *bowl* ? M-ai învățat că a pretinde că nu sîntem cu toții decît oameni, înseamnă dezmăț și că nu am dreptul să sper, în adîncul sufletului, că m-aș putea comporta ca și cum lucrurile ar sta astfel, și că asta este o fericire neîngăduită care trebuie să se sfîrșească în mod rușinos. Dar cea de acum nu e o fericire dezmățată și neîngăduită. Este, pentru prima oară, fericirea îngăduită, plină de speranțe lăuntrice și dătătoare de fericire, doctore Überbein, fericirea în voia căreia pot să mă las cu seninătate, orice-ar mai urma...“

„Adio, principe Klaus Heinrich“, spuse doctorul Überbein, fără să plece însă. Dimpotrivă, el continuă să meargă în stînga lui Klaus Heinrich, cu mîinile la spate și cu barba roșie lăsată în piept.

„Nu, spuse Klaus Heinrich, nu adio, doctore Überbein, — vezi, tocmai asta e ! Vreau să rămîn prietenul dumitale, care ai dus-o totdeauna atît de greu și care

ești atît de mîndru de destin și de țăria încordată, care m-ai făcut și pe mine să fiu mîndru tocmai prin faptul că m-ai tratat ca pe un camarad. Acum, cînd am găsit fericirea, nu vreau să devin comod, ci vreau să-ți rămîn fidel și dumitale și mie și înaltei mele profesiuni..."

„Asta nu e dat să fie", spuse doctorul Überbein pe latinește-și clătină din capul său urît, cu urechile clăpăuge și terminate ascuțit.

„Ba da, doctore Überbein, acum sînt foarte sigur că asta există, că există amîndouă laolaltă. Iar dumneata, dumneata să nu mergi alături de mine, indiferent și negativ, cînd eu sînt atît de fericit și, pe deasupra, în preziua aniversării mele. Ia spune-mi... Ai văzut în viața dumitale atîtea lucruri și ai dat cu nasul prin multe, — dar n-ai făcut niciodată vreo experiență în sensul ăsta... Știi, doar... N-ai fost niciodată mișcat, așa cum sînt eu acum ?"

„Hm, făcu doctorul Überbein și-și strînse buzele, astfel încît barba lui roșie se ridică în sus, iar pe obraji se conturară mușchii încordați. S-ar putea să se fi întîmplat o dată, așa, într-ascuns."

„Vezi ? Vezi ? Acum, hai povestește-mi despre asta, doctore Überbein ! Azi trebuie să-mi povestești !"

Și, cum era un ceas grav și calm, însorit, îmbălsămat de parfumul florilor de tei, Raoul Überbein dădu lămuriri cu privire la un incident din cariera sa, pe care nu-l pomenise niciodată în relatările anterioare și care avusese, totuși, o însemnătate hotărîtoare pentru viața sa. Se petrecuse în acele vremuri de început, cînd Überbein dădea lecții micilor haimanale și, pe lîngă asta, mai lucra și pentru sine, cînd strînsese cureaua mai tare și dăduse meditații copiilor de burghezi grași, pentru a-și putea cumpăra cărți. Cu mîinile tot la spate și cu barba în piept, doctorul istorisi, pe un ton răstit și tăios, întîmplarea, strîngînd din buze între frază.

Pe vremea aceea soarta îl legase nespus de strîns de o femeie frumoasă și bălaie, care era soția unui om cu suflet nobil, demn de respect, și mama a trei copii. El venise în casa lor ca preceptor al copiilor ; mai tîrziu devenise un nelipsit musafir la masă și prietenul casei, și se legase și de soț prin sentimente reciproce cordiale.

Atracția dintre tînărul profesor și femeia cea bălaie a rămas multă vreme neștiută și, și mai multă vreme încă, mută și mai presus de orice cuvinte ; dar, în tăcere, atracția se intensificase și devenise extrem de puternică ; și, la un ceas de seară, cînd soțul întîrziase cu treburi în oraș, — ceas fierbinte, dulce, primejdios —, izbucnise ca o vîlvătaie și mai-mai că-i amețise. Așa că, dorința lor chema fericirea, fericirea copleșitoare a unirii ; numai că, din cînd în cînd, mai intervin în lume și acțiuni oneste. Țineau prea mult unul la altul, spuse el, pentru a porni pe calea banală și ridicolă a înșelăciunii și „ a se înfățișa" astfel înaintea soțului neștiutor — cum se spune —; iar a-i distruge viața cerîndu-i libertatea, în numele dreptului la pasiune, n-ar fi fost pe placul lor. Pe scurt, de dragul copiilor, de dragul bunului și nobilului om, renunțaseră și se despărțiseră. Da, asemenea lucru s-a întîmplat, dar a fost nevoie, firește, să strîngă puțin din dinți. Überbein continua să vină, uneori, în casa femeii bălaie. Lua seara masa acolo, juca o partidă de cărți cu prietenii, săruta mîna amfitrioanei și spunea apoi „noapte bună !"... Dar, după ce povesti toate acestea, destăinui și restul : îi spuse și mai tăios, în timp ce la colțul gurii se conturau tot mai des mușchii încordați, îi spuse că atunci, cînd el și femeia cea bălaie renunțaseră, Überbein își luase rămas bun pentru totdeauna de la fericire, de la „praznicul fericirii", cum îi spunea de-atunci. Întrucît nu putuse sau nu voise s-o obțină pe femeia cea bălaie, își jurase să-i facă cinste, ei și legăturii care îi unea, izbutind să ajungă departe și să urce cît mai sus prin intermediul muncii ; își orientase viața spre realizări, numai spre ele, și devenise ceea ce era acum. Aceasta era taina sau cel puțin o contribuție la rezolvarea enigmei privind caracterul dezagreabil, aroganța și arivismul lui Überbein. Klaus Heinrich văzu cu îngrijorare cît de neobișnuit de vînăt i se făcuse chipul cînd își luă rămas bun, cu o plecăciune adîncă, spunînd : „Salut-o pe micuța Imma, Klaus Heinrich !".

În dimineața următoare prințul primi, în camera galbenă, felicitările personalului palatului, iar mai tîrziu pe acelea ale domnilor von Braunbart-Schellendorf și von Schulenburg-Tressen. În cursul dimineții, membrii casei

mari-ducale veniră cu trăsurile la „Ermitaj" pentru a-l felicita, iar la ora unu Klaus Heinrich se duse cu trăsura la dejunul de familie de la prințul și prințesa zu Ried-Hohenried, salutat fiind pe drum de public cu aclamații neobișnuite. Stirpea Grimmburgilor era reunită în plen, în grandiosul palat de pe strada Albrecht. Veni și marele duce, în redingotă, îi salută pe toți, din capul său îngust, sugîndu-și buza de sus cu cea de jos, și bău, în timpul mesei, lapte amestecat cu apă minerală. Aproape imediat după terminarea dejunului se retrase. Prințul Lambert își făcuse apariția fără soție. Bătrînul amator de balet avea părul cănit, fața suptă, se bîțîia și avea o voce sepulcrală. Fu oarecum trecut cu vederea de către rude.

În timpul mesei, discuția se învîrti o vreme în jurul problemelor de la curte, apoi în jurul dezvoltării armonioase a micuței prințese Philippine, iar ulterior, aproape exclusiv în jurul întreprinderilor industriale de mare anvergură ale prințului Philipp. Micul domn firav povesti despre fabricile sale de bere, despre uzine și mori și mai ales despre turbării, descrise ameliorările din întreprinderi, vorbi, cu cifre, despre investiții și venituri, iar obrajii i se îmbujorară în timp ce rudele soției sale îl ascultau cu diferite expresii, de curiozitate, de bunăvoință sau de ironie.

Cînd luară cafeaua în salonul cel mare cu flori, principesa se apropie de fratele ei, cu ceașca aurită în mînă, și spuse : „Ne-ai cam neglijat în ultima vreme, Klaus Heinrich".

Chipul Ditlindei, în formă de inimă și cu pometii Grimmburgilor, nu mai era atît de diafan, prinsese ceva mai multă culoare de la naștereа fetiței, iar capul părea să poarte mai ușor povara cozilor blond-cenușii.

„V-am neglijat ? spuse el. Da, iartă-mă Ditlinde, s-ar putea să fie așa. Dar am fost atît de solicitat și, pe urmă, știam că și tu ești, căci acum nu mai ai doar florile de îngrijit."

„Da, florile și-au pierdut întîietatea, nu-mi mai bat prea mult capul cu ele. Ceea ce îmi dă de furcă acum este o viață și o înflorire mai frumoasă și cred că din cauza asta am căpătat obraji la fel de rumeni ca bunul meu Philipp, de la turba lui (despre care a vorbit în tot timpul

mesei, fapt pe care nu vreau să-l laud, dar... asta e pasiunea lui). Și, întrucît am fost atît de prinsă și tot timpul ocupată, n-am fost supărată pe tine că nu te-ai mai arătat și că ți-ai văzut de treburile tale, chiar dacă mi s-au părut un pic cam surprinzătoare..."

„Dar îmi cunoști oare preocupările, Ditlinde?"

„Da, din păcate nu de la tine. Dar Jetschen Isenschnibbe m-a ținut la curent — știi doar că e totdeauna informată — și la început am tras o spaimă serioasă, nu neg. Dar, la urma urmei, locuiesc la «Locul delfinului» și el are un medic personal, iar Philipp este și el de părere că, în felul lor, sînt de rang egal cu noi. Cred că mai demult m-am exprimat defavorabil cu privire la ei, Klaus Heinrich, am spus ceva de «pasărea fabuloasă», dacă-mi aduc bine aminte, și am făcut o glumă cu cuvîntul contribuabil. Dar; dacă tu îi consideri demni de prietenia ta, atunci înseamnă că m-am înșelat și retractez. Firește, acele cuvinte: și, de acum înainte, vreau să încerc să gîndesc altfel despre ei, ți-o făgăduiesc... Ți-a plăcut totdeauna să «scotocești», continuă ea, după ce el îi sărută mîna zîmbind, și eu trebuia să merg cu tine, iar rochia mea (o mai știi? cea de catifea roșie?) a trebuit să suporte toate consecințele. Acum scotocești singur și să dea Dumnezeu să nu descoperi ceva urît cu prilejul ăsta, Klaus Heinrich."

„Ah, Ditlinde, de fapt cred că e totdeauna frumos ceea ce afli, indiferent dacă e bine sau rău. Dar, ceea ce aflu eu acum este bine..."

La patru și jumătate, prințul părăsi din nou palatul „Ermitaj" și anume cu docarul, al cărui cai îi mîna personal și în care ședea spate în spate cu un rîndaș. Era cald și Klaus Heinrich purta pantaloni albi și o scurtă la două rînduri. Salutînd într-o parte și-n alta, merse încă o dată în oraș, mai precis spre palatul vechi, dar lăsă poarta Albrecht la stînga, în urmă, intră în complex pe un drum, care ducea printr-o poartă lăturalnică, străbătu două curți și se opri în cea cu tufa de trandafir.

Aici totul era tăcut și de piatră; în colțuri se înălțau turnurile scărilor, cu ferestrele lor piezișe, cu balustrada de fier forjat și cu sculpturi frumoase; iar în jur eterogena construcție, învăluită în lumină și umbră, era în

parte cenușie și roasă de vreme, în partea cu aspect mai nou; avea frontoane ascuțite, ieșinduri, în consolă, ca niște cutii, și loggii deschise, oferea perspective prin largi ferestre arcuite în săli boltite și în peristiluri scunde. La mijloc, însă, pe rondul său împrejmuit cu un grilaj, trona tufa de trandafir și înflorea bogat, atît de prielnic îi fusese anul.

Klaus Heinrich trecu servitorului hățurile, se duse spre tufă și contemplă trandafirii roșu-închis. Erau extraordinar de frumoși — involți și catifelați, de o formă aleasă, adevărate capodopere ale naturii. Cîțiva erau complet înfloriți.

„Cheamă-l pe Hesekiel, te rog", spuse Klaus Heinrich unui portar mustăcios care se apropiase cu mîna la tricorn.

Veni Hesekiel, paznicul trandafirului. Era un bătrîn de șaptezeci de ani, cu șorț de grădinar, cu ochii lăcrimoși și cu spinarea gîrbovită.

„Ai o foarfecă la dumneata, Hesekiel? i se adresă Klaus Heinrich cu glas tare. Aș vrea un trandafir." Și Hesekiel scoase o foarfecă de grădină din buzunarul ca o traistă al șorțului.

„Pe ăsta de aici, spuse Klaus Heinrich, e cel mai frumos." Și bătrînul tăie, cu mînă tremurătoare, tija.

„Să-l stropesc, alteță regală", vorbi el și se îndreptă cu pași tîrșiți spre robinetul de apă, dintr-un colț al curții. Cînd se întoarse, pe petalele trandafirului, se prinseseră stropi sclipitori, ca pe penele păsărilor de apă.

„Mulțumesc, Hesekiel, spuse Klaus Heinrich și luă trandafirul. Tot în putere? Ține!" Și-i dădu bătrînului o monedă, apoi se urcă în docar și plecă, avînd trandafirul lîngă el pe banchetă; traversă curțile și se întoarse la „Ermitaj", venind — după părerea tuturor celor care-l văzură — de la Palatul vechi, unde avusese pesemne o întrevedere cu marele duce.

Dar de acolo o luă prin parcul orașului spre „Locul delfinului". Cerul se întunecase, picuri mari începuseră să cadă pe frunze, iar în depărtare tuna.

Doamnele erau la ceai cînd Klaus Heinrich, condus de *butlerul* burtos, își făcu apariția în salon și coborî treptele spre salonul dinspre grădină. Ca de obicei în ultima

vreme, domnul Spoelmann nu era de față. Zăcea în pat cu cataplasme. Perceval, care dormea încolăcit ca un melc lîngă scaunul Immei, lovi de mai multe ori în covor cu coada, în semn de salut. Poleiala aurie a mobilelor era mată deoarece, îndărătul ușii de sticlă, lumina parcă se întunecase sub umbra norilor.

Klaus Heinrich strînse mîna tinerei amfitrioane și sărută mîna contesei, ridicînd-o, totodată, din reverența curtenească pe care o făcuse după obiceiul ei. „A venit vara", îi spuse el Immei Spoelmann și-i oferi trandafirul. Încă nu-i adusese niciodată flori.

„Ce cavalerism! spuse ea. Îți mulțumesc, principe! E frumos!" continuă ea (care nu lăuda niciodată nimic cu sinceră admirație, și cuprinse cu mîinile ei subțiri și fără bijuterii superba corolă a florii, ale cărei petale înrourate erau minunat răsucite. „Există pe aici trandafiri atît de frumoși? De unde-l ai?" Și-și plecă, însetată, căpșorul oacheș-palid deasupra lui.

Cînd își ridică din nou ochii, se citea în ei spaimă.

„Nu miroase!" constată ea și în jurul gurii îi miji o expresie de dezgust. „Stai... Ba da, miroase a putregai! spuse ea. Ce mi-ai adus, principe?" Și în ochii ei negri, peste măsură de mari pe chipșorul palid ca mărgăritarul, părea să se împletească, arzătoare, groaza și întrebarea.

„Da, spuse el, iartă-mă, acesta e genul trandafirilor noștri. Acesta e de pe tulpina din curtea palatului vechi. N-ai auzit niciodată de el? E o întreagă poveste. Poporul spune că, într-o zi, va începe să miroase nespus de plăcut."

Ea părea să nu-l asculte.

„Parcă n-ar avea suflet, spuse și contemplă trandafirul. Dar e de o frumusețe desăvîrșită, trebuie să recunosc asta... Mda, este un joc straniu al naturii, principe. Dar, oricum, îți mulțumesc pentru atenție. Și, dacă provine din castelul strămoșilor dumitale, trebuie să-i acordăm toată cinstea."

Puse trandafirul într-un pahar cu apă, lîngă tacîmul ei. Un lacheu tivit cu pene de lebădă aduse prințului o ceașcă și o farfurie. În timpul ceaiului discutară despre tufa de trandafir blestemată, apoi despre lucrurile obiș-

nuite, despre Teatrul curții, despre caii lor, despre tot felul de chestiuni litigioase fără importanță, în care Imma Spoelmann îl contrazicea în fraze cizelate, puse între ghilimele, își bătea joc de el și-l făcea mat într-un limbaj literar ales, pe care-l turuia cu glasul ei frînt, în timp ce-și legăna capricios căpșorul. Mai tîrziu fu adus un pachet greu, ambalat în hîrtie albă, expediat de legătorul de cărți pentru domnișoara Spoelmann și conținînd un număr de opere pe care pusese să le îmbrace în straie frumoase și durabile. Imma deschise pachetul și toți trei cercetară să vadă dacă meseriașul lucrase bine.

Erau aproape numai cărți savante, fie dintre cele care arătau, în interior, deopotrivă de încîntător ca și caietul de notițe al Immei Spoelmann, fie dintre cele care se ocupau de știința sufletului, de descompunerea ingenioasă a proceselor lăuntrice ; și erau legate cît se poate de scump, în pergament și piele presată, cu cotorul aurit, căptușite cu hîrtia cea mai aleasă și prevăzute cu semne de carte din mătase. Imma Spoelmann se arătă aproape satisfăcută de cărțile livrate, dar Klaus Heinrich, care nu văzuse niciodată asemenea tomuri prețioase, se pierdu în laude.

„Ei, acum le punem în rafturi ? întrebă el... Lîngă celelalte de sus ? Desigur că ai multe cărți. Și toate sînt la fel de frumoase ca astea ? Dă-mi voie să mă uit și eu cînd le rînduiești la locul lor ! Tot nu pot să plec, deoarece furtuna mai durează și-mi pune în primejdie pantalonii albi. Nici măcar nu știu cum locuiești aici la «Locul delfinului», n-am fost niciodată în studioul dumitale. Vrei să-mi arăți cărțile ?“

„Asta depinde de contesă, spuse ea îndeletnicindu-se să așeze în teancuri noile cărți. Contesă, principele dorește să-mi vadă cărțile. Pot să te rog să-ți spui părerea?“

Contesa Löwenjoul ședea, absentă, în fotoliu. Cu capul mic, aplecat într-o parte, îl măsură pe Klaus Heinrich cu o privire, printre pleoapele abia întredeschise, o privire plină de răutate, și lunecă apoi cu ochii spre Imma, în timp ce privirea i se schimba, înstăpînindu-se în ea o expresie blîndă, compătimitoare și îngrijorată. Își reveni cu un surîs și scotoci în rochia maro, strînsă pe trup, de unde scoase un ceas mic.

„La ora șapte, spuse ea cu vioiciune, te așteaptă *mister* Spoelmann, Imma, să-i citești. Ai deci o jumătate de oră ca să împlinești dorința alteței sale regale."

„Bine, atunci vino, prințe, să-mi vezi studioul! spuse Imma. Poți să participi și la transportarea cărților, în măsura în care augustitatea domniei-tale o îngăduie. Eu iau jumătate din ele..."

Dar Klaus Heinrich luă toate cărțile, cu toate că brațul stîng îi era de prea puțin ajutor, iar teancul îi ajungea pînă la bărbie. Lăsat astfel pe spate și grijuliu să nu piardă nimic, o urmă pe Imma; se duseră dincolo, în aripa situată spre aleea de sosire, aripă la al cărei etaj principal se aflau apartamentul domnișoarei Spoelmann și cel al contesei Löwenjoul.

În camera mare și confortabilă, în care pătrunseră pe o ușă grea, Klaus Heinrich depuse povara pe tăblia hexagonală a unei mese de abanos, care era așezată în fața unei canapele masive și tapițate cu o stofă țesută cu aur. Studioul Immei Spoelmann nu fusese conceput în stilul istoric al palatului, ci în acela al gustului modern și era mobilat, de fapt, fără multă grație, mai curînd cu un lux îmbelșugat, de potentați, un lux utilitar. Lambrisată cu lemn nobil pînă sus de tot și ornată cu ceramică veche, care strălucea pe cornișe, sub tavan, camera era împodobită cu covoare orientale, cu un șemineu îmbrăcat în marmoră neagră — pe a cărui placă de sus erau orînduite vase delicat modelate și un ceas de masă — cu fotolii largi de pluș și cu draperii din stofă cu aceleași desene ca îmbrăcămintea mobilei. Biroul larg era așezat în fața ferestrei cu arcadă, care oferea o priveliște spre marele havuz din fața palatului. Un perete era acoperit de cărți, dar biblioteca principală se afla în încăperea alăturată, mai mică și de asemenea acoperită pe jos cu covoare, o încăpere în care se putea intra printr-o ușă glisantă deschisă și care era căptușită în întregime cu rafturi de cărți.

„Ei, prințe, acesta este «Ermitajul meu», spuse Imma Spoelmann. Vreau să sper că-ți place."

„Daa, e minunat!" răspunse el. Dealtfel nici nu se uita în jur, ci privea întruna spre ea, cum sta rezemată

de brațul capitonat cu mătase al canapelei, lîngă masa hexagonală. Imma purta astăzi una din frumoasele ei rochii de casă, una de vară, dintr-un material alb ca floarea și plisat, cu mînecile despicate și cu o broderie galbenă pe piept. Pielea brațelor și a gîtului părea, pe lîngă albul rochiei, ca spuma de mare afumată ; ochii ei, peste măsură de mari și strălucind grav pe chipșorul ciudat, de copil, vorbeau necontenit un limbaj fluent și expresiv ; iar o șuviță netedă din părul ei negru-albăstrui îi cădea pe frunte, într-o parte. Avea în mînă trandafirul lui Klaus Heinrich.

„Da, e minunat", spuse principele, stînd în fața ei, fără a ști ce spune. Ochii lui albaștri, îngustați de pomeții populari, erau tulburi de durere. „Ai tot atîtea cărți, adăugă el, cîte flori are sora mea Ditlinde."

„Are atît de multe flori principesa ?"

„Da, dar în ultima vreme nu mai ține așa de mult la ele."

„Acum hai să le aranjăm", spuse ea apucînd cărțile.

„Nu, așteaptă, vorbi el cu inima grea. Am atîtea să-ți spun și timpul nostru e atît de scurt... Trebuie să știi că azi e ziua mea de naștere, — și de aceea am venit și ți-am adus trandafirul."

„Oo, făcu ea, asta e demn de reținut. Azi e ziua dumitale de naștere ? Ei, sînt sigură că ai primit toate felicitările cu buna-cuviință care te caracterizează. Primește-le și pe ale mele ! A fost drăguț că mi-ai adus trandafirul astăzi, deși are ceva ciudat..." Și mai încercă o dată, cu o expresie de teamă, mirosul de putregai. „Cîți ani împlinești azi, prințe ?"

„Douăzeci și șapte, răspunse el. Acum douăzeci și șapte de ani m-am născut la Grimmburg. De atunci am dus totdeauna o viață severă și singuratică."

Imma tăcu. Și, deodată, prințul văzu cum ochii ei, sub sprîncenele ușor încruntate, căutau spre stînga sa ; — da, cu toate că sta în fața ei, după obiceiul său, puțin pieziș și cu umărul drept înainte, n-o putu împiedica să nu-și fixeze privirea, iscodind în tăcere, asupra brațului său stîng, asupra mîinii pe care o ținea proptită în șold, spre spate.

„Ai asta de la naștere ?" întrebă ea încetișor.

Klaus Heinrich păli. Dar, cu un sunet ce părea a fi suspin de eliberare, căzu în genunchi în fața ei și cuprinse cu amîndouă mîinile strania făptură. Sta așa, în pantalonii săi albi și în tunica albastră și roșie, cu epoleți de maior pe umerii înguști.

„Surioară mică..., spuse el. Surioară mică..."

Ea răspunse cu buzele țuguiate : „Ținută, principe. Sînt de părere că nu e îngăduit să divaghezi, ci că trebuie să-ți păstrezi ținuta în orice împrejurare".

Dar, dăruindu-se sentimentului și privind, cu ochi orbi spre chipul ei, în sus, Klaus Heinrich nu spuse altceva decît : „Imma... micuță Imma..."

Atunci ea îi luă mîna — pe cea stîngă, atrofiată, infirmitatea, piedica în calea înaltei sale profesiuni, pe care era deprins încă din copilărie s-o ascundă cu artă și cu grijă —, i-o luă, și i-o sărută.

ÎMPLINIREA

ZVONURI SERIOASE CIRCULAU ÎN ţară cu privire la starea sănătăţii ministrului de finanţe, doctorul Krippenreuther. Se vorbea de un dezechilibru nervos, de o boală de stomac progresivă ; iar trăsăturile flasce şi gălbejite ale chipului său îndreptăţeau lumea să creadă acest lucru... Ce ţi-e şi cu mărirea ! Nici muncitorul ziler, nici vagabondul fără căpătîi nu-l pizmuiau pe acest demnitar chinuit, pentru titlul său, pentru şirul de favoruri, pentru rangul la curte, pentru funcţia sa excepţională la care ajunsese prin străduinţe şi perseverenţă, pentru faptul de a fi măcinat de ele. Demisia lui fusese anunţată în repetate rînduri ca iminentă ; iar faptul că această demisie nu devenise încă realitate era atribuit doar repulsiei marelui duce pentru mutrele noi, ca şi convingerii că o schimbare de persoană n-ar putea îmbunătăţi cu nimic situaţia, pentru moment. Doctorul Krippenreuther îşi petrecuse concediul de vară într-o staţiune balneară de la

munte ; dar, dacă reușise să se refacă oarecum acolo, sus, forțele refăcute fură repede zdruncinate după întoarcerea acasă ; căci îndată după deschiderea sesiunii parlamentare se iviră disensiuni între ministru și comisia bugetară, — neînțelegeri grave care cu siguranță că nu aveau la bază lipsa sa de suplețe, ci împrejurările, situația fără ieșire.

La mijlocul lunii septembrie, Albrecht al II-lea deschise parlamentul landului în palatul vechi, conform uzanțelor de veche tradiție. Ceremonia fu precedată de invocarea lui Dumnezeu de către predicatorul curții, doctorul Wislizenus, în biserica palatului ; apoi, marele duce, însoțit de principele Klaus Heinrich, merse, cu un cortegiu festiv, în sala tronului ; acolo, membrii celor două camere, miniștrii, demnitarii curții și mulți alți domni în uniformă sau în ținută civilă îi salutară pe cei doi frați printr-un simplu „ura", îndemnul la aceasta fiind schițat de către președintele primei camere, un conte Prenzlau.

Albrecht dorise insistent să cedeze fratelui său rolul ce-i revenea la această acțiune formală și numai datorită obiecțiilor insistente ale domnului von Knobelsdorff păși acum în cortegiu, îndărătul cadeților costumați ca paji. Îi era în asemenea măsură rușine de uniforma sa de husar, plină de brandenburguri, cu pantaloni bufanți și de tot hocus-pocusul ăsta, încît i se puteau citi limpede pe față enervarea și jena. Cînd urcă treptele spre tron, omoplații îi erau încovoiați nervos. Apoi rămase în picioare în fața fotoliului ca o recuzită de teatru, sub baldachinul deteriorat, și-și supse buza de sus. Capul său îngust, cu cioc și total nemilităros, se sprijinea pe gulerul alb, scrobit, care ieșea mult din gulerul argintiu al tunicii de husar ; iar ochii săi albaștri, cu privirea însingurată, nu vedeau pe nimeni. Zornăitul pintenilor aghiotantului său mai tînăr, care-i întinsese manuscrisul cu mesajul tronului, răsuna în sala unde se așternuse tăcerea. Și marele duce dădu citire — puțin sîsîit și întrerupt de mai multe ori de o veselie bruscă — celor ce fuseseră așternute pe hîrtie pentru el.

Era documentul cel mai plin de menajamente, care fusese auzit vreodată, și opunea fiecărui fapt descurajant,

cite o virtute morală inerentă poporului. Începea prin a lăuda destoinicia populației țării și recunoștea apoi că, totuși, nu se putea înregistra în toate domeniile vieții productive un avînt propriu-zis, din care cauză sursele de venituri nu atingeau nici pe departe rentabilitatea dorită. Înregistra, cu satisfacție, cum sentimentul bunăstării obștești și spiritul de sacrificiu economic se extindeau tot mai mult în popor și declara apoi, fără menajamente, că „în ciuda unei deosebit de binevenite creșteri a veniturilor din impozite, ca urmare a imigrării unor străini cu cifre de impozite mari" (prin asta se referea la domnul Spoelmann) — încă nu s-a putut lua în considerație o eventuală reducere a cerințelor ce se adresau pozitiv amintitului spirit de sacrificiu. Astfel — se spunea mai departe — nu putuseră fi realizate toate obiectivele politicii financiare din proiectul de buget și, dacă nu izbutise încă să asigure amortizarea datoriilor la nivelul intenționat, guvernul vedea totuși, în continuarea unei politici moderate a împrumuturilor, cea mai bună soluție pentru complicațiile intervenite în calcule. În orice caz el — guvernul — se simțea sprijinit, în ciuda împrejurărilor defavorabile, de încrederea poporului, de acea încredere în viitor, care era o parte atît de frumoasă „din moștenirea neamului nostru..." Apoi mesajul tronului părăsi, cît mai repede cu putință, domeniul critic al economiei financiare, pentru a aborda teme mai puțin delicate, ca problema bisericii, a învățămîntului și a sistemului juridic. Ministrul de stat von Knobelsdorff declară, în numele monarhului, sesiunea parlamentară deschisă. Iar aclamațiile, care-l însoțiră pe Albrecht la părăsirea sălii, avură un accent de îndîrjită desperare.

Întrucît era însă o vreme caldă, de vară, marele duce se întoarse numaidecît la Hollerbrunn, de unde venise în oraș de nevoie. Își făcuse datoria, iar ceea ce mai rămînea de făcut era treaba domnului Krippenreuther și a parlamentului landului. După cum am mai spus, se ajunse îndată la conflicte, și anume, din cauza mai multor puncte, concomitent: impozitul pe avere, impozitul pe carne și impozitul progresiv pe salariile funcționarilor.

Cum pe reprezentanții poporului nimic în lume nu i-ar fi putut determina să aprobe noi impozite, doctorul Krip-

penreuther își bătuse capul să găsească o soluție și ajunse la ideea de a transforma impozitul pe venit, practicat pînă acum, în impozit pe avere care — fixîndu-se cota impunerii la treisprezece și jumătate la sută — ar fi dat un surplus de venituri de circa un milion. Necesitatea amară, ba chiar insuficiența unui asemenea surplus de venituri decurgea și din principala antecalculație a noului an bugetar, care, abstracție făcînd de preluarea unor noi sarcini de către vistieria statului, urma să se încheie cu un deficit ce trebuia să zguduie inima oricărui om înzestrat cu o brumă de pricepere economică. Întrucît era limpede, însă, că impozitul pe avere urma să apese aproape numai asupra orașelor, împotriva cotei de impunere de treisprezece la sută se îndreptă întreaga revoltă a reprezentanților citadini, care cerură în schimb, ca o compensație, cel puțin desființarea impozitului pe carne, pe care-l numeau antipopular și antediluvian. La aceasta se mai adăuga și faptul că respectiva comisie insista neînduplecat asupra majorării de mult promise și veșnic amînate a retribuției funcționarilor; — cereau aceasta întrucît nu se putea nega că salariile funcționarilor administrativi, ale clericilor și ale profesorilor din marele ducat inspirau, într-adevăr, milă. Numai că doctorul Krippenreuther nu putea face aur — „n-am învățat să fac aur", spunea el textual — și pe cît de puțin se vedea în situația de a renunța la impozitul pe carne, pe atît de puțin găsea o soluție pentru starea de mizerie a funcționarilor. Nu-i rămînea altceva de făcut decît să insiste cu îndîrjire asupra impozitului de treisprezece și jumătate la sută propus de el, cu toate că era cel mai în măsură să știe că nici prin aprobarea lui n-ar fi realizat o ameliorare esențială. Căci situația era gravă, iar firile pesimiste îi atribuiau semnificații sumbre.

Cu privire la rezultatele recoltelor din ultimii ani, *„Revista oficiului statistic al marelui duce"* publica date înspăimîntătoare. Agricultura înregistrase o serie de ani slabi; furtunile, grindina, seceta și ploile excesive îi loviseră greu pe țărani; o iarnă geroasă și excepțional de săracă în zăpadă, făcuse să degere semănăturile; iar cei ce căutau nod în papură pretindeau, deși cam fără dovezi, că tăierea pădurilor influențase defavorabil clima. Oricum, conform datelor statistice, producția globală de cereale

regresase în mod alarmant. Calitatea paielor, care se găseau dealtfel în cantitate insuficientă, lăsa mult de dorit, dacă se ţinea seama de formularea oficială ; cifrele recoltelor de cartofi se situau cu mult sub producţia medie din deceniile precedente, fără a mai vorbi de faptul că nu mai puţin de zece la sută din aceste roade ale pămîntului erau atacate de boli ; în ce priveşte cultura furajelor, ultimii doi ani contau, atît în privinţa cantităţii, cît şi a calităţii recoltei de trifoi şi lucernă, printre cei mai deficitari din întreaga perioadă de refacere, şi nici producţia de rapiţă de iarnă sau cea de fîn şi otavă nu sta mai bine. Regresul situaţiei agricole îşi găsea expresia cea mai elocventă în sporirea numărului vinzărilor silite, a căror cifră creştea rapid în acest ultim an, la care se referea raportul. Dar recoltele proaste atrăgeau după sine nerealizarea impozitelor care, dacă în altă ţară ar fi fost doar resimţită dureros, la noi urma să aibă un efect catastrofal.

Pădurile ? Nu se realizase nimic din economia lor. O nenorocire nu vine niciodată singură ; dăunătorii — călugăriţele — le bîntuiseră în mai multe rînduri şi nu mai e nevoie să amintim că valoarea de capital a pădurilor fusese zdruncinată de tăierile excesive.

Minele de argint ? Fuseseră multă vreme neproductive. Calamităţi naturale întrerupseseră exploatarea şi, întrucît repunerea lor în funcţiune ar fi necesitat cheltuieli imense, iar rezultatul obţinut n-ar fi corespuns niciodată întru totul investiţiilor, guvernul se văzuse nevoit să dispună abandonarea lor provizorie, cu toate că prin asta mulţi muncitori rămîneau fără pîine şi regiuni întregi erau sărăcite.

Destul ! Cu asta am caracterizat situaţia încasărilor ordinare ale statului în acea vreme de grele încercări. Criza care se profila, deficitul tîrît dintr-un an bugetar în altul deveniseră arzătoare din cauza stării de mizerie, a adversităţii elementelor naturii şi a neîncasării impozitelor, devenite strigătoare ; iar cu prilejul turului de orizont făcut pentru căutarea unor mijloace de asanare — a unor mijloace de alinare — se dezvăluia chiar şi privirii celei mai mioape întreaga mizerie a situaţiei noastre financiare. Nici măcar nu se putea gîndi cineva la aprobarea de noi dări. Inaptă de la natură pentru contribuţii fiscale,

țara era sleită în momentul de față, forța ei de a plăti impozitele era paralizată; far cei ce căutau nod în papură pretindeau că, la țară, se vedeau tot mai des fățuri subalimentate, de vină fiind în primul rînd impozitele pe consum, și în al doilea rînd povara impozitelor indirecte, care-i silea, după cum se știe, pe proprietarii de vite să transforme în bani tot laptele. Iar în ceea ce privește celălalt expedient — mai puțin moral, dar ispititor de comod — împotriva lipsei de bani, pe care-l cunoaște știința financiară, și anume împrumutul, sosise ceasul în care folosirea abuzivă și ușuratică a acestui expedient începea să se răzbune amarnic.

După ce amortizarea datoriilor fusese practicată o vreme într-un mod inabil și păgubitor, sub Albrecht al II-lea se renunțase aproape complet la ea; deficitele bugetelor abia putuseră fi acoperite cu noi împrumuturi și bonuri de tezaur, iar țara se vedea, cu spaimă, în fața unei datorii flotante și pe termen scurt, care se cifra la o sumă scandaloasă în raport cu numărul de capete al populației. Doctorul Krippenreuther nu se dăduse îndărăt în fața unor practici care stau la îndemîna statului în asemenea cazuri. Se debarasase de creanțele în capital, mai mari, recursese la conversiunea silită și, nu fără a reduce concomitent și dobînzile, transformase datoriile pe termen scurt, peste capul creditorilor, în rente de stat eterne. Dar rentele trebuiau plătite și, în timp ce obligațiile de plată împovărau peste puteri economia noastră națională, amortizarea de capitaluri în folosul vistieriei statului devenea, cu fiecare nouă emisiune de obligație de stat, tot mai mică, din cauza scăderii cursului lor. Ceva mai mult: criza economică din marele ducat determina pe creditorii externi să-și vîndă în grabă creanțele, ceea ce avea ca urmare o nouă scădere a cursului și o intensificare a scurgerii de numerar în străinătate; iar falimentele erau la ordinea zilei în lumea afacerilor.

Cu un cuvînt, creditul nostru era zdruncinat, hîrtiile noastre cotau cu mult sub valoarea lor nominală și, dacă parlamentul landului ar fi aprobat, poate, mai degrabă un nou împrumut decît noi impozite, condițiile care ar fi fost impuse țării ar fi fost de asemenea natură, încît negocie-

rea să devină dificilă, dacă nu chiar imposibilă. Căci, pentru a pune vîrf nenorocirii, se mai adăuga şi faptul că tocmai atunci ne aflam sub presiunea acelei crize economice generale, a acelei scumpiri a banului care mai dăinuia încă, în amintirea tuturor.

Ce era de făcut pentru a ieşi la liman ? Cui să te fi adresat pentru a potoli foamea de bani care ne rodea ? Înstrăinarea minelor de argint, momentan neproductive, şi folosirea sumelor încasate, pentru amortizarea datoriilor cu dobînzi mari, fusese luată de mult în discuţie. Totuşi, prin vînzarea care, aşa cum stăteau lucrurile, trebuia să fie în mod necesar oneroasă, nu numai că s-ar fi pierdut aproape complet capitalul investit în exploatări, dar statul ar fi trebuit să renunţe şi la cîştigurile care s-ar fi putut, totuşi, obţine din ele, mai curînd sau mai tîrziu ; şi, la urma urmei, nu se putea găsi, de azi pe mîine, un cumpărător. Pentru o clipă — era o clipă de slăbiciune sufletească — fusese luată în consideraţie chiar şi vînzarea de păduri ale statului. Dar în privinţa asta trebuie spus că mai existau în ţară încă destui oameni cu raţiune sănătoasă, pentru a împiedica trecerea pădurilor noastre în mîna industriei particulare.

Pentru a nu trece nimic sub tăcere, trebuie amintit şi faptul că se mai răspîndiseră zvonuri şi despre alte vînzări, zvonuri care duceau la concluzia că penuria nu se oprea în faţa unor lăcaşuri, despre care poporul, plin de veneraţie, ar fi fost bucuros să le ştie la adăpost de vicisitudinile vremii. *„Curierul rapid“*, nedeprins să sacrifice o informaţie din motive de delicateţe, publicase — primul — ştirea că două castele ale marelui duce, situate în cîmp deschis, „Divertisment“ şi „Favorita“, fuseseră oferite spre vînzare. Ţinînd seama de faptul că ambele proprietăţi nu mai intrau în discuţie ca locuinţe pentru preaînalta familie şi că reclamau anual subvenţii tot mai mari, administraţia bunurilor fideicomisare ale coroanei dispusese ca serviciile de resort să facă formalităţile pentru înstrăinare. Ce însemna asta ? Pesemne că lucrurile stăteau altfel decît în cazul vînzării „Locului delfinului“, care fusese consecinţa unei oferte cu totul extraordinare şi deosebit de avantajoase şi, pe deasupra, însemnase o acţiune de adevărată competenţă politică. Oamenii, care erau destul de călîţi

pentru a spune pe nume lucrurilor a căror simplă menționare i-ar fi făcut pe alții să se cutremure, declarau răspicat că direcția finanțelor curții era încolțită fără menajamente de creditorii alarmați și că, dacă recomanda asemenea vînzări, însemna că era supusă unor presiuni nemiloase.

Unde se ajunsese ? În ce mîini aveau să intre castelele ? Tocmai cei mai bine intenționați, care întrebau astfel, erau înclinați să-și găsească o consolare și să creadă într-o altă veste răspîndită de atotștiutorii superdeștepți : anume că, încă o dată, cumpărătorul nu era nimeni altul decît Samuel Spoelmann, — o știre complet neîntemeiată și născocită, care lăsa să se vadă, însă, ce rol juca în fantezia poporului omulețul acela singuratic și suferind, care se stabilise, pe picior princiar, în mijlocul lor.

Își făcea veacul acolo, cu medicul său personal, cu orga electronică și cu colecția de cristaluri, îndărătul coloanelor, ferestrelor arcuite și ghirlandelor cioplite în piatră ale castelului, pe care doar un semn al său îl făcuse să renască din ruină. Nu era văzut aproape niciodată ; zăcea în pat cu cataplasme. Dar era văzută fiica lui, acea făptură stranie, cu o mimică a feței capricioasă și ducînd o viață regească, o făptură care avea o contesă pentru a-i ține companie, care era pasionată după algebră și care trecuse, cu tupeu și mînioasă, prin mijlocul unității de gardă ; era văzută și, uneori, era văzut alături de ea și prințul Klaus Heinrich.

Fusese una din expresiile tari ale lui Raoul Überbein, cînd declarase că publicul „își ține răsuflarea" în fața acestei priveliști ; dar, în fond, avea dreptate și se putea spune că niciodată populația reședinței noastre — în toată componența ei — nu urmărise vreun eveniment social sau public cu o ardoare mai pasionată, trecînd orice altceva pe planul al doilea, ca vizitele lui Klaus Heinrich la „Locul delfinului". Principele însuși, acționase orbește pînă la un anumit punct — și anume pînă la o anumită întrevedere cu excelența sa ministrul de stat von Knobelsdorff — acționase fără a ține seama de lumea din jur și ascultînd doar la îndemnurile lăuntrice ; dar profesorul său putea să-l ironizeze, pe bună dreptate, în felul său părintesc, pentru convingerea că pașii săi puteau rămîne ascunși în

ochii lumii, căci fie că servitorimea ambelor case nu-şi ţinuse gura, fie că publicul avusese prilejul să observe direct unele lucruri, fapt e că, oricum, Klaus Heinrich nu se întîlnise niciodată cu domnişoara Spoelmann — începînd cu prima întîlnire de la spitalul „Dorothea“ — fără să fi fost văzut şi discutat. Văzut ? Nu, iscodit, urmărit şi înregistrat cu lăcomie. Discutat ? Mai curînd copleşit de torente de vorbărie ! Această relaţie constituia subiectul de discuţie în cadrul societăţii de la curte, în saloane, în livinguri şi dormitoare, în frizerii, în cîrciumi, în ateliere şi în odăile slugilor, subiectul de discuţie al birjarilor în staţiile de trăsuri şi al servitoarelor la porţile caselor ; preocupa deopotrivă minţile bărbaţilor şi ale femeilor, deşi, firește, cu unele diferenţe, decurgînd din felul diferit al celor două sexe de a vedea lucrurile ; în sfîrşit, rezumînd : ea arunca punţi peste prăpăstiile sociale şi se putea întîmpla ca un încasator de tramvai să se adreseze, pe platforma vagonului, unui pasager cu întrebarea, dacă ştie că, ieri după-masă, prinţul a fost iar, timp de o oră, la „Locul delfinului“.

Dar deopotrivă de remarcabil în sine şi de hotărîtor pentru viitor era, cu toate acestea, faptul că nici o clipă nu aveai impresia că ar fi plutit supărare în aer şi că toată această activitate neostoită a limbilor ar fi avut ca scop plăcerea vulgară produsă de evenimentele scandaloase din sferele înalte ; dimpotrivă, din prima clipă, mai înainte ca vreun gînd ascuns să fi avut timp să mijească, întreaga discuţie a miilor de voci fusese dusă, în ciuda agitaţiei, numai în spiritul aprobării şi al asentimentului, astfel că, dacă prinţului i-ar fi venit mai de mult ideea de a se interesa de opinia publică, ar fi obţinut îndată o certitudine fericită cu privire la popularitatea necondiţionată a acţiunii sale. De fapt, cînd o numise pe domnişoara Spoelmann, faţă de profesorul său, o „prinţesă“, vorbise, aşa cum se şi cuvenea, exact în spiritul poporului ; al acelui popor, care ştie oricînd să sesizeze, cu spirit poetic, tot ceea ce e neobişnuit şi pare vis. Da, făptura oacheş-palidă, graţioasă şi deosebit de drăgălaşă, care venise tocmai de la antipozi pentru a-şi duce la noi viaţa singuratică şi fără precedent, era pentru popor o

fiică de prinț sau de zînă din țara basmelor, o prințesă în sensul cel mai ciudat al cuvîntului. Dar totul, atît conduita ei, cît și comportarea lumii față de ea, contribuiau s-o facă să apară ca o prințesă și în sensul obișnuit al cuvîntului. Nu locuia, oare, într-un castel, împreună cu o doamnă de companie, contesă, așa cum se cădea? Nu se oprea, oare, cu superba ei mașină sau cu trăsura cu patru cai în fața instituțiilor de binefacere, a Casei orbilor, a orfanilor, sau a diaconeselor, pentru a le vizita într-un fel princiar, spre înălțarea sufletească a tuturor și pentru propria ei informare? Nu donase ea, oare, pentru sinistrații de pe urma inundațiilor și incendiilor, din „caseta personală" — cum se exprima pregnant *„Curierul rapid"* — ajutoare care echivalau cu sumele date de marele duce (nu le întreceau, fapt ce fusese remarcat cu satisfacție de toată lumea)? Nu publicau ziarele aproape în fiecare zi, imediat sub știrile de la curte, relatări despre starea schimbătoare a sănătății domnului Spoelmann — dacă dureroasele colice îl imobilizau în pat sau dacă își reluase vizitele matinale în Parcul izvoarelor? Nu făceau parte livrelele albe ale slujitorilor săi, ca și cele cafenii ale lacheilor marelui duce, din imaginea obișnuită a străzilor capitalei? Nu mergeau turiștii străini cu trăsura în afara orașului, la „Locul delfinului", cu ghidul în mînă, pentru a se adînci în contemplarea reședinței Spoelmannilor — unii chiar mai înainte de a fi văzut palatul vechi? Nu erau ambele palate, cel „vechi" și „Locul delfinului", aproape în aceeași măsură înalte reședințe și centre ale orașului? În ce societate își avea locul copila izolată de convietuirea cu alte ființe similare, care se născuse ca fiică a lui Samuel Spoelmann? Cui să se alăture, pe cine să frecventeze? Nimic nu era mai puțin surprinzător, nimic mai ușor de înțeles și mai firesc, decît să-l vezi pe Klaus Heinrich alături de ea. Chiar și cei care nu avuseseră parte de asemenea privilișe, se bucurau de ea, în adîncul sufletului, și se complăceau în ea; silueta zveltă, festiv familiară a principelui alături de fiica și moștenitoarea străinului mărunțel și oarecum banal, care, bolnav și supărăcios, dispunea

de o avere ce se cifra la o sumă de două ori mai mare decît totalitatea datoriilor noastre de stat!

Deodată se întîmplă ca o amintire, o stranie potrivire de vorbe să pună stăpînire pe conștiința publică... nimeni nu poate spune cine a fost primul care a amintit de ea sau care s-a referit la ea — acest lucru nu e sigur. O fi fost poate vreo femeie, sau vreun copil cu ochii plini de evlavie, cărora le fusese povestită cîndva ca să adoarmă, Dumnezeu știe. Dar o alcătuire fantomatică prinsese viață în imaginația poporului: umbra unei țigănci bătrîne, cu plete cărunte și gîrbovită, care, privind înlăuntrul ei, desenase cu toiagul pe nisip și ale cărei vorbe fuseseră notate și transmise din generație în generație... „Suprema fericire?" Ea va fi dată țării de către un prinț „cu o singură mînă". Acesta va da cu o singură mînă — așa se spunea — mai mult decît erau în stare să dea alții cu două... Cu una singură? Dar era, oare, totul în perfectă ordine la zvelta siluetă festivă a lui Klaus Heinrich? Dacă te gîndești bine, nu avea, oare, persoana lui un punct slab, un cusur, pe care lumea se obișnuise să-l treacă cu vederea cînd îl saluta, în primul rînd din sfială și în al doilea rînd pentru că el însuși ușura oamenilor, cu o fermecătoare artă, această trecere cu vederea? Îl vedeai în trăsură cum își acoperea, cu mîna dreaptă, mîna stîngă sprijinită pe mînerul săbiei. Îl vedeai înfățișîndu-se sub un baldachin, pe o tribună pavoazată cu pînze de steag, întors puțin spre stînga și cu mîna stîngă, proptită într-un anumit fel, în șold. Brațul lui stîng era prea scurt, mîna atrofiată; lucrul ăsta se știa, oamenii aflaseră și diferite explicații în privința acestei infirmități, fără ca respectul și distanța să fi îngăduit cuiva s-o vadă limpede sau măcar s-o admită fățiș. Dar acum o vedeau cu toții. Niciodată nu se va putea stabili cine a amintit pentru prima oară, în șoaptă, de ea și cine a pus-o în legătură cu prezicerea; vreun copil, vreo servitoare sau vreun bătrîn în pragul lumii celeilalte. Doar un lucru e sigur: anume că aceasta s-a petrecut în sînul poporului, că poporul a insuflat, primul, păturilor culte, pînă sus, la persoanele cele mai influente, și a impus cu vigoare, de jos în sus, anumite idei și speranțe — printre care părerea sa despre domnișoara Spoelmann nu era cea din urmă; astfel

credința naivă și nestînjenită de prejudecăți a poporului, a oferit o bază largă și solidă pentru tot ce a mai urmat. „Cu o singură mînă ?“, întreba poporul, și „suprema fericire ?“ Îl vedea în imaginație pe Klaus Heinrich, alături de Imma Spoelmann, cu mîna stîngă proptită în șold ; și, încă incapabil să-și ducă gîndul pînă la capăt, poporul se cutremura de această jumătate de gînd.

Pe atunci totul plutea în aer și nimeni nu gîndea ceva pînă la capăt — nici măcar persoanele care participau direct și acționau de fapt. Căci între Klaus Heinrich și Imma Spoelmann lucrurile stăteau cam ciudat, iar intențiile ei — și chiar ale lui — nu erau orientate, deocamdată, spre un țel palpabil. Într-adevăr, acea întîmplare însoțită de puține cuvinte, din după-amiaza zilei de naștere a prințului (cînd domnișoara Spoelmann îi arătase cărțile ei), nu schimbase cu mult, ba chiar deloc, raporturile dintre ei ; și, chiar dacă Klaus Heinrich se întorsese atunci la Ermitaj într-o dispoziție de clocotitoare și febrilă euforie (care e proprie tinerilor în asemenea împrejurări), ba chiar stăpînit de convingerea că se întîmplase ceva hotărîtor, înțelesese totuși foarte curînd că străduințele sale, pentru ceea ce considera drept fericirea sa, abia acum începeau. Aceste străduințe, însă, nici nu puteau avea drept țel, cum am mai arătat, un succes concret, o promisiune burgheză sau ceva asemănător ; ele se aflau în afara sferei imaginabilului, și, în plus, cei doi tineri trăiau într-o prea mare izolare de viața practică, pentru a se putea gîndi la așa ceva. Ba chiar se poate spune că aceea ce Klaus Heinrich solicita necontenit, cu privirea și cu vorba, nu era ca domnișoara Spoelmann să răspundă sentimentelor pe care le nutrea pentru ea, ci doar să se decidă, pur și simplu, să *creadă* în realitatea și viabilitatea acestor sentimente. Căci ea nu făcea acest lucru.

Prințul lăsă să treacă două săptămîni, înainte de a-și face din nou apariția la „Locul delfinului“ și, în acest răstimp, trăi lăuntric din substanța celor petrecute. I se părea că nu e nici o grabă ca acest eveniment să se învechească din pricina altora noi și, în afară de asta, o serie de obligații de reprezentare îi răpiră mai multe zile ; printre ele se număra concursul festiv de tir al asociației trăgătorilor

cu arme de salon, al cărei patron oficial era şi la a cărei comemorare a întemeierii lua parte anual; primit de membrii asociaţiei cu salutul trăgătorilor la ţintă, trecu prin faţa standurilor de tir, în costum verde, de parcă şi-ar fi făcut veacul numai în mijlocul ţintaşilor, şi luă, fără nici o poftă, o gustare împreună cu transfiguraţii domni din prezidiu; apoi, cu o atitudine graţioasă, de cunoscător, trase în sfîrşit de mai multe ori în direcţia diferitelor ţinte. Cînd se înfiinţă, după aceea, din nou la Spoelmanni, la ora ceaiului — era pe la mijlocul lui iunie — Imma avu o atitudine cît se poate de ironică; iar felul ei de a se exprima fu neobişnuit de literar şi presărat cu expresii idiomatice. Domnul Spoelmann fu, şi el, de faţă, de rîndul acesta, şi cu toate că prezenţa sa împiedica realizarea dorinţei lui Klaus Heinrich de a rămîne singur cu fiica acestuia, îl ajută totuşi pe prinţ, în mod neaşteptat, să-şi învingă mîhnirea pe care i-o pricinuise incisivitatea Immei; căci Samuel Spoelmann fu foarte amabil, aproape plin de duioşie, faţă de el.

Luară ceaiul pe terasă, stînd în fotolii de nuiele de formă modernă, mîngîiaţi delicat de miresmele florilor din grădină. Stăpînul palatului sta la masă, întins pe un şezlong de trestie împletită, capitonat cu perne, şi învelit cu un pled de mătase verde, cu desene în formă de papagali şi dublat cu blană. Se sculase din pat doar pentru a se bucura de vremea blîndă; obrajii săi nu erau aprinşi astăzi, ca de obicei, ci palizi-gălbui, iar ochii erau tulburi; bărbia îi era ascuţită, nasul, ieşit drept înainte, părea mai lung ca de obicei, iar dispoziţia sa nu reflecta obişnuita-i irascibilitate, ci era mai curînd melancolică, fapt care nu putea fi interpretat ca un semn bun. La căpătîiul său şedea, deşirat şi zîmbind blajin, doctorul Watercloose.

„Ei, tinere prinţ..." vorbi domnul Spoelmann obosit şi, la întrebarea acestuia „cum se simte", răspunse doar cu un cîrîit scurt. Imma, într-o rochie de casă cu ape şi cu talia sus, peste care avea o jachetă de catifea verde, turnă în ceainic apa din samovarul încălzit electric. Cu buzele ţuguiate, îl felicită pe principe pentru succesul personal de pe poligonul de tragere la ţintă.

„Am luat cunoştinţă cu adîncă satisfacţie de acest eveniment, din presa zilnică", spuse ea, legănîndu-şi ca-

pul într-o parte şi-n alta, şi îi citise şi contesei descrierea apariţiei sale ca ţintaş. Contesa şedea la masă, dreaptă, în rochia ei maro, strînsă pe trup, şi mînuia linguriţa, cu gesturi distinse, fără a divaga în nici un fel. Cel care vorbea astăzi era domnul Spoelmann. O făcea, precum am mai spus, într-o manieră melancolică, blîndă, care era rezultatul durerilor sale.

Povesti o întîmplare trăită personal, cu mulţi ani în urmă, pe care n-o putea alunga din minte şi care îl preocupa, din nou, dureros în zilele cînd sănătatea îl supăra ; povesti scurta şi simpla istorie de două ori şi a doua oară se necăji mai amarnic decît prima oară. Voise cîndva să facă o donaţie — o donaţie nu de primul rang, dar totuşi respectabilă ; comunicase în scris unei mari instituţii filantropice din Statele Unite că dorea să-i aloce, pentru sprijinirea lăudabilelor ei eforturi, un milion de dolari în acţiuni feroviare, în acţiuni sigure ale societăţii de căi ferate ale Pacificului de Sud, spuse domnul Spoelmann şi bătu cu mîna în palma deschisă, ca pentru a concretiza acţiunile. Dar ce făcuse respectiva instituţie filantropică ? Respinsese donaţia, o returnase, refuzase s-o primească ; şi, asta, cu explicaţia expresă că preferă să renunţe la nişte bunuri dobîndite în mod dubios şi brutal. Asta făcuse respectiva instituţie. Buzele domnului Spoelmann tremurau, în timp ce povestea, atît prima cît şi a doua oară ; iar el privi în jur, la cei de la masă, cu ochii săi metalici, mici şi apropiaţi, dornic să afle consolarea şi să vadă dezaprobarea gestului instituţiei.

„Acesta n-a fost un gest filantropic din partea filantropicei instituţii, spuse Klaus Heinrich. Nu, n-a fost."

Şi clătinatul său din cap fu atît de categoric, revolta şi compasiunea atît de limpezi, încît domnul Spoelmann se mai însenină puţin şi declară că azi era frumos afară şi că florile de jos răspîndeau o mireasmă plăcută. Da ! în curînd găsi prilejul să se arate recunoscător faţă de tînărul oaspete şi să-şi manifeste bunăvoinţa în felul cel mai elocvent. Din cauza vremii calde care alterna, în vara aceea, cu furtuni şi cu grindină aducătoare de frig, Klaus Heinrich contractase o răceală, avea gîtul umflat şi-l ustura cînd înghiţea ; cum înalta sa profesiune şi o anumită delicateţe în supravegherea persoanei sale destinate re-

prezentării îl făcuse, în mod inevitabil, ceva mai gingaș, nu se putu abține să nu vorbească despre asta și să se plîngă de durerile de gît.

„Trebuie să pui comprese umede, spuse domnul Spoelmann. Ai gutapercă ?"

Dar Klaus Heinrich nu avea. Atunci domnul Spoelmann aruncă pledul cu papagali, de pe el, se sculă și intră în palat. Nu răspunse la nici o întrebare, nu se lăsă oprit de nimeni. În lipsa lui, ceilalți se întrebară, oare ce avea de gînd să facă ; doctorul Watercloose, temîndu-se de bună seamă că pacientul său fusese silit de vreo criză dureroasă să plece de acolo, porni pe urma lui. Dar, cînd se-ntoarse, domnul Spoelmann avea în mînă o bucată de foaie de gutapercă, de a cărei existență, într-un sertar, își amintise ; o bucată cam scorojită, pe care o înmînă prințului, explicîndu-i amănunțit cum s-o întrebuințeze pentru a-i fi de folos. Klaus Heinrich îi mulțumi bucuros, iar domnul Spoelmann se lungi iar, satisfăcut, pe șezlong. De data asta rămase acolo și, după ce băură ceaiul, propuse chiar o plimbare în jurul parcului, plimbare în cursul căreia ordinea fu următoarea : domnul Spoelmann, cu ghetele cele moi, mergînd între Imma și Klaus Heinrich, în timp ce contesa Löwenjoul îi urma la oarecare distanță cu doctorul Watercloose. Cînd Klaus Heinrich își luă rămas bun pentru ziua respectivă, Imma Spoelmann mai plasă cîteva vorbe tăioase despre gîtul său și despre compresele umede : îl conjură, cu ironie ascunsă, să se doctorească și să aibă totuși grijă de sacra sa persoană. Dar, cu toate că nu se pricepu să-i răspundă ceva potrivit — ceea ce ea, dealtfel, nici nu aștepta și nici nu-i cerea — Klaus Heinrich se urcă destul de voios în docarul său ; căci bucățica de gutapercă scorojită din buzunarul de la spate al tunicii sale îi apărea, fără a-și da prea bine seama de ce, ca zălog al unei fericiri viitoare.

Dar, oricum ar fi stat lucrurile, fapt cert era că abia acum începea cu adevărat lupta. Era lupta pentru credința Immei Spoelmann, lupta pentru a o face să aibă atîta încredere în el, încît să poată lua hotărîrea de a coborî din sfera înghețată și pură, în care era obișnuită să se joace, din imperiul algebrei și al limbajului zeflemitor, și să se avînte, împreună cu el, în acea zonă mai caldă, mai ne-

guroasă, dar mai fertilă, pe care i-o arăta el. Căci teama ei de această hotărîre era nespus de mare.

Data următoare fu singur cu ea, sau aproape singur, adică în trei, împreună cu contesa Löwenjoul. Era o dimineaţă rece, noroasă, după o schimbare bruscă a vremii survenită în timpul nopţii. Călăreau de-a lungul taluzului cîmpiei, Klaus Heinrich cu cizme înalte şi cu cravaşa atîrnată, de miner, între nasturii mantalei sale cenuşii. Ecluza de sus, de lîngă podul de lemn, era închisă ; albia braţului de apă era secată şi plină de prundiş. Perceval, a cărui primă criză de lătrat se potolise, sărea arcuit peste ea, încolo şi-ncoace, sau alerga în faţa cailor, aşa cum aleargă cîinii, strîmb. Klaus Heinrich începu :

„Mă gîndesc zi şi noapte la ceva ce trebuie să fi fost mai curînd un vis. Stau noaptea culcat şi-l aud pe Florian sforăind în grajd, atît de multă linişte e. Atunci cred, cu toată convingerea, că n-a fost doar un vis. Dar, cînd te văd, ca azi, şi ca deunăzi, la ceai, mi-e imposibil să cred că a fost ceva mai mult."

Ea răspunse :

„Asta are nevoie de explicaţii, auguste prinţ."

„Mi-ai arătat acum nouăsprezece zile cărţile dumitale, domnişoară Imma — sau nu ?"

„Acum nouăsprezece zile ? Stai, trebuie să fac socoteala. Nu, să vezi, sînt optsprezece zile şi jumătate, dacă nu cumva mă înşel..."

„Aşadar mi-ai arătat cărţile dumitale ?"

„Asta este perfect adevărat, prinţe. Şi îmi place să cred că ţi-au plăcut."

„Ah, Imma, nu vorbi aşa, nu acum şi faţă de mine ! Mi-e inima atît de zbuciumată şi mai am încă atîtea să-ţi spun, lucruri pe care n-am apucat să ţi le spun acum nouăsprezece zile, cînd mi-ai arătat cărţile... Cărţile dumitale cele multe ! Aş vrea să încep iar de unde ne-am oprit atunci şi să dau uitării tot ce-a fost între timp..."

„Pentru Dumnezeu, prinţe, mai bine dă uitării toate celelalte ! De unde vrei să începi iar ? Ce vrei să-ţi aminteşti şi să-mi aminteşti şi mie ? Credeam că ai motive să păstrezi cea mai adîncă tăcere asupra acestor lucruri. Să divaghezi în asemenea hal ! Să-ţi pierzi ţinuta în asemenea măsură !..."

„Dacă ai şti, Imma, cît de bine, nespus de bine, mi-a făcut faptul de a-mi pierde ţinuta!"

„Mulţumesc, asta e o ofensă, ştii? Insist să-ţi păstrezi şi faţă de mine ţinuta pe care o ai faţă de toată lumea. Nu de aceea exist, pentru ca dumneata să te recreezi lîngă mine, după existenţa dumitale princiară."

„Atît de greşit m-ai înţeles, Imma! Dar ştiu bine că mă înţelegi greşit în mod intenţionat şi numai în glumă; şi asta îmi dovedeşte că nu mă crezi şi că nu iei în serios ceea ce-ţi spun..."

„Nu, prinţe! Înseamnă, într-adevăr, să-mi ceri prea mult! Nu mi-ai povestit, singur, despre viaţa dumitale? Ai mers la şcoală de formă, ai fost la universitate de formă, ai făcut serviciul militar de formă şi încă mai porţi uniforma tot de formă; acorzi audienţe de formă şi tot de formă faci pe trăgătorul la ţintă şi Dumnezeu ştie cîte altele încă; ai venit pe lume de formă şi eu să te cred acum, aşa deodată, că iei un anumit lucru în serios?"

În timp ce ea spunea toate acestea, lui Klaus Heinrich îi dădură lacrimile, atît de mult îl dureau vorbele ei. Răspunse încetişor:

„Ai dreptate, Imma, este mult neadevăr în viaţa mea. Dar nu eu am făcut-o sau ales-o, trebuie să te gîndeşti la asta; mi-am făcut datoria cu strictеţe şi exactitate, aşa cum mi-a fost prescrisă, spre înălţarea sufletească a oamenilor. Şi nu-i destul, oare, că a fost grea şi plină de interdicţii şi a pretins renunţări? Acum mai trebuie să se şi răzbune, prin faptul că nu mă crezi."

„Eşti mîndru de profesiunea şi de viaţa dumitale, prinţe, ştiu asta, spuse ea, şi nici măcar nu pot dori să-ţi calci fidelitatea faţă de dumneata însuţi."

„Oo! exclamă el, lasă pe seama mea grija asta, fidelitatea faţă de mine însumi, şi nu-ţi face cîtuşi de puţin gînduri în privinţa ei! Am destulă experienţă; mi-am fost infidel şi am încercat să ocolesc interdicţia şi totul s-a terminat ruşinos. Dar, de cînd te cunosc, ştiu, o ştiu pentru prima oară, că pot să divaghez şi eu, ca oricare altul, fără remuşcări şi fără ruşine, pot să mă abat de la ceea ce lumea numeşte înalta mea profesiune, cu toate că doctorul Überbein spune, şi încă pe latineşte, că aşa ceva nu e dat..."

„Vezi, ia aminte ce-a spus prietenul dumitale în privința asta."

„Nu l-ai numit chiar dumneata însăți un om nefericit, care va sfîrși rău ? E un caracter ales, îl prețuiesc mult și îi datorez multe clarificări cu privire la mine și la alții. Dar, în ultima vreme, am reflectat adesea asupra lui, și felul cum l-ai apreciat m-a preocupat multă vreme după aceea și-a trebuit să-ți dau dreptate, căci vreau să-ți spun, Imma, cum stau lucrurile cu doctorul Überbein. Trăiește în dușmănie cu fericirea, asta e."

„Îmi pare a fi o dușmănie onestă", spuse Imma Spoelmann.

„Onestă, reluă el, dar nefericită, cum singură ai spus ; și, pe deasupra, și cu păcat ; căci este un păcat față de ceva, care e mai minunat decît stricta lui onestitate, acum știu asta ; și în păcatul ăsta a vrut să mă educe și pe mine, întru totul părintește. Dar acum m-am maturizat și am depășit limitele educației lui, în legătură cu punctul ăsta. Acum sînt independent și știu asta foarte bine ; și, chiar dacă nu l-am convins pe Überbein, pe dumneata am să te conving, Imma, acum sau mai tîrziu..."

„Da, prințe, trebuie s-o mărturisesc ! Știi să convingi, entuziasmul dumitale antrenează totul, fără putință de împotrivire ! Nouăsprezece zile, n-ai spus așa ? Eu consider că sînt mai precis optsprezece și jumătate, dar tot acolo ajungem. În răstimpul ăsta, ai binevoit să-ți faci apariția o singură dată la «Locul delfinului»... acum patru zile..."

Prințul o privi în față, speriat.

„Dar, Imma, trebuie să ai răbdare cu mine și să fii oarecum indulgentă... Gîndește-te, sînt încă neîndemînatec... e un teren străin. Nu știu cum s-a întîmplat... Cred că am vrut să avem timp de gîndire. Și, în afară de asta, m-au acaparat diferite obligații..."

„Firește, a trebuit să tragi la țintă, de formă, am citit asta în ziare. Ai avut, ca de obicei, un succes remarcabil. Ai stat acolo, costumat, și te-ai lăsat iubit de un întreg poligon înțesat de oameni..."

„Stai, Imma, te rog, n-o lua în galop !... Nu mai ajung să scot un cuvînt ! Iubit, zici ? Dar ce fel de iubire mai e și asta ? O iubire aproximativă, superficială, o iubire de departe, care nu înseamnă nimic, o iubire în ținută de gală

şi fără nici o intimitate ! Nu, nu trebuie să fii cîtuşi de puţin supărată că o îngădui, căci nu eu profit de ea, ci doar oamenii care sînt, astfel, înălţaţi sufleteşte, şi asta e dorinţa lor. Dar am şi eu dorinţa mea, Imma, şi dumneata eşti cea căreia i-o adresez..."

„Cu ce te pot sluji, principe ?"

„Ah, ştii prea bine ! Cu încredere, Imma, n-ai putea să ai puţină încredere în mine ?"

Imma îl privi şi niciodată ochii ei nespus de mari nu-l iscodiseră cu atîta întunecată insistenţă, ca acum. Dar oricît de insistentă era rugămintea mută pe care i-o adresa Klaus Heinrich, ea întoarse capul şi spuse cu o expresie de izolare în sine.

„Nu, prinţe Klaus Heinrich, nu pot."

El scoase un geamăt de durere şi glasul îi tremura cînd o întrebă :

„Şi de ce nu poţi ?"

Ea răspunse : „Fiindcă mă împiedici s-o fac".

„Şi cum te împiedic ? Te rog spune-mi-o !"

Cu aceeaşi expresie de închidere în sine, cu ochii plecaţi spre frîul alb şi uşor legănată de pasul calului, Imma răspunse :

„Prin toate, prin atitudinea dumitale, prin felul de a fi, prin întreaga dumitale personalitate augustă. Mai ţii minte cum ai împiedicat-o pe biata contesă să divagheze şi cum ai silit-o să fie limpede şi lucidă, cu toate că i se acordase expres, în temeiul excesivei ei experienţe, binefacerea de a fi confuză şi stranie ? Şi cum ţi-am spus că ştiu foarte bine cum ai făcut s-o readuci la luciditate ? Da, o ştii foarte bine, căci şi pe mine mă împiedici să divaghez, şi pe mine mă readuci la luciditate, prin toate, prin cuvintele dumitale, prin căutătura dumitale, prin felul de a privi şi de a sta în picioare ; şi e absolut imposibil să pot avea încredere în dumneata. Am avut prilejul să te observ în relaţiile cu alţi oameni ; dar, indiferent dacă era vorba de doctorul Sammet, de la spitalul «Dorothea», sau de domnul Stavenhüter, de la grădina «Fazaneriei», era acelaşi lucru şi totdeauna am simţit că mi-e frig şi teamă. Stai drept şi pui întrebări, dar fără să participi ; nu te interesează conţinutul întrebării, nu, nu te interesează nimic şi

nu ţii la nimic. Am văzut adesea : vorbeşti, exprimi o părere, dar ai putea să exprimi tot atît de bine şi alta, căci în realitate n-ai nici o părere şi nici o credinţă şi nu te interesează nimic altceva decît atitudinea dumitale de prinţ. Spui uneori că profesiunea dumitale nu e uşoară ; dar, fiindcă m-ai provocat, vreau să remarc că ţi-ar fi mai uşoară, dacă ai avea o părere şi o credinţă, prinţe, — asta e convingerea mea, şi credinţa mea. Cum ar putea avea cineva încredere în dumneata ? Nu, ceea ce inspiri nu e încredere, ci răceală şi jenă ; şi, chiar dacă mi-aş da silinţa să mă apropii de dumneata, acest fel de jenă şi de neajutorare m-ar împiedica s-o fac, — şi cu asta ţi-am răspuns."

Klaus Heinrich ascultase cu dureroasă încordare, o privise de mai multe ori în faţa-i palidă, în timp ce vorbea, şi apoi lăsase ochii în jos, ca ea, spre frîu.

„Îţi mulţumesc, Imma, răspunse el într-un tîrziu, că ai vorbit atît de serios ; căci ştiu bine, că n-o faci totdeauna, ci că, de cele mai multe ori, vorbeşti ironic şi că, în felul dumitale, iei tot atît de puţin în serios lucrurile, ca şi mine, în felul meu."

„Cum să vorbească omul cu dumneata altfel decît ironic, prinţe ?"

„Uneori eşti chiar dură şi crudă, ca de pildă faţă de sora-superioară de la spitalul «Dorothea», pe care ai pus-o în atît de mare încurcătură."

„Mda, ştiu bine că am şi eu defectele mele şi că aş avea nevoie de cineva care să mă ajute să mă dezbar de ele."

„Asta vreau să fiu eu, Imma, hai să ne ajutăm reciproc..."

„Nu cred că ne putem ajuta reciproc, prinţe."

„Ba da, putem. N-ai vorbit, chiar acum, serios şi absolut fără ironie ? În ce mă priveşte, însă, nu mai ai dreptate cînd spui că nu mă interesează nimic şi că nu ţin la nimic ; căci dumneata, Imma, dumneata mă interesezi, la dumneata ţin ; şi, cum lucrul ăsta e nespus de important pentru mine, n-o să dau greş şi îţi voi cîştiga încrederea, pînă la urmă. Dacă ai şti cu cîtă plăcere am ascultat ceea ce ai spus despre silinţă şi apropiere ! Da, dă-ţi puţină silinţă şi nu te mai lăsa descumpănită de acea neajutorare, sau indiferent ce-o fi, pe care o resimţi atît de lesne în

fața mea ! Da, știu, știu îngrozitor de bine cît de mult sînt vinovat de asta ! Dar n-ai decît să rîzi de mine și de dumneata însăți, cînd îți trezesc un asemenea sentiment, însă fii alături de mine ! Vrei să-mi promiți că ai să-ți dai un pic de silință ?"

Dar Imma Spoelmann nu promise nimic, ci porni, în sfîrșit, în galopul calului ; și încă multe alte întrevederi rămaseră fără succes, ca aceasta.

Uneori, după ce Klaus Heinrich lua ceaiul la „Locul delfinului", mergeau în parc — prințul, domnișoara Spoelmann, contesa și Perceval. Nobilul dulău scoțian mergea alături de Imma, cu o expresie încordată ; iar contesa venea la doi-trei pași în urma tinerilor. Căci, îndată ce începea plimbarea, ea zăbovea o clipă, să moșmondească ceva la o tufă, iar distanța care se crea prin asta n-o mai recupera. Astfel, Klaus Heinrich și Imma mergeau înaintea ei și duceau tratative ; dar, după ce parcurgeau un anumit traseu, făceau calea întoarsă, astfel încît acum o aveau pe contesă în fața lor, la doi-trei pași ; și atunci Klaus Heinrich își desfășura, de bună seamă, strădaniile oratorice, luînd, cu grijă și fără a privi spre ea, mîna îngustă și fără podoabe a Immei Spoelmann și cuprinzînd-o cu ambele sale mîini (chiar și cu stînga, la care nu se mai gîndea și care nu mai era stînjenitoare, ca la reprezentări) ; și, în acest timp o întreba dacă își dă silința și dacă a făcut progrese în privința încrederii în el. Îi era neplăcut s-o audă spunînd că, de cînd fuseseră împreună ultima oară, a studiat, s-a dedicat algebrei ; o ruga din inimă să lase deoparte cărțile, care nu puteau decît să-i distragă atenția și s-o îndepărteze de subiectul căruia ar trebui să-i fie închinate, acum, toate gîndurile ei. Vorbea și despre sine însuși, despre acea revenire la luciditate și despre jena pe care — după spusele ei — i-o insufla firea lui ; încerca să le explice și să le anihileze. Vorbea despre existența rece, severă și săracă, pe care-o dusese pînă atunci ; îi descria cum toți oamenii fuseseră acolo, dintotdeauna, tocmai pentru a fi acolo și a privi, în timp ce înalta lui profesie îi impusese să se exhibeze și să fie privit, lucru care era — de departe — cel mai greu ; se străduia s-o facă să înțeleagă bine, că o izbăvire de toate acele însușiri da-

torită cărora o împiedica pe contesă să sporovăiască şi o consterna, spre mîhnirea lui, pe Imma, — că o izbăvire deci nu putea fi înfăptuită decît prin ea, numai prin ea singură, că se afla întru totul în mîna ei. Ea îl privea, ochii ei nespus de mari licăreau întunecat, iscoditori, şi se vedea bine că şi ea ducea o luptă cu sine însăşi. Apoi clătina din cap sau încheia discuţia, plasînd, cu buzele ţuguiate, o frază alambicată, de care îşi bătea singură joc, incapabilă de a se învinge şi a-şi smulge acel da, pe care-l implora el, acea dăruire de sine care, aşa cum stăteau lucrurile, n-o obliga, de fapt, la nimic.

Nu-l împiedica să vină o dată sau de două ori pe săptămînă s-o vadă, nu-l împiedica să vorbească, s-o asalteze cu rugăminţile şi jurămintele lui şi să-i ia, din cînd în cînd, mîna, s-o ţină într-ale lui. Îi îngăduia acest lucru, dar, în rest, rămînea tot neclintită ; frica de a lua o hotărîre, această teamă de a-şi părăsi imperiul rece şi ironic şi de a i se alătura lui, rămînea de neînvins ; şi se întîmpla uneori să izbucnească, istovită şi descurajată, rostind cuvintele : „Ah, prinţe, mai bine nu ne-am fi cunoscut ; ar fi fost, poate, mai bine ! Atunci ţi-ai fi văzut liniştit de înalta dumitale profesiune, ca mai înainte, şi aş fi avut şi eu linişte, şi nici unul din noi nu l-ar fi chinuit pe celălalt !“ Klaus Heinrich trebuia să se străduiască mult ca s-o facă să retracteze, să-i smulgă mărturisirea că, în fond, nu regretă faptul că l-a cunoscut. Dar, în felul acesta, timpul trecea. Vara era pe sfîrşite ; frigul timpuriu al nopţilor desprindea frunzele, încă verzi, din pomi ; Fatma, Florian şi Isabeau făceau să foşnească frunzele roşii şi aurii, cînd mergeau la plimbare ; toamna venea cu neguri şi cu miresme amărui ; şi nimeni n-ar fi fost în stare să întrezărească o oarecare întorsătură decisivă a acestei probleme ce se afla într-o stranie suspensie.

Meritul de a fi readus lucrurile pe făgaşul realităţii şi de a fi îndrumat evenimentele spre un final fericit i-a revenit — şi va trebui să se admită aceasta — bărbatului suspus care păstrase pînă atunci o rezervă înţeleaptă, dar care, la momentul potrivit, a intervenit cu mînă prudent-fermă în desfăşurarea evenimentelor. E vorba de excelenţa

sa von Knobelsdorff, ministrul de interne, de externe și al casei marelui duce.

Profesorul secundar doctorul Überbein avusese dreptate cînd afirmase că președintele de consiliu cerea zilnic să i se dea raportul despre pașii personali și pasionați ai lui Klaus Heinrich. Ceva mai mult, bătrînul domn, bine slujit de subalterni inteligenți și abili în supraveghere, era perfect la curent cu opinia publică, cu rolul jucat de Samuel Spoelmann și de fiica sa în imaginația poporului, cu rolul regal pe care îl aveau în reprezentările poporului, cu încordarea imensă și superstițioasă cu care norodul urmărea relațiile dintre palatele „Ermitaj" și „Locul delfinului", cu popularitatea acestor relații, într-un cuvînt, cu felul cum această popularitate se manifesta, prin vorbe și zvonuri, pentru oricine voia să vadă, atît în capitală, cît și în întreaga țară. Un incident semnificativ fu de-ajuns pentru a-l face pe domnul von Knobelsdorff să fie sigur de ceea ce voia să întreprindă.

De fapt, la începutul lui octombrie — parlamentul landului era de paisprezece zile în sesiune, iar disensiunile cu comisia bugetară erau în plină desfășurare — Imma Spoelmann se îmbolnăvi, și anume, din cîte se spunea la început, foarte grav. Se dovedi că imprudenta domnișoară — Dumnezeu știe în ce toane sau dispoziție fusese — se încumetase să facă, în cursul unei plimbări întreprinse cu doamna ei de companie, un galop neîntrerupt de aproape o jumătate de oră, pe alba Fatma, împotriva unui vînt ce sufla puternic ; apoi se întorsese acasă cu un emfizem pulmonar. După puține ceasuri vestea se răspîndise pretutindeni. Se spunea că tînăra fată era în pericol de moarte, ceea ce era o exagerare fără măsură, după cum se dovedi, din fericire, curînd. Dacă i s-ar fi întîmplat o nenorocire gravă unui membru al casei Grimmburg sau chiar marelui duce însuși, consternarea și compasiunea generală n-ar fi fost mai mari. Nu se mai vorbea despre nimic altceva decît despre asta. În cartierele mai modeste ale orașului, de pildă în preajma spitalului „Dorothea", femeile stăteau, spre seară, în fața ușii caselor, își apăsau pieptul cu palmele și gîfîiau, pentru a-și arăta una alteia mai lămurit, cum e cînd i se taie cuiva răsuflarea. Ziarele publicau comunicate amănunțite și competente din punct de vedere medical, cu pri-

vire la starea sănătății domnișoarei Spoelmann, comunicate care treceau din mînă-n mînă, fiind citite la mesele familiale sau ale obișnuiților din localuri, ori erau comentate în vagoanele de tramvai. Reporterul de la *„Curierul rapid"* era văzut mergînd zilnic în goană, cu birja, la „Locul delfinului", unde era primit și informat de către *butler*, cu care vorbea englezește, deși nu-i venea tocmai ușor s-o facă. Dealtfel, presa nu putea fi scutită de reproșul că umfla lucrurile și că întreținea o îngrijorare inutilă. Pur și simplu nu putea fi vorba de un pericol serios. Șase zile la pat, sub îngrijirea medicului personal al Spoelmannilor, fură de ajuns pentru a vindeca emfizemul și a restabili complet plămînii domnișoarei. Dar și aceste șase zile fură de ajuns pentru a face să iasă limpede în evidență ce loc deținea Spoelmannii, și în special domnișoara Imma, în viața publică. În fiecare dimineață, trimișii ziarelor — mandatarii dorinței generale de informații — se reuneau în holul cu mozaic de la „Locul delfinului", pentru a primi scurtul buletin al zilei transmis de *butler*, buletin pe care-l asezonau apoi, în ziarele lor, în acele prelucrări prolixe pe care le cerea publicul. Lumea citea despre scrisorile parfumate, cu salutări și urări de însănătoșire, care sosiră la „Locul delfinului", trimise de diferitele instituții de caritate, pe care Imma le vizitase și le ajutase cu donații bogate (șugubeții subliniau că și autoritățile fiscale ale marelui ducat ar fi trebuit, de fapt, să profite de ocazie și să aducă omagiul lor într-un mod asemănător). Oamenii mai citeau — și-și lăsau ziarele în jos pentru a se privi unii pe alții — despre un „superb" buchet de flori pe care prințul Klaus Heinrich îl trimisese împreună cu cartea sa de vizită (în timp ce adevărul era că prințul trimisese nu o dată, ci zilnic, flori la „Locul delfinului", cîtă vreme stătuse în pat domnișoara Spoelmann, fapt care fusese trecut, însă, sub tăcere de cei în cunoștință de cauză, pentru a evita o emoție prea mare). Lumea citi, mai departe, că tînăra și populara pacientă părăsise patul pentru prima oară și că, în cele din urmă, se anunța că prima ei ieșire din casă, cu mașina, era iminentă. Această ieșire, care se petrecu la opt zile după îmbolnăvirea domnișoarei,

într-o dimineață de toamnă însorită, avea să ofere, totuși, prilejul unei manifestări a sentimentelor publicului, manifestare care fu calificată de către oamenii cu o serioasă conștiință de sine, ca fiind prea exagerată. În jurul uriașului automobil de culoare oliv și cu perne de piele cărămizii, care aștepta în fața intrării principale de la „Locul delfinului", la volan fiind un șofer tînăr cu trăsături anglo-saxone și cu o mutră palidă, concentrată, se adunase o mulțime mai mare de oameni ; și, cînd domnișoara Spoelmann ieși din casă, însoțită de contesa Löwenjoul și urmată de un lacheu care ducea pledurile, izbucniră într-adevăr strigăte de „trăiască", însoțite de fluturatul șepcilor și al batistelor ; strigătele se repetară și se prelungiră pînă cînd vehiculul își croi, cu urlete de claxon, drum prin îmbulzeală, lăsîndu-i pe manifestanți în urmă, în nori de benzină. Să admitem că grupul de oameni care strigau era alcătuit din acele elemente nu tocmai onorabile, care obișnuiesc să se adune în asemenea ocazii ; adică din adolescenți, cîteva femei cu coșuri de tîrguieli, cîțiva copii de școală, gură-cască, pierde-vară și oameni fără ocupație, de toate soiurile. Dar ce e poporul și din cine trebuie el să se compună pentru a fi determinat ? În continuare, nu poate fi trecută complet sub tăcere o afirmație care a fost difuzată ulterior de unele firi zeflemiste și după care în gloata poporului, adunată în jurul mașinii, s-ar fi aflat un agent în slujba domnului von Knobelsdorff, membru al poliției secrete ; acesta ar fi dat tonul pentru urale și le-ar fi întreținut cu mult zel. Putem să-i lăsăm în plata Domnului și le acordăm acestor detractori ai unor importante evenimente, mica lor satisfacție. În cel mai rău caz — adică dacă informațiile acelor oameni se confirmau — fusese vorba de o declanșare mecanică a unor sentimente care, vezi bine, trebuie să fi fost, totuși, vii pentru a putea fi declanșate. În orice caz, această scenă, care a fost descrisă, firește, amănunțit în presă, n-a întîrziat să producă efect asupra tuturor ; iar pentru persoanele cu oarecare perspicacitate în materie de înlănțuire a faptelor, n-a existat nici o îndoială că o altă veste, care a preocupat sufletele la cîteva zile după aceea, trebuie să

fi avut o legătură mai profundă cu toate aceste manifestări și simptome.

Informația spunea că alteța sa regală principele Klaus Heinrich l-ar fi primit pe domnul ministru de stat von Knobelsdorff, la palatul „Ermitaj", într-o audiență care ar fi durat fără întrerupere de la ora trei după-amiază pînă la ora șapte seara. Patru ceasuri bătute pe muchie! Despre ce fusese vorba? Doar nu despre viitorul bal al curții? Firește, printre altele, fusese vorba și de balul curții.

Cu prilejul unei vînători a curții, care avusese loc la zece octombrie lîngă palatul „Premiul vînătorului", în pădurile dinspre vest — și la care Klaus Heinrich luase parte, îmbrăcat, ca și verii săi roșcovani, într-o uniformă verde, cu pălărie moale și cizme cu tureatcă, avînd asupra lui binoclu, pumnal, cuțit de vînătoare, centiron cu cartușe și pistol cu toc — domnul von Knobelsdorff îl rugase pe prinț să-i acorde o întrevedere. Fusese consultat domnul von Braunbart-Schellendorf și convorbirea se stabilise pentru ora trei după-amiază, în cea de a douăsprezecea zi a lunii octombrie. Dealtfel, Klaus Heinrich se oferise să facă el o vizită bătrînului domn la locuința sa oficială; dar domnul von Knobelsdorff preferase să vină el la „Ermitaj" și sosi, punctual, primit fiind cu toată amabilitatea și căldura pe care Klaus Heinrich le socotea că sînt indicate de protocol față de bătrînul sfetnic al tatălui și fratelui său. Micul și austerul salon, în care se aflau cele trei fotolii de mahon cu motive albăstrui în formă de liră brodate pe fond galben, fu locul unde se desfășură discuția.

Deși nu mai avea mult pînă să împlinească vîrsta de șaptezeci de ani, excelența sa domnul von Knobelsdorff era încă viguros și la trup și la minte. Redingota sa nu prezenta cutele vîrstei, ci se mula strîns, și cît se poate de bine întinsă, pe trupul îndesat și plăcut capitonat al unui bărbat cu o fire plăcută. Părul său, încă îmbelșugat și piepțănat lins, cu cărare la mijloc, era de un alb pur, ca și mustața tăiată scurt; iar bărbia era simpatic despicată de o cută ce putea fi luată drept gropiță. Creturile dispuse în evantai la colțurile ochilor jucau ca și odinioară; ba chiar mai căpătaseră cu vremea mici rami-

ficații și linii secundare, astfel încît această multiplă și vie rețea de riduri dădea ochilor săi albaștri o expresie constantă de șiretenie și de bună dispoziție. Klaus Heinrich ținea la domnul von Knobelsdorff, fără ca între ei să fi existat vreo relație mai strînsă. De fapt, ministrul de stat veghease și călăuzise evoluția prințului : îl desemnase inițial pe profesorul titular Dröge ca prim dascăl al său, apoi înființase pentru el colegiul „fazanilor" ; mai tîrziu îl trimisese la universitate împreună cu doctorul Überbein, rînduise și serviciul său militar de formă și chiar îi destinase palatul „Ermitaj" ca locuință ; dar totul indirect și venind rareori în contact cu el ; iar dacă domnul von Knobelsdorff se întîlnise uneori cu Klaus Heinrich în anii educației acestuia, se informase cît se poate de respectuos de deciziile și planurile de viitor ale principelui, de parcă n-ar fi știut nimic despre ele ; și poate că tocmai această ficțiune, respectată cu consecvență de ambele părți, fusese ceea ce menținuse relațiile dintre ei într-un cadru formal.

Domnul Knobelsdorff — care preluă conducerea discuției cu ușurință și, totuși, cu o atitudine reverențioasă, în timp ce Klaus Heinrich încerca să ghicească intențiile acestei vizite — vorbi mai întîi despre vînătoarea de alaltăieri a curții, aruncă, pe îndelete, o privire retrospectivă asupra traseului parcurs și aminti, ca din întîmplare, de eminentul său coleg de la finanțe, doctorul Krippenreuther, care luase și el parte la vînătoare și a cărui mînă jalnică o deplîngea. Într-adevăr, domnul Krippenreuther nu trăsese decît pe alături, la „Premiul vînătorului". „Mda, grijile te fac să nu ai mîna sigură", remarcă domnul von Knobelsdorff și-i puse, astfel, prințului în gură cuvîntul-cheie, care să reclame o scurtă caracterizare a acestor griji. Îi vorbi despre deficitul „nu lipsit de importanță" al proiectului de buget, despre disensiunile dintre miniștri și comisia bugetară, despre noul impozit pe avere, despre cota de treisprezece și jumătate la sută și despre opoziția furibundă a reprezentanților cetățeni, despre antediluvianul impozit pe carne, și despre strigătele de foame ale funcționarilor ; Klaus Heinrich, la început surprins de atîtea date concrete, îl ascultă cu seriozitate și aprobînd de zor din cap.

Cei doi domni, cel bătrîn şi cel tînăr, şedeau alături, pe o canapea firavă şi puţin cam tare, cu tapiseria galbenă şi cu aplicaţii de alamă în formă de cunună ; canapeaua era aşezată îndărătul mesei rotunde, cu faţa spre uşa îngustă, cu geamuri, ce da spre terasă şi dincolo de care se estompa, în negura toamnei, parcul pe jumătate desfrunzit, cu lacul acoperit de raţe. Scundă şi de un alb modest, soba de cahle în care trosnea focul, răspîndea o căldură molcomă în camera mobilată auster şi meschin ; iar Klaus Heinrich, nu întrutotul în stare să urmărească expozeul politic, dar mîndru şi fericit de a se întreţine atît de serios cu încercatul demnitar, se simţea cuprins tot mai mult de o dispoziţie plină de recunoştinţă şi de încredere. Domnul von Knobelsdorff vorbea în mod agreabil despre cele mai dezagreabile lucruri ; glasul lui era plăcut, alcătuirea cuvîntării sale abilă şi insinuantă ; şi, deodată, Klaus Heinrich îşi dădu seama că bătrînul părăsise domeniul economic şi că trecuse de la grijile doctorului Krippenreuther la starea sănătăţii lui, a lui Klaus Heinrich. Oare se înşela domnul von Knobelsdorff ? Ochii săi începeau să-l cam lase, uneori. Dar parcă i se părea că şi alteţa sa regală avusese cîndva o mină mai bună, mai plină de prospeţime, mai veselă. Nu se putea să nu observe o oarecare oboseală, o umbră de grijă... Domnul von Knobelsdorff se temea să nu pară indiscret, dar trebuia să spere că aceste semne nu sînt pricinuite de vreo suferinţă gravă, trupească sau sufletească ?

Klaus Heinrich privi afară, în ceaţă. Privirea lui era încă ermetică ; dar, cu toate că şedea pe canapeaua tare, într-o atitudine controlată, de concentrare atentă, ca totdeauna, cu picioarele încrucişate, cu mîna dreaptă peste cea stîngă şi cu bustul întors spre domnul von Knobelsdorff, atitudinea lui interioară se destinse totuşi din clipa aceasta ; şi, istovit cum era, de luptele sale ciudat de delicate şi fără succes, nu lipsi mult ca ochii lui să se umple de lacrimi. Era atît de singur şi nimeni nu-l ajuta cu sfaturi... Doctorul Überbein evita, în ultima vreme, să vină la „Ermitaj“... Klaus Heinrich mai spuse : „Ah, excelenţă, asta ar duce prea departe“.

Dar domnul von Knobelsdorff răspunse :

„Prea departe ? Nu, alteța voastră să nu se teamă că trebuie să vorbească prea pe larg. Recunosc că sînt mai bine informat cu privire la evenimentele trăite de alteța voastră regală, decît am lăsat să se întrevadă. În afară de acele subtilități și amănunte, pe care zvonurile nu le pot înregistra, alteța voastră regală nu va avea să-mi împărtășească prea multe lucruri noi. Dar, dacă faptul de a vă descărca sufletul față de un slujitor care v-a ținut în brațe, ar putea să facă bine alteței voastre regale... poate că n-aș fi cu totul incapabil de a fi alături de alteța voastră regală cu sfatul și cu fapta."

Și atunci tot ce era în sufletul lui Klaus Heinrich se topi și se revărsă năvalnic, în chip de mărturisire ; îi povesti totul domnului von Knobelsdorff. Povesti cum povestește cineva, cînd e cu inima plină și cînd cuvintele îi năvălesc pe buze : nu fu prea sistematic, nu luă lucrurile chiar pe rînd, și insistă peste măsură asupra unor fapte neesențiale ; dar fu cît se poate de convingător, dînd povestirii acea notă concretă care e rodul unei trăiri pasionate. Începu cu mijlocul, sări, pe nebăgate de seamă, la început, se grăbi să ajungă la sfîrșit (un sfîrșit care nu exista), se precipită și se împotmoli nu o singură dată. Dar cunoașterea prealabilă a situației îi ușură domnului von Knobelsdorff formarea unei priviri de ansamblu, îl puse în măsură să readucă corăbioara pe linia de plutire prin întrebări utile ; și, în cele din urmă, imaginea trăirilor lui Klaus Heinrich, cu toate personajele și întîmplările, cu silueta lui Samuel Spoelmann, a confuzei contese Löwenjoul, ba chiar și a nobilului dulău scoțian Perceval și, mai cu seamă a Immei Spoelmann, se înfățișa, cu toate dificultățile ei, destul de desăvîrșită și fără lacune, pentru a putea fi supusă discuției. Pînă și bucățica de foaie de gutapercă fu amintită pe larg, căci domnul von Knobelsdorff păru să pună preț pe ea ; și nimic nu fu omis, de la acea apariție impresionantă din timpul schimbării gărzii palatului și pînă la ultimele lupte intense și chinuitoare, duse călare și pe jos. Klaus Heinrich era tare înfierbîntat cînd termină, iar ochii săi albaștri ca oțelul, îngustați de pomeții populari, erau înlăcrimați. Părăsi canapeaua, gest prin care îl silise pe domnul von Knobelsdorff să se ridice și el, și vru să des-

chidă neapărat, din cauza căldurii, uşa cu geamuri dinspre mica verandă ; dar domnul von Knobelsdorff, îl împiedică s-o facă, atrăgîndu-i atenţia asupra pericolului de a răci. Apoi îi adresă prinţului preasupusa rugăminte, să se aşeze din nou, întrucît alteţa sa regală nu poate ignora necesitatea unei discutări liniştite a situaţiei. Şi amîndoi luară din nou loc pe pernele prea puţin moi şi umflate.

Domnul von Knobelsdorff chibzui o vreme şi chipul său deveni atît de serios, cît putea fi, avîndu-se în vedere bărbia sa despicată şi creţurile jucăuşe de la colţurile ochilor. Întrerupîndu-şi tăcerea, îi mulţumi prinţului, cu emoţie în suflet, pentru marea cinste pe care i-o făcuse, acordîndu-i încrederea sa. Imediat după asta, domnul von Knobelsdorff îi făcu următoarea declaraţie, apăsînd pe fiecare cuvînt în parte : indiferent de atitudinea la care s-ar fi aşteptat prinţul din partea lui, a domnului von Knobelsdorff, el, domnul von Knobelsdorff, nu este, oricum, omul care să se declare împotriva dorinţelor şi speranţelor prinţului, ci mai curînd este dispus să-i netezească alteţei sale regale, în măsura puterilor sale, calea spre ţelul dorit.

Tăcere lungă. Klaus Heinrich îl privi consternat pe domnul von Knobelsdorff în ochii cu ridurile dispuse în evantai. Aşadar avea dorinţe şi speranţe ? Exista, deci, un ţel ? Nici el singur nu ştia ceea ce auzea acum. Spuse : „Excelenţa voastră sînteţi atît de amabil..."

Atunci domnul von Knobelsdorff adăugă marii sale declaraţii ceva despre o condiţie şi spuse : „Fireşte că el, ca primul slujitor al statului, nu-şi poate impune modesta influenţă în sensul dorit de alteţa sa regală decît cu o condiţie..."

„Cu o condiţie ?"

„Cu condiţia ca alteţa voastră regală să nu se gîndească numai la propria sa fericire, în mod egoist şi nesemnificativ, ci să-şi privească destinul personal din perspectiva ansamblului, a întregului, aşa cum îi cere înalta sa profesiune."

Klaus Heinrich tăcu, ochii i se înnegurară de gînduri.

„Să îngăduie alteţa voastră regală, continuă domnul von Knobelsdorff, după o pauză, să părăsim pentru o clipă

această chestiune delicată și imprevizibilă și să ne îndreptăm spre lucruri mai generale ! Acesta este ceasul încrederii și al înțelegerii reciproce... rog respectuos să-mi fie îngăduit să-l folosesc ! Prin sublima ei vocație, alteța voastră regală este smulsă din angrenajul aspru al realității, este despărțită de ea prin anumite măsuri frumoase. Nu voi uita că acest angrenaj nu este defel — sau e doar în mod indirect — treaba alteței voastre regale. Totuși mi se pare că a sosit clipa să explic alteței voastre regale, absolut numai de dragul lucrului în sine, măcar un anumit domeniu al acestei lumi aspre, pentru a-și face o părere și a lua cunoștință de el. Vă cer în prealabil, presupus, iertare dacă, prin informațiile mele, va urma s-o afectez greu, lăuntric, pe alteța voastră regală..."

„Vă rog, vorbiți, excelență !" rosti Klaus Heinrich, nu fără consternare. Fără să vrea se așeză mai bine, așa cum te așezi mai bine în scaunul dentistului, concentrîndu-te în vederea unei intervenții dureroase...

„Se impune o atenție concentrată", spuse domnul von Knobelsdorff aproape cu severitate. Și apoi, pornind de la disensiunile cu comisia bugetară, urmă acea expunere, acea instruire clară, temeinică și neretușată, bine documentată cu cifre și cu explicații intercalate referitoare la relațiile fundamentale și la termenii de specialitate ; acea lecție asupra situației economice a țării, a statului, care-i punea prințului în față, cu o inexorabilă claritate, întreaga noastră situație mizeră. Bineînțeles că aceste lucruri nu-i erau complet noi și străine ; ba chiar, de cînd făcea act de reprezentare, îi slujiseră ca punct de plecare și temă pentru acele întrebări formale, pe care obișnuia să le adreseze primarilor, agricultorilor, înalților funcționari ; întrebări la care primea răspunsuri ce erau date pur și simplu doar pentru a fi date, și nu pentru a lămuri lucrurile, și care erau însoțite de zîmbetul cunoscut de el încă din copilărie, zîmbet ce voia să spună : „Tu curatule, tu delicatule !" Dar încă niciodată aceste lucruri nu-l copleșiseră cu asemenea obiectivitate masivă și nudă, încît să-i solicite în mod serios puterea de gîndire. Domnul von Knobelsdorff nu se mulțumi cîtuși de puțin cu obișnuitele aprobări din cap, încurajatoare, ale lui Klaus Heinrich ; luă lucrurile în serios, se prefăcu a nu fi auzit spusele

tînărului, acceptă să repete explicații întregi, îl menținu, cu severitate, sub imperiul datelor concrete ; și parcă era tot un deget arătător care, încreștit din cauza pielii uscate, insista asupra unui singur punct și nu se clintea din loc pînă ce nu se făcea dovada că lucrul fusese înțeles cu adevărat.

Domnul von Knobelsdorff începu cu temeiurile și vorbi despre țară și despre condițiile ei de slabă dezvoltare sub raportul comerțului și industriei ; vorbi despre popor, despre poporul lui Klaus Heinrich, acel soi de oameni gînditori și cumsecade, sănătoși și înapoiați ; vorbi despre încasările deficitare ale statului, despre căile ferate ce nu rentează, despre insuficientele zăcăminte de cărbuni. Trecu apoi la administrația domeniilor silvice, a vînătorii și păsunilor, vorbi despre păduri și despre tăierile exagerate, despre exploatarea excesivă a stratului vegetal din păduri, despre efectivele de arboret diform, despre renta silvică scăzută. După aceea insistă mai îndeaproape asupra economiei financiare, explică incapacitatea firească a poporului de a plăti dări, caracteriză administrarea dezordonată a finanțelor din perioadele precedente. Iar mai apoi veni cu cifra datoriilor de stat, pe care domnul von Knobelsdorff îl sili pe prinț să o repete de mai multe ori. Lecția se extinse în continuare asupra sistemului obligațiilor, asupra condițiilor de plată a dobînzilor și a amortizării, reveni la situația dificilă a doctorului Krippenreuther în momentul de față și zugrăvi grelele împrejurări defavorabile din prezent. În mînă cu *„Revista biroului statistic“* — pe care-o scoase deodată dintr-un buzunar — domnul von Knobelsdorff îi aduse la cunoștință elevului său rezultatele recoltelor din ultimii ani : enumeră intemperiile care provocaseră anomaliile vegetației, schiță deficitul pricinuit de acestea prin neplata impozitelor și aminti chiar de făpturile subalimentate de la țară. Apoi trecu la situația pieții financiare, în mare, și prezentă mai pe larg scumpirea banilor și criza economică generală. Iar Klaus Heinrich află despre scăderea maximă a cursurilor, despre neliniștea creditorilor, despre scurgerea banilor în străinătate, despre falimente ; văzu că creditul e zdruncinat, că hîrtiile de valoare sînt devalorizate, și

înțelese pe deplin că realizarea unui nou împrumut era aproape imposibilă.

Amurgul pătrundea în încăpere, trecuse de mult de ora cinci cînd domnul von Knobelsdorff își încheie expozeul de economie politică. La ora asta, Klaus Heinrich obișnuia să-și ia ceaiul, dar nu se gîndi la el decît în treacăt; iar de-afară nu îndrăzni nimeni să conturbe o întrevedere, a cărei importanță se vădea din durata ei. Klaus Heinrich ascultă și ascultă. Nici nu-și da, încă, seama cît era de zguduit. Dar cum cuteza, oare, cineva să-i spună toate astea? În cursul acestei lecții, nu i se spusese niciodată „alteță regală", fusese violentat, oarecum, iar puritatea și delicatețea lui fuseseră ofensate grosolan; și, cu toate astea, era bine, îl încălzea lăuntric faptul de a asculta toate datele acestea și de a trebui să se adîncească în ele, de dragul lucrului în sine... Uită chiar și să cheme pe cineva pentru a aprinde lumina, atît de captivată îi fusese atenția.

„Acestea erau împrejurările, încheie domnul von Knobelsdorff, pe care le aveam în minte, cînd am invitat pe alteța voastră regală să-și privească dorințele și intențiile sale în lumina situației generale. Alteța voastră regală va trage un folos din ceasul acesta și din conținutul care mi-a fost îngăduit să-l dau acestui ceas, nu mă îndoiesc. Și, cu această convingere, să-mi permită alteța voastră regală să revin asupra problemelor noastre mai intime."

Domnul von Knobelsdorff așteptă pînă ce Klaus Heinrich îi făcu din mînă un semn de consimțire, apoi continuă: „Dacă acestei chestiuni îi este dat să aibă un viitor, atunci e necesar ca ea să se ridice pe o nouă treaptă de dezvoltare. Deocamdată stagnează, stă pe loc, lipsită de formă și de perspective, ca și ceața de afară. E o situație insuportabilă. Trebuie să i se dea o formă, trebuie să fie condensată, trebuie să fie mai precis conturată și, anume pentru ochii lumii..."

„Chiar așa! Chiar așa! Să i se dea o formă... să fie condensată... Asta e! E neapărat necesar! continuă Klaus Heinrich ca ieșit din fire, părăsind din nou canapeaua și începînd să umble în sus și în jos prin cameră. Dar cum? Spuneți-mi, excelență, pentru Dumnezeu, cum?"

„Primul pas înainte, spuse domnul von Knobelsdorff fără să se scoale în picioare — atît de neobișnuită era clipa prezentă — trebuie să fie acesta : Spoelmannii să fie văzuți la curte."

Klaus Heinrich se opri locului.

„Niciodată, preciză el, din cîte-l cunosc eu pe domnul Spoelmann, nu va putea fi determinat să vină la curte."

„Ceea ce nu exclude, ripostă domnul von Knobelsdorff, ca domnișoara, fiica sa, să ne facă această plăcere. Nu mai este mult pînă la balul curții, stă în puterea voastră, alteță regală, s-o hotărîți pe domnișoara Spoelmann să participe la el. Doamna ei de companie este contesă... se pare că nu e lipsită de ciudățenii, dar este contesă, și asta ușurează treaba. Și, dacă o asigur pe alteța voastră regală că nici curtea nu se va arăta lipsită de amabilitate, o fac de comun acord cu domnul prim-ministru de ceremonii von Bühl zu Bühl..."

În continuare, discuția se mai purtă, vreme de trei sferturi de ceas, în jurul problemelor referitoare la fixarea locurilor și la condițiile de ceremonial în care avea să se desfășoare introducerea la curte, prezentarea. Inevitabilă rămînea depunerea cărților de vizită la prim-maestrul de ceremonii a principesei Katharina, o contesă văduvă von Trümmerhauff, care prezida lumea feminină la festivitățile de la palatul vechi. În privința actului prezentării doamnelor la curte, domnul von Knobelsdorff se pricepuse să obțină unele concesii, care aveau un caracter de bună intenție și de invitație. Nu exista în localitate nici un însărcinat cu afaceri american, deci nu era nici un motiv — declară domnul von Knobelsdorff — pentru a pune pe primul venit dintre șambelani să le prezinte pe doamne ; nu, domnul prim-maestru de ceremonii roagă, personal, să i se acorde onoarea de a i se îngădui să le prezinte marelui duce. Cînd ? În ce moment al succesiunii ierarhice protocolare ? Ei, fără îndoială, situația neobișnuită impunea o excepție. La început, deci, în primul rînd, înaintea tuturor noilor invitați de diferite ranguri de la curte ; Klaus Heinrich îi poate da asigurări domnișoarei Spoelmann cu privire la această măsură extraordinară. Se vor face comentarii, faptul va produce senzație la curte și în oraș. Dar n-are a face și cu atît mai bine !

Senzația nu era cîtuși de puțin nedorită, senzația era utilă, era necesară...

Domnul von Knobelsdorff plecă. Se făcuse atît de întuneric cînd își luară rămas bun, încît abia dacă se mai vedeau unul pe altul. Klaus Heinrich, care își dădu abia acum seama de acest lucru, se scuză oarecum încurcat; dar domnul von Knobelsdorff declară că era complet neesențial în ce lumină are loc o asemenea întrevedere. Apucă mîna pe care i-o întinse Klaus Heinrich și o strînse cu ambele sale mîini. „Niciodată, spuse el cu căldură — și acestea fuseră ultimele sale cuvinte înainte de a se retrage — niciodată fericirea unui principe n-a fost mai strîns legată de aceea a țării sale. Orice ați chibzui și ați face, alteța voastră regală, să nu pierdeți din vedere că fericirea alteței voastre regale a devenit, prin voia destinului, o condiție a bunăstării generale, cum și faptul că alteța voastră regală, la rîndul său, trebuie să vadă în bunăstarea țării o condiție și o justificare inevitabilă a fericirii sale."

Adînc mișcat și încă incapabil să-și ordoneze gîndurile, care-l asaltau în mii de chipuri, Klaus Heinrich rămase în austerele sale camere *empire*.

Petrecu o noapte agitată și, în dimineața următoare, făcu o plimbare călare, solitară și prelungită, în ciuda vremii lipsită de vizibilitate și cîțoase. Domnul von Knobelsdorff vorbise limpede și din plin, prezentase anumite fapte și luase act de altele; dar nu dăduse decît indicații scurte, sentențioase, pentru contopirea, modelarea și prelucrarea lăuntrică a acestei multimorfe materii prime; și Klaus Heinrich avu de făcut o grea muncă intelectuală, cîtă vreme rămase treaz în timpul nopții, ca și în timp ce mergea călare pe Florian.

Reîntors la „Ermitaj", făcu un lucru surprinzător. Scrise cu creionul, pe o coală de hîrtie, un ordin, o anumită comandă, și trimise pe lacheul-camerist Neumann cu ea în oraș, la librăria academică din strada Universității. Ceea ce aduse Neumann, cărînd din greu, era un pachet de cărți; Klaus Heinrich porunci să le așeze pe biroul său și începu numaidecît lectura lor.

Erau tomuri cu un aspect prozaic și școlăresc, cu coperți de hîrtie lucioasă, cu cotor de piele ornamentat în-

estetic şi cu o hîrtie grosolană, pe care conţinutul era strict orînduit în capitole, secţiuni principale şi secundare şi paragrafe. Titlurile lor nu erau vesele. Erau manuale şi compendii de ştiinţă financiară, compendii de economie naţională, prezentări sistematice ale economiei politice. Şi, cu aceste scrieri, prinţul se închise în cabinetul său şi dădu dispoziţii că doreşte să nu fie deranjat pentru nimic.

Toamna era ploioasă şi Klaus Heinrich nu se prea simţi tentat să părăsească „Ermitajul". Sîmbătă se duse la palatul vechi pentru a acorda audienţe ; în restul săptămînii fu stăpîn pe timpul său şi ştiu cum să-l folosească. Îmbrăcat în cazaca sa, şedea la căldura sobei scunde de faianţă, la micul său birouaş, demodat şi puţin cam uzat, şi citea, cu tîmplele sprijinite în palme, citea cărţile despre finanţe. Citea despre cheltuielile statului şi din ce anume se alcătuiau, despre venituri şi despre sursele din care proveneau ele în cazurile fericite ; parcurse întreg sistemul fiscal, cu toate capitolele sale ; se îngropă în teoria planului financiar şi a bugetului, insistă mai îndelung şi mai temeinic asupra datoriei de stat şi a felurilor sale, asupra împrumutului, a raportului dintre dobîndă şi capital şi asupra amortizării ; uneori, ridica încet ochii de pe carte şi visa, zîmbind, la ceea ce citise, de parcă ar fi fost poezia cea mai policromă.

De fapt găsea că nu era greu să înţelegi toate astea, dacă îţi puneai în gînd s-o faci. Nu, toată realitatea asta serioasă la care participa doar, această simplă şi grosolană îmbinare de interese, această doctrină a unor nevoi şi necesităţi de o logică banală, pe care tinerii cu o origină obişnuită trebuiau să şi le bage în cap pentru a-şi trece examenele respective, nu era nici pe departe atît de greu de stăpînit, pe cît îşi închipuise de la înălţimea lui. Mult, mult mai dificile şi mai anevoioase erau luptele sale delicate cu Imma Spoelmann, purtate călare şi pe jos. Totuşi, studiul său îl încălzea şi-l bucura şi simţea că i se rumenesc obrajii de atîta sîrguinţă, ca şi cumnatului său zu Ried-Hohenried din pricina turbei sale.

După ce făuri astfel un fundament general şi academic pentru datele pe care i le dăduse domnul von Knobelsdorff şi după ce depuse şi în rest o însemnată muncă intelectuală de corelare a relaţiilor interne şi de cîntărire

a posibilităților, se înființă din nou la „Locul delfinului", pe la ora ceaiului. Becurile candelabrului cu picior de leu și ale marii lustre de cristal din salonul-seră ardeau. Doamnele erau singure.

După primele întrebări și răspunsuri referitoare la starea sănătății domnului Spoelmann și la boala prin care trecuse Imma, Klaus Heinrich îi făcu vii reproșuri pentru imprudența ei impetuozitate, la care ea ripostă, cu buzele țuguiate, că, din cîte știa, era propriul ei stăpîn și că putea face ce voia cu sănătatea ei ; discuția trecu apoi la toamnă, la vremea ploioasă care te împiedică să călărești, la anotimpul ce se apropie de sfîrșit, la iarna nu prea depărtată ; Klaus Heinrich pomeni, ca din întîmplare, de balul curții, cu care prilej îndrăzni să întrebe dacă — în ipoteza că domnul Spoelmann ar fi împiedicat, din păcate, de suferința sa, să participe — doamnele n-ar avea poftă să ia parte la el. Cînd Imma răspunse că nu, departe de ea orice intenție de a jigni, dar pur și simplu n-are nici cea mai mică poftă pentru asemenea lucru — Klaus Heinrich nu insistă, ci lăsă, cu indiferență, întrebarea deocamdată în suspensie.

Ce-a mai făcut în ultimele zile ? — Oo, a fost ocupat, poate spune că a avut de lucru pînă peste cap. — Lucru ? Fără îndoială, se referă la vînătoarea curții de la „Premiul vînătorului". — Ei, vînătoarea curții... Nu, s-a îndeletnicit cu studii adevărate, pe care, dealtfel, încă nu le-a încheiat nici pe departe ; mai curînd, este încă adîncit în respectiva materie... Și Klaus Heinrich începu să povestească despre cărțile sale inestetice, despre orientarea sa în domeniul științei financiare ; vorbi cu atîta bucurie și prețuire despre această disciplină, încît Imma Spoelmann îl măsură cu ochi mari. Cînd îl întrebă, însă, ce l-a determinat s-o facă și care e țelul acestei îndeletniciri — lucru ce se petrecu într-un fel timid — el răspunse că a fost îndemnat de probleme mult prea arzătoare : condiții și împrejurări care, din păcate, sînt prea puțin potrivite pentru o discuție veselă, la ceai. Această formulare o ofensă vizibil pe Imma, care îl întrebă tăios și sucindu-și căpșorul într-o parte și-n alta, pe ce observații se întemeiază, de fapt, convingerea lui că ea este accesibilă exclusiv sau de preferință discuțiilor vesele ? Și mai mult îi porunci,

decît îl rugă, să binevoiască să-şi spună părerea asupra problemelor arzătoare ale zilei.

Atunci Klaus Heinrich arătă ceea ce învăţase de la domnul von Knobelsdorff şi vorbi despre ţară şi despre situaţia ei. Era bine informat cu privire la fiecare punct, asupra căruia zăbovise degetul arătător plin de creţuri ; vorbi despre neajunsurile generale şi despre cele mai limitate, despre cele tîrîte de la un an la altul şi despre cele ce se adaugă, înăsprind condiţiile ; stărui în special pe cifra datoriilor de stat şi a presiunii ce-o exercitau ele asupra economiei poporului — era vorba de şase sute de milioane — şi nu uită nici măcar făpturile subalimentate de la ţară.

Nu vorbea coerent ; Imma Spoelmann îl întrerupea cu întrebări şi-l ajuta cu întrebări să meargă mai departe, lua lucrurile în serios şi cerea să-i explice tot ceea ce nu înţelegea imediat. În rochia ei de casă din borangic cărămiziu, cu o broderie mare pe piept şi cu mînecile despicate, cu un lanţ de vechi demnitar spaniol în jurul grumazului de copil, Imma sta aplecată asupra mesei de ceai ce sclipea de cristaluri şi de argintărie şi de porţelanuri superbe, se sprijinea într-un cot, cu bărbia îngropată în mîna delicată şi fără bijuterii, şi-l asculta din toată inima, în timp ce ochii ei nespus de mari şi strălucind întunecat îi scrutau expresia. Dar, în timp ce el vorbea, îndemnat de întrebările din gură şi din ochi ale Immei, în timp ce se străduia, se înfierbînta şi se dăruia cu totul subiectului său, contesa Löwenjoul nu se mai simţi obligată să rămînă, mai departe, lucidă, începu să divagheze şi îşi îngădui binefacerea sporovăielii fără şir. Ea declară, cu gesturi distinse şi cu ochii mijiţi straniu, că vina întregii mizerii, chiar şi a recoltelor deficitare, a poverii datoriilor şi a scumpirii banului, o poartă muierile destrăbălate, care mişună pretutindeni şi care, din păcate, au ştiut să găsească şi calea de a pătrunde prin duşumea, ca de pildă, în noaptea trecută, cînd nevasta unui plutonier din cazarma puşcaşilor de gardă a zgîriat-o pe piept şi a chinuit-o cu gesturi neruşinate. După aceea pomeni de castelele ei din Burgundia, în care plouă prin acoperiş, şi merse atît de departe, încît povesti că a participat, ca sublocotenent, la o campanie împotriva turcilor, în cursul căreia

fusese singura care „nu-şi pierduse capul". Imma Spoelmann şi Klaus Heinrich îi spuneau din cînd în cînd cîte o vorbă bună, îi făgăduiau s-o numească deocamdată „doamna Maier", iar, în rest, nu se lăsară stînjeniţi de intervenţiile ei.

Aveau amîndoi chipurile înfierbîntate, cînd Klaus Heinrich termină de spus tot ce ştia ; da, chiar şi pe faţa, de obicei palidă ca sideful, a Immei Spoelmann, se observa o roşeaţă diafană. Tăcură apoi, amuţi şi contesa, cu capul ei mic aplecat pe umăr şi cu ochii abia mijiţi, privind în gol. Pe faţa de masă sclipitor de albă, Klaus Heinrich se juca cu codiţa unei orhidee care fusese aşezată lîngă tacîmul său, într-un pahar conic ; dar, de-ndată ce ridică privirea, întîlni ochii Immei Spoelmann, nespus de mari, înflăcăraţi şi neclintiţi, care-i vorbeau, pe deasupra mesei.

„A fost plăcut, de data asta, spuse cu glasul ei frînt, cînd îşi luă rămas bun — şi Klaus Heinrich simţi cum mîna ei îngustă şi cu falange delicate i-o cuprinse puternic pe-a sa. — Cînd alteţa voastră va binevoi să onoreze iar nevrednica noastră casă, să-mi aducă una sau alta din bunele cărţi pe care şi le-a procurat." Nu putea să renunţe cu totul la ironie, dar îl ruga să-i aducă din cărţile lui şi el îi aduse.

Îi aduse două din ele, pe care le considera mai instructive şi mai uşor de înţeles ; le aduse cîteva zile mai tîrziu, în cupeul său, trecînd prin parcul oraşului ud de ploaie, şi ea îi fu recunoscătoare pentru asta. Îndată după ceai se retraseră într-un ungher al salonului ; acolo, aşezaţi în două fotolii ca nişte tronuri, dinaintea unei măsuţe aurite, îşi începură studiul comun, aplecaţi asupra primei file a unui manual intitulat *Ştiinţa finanţelor*, în timp ce contesa rămase, absentă, la masa de ceai. Citiră împreună chiar şi prefeţele de la ediţia întîia şi a şasea, alternativ, cu voce încetişoară, fiecare cîte o frază ; căci Imma Spoelmann considera că trebuie să pornească metodic la lucru şi să înceapă cu începutul.

Bine pregătit cum era, Klaus Heinrich făcu pe călăuza prin şirul paragrafelor şi nimeni n-ar fi putut să-l urmeze cu mai multă sprinteneală şi perspicacitate decît Imma.

„E ușor ! spuse ea și ridică privirea rîzînd. Mă miră faptul că este, în fond, chiar atît de simplu. Algebra e mai grea, prinţe..."

Dar, întrucît făcură treaba atît de temeinic, nu ajunseră prea departe într-o singură oră a după-amiezii ; făcură deci un semn în carte, de unde să continue rîndul viitor.

Așa se și întîmplă ; de-atunci înainte, vizitele principelui la „Locul delfinului" avură conţinutul cel mai concret. Totdeauna, cînd domnul Spoelmann nu-și făcea apariţia la ceai sau cînd se retrăgea cu doctorul Watercloose îndată ce-și muiase biscuitul dietetic în ceai, Imma și Klaus Heinrich se așezau comod cu cărţile lor, la măsuţa aurită, pentru a se adînci, alăturîndu-și capetele, în ştiinţa economiei financiare. În timp ce progresau, comparau cu realitatea învăţămintele trase din lectură, aplicau cele citite la situaţia ţării, așa cum o prezentase Klaus Heinrich, și studiau cu folos, deși nu rareori se întîmpla ca investigaţiile lor să fie întrerupte de consideraţii cu caracter personal.

„Atunci emisiunea se poate face pe cale directă sau indirectă, spuse Imma, mda, asta e limpede. Fie că statul se adresează direct capitaliștilor și deschide subscripţia... mîna dumitale este de două ori mai lată decît a mea, constată ea ; vezi, prinţe ?" Și atunci, zîmbitori și plăcut impresionaţi de descoperire, își priviră mîinile, cea dreaptă a lui și stînga ei, așezate alături pe tăblia măsuţei aurite. „Sau, continuă Imma, împrumutul este plasat prin negocieri, și este nevoie de o bancă mare sau de un consorţiu de bănci, căruia statul să-i remită obligaţiile sale pentru..."

„Ia stai ! făcu el încetișor. Stai, Imma, și răspunde-mi la o întrebare. Oare nu pierzi din vedere lucrul principal ? Îţi dai osteneală și faci progrese. Cum stăm cu luciditatea și cu intimidarea, Imma mică și dragă ? Acum ai căpătat un pic de încredere în mine ?"

Buzele lui rostiră întrebarea aproape de părul ei, din care se revărsa o mireasmă delicată ; iar ea rămase cu căpșorul ei smead-palid, de copil, neclintit, aplecat deasupra cărţii, fără să-i răspundă imediat la întrebare.

„Oare trebuie să fie o bancă sau un consorțiu ? reflectă ea. Nu se scrie nimic despre asta, dar mie mi se pare că, într-un caz concret, nu trebuie să fie neapărat așa..."

Imma vorbea serios și fără ghilimete, căci, în ce-o privea, trebuia să biruie și ea munca intelectuală pe care o efectuase Klaus Heinrich după întrevederea cu domnul von Knobelsdorff. Și cînd el reveni, după cîteva săptămîni, asupra întrebării, dacă nu i-ar face plăcere să meargă la balul curții, explicîndu-i condițiile de ceremonial care fuseseră aprobate în acest caz, ea îi răspunse că da, îi face plăcere și o să treacă mîine cu contesa Löwenjoul, cu mașina, pe la contesa văduvă Trümmerhauff ca să-și depună cărțile de vizită.

Anul acela balul curții avu loc mai devreme ca de obicei : încă la sfîrșitul lui noiembrie ; o măsură care, din cîte se auzise, era dictată de unele dorințe venite dinlăuntrul casei marelui duce. Domnul von Bühl zu Bühl deplîngea amarnic această precipitare a lucrurilor, care-l constrîngea, pe el și pe subalternii săi, să dea peste cap pregătirile de care aveau o atît de urgentă nevoie saloanele pentru festivități din palatul vechi. Dar dorința respectivului membru al preaînaltei familii fusese sprijinită de domnul von Knobelsdorff, iar mareșalul curții trebuise să se supună. Așa că spiritele abia avură timp să se pregătească suficient pentru ceea ce reprezenta, în seara respectivă, acel bal și față de care data neobișnută nu mai însemna nimic ; cînd *„Curierul rapid"* publică, cu litere grase, știrea despre depunerea cărților de vizită și despre invitație — nu fără a-și exprima în cuvinte calde, cu litere ceva mai mici, satisfacția cu privire la acest fapt și a ura fiicei lui Spoelmann bun-venit la curte — seara cea importantă bătea la ușă și totul deveni realitate și se consumă, mai înainte ca limbile să fi apucat să se pună bine în mișcare.

Niciodată nu fuseseră mai pizmuite cele cinci sute de persoane favorizate, al căror nume figura pe lista balului curții ; niciodată cetățenii nu devoraseră, dimineața, cu ochi mai lacomi relatarea *„Curierului rapid"*, acele coloane scăpărătoare, care erau redactate în fiecare an de către un nobil decăzut din pricina beției și care erau atît de luxuriante, încît aveai impresia că ai aruncat o privire în îm-

părăţia zinelor, în timp ce, în realitate, festivitatea balului din palatul vechi decursese fără exuberanţă, ba chiar prozaic. Dar reportajul nu ajungea decît pînă la supeu, inclusiv suita de mîncăruri franţuzeşti ; şi tot ceea ce mai urmase apoi, ca şi, în general, toate aspectele gingaşe şi imponderabile ale marelui eveniment rămîneau rezervate, în mod inevitabil, tradiţiei orale.

Doamnele îşi făcuseră apariţia relativ punctual la palatul vechi, în colosala maşină de culoarea măslinei care frînase în faţa Porţii Albrecht, deşi nu chiar atît de punctual încît domnul von Bühl zu Bühl să nu fi avut timpul să intre în panică. În uniformă de mare gală, acoperit cu ordine pînă la abdomen, cu o meşă falsă, castanie şi lucioasă, şi cu ţvicărul de aur pe nas, mareşalul se înfiinţase la şapte şi un sfert în mijlocul Sălii cavalerilor, plină de armuri de-a lungul pereţilor, unde se reunea casa mare-ducală cu protipendada ; se mutase de pe un picior pe altul şi trimisese de mai multe ori un iuncăr-camerier în sala de bal, dincolo, pentru a afla dacă domnişoara Spoelmann îşi făcuse apariţia. Lua în consideraţie cele mai neaşteptate posibilităţi. Dacă această regină din Saba venea prea tîrziu — şi la ce nu te-ai fi putut aştepta din partea uneia ca ea, care trecuse prin mijlocul trupei de gardă — atunci trebuia întîrziată intrarea cortegiului mare-ducal, atunci curtea trebuia s-o aştepte, căci ea urma să fie prezentată, vezi bine, neapărat prima, şi ar fi fost un lucru imposibil ca ea să sosească în sala de bal după marele duce... Dar, slavă Domnului ! cu un singur minut înainte de şapte şi jumătate, venise cu contesa ei (şi fusese mare agitaţie, cînd camerierii de la primire o rînduiseră în mijlocul societăţii de la curte, printre diplomaţi, deci înaintea nobilimii, a doamnelor de la palat, a miniştrilor, a generalilor, a preşedinţilor celor două camere şi a întregii lumi); aghiotantul personal, von Platow, îl adusese pe marele duce din camera sa ; Albrecht, îmbrăcat în uniformă de husar, salutase, cu ochii în jos, pe membrii casei sale şi oferise mătuşii sale Katharina, braţul ; apoi, după ce domnul von Bühl lovise de trei ori în parchet cu bastonul, în faţa uşii cu canaturile deschise, se produsese intrarea curţii în sala de bal.

Martori oculari asigură ulterior că neatenţia generală din timpul turului făcut de cele mai înalte personalităţi în

jurul sălii frizase necuviința. Oriunde ajungea Albrecht cu mătușa lui, care pășea cu demnitate, se schițau, fără o adevărată concentrare, plecăciuni grăbite, ca o tălăzuire ; dar, în rest, toate fețele erau întoarse numai spre un punct al sălii, toți ochii se îndreptau, cu o curiozitate febrilă, tocmai spre acel punct.... Cea care se afla acolo avea dușmani în sală, cel puțin printre femei, printre reprezentantele feminine ale familiilor Trümmerhauf, Prenzlau, Wehrzahn și Platow, care își agitau evantaiele ; și priviri feminine, tăioase și reci, o măsurau de sus pînă jos. Dar, fie că poziția ei era prea consolidată pentru ca critica să îndrăznească să scoată capul la lumină, fie că personalitatea ei înfrînsese, de fapt, orice rezistență ascunsă, — toate glasurile afirmaseră, la unison, că Imma Spoelmann era frumoasă ca fiica regelui spiriduşilor din inima muntelui. Capitala întreagă știa a doua zi, pe dinafară, toaleta ei — conțopiștii din ministere, comisionarii de la colțul străzii. Purtase o roche din *crêpe-de-Chine* verde pal, brodată cu fir argintiu și cu corsajul dintr-o veche dantelă din fir de argint, de o valoare fabuloasă. În părul ei negru-albăstrui, care tindea să-i cadă pe frunte în șuvițe linse, scînteiase o bijuterie din diamante, ca o coroniță ; iar un lănțug lung, din aceleași nestemate, atîrnat pe piept, fusese încolăcit de două-trei ori în jurul gîtului ei bronzat. Mică și copilă încă, dar împletind impresia copilărească, pe care o făcea, cu o admirabilă notă de seriozitate și înțelepciune, cu chipșorul ei palid și cu ochii mari care vorbeau într-un chip neobișnuit de pătrunzător, — așa apăruse la locul ei de onoare, alături de contesa Löwenjoul, care era îmbrăcată în maro, dar de data aceasta în atlas. Cu o anumită grație rece, de paj disprețuitor, ea schițase doar o reverență protocolară, în momentul cînd cortegiul ajunsese în dreptul ei, dar n-o dusese pînă la capăt ; iar cînd, îndată după marele duce, trecuse prin fața ei principele Klaus Heinrich — cu panglica galbenă ca lămîia și cu lanțul plat al ordinului pentru statornicie al casei, peste tunica militară, cu steaua de argint al ordinului Grimmburg pe piept, la braț cu acea verișoară clorotică, în stare să spună doar „deh" —, ea îi zîmbise cu buzele strînse și făcuse un semn din cap, ca un camarad — cu care prilej toți cei prezenți tresăriseră șocați...

Apoi, după ce diplomaţii fuseseră salutaţi de preaînaltele personalităţi, începuseră prezentările ; începuseră cu Imma Spoelmann, cu toate că printre doamnele proaspăt invitate erau două contese Hundskael şi o domnişoară baroneasă von Schulenburg-Tressen. Ploconindu-se şi zîmbind cu dantura sa falsă, domnul von Bühl o prezentase suveranului pe fiica lui Spoelmann. Sugîndu-şi buza superioară, Albrecht privise de sus la reverenţa ei rece, de paj disprețuitor, din care se ridicase pentru a-l contempla, cu o privire întunecat-iscoditoare pe el, colonelul de husari suferind, cu trufia lui tăcută. Marele duce îi adresase mai multe întrebări, în timp ce de obicei se rezuma, fără excepţie, la una singură ; se interesase de starea sănătăţii tatălui ei, de efectul izvorului Ditlinde, şi de cum se simţea ea în ţara lui — întrebări la care Imma răspunsese cu vocea sa frîntă, cu buzele ţuguiate şi legănîndu-şi capul într-o parte şi-n alta. Apoi, după o pauză, care fusese, poate, o pauză a luptei lăuntrice, Albrecht îşi exprimase satisfacţia de a o vedea la curte ; abia după aceea, putuse şi contesa Löwenjoul să-şi execute reverenţa, cu privirea lunecînd într-o parte.

Această scenă — Imma Spoelmann în faţa lui Albrecht — rămase multă vreme obiectul preferat al discuţiilor ; şi, cu toate că se desfăşurase fără bizarerii, aşa cum trebuia să se desfăşoare, nu e cazul să-i diminuăm farmecul şi însemnătatea. Dar ea nu fu punctul culminant al serii. În ochii multora, punctul culminant îl constitui *quadrille d'honneure,* pentru alţii, supeul ; în realitate fu, însă, un dialog secret între cele două personaje principale ale piesei, un schimb de cuvinte scurt şi neauzit de nimeni, al cărui cuprins şi rezultat final concret opinia publică nu putea, firește, decît să-l bănuiască : încheierea anumitor lupte delicate, purtate călare şi pe jos...

În ce priveşte cadrilul de onoare, se găsiră a doua zi persoane care pretinseră că domnişoara Spoelmann îl dansase şi ea, şi anume alături de principele Klaus Heinrich. Numai prima jumătate a afirmaţiei corespundea realităţii. Domnişoara luase parte la turul festiv, dar condusă de însărcinatul cu afaceri englez şi vizavi de principele Klaus Heinrich. Oricum, fusese un lucru surprinzător, dar şi mai surprinzător fusese faptul că majoritatea oaspeţilor la festi-

vitate nici măcar nu-l găsiseră nemaipomenit, ci, dimpotrivă, îl consideraseră ca de la sine înțeles. Da, poziția Immei Spoelmann era consolidată, persoana ei — poporul o află a doua zi — precumpănise în sala balului curții; dealtfel, domnul von Knobelsdorff se îngrijise ca această treabă să fie exprimată cu toată claritatea pe care o considera necesară. Imma Spoelmann nu fusese tratată cu menajamente și nici în mod distinctiv, nu, ci ceremonios, și asta cu o accentuare intenționată. Cei doi maeștrii de ceremonii de serviciu, camerieri după rangul lor, îi prezentaseră dansatorii în mod selectiv; și, de-ndată ce-și părăsea locul din imediata apropiere a estradei scunde, tapisată cu roșu — unde ședea familia marelui duce în fotolii de damasc — și se ducea cu vreun cavaler să danseze, conducerea balului se agita să-i creeze un spațiu liber sub lustra din mijloc, cum se proceda la dansul principeselor, și s-o ferească de orice ciocnire; ceea ce fusese, de fapt, lucru ușor, căci oricum, cînd dansa, se forma în jurul ei un cerc al curiozității ocrotitoare.

Se relata că, atunci cînd principele Klaus Heinrich o invitase pe domnișoara Spoelmann, pentru prima oară, la dans, în agitația sălii se auzise un puternic răsuflat de ușurare și un sîsîit formal; iar deschizătorii dansului trebuiseră să facă mari eforturi pentru a menține balul în forma lui firească și pentru a împiedica lumea să se adune, avidă de spectacol, în jurul celor doi dansatori. În special doamnele urmăriseră perechea singuratică cu o încîntare exaltată care, dacă poziția Immei Spoelmann ar fi fost doar puțin mai slabă, ar fi luat, fără îndoială, forme de furie și de răutate. Dar fiecare din cei cinci sute de invitați la festivitate se simțise prea intens sub presiunea și influența sentimentului public general, a acelei imense influențe de jos în sus, pentru a privi spectacolul acesta cu alți ochi decît ai poporului. Prințul părea să fi primit sfatul de a se arăta reținut. Numele său — și anume în simpla prescurtare „K. H." — figurase de două ori pe carnețelul de bal al lui miss Spoelmann, și anume pentru două dansuri întregi; în afară de asta, el asistase de mai multe ori, cu interes, la dansurile ei. Acolo dansaseră Klaus Heinrich și Imma Spoelmann. Brațul ei bronzat se sprijinise de panglica de mătase galbenă ca lămîia a ordinului, petrecută peste

umăr, iar mîna lui dreaptă cuprinsese silueta ei ușoară și straniu de copilărească, în timp ce stînga și-o proptise în șold, după obiceiul său, conducîndu-și partenera doar cu o singură mînă...

Astfel venise ora supeului și un alt paragraf al condițiilor de ceremonial, obținute de domnul von Knobelsdorff pentru venirea Immei Spoelmann la balul curții, intrase în vigoare într-un fel zguduitor. Paragraful privea ordinea locurilor la masă. În timp ce marea mulțime a oaspeților mîncau la mese lungi, în galeria tablourilor și în Sala celor douăsprezece luni, pentru familia marelui duce, diplomați și cei mai înalți demnitari ai curții se pusese masa în Sala argintie. Într-o ordine festivă, ca la intrarea în sala de bal, Albrecht și ai săi se îndreptară într-acolo la ora unsprezece fix. Și, prin fața lacheilor-camerişti, care păzeau ușile și interziceau accesul celor neautorizați, intrase în Sala argintie Imma Spoelmann la brațul însărcinatului cu afaceri englez, pentru a lua parte la masa mare-ducală.

Fusese un lucru nemaipomenit și totodată, după toate cele precedente, de o consecvență atît de stringentă încît orice mirare sau chiar revoltă ar fi însemnat lipsă de judecată sănătoasă. După ce se ridicaseră de la masă și după ce marele duce se retrăsese, iar prințesa Griseldis deschise cotilionul cu unul dintre camerieri, așteptările deveniseră din nou febrile ; căci toată lumea se întrebase, dacă i se îngăduise principelui să-i ofere un buchețel domnișoarei Spoelmann. Instrucțiile cereau, pare-se, să nu i-l ofere chiar pe primul. Oferise mai întîi cîte unul mătușii sale Katharina și unei verișoare cu părul roșcat ; apoi se înființase înaintea Immei Spoelmann cu un buchețel de liliac din grădinăria palatului. În clipa cînd era gata să ducă la năsuc frumosul mănunchi, Imma șovăise din motive necunoscute, cu o expresie de teamă pe față ; și, abia după ce el o încurajase cu un gest din cap, zîmbind ușor, se hotărîse să încerce mirosul florilor. Apoi dansaseră destul de mult împreună, discutînd liniștit.

Totuși, în cursul acelui dans avusese loc între ei acea discuție neauzită de nimeni, acea convorbire cu un conținut clar-burghez și cu un succes final concret... Iat-o.

„Ești mulțumită de data aceasta, Imma, de florile pe care ți le-am adus ?“

„Da, prinţe, liliacul dumitale e frumos şi miroase cum trebuie. Îmi place foarte mult."

„Într-adevăr, Imma ? Îmi pare rău de bietul trandafir de jos, din curte, pentru că florile lui, cu mirosul lor de putregai, îţi displac."

„Nu vreau să spun că-mi displac, prinţe."

„Dar te fac să devii lucidă şi te îngheaţă, nu-i aşa ?"

„Mda, asta poate."

„Ţi-am povestit, despre credinţa oamenilor, că trandafirul se va schimba cîndva, şi anume în ziua fericirii generale şi va da flori care, pe lîngă marea lor frumuseţe, vor fi înzestrate cu un miros agreabil ?"

„Da, prinţe, să aşteptăm să se întîmple."

„Nu, Imma, trebuie să dăm o mînă de ajutor şi să acţionăm ! Trebuie să te hotărăşti, să te dezbari de orice îndoială, micuţă Imma ! Ia spune-mi... spune-mi azi... acum, ai încredere în mine ?"

„Da, prinţe, în ultima vreme am căpătat încredere în dumneata."

„Vezi ?... Slavă Domnului !... N-am spus eu că pînă la urmă trebuie să reuşesc ?... Acum crezi că iau în serios, realmente şi cu toată seriozitatea în serios, ceea ce te priveşte şi ne priveşte ?"

„Da, prinţe, în ultima vreme cred că pot să te cred."

„În sfîrşit, în sfîrşit, micuţă şi nehotărîtă Imma !... Ah, îţi mulţumesc din străfundul inimii !... Atunci ai, aşadar, curajul să mi te alături înaintea întregii lumi, de vreme ce locul ţi-e alături de mine ?"

„Alătură-te dumneata mie, alteţă regală, dacă asta ţi-e voia."

„Asta şi vreau, Imma, cu glas tare şi neabătut. Dar nu pot s-o fac decît cu o condiţie, şi anume, să nu ne gîndim, în mod egoist, numai la propria noastră fericire, ci să privim totul dintr-un punct de vedere măreţ, din acela al ansamblului. Căci, vezi, bunăstarea publică şi fericirea noastră se condiţionează reciproc."

„Bine spui, prinţe. Fără studiile noastre privitoare la bunăstarea publică, cu greu m-aş fi decis să am încredere în dumneata."

„Iar fără dumneata, Imma, cea care mi-ai încălzit astfel inima, cu greu mi-ar fi dat prin gînd să fac asemenea studii".

„Atunci să vedem ce o să putem realiza, fiecare la locul lui, prinţe. Dumneata pe lîngă ai dumitale şi eu pe lîngă tatăl meu."

„Surioară mică, spusese el cu un aer liniştit şi o strînsese, în plin dans, mai aproape de el. Logodnică dulce..."

Acesta a fost, într-adevăr, un fel unic de discuţie despre logodnă.

Firește, cu asta nu se rezolvase totul, ba chiar se realizase foarte puţin; privind în urmă, trebuie să spunem că, dacă în aspectul general al situaţiei am fi omis un factor sau l-am fi gîndit altfel, totul risca încă de pe atunci să se năruie şi să nu ducă la nimic. Ce fericire — se simte cronicarul tentat să exclame — ce fericire că în fruntea treburilor se afla un om care privea timpurile în faţă, ferm şi fără teamă, ba chiar nu fără oarecare ghiduşie în ochi, şi care nu considera o problemă ca imposibilă, doar pentru simplul motiv că nu se mai ivise încă niciodată pînă atunci.

Expunerea pe care excelenţa sa von Knobelsdorff i-a făcut-o, la palatul vechi, suveranului său, marele duce Albrecht al II-lea, cam la o săptămînă după memorabilul bal al curţii, face parte din istoria contemporană. În ziua premergătoare, preşedintele consiliului prezidase o şedinţă a cabinetului, în legătură cu care *„Curierul rapid"* fusese pus în situaţia de a relata numai că la ordinea de zi a consfătuirii figurează probleme financiare şi chestiuni interne ale familiei marelui duce, cum şi că — şi aceasta o adăuga ziarul cu litere rărite — miniştrii ajunseseră la o perfectă unitate de vederi. Astfel, la audienţa respectivă, domnul von Knobelsdorff avea o poziţie tare faţă de tînărul monarh; căci avea în spatele său nu numai masa scînteietoare a poporului, ci şi o manifestare de voinţă unanimă a guvernului statului.

Întrevederea din camera de lucru a lui Albrecht, unde trăgea curentul din toate părţile, ţinu aproape tot atîta timp cît şi cea din micul salon galben de la palatul „Ermitaj". Trebuiră chiar să facă o pauză, în timpul căreia marelui duce i se servi o limonadă, iar domnului von

Knobelsdorff un pahar de porto cu biscuiți. Numai că durata mare trebuia atribuită exclusiv măreției subiectului discuției, nicidecum împotrivirii monarhului; căci Albrecht nu se împotrivi defel. Îmbrăcat în redingota sa butonată, cu mîinile slabe și sensibile încrucișate pe genunchi, ținîndu-și în sus capul mîndru și fin, cu cioc și tîmple înguste, marele duce își sugea ușor buza de sus; el însoțea, din cînd în cînd, explicațiile domnului von Knobelsdorff de o înclinare din cap măsurată, care exprima deopotrivă asentiment și respingere, un asentiment obiectiv-neutru, sub rezerva tăcută și rece a demnității sale personale, pe care nu o putea atinge nimic.

Domnul von Knobelsdorff intră fără întîrziere în miezul problemei și vorbi despre vizitele principelui Klaus Heinrich la palatul „Locul delfinului". Albrecht știa de ele. Pînă și în singurătatea sa pătrunsese un ecou potolit al evenimentelor, care țineau orașul și țara cu sufletul la gură; dealtfel, îl cunoștea bine pe fratele său Klaus Heinrich, care „scotocise" și stătuse de vorbă cu lacheii, care, atunci cînd se lovise cu capul de masa cea mare de joc, plînsese de mila frunții — și, în general, n-avea nevoie să fie informat. Sisiind și cu o umbră de îngrijorare fugară pe față, îi dădu a înțelege acest lucru domnului von Knobelsdorff și mai adăugă că primul ministru nu numai că n-a intervenit pentru a împiedica, ci chiar îi aruncase în brațe fata miliardarului, fără ca el, marele duce, să întrevadă, de fapt, unde ar putea să ducă toate lucrurile astea. Domnul von Knobelsdorff răspunsese că guvernul ar intra într-o contradicție primejdioasă cu voința poporului și s-ar înstrăina de ea, dacă ar încerca să contracareze intențiile prințului.

„Așadar fratele meu urmărește anumite țeluri?"

„Multă vreme, dădu răspuns domnul von Knobelsdorff, a acționat fără nici un plan și numai după voia inimii; dar de cînd s-a întîlnit cu poporul pe terenul realului, dorințele lui au căpătat o formă practică."

„Și toate astea vor deci să spună că publicul aprobă demersurile prințului?"

„Că le aclamă, alteță regală, că-și pune cele mai mari speranțe în ele!"

Domnul von Knobelsdorff arătă încă o dată imaginea sumbră a situației țării, a mizeriei, a marii, marii încurcături. Unde erau ajutorul și scăparea? Erau acolo, numai acolo, în parcul orașului, în al doilea centru al capitalei, la reședința suferindului prinț al banilor, la oaspetele și locuitorul lor; în jurul persoanei lui poporul își țesea lacrimile; pentru el ar fi fost o bagatelă să pună capăt tuturor disensiunilor. Dacă putea fi determinat să se ocupe de economia țării, îmbogățirea ei era asigurată. Destinul rînduise o concordanță de sentimente între unica fiică a preaputernicului și principele Klaus Heinrich! Și să sfidăm, oare, această potrivire înțeleaptă și bună? Să împiedicăm, din cauza unor tradiții rigide și depășite, o legătură ce cuprinde în sine atîta nemăsurată binefacere pentru țară și popor? Căci era, firește, de presupus, că va aduce asemenea binefacere, și în asta consta justificarea și înalta ei valabilitate. Dar, dacă această condiție era îndeplinită, dacă Samuel Spoelmann se arăta, ca s-o spunem pe șleau, dispus să finanțeze statul, atunci legătura aceasta — de vreme ce cuvîntul a fost în sfîrșit rostit — nu era numai îngăduită, era necesară, însemna salvarea — prosperitatea statului o cerea și, pînă dincolo de hotarele țării, pretutindeni unde exista un interes pentru refacerea finanțelor și pentru evitarea unei panici economice, toată lumea implora cerul s-o înfăptuiască.

La acest pasaj, marele duce interveni cu o întrebare, pusă încet, fără a ridica privirea, și cu un zîmbet batjocoritor.

„Și succesiunea la tron?“ vru el să știe.

„Legea, ripostă domnul von Knobelsdorff neabătut, pune în mîna alteței voastre regale posibilitatea de a înlătura orice reticențe de natură dinastică. Înălțarea în rang și chiar acordarea unui statut de egalitate se numără, și la noi, printre prerogativele suveranului țării — și cînd oare a existat, în istoria noastră, un prilej mai întemeiat pentru exercitarea acestor prerogative? Această legătură își poartă autenticitatea în sine, este pregătită încă de multă vreme în sufletul poporului; iar recunoașterea ei deplină, din punctul de vedere al dreptului

public și al celui princiar, n-ar avea pentru popor decît semnificația unei confirmări exterioare a sentimentului său lăuntric."

Astfel domnul von Knobelsdorff aduse vorba despre popularitatea Immei Spoelmann, de grăitoarea manifestație ce avusese loc cu prilejul însănătoșirii ei după ușoara indispoziție, și de egalitatea în rang pe care această ființă extraordinară o avea în fantezia poporului; cutele de la coada ochilor îi jucară, cînd îi aminti lui Albrecht de vechea prezicere ce dăinuia în popor, cînd vorbi de prințul care urma să dea țării, cu o singură mînă, mai mult decît izbutiseră alții cu două; explică elocvent, cum legătura dintre Klaus Heinrich și fata lui Samuel Spoelmann îi apărea poporului ca o împlinire mult-așteptată a prezicerii.

Domnul von Knobelsdorff mai spuse multe lucruri înțelepte, lipsite de orice constrîngere și întemeiate. Aminti de complexa compoziție a sîngelui Immei Spoelmann — căci în afară de sînge german, portughez și englezesc mai curgea în vinele ei, din cîte se aflase, și puțin din străvechiul sînge al indienilor; și accentuă, că speră tot ce-i mai bun pentru dinastie, din efectul regenerator pe care-l produce amestecul de rase la stirpele străvechi. Dar imparțialul domn bătrîn trăi clipele sale cele mai însemnate cînd veni vorba despre imensele și binefăcătoarele transformări pe care îndrăzneața căsătorie a succesorului la tron urma să le prilejuiască în însăși situația economică a curții, „a curții noastre îngîdate în datorii și strîmtorate". Acesta a fost punctul la care Albrecht și-a supt mai orgolios buza superioară. Valoarea banilor scădea, cheltuielile creșteau, căsătoria era binevenită atît pentru bugetul administrațiilor curții, cît și pentru orice menaj particular; o sporire a încasărilor era imposibilă. Nu se cădea ca averea suveranului țării să fie mai prejos de aceea a unora dintre supuși; în spiritul demnității monarhice, era intolerabil ca locuința fabricantului de săpun Unschlitt să aibă de mult încălzire centrală, iar palatul vechi nu. Era vorba de un ajutor în multe direcții și ferice de casa domnitoare căreia i se oferea un ajutor atît de măreț ca acesta! În vre-

murile actuale, din tratarea problemelor băneşti ale curţii, trebuia să dispară toată pudoarea de odinioară. Acele înstrăinări voluntare, prin care familiile princiare aduseseră cîndva cele mai grele jertfe, ca să interzică opiniei publice să arunce o privire dezamăgitoare asupra situaţiei averii lor, nu se mai repetaseră ; la ordinea zilei erau acum procese, puneri sub interdicţie, vînzări problematice. Dar, faţă de această manieră meschină şi burgheză de adaptare, nu era, oare, de preferat o alianţă cu bogăţia suverană, o legătură, care să ridice augustitatea deasupra tuturor mărunţişurilor economice şi s-o pună în situaţia de a se prezenta înaintea poporului cu toate acele semne exterioare de care simţea nevoia ?

Astfel întrebă domnul von Knobelsdorff şi răspunse tot el la întrebare, printr-o afirmaţie fără rezerve. Pe scurt, cuvîntarea lui fu atît de înţeleaptă şi de irezistibilă, încît nu părăsi palatul vechi fără a duce cu sine aprobări şi împuterniciri murmurate fără trufie, dar destul de cuprinzătoare pentru a asigura finalizări nemaiîntîlnite, bineînţeles dacă domnişoara Spoelmann avea să îndeplinească şi ea sarcina care-i revenea.

Astfel, lucrurile îşi urmară cursul lor pînă la finalul fericit. Încă înainte de sfîrşitul lui decembrie se menţionau numele persoanelor care văzuseră (nu auziseră doar din relatări) cum, într-o dimineaţă întunecată de iarnă la ora unsprezece, prim-mareşalul curţii, von Bühl zu Bühl, cu un joben peste meşa sa falsă, castanie şi cu ţvicărul pe nas, coborîse dintr-o caleaşcă a curţii în faţa „Locului delfinului“ şi dispăruse, legănîndu-se ca un răţoi, în interiorul palatului. Pe la începutul lui ianuarie umblau prin oraş indivizi, care afirmau sub jurămînt că domnul, îmbrăcat şi el în palton îmblănit şi cu joben în cap, care părăsise la o oră dinaintea amiezii „Locul delfinului“ — trecînd prin faţa maurului ce rînjea, în hainele sale de pluş — şi care se aruncase, cu o privire febrilă, într-o birjă, fusese fără îndoială ministrul de finanţe, doctorul Krippenreuther. Cam în aceeaşi vreme, apărură în semioficiosul *„Curier rapid“* primele înregistrări pregătitoare ale unor zvonuri, care vorbeau despre o logodnă iminentă în casa marelui duce ; aceste anunţuri de sondaj deveniră din ce în ce mai limpezi, într-un crescendo

prevăzător, şi, în cele din urmă, prezentară alături cele două nume, Klaus Heinrich şi Imma Spoelmann, tipărite clar... Această alăturare nu mai reprezenta ceva nou, dar faptul de a le vedea, totuşi, negru pe alb, avu un efect asemănător celui produs de un vin tare.

Dealtfel, era cît se poate de pasionant să observi cum, în comentariile publiciste care se însăilară după aceasta, presa cu orientare luminată şi liber-cugetătoare se situă de partea populară a problemei, şi anume, de partea prezicerii, care dobîndise totuşi o semnificaţie în prea mare măsură politică, pentru ca intelectualitatea şi cultura să nu fie nevoite s-o discute. Prezicerile, chiromanţia şi alte asemenea meşteşuguri vrăjitoreşti — declara *„Curierul rapid"* — trebuiau trecute direct în domeniul întunecos al superstiţiilor, în măsura în care era vorba de soarta fiecărui individ în parte ; ele aparţineau Evului Mediu pierdut în negura timpului ; şi nu te puteai amuza îndestul pe socoteala oamenilor încrezători în amăgiri, — lucru ce nu se mai întîmplă, firește, la oraşe — şi care îngăduie pungaşilor şmecheri să le stoarcă bănuţii din pungă, pentru a le ghici în palmă, în cărţi sau în zaţul de cafea, viitorul lor modest, care pun să se facă rugăciuni pentru însănătoşirea lor, care se lasă vindecaţi homeopatic sau plătesc descîntece pentru alungarea demonilor intraţi în vitele bolnave, ca şi cum apostolul n-ar fi întrebat cîndva : „Oare Dumnezeu se îngrijeşte şi de boi ?" Numai că, privind lucrurile în mare şi punînd în discuţie cotiturile hotărîtoare în destinul unor popoare sau dinastii întregi, o gîndire instruită şi ştiinţifică nu respinge neapărat ideea că — întrucît timpul nu e decît o iluzie, iar orice întîmplare, privită din perspectiva adevărului, este etern stabilă — asemenea transformări, adăstînd în sînul viitorului, ar putea zgudui cu anticipare spiritul omenesc şi i s-ar putea revela sub formă de viziuni. Şi pentru a dovedi aceasta, zeloasa gazetă publica un studiu cuprinzător, pus cu bunăvoinţă la dispoziţie de către un profesor universitar, studiu ce oferea o privire de ansamblu asupra tuturor cazurilor din istoria omenirii, cînd oracolul sau horoscopul, somnambulismul sau clarvizionarismul, visul, luciditatea în somn, al doilea văz sau inspiraţia jucaseră un rol ; un memorandum demn

de toată recunoştinţa şi care nu şi-a ratat efectul în cercurile culte.

Toată lumea — presa, guvernul, curtea şi publicul — mergea strîns unită printr-un profund consens ; cu siguranţă că şi *„Curierul rapid“* şi-ar fi ţinut gura, dacă prestările sale de servicii filozofice ar fi fost premature sau primejdioase politiceşte — cu un cuvînt, dacă tratativele de la „Locul delfinului“ n-ar fi fost foarte avansate. Astăzi se ştie relativ exact cum s-au desfăşurat tratativele şi ce situaţie dificilă, chiar penibilă, aveau acolo reprezentanţii intereselor ţării ; atît cel căruia, ca persoană de încredere a curţii, îi revenise sarcina delicată de a pregăti peţitul prinţului Klaus Heinrich, cît şi supremul administrator al finanţelor care, deşi cu sănătatea grav zdruncinată, n-a renunţat să susţină personal cauza ţării în faţa lui Samuel Spoelmann. În privinţa asta, în primul rînd trebuie ţinut seama de firea supărăcioasă şi irascibilă a domnului Spoelmann ; iar în al doilea rînd trebuie să ne gîndim că înspăimîntătorul om mărunţel nu era nici pe departe atît de interesat, ca noi, de încheierea favorabilă — în sensul nostru — a tîrgului. Abstracţie făcînd de dragostea domnului Spoelmann pentru fiica sa, care îşi deschisese sufletul faţă de el şi-i comunicase frumoasa dorinţă de a se face utilă în iubirea ei, mandatarii ţării n-aveau nici măcar *un singur* atu în jocul împotriva lui, căci nu era cazul ca doctorul Krippenreuther să-şi prezinte doleanţele drept condiţii pentru ceea ce avea de oferit domnul von Bühl. În legătură cu principele Klaus Heinrich, domnul Spoelmann folosi în mod constant denumirea de „tînărul“ şi se arătă atît de puţin încîntat de perspectiva de a-şi da fata de soţie unei alteţe regale, încît atît doctorul Krippenreuther, cît şi domnul von Bühl se văzură nu numai o dată într-o încurcătură mortală.

„Măcar să fi învăţat ceva, să fi avut o îndeletnicire ca lumea ! cîrîi el ursuz. Dar un tînăr care nu se pricepe la altceva decît să se lase ovaţionat...“ Cu adevărat mînios se arătă cînd i se pomeni pentru prima oară de „căsătoria morganatică“. Fata lui — declară el, *„once for all“* [1] — nu e concubină, şi nici nu e făcută pentru o căsătorie mor-

[1] O dată pentru totdeauna (englezeşte în text, *n. tr.*).

ganatică. Dacă o ia în căsătorie, atunci s-o ia cu adevărat în căsătorie... Dar, în această privință, interesele țării și ale dinastiei coincideau perfect cu ale sale; obținerea unor descendenți cu drept de succesiune la tron era o necesitate, iar domnul von Bühl dispunea de toate plenipotențele pe care domnul von Knobelsdorff știuse să le obțină de la marele duce. În ceea ce privea misiunea doctorului Krippenreuther, cu siguranță că nu elocvența celui ce-o prezenta o făcuse să reușească, ci doar afecțiunea părintească a domnului Spoelmann — bunăvoința unui tată suferind și sătul de toate, aflat de multă vreme într-o dispoziție sufletească paradoxală din cauza existenței sale de animal fabulos, bunăvoința față de unica lui fiică și moștenitoare, care, la urma urmei, n-avea decît să-și aleagă singură obligațiile de stat în care dorea să-și investească averea.

Și astfel au fost realizate acele pacturi care rămaseră pentru moment învăluite în tăcere și care nu văzură lumina soarelui decît treptat, prin însăși desfășurarea evenimentelor, dar pe care le enumerăm aici în cuvinte calme.

Logodna lui Klaus Heinrich cu Imma Spoelmann fu acceptată și recunoscută de Samuel Spoelmann și de casa Grimmburg. Concomitent cu publicarea logodnei în *„Monitorul statului"*, urma să fie anunțată și ridicarea logodnicei la rangul de contesă sub un nume fantezist, de rezonanță nobiliară romantică, asemeni celui pe care-l purtase Klaus Heinrich în călătoria sa de studii prin frumoasele țări ale sudului; iar în ziua căsătoriei, soția principelui moștenitor al tronului urma să fie ridicată la rangul de principesă. Ambele înălțări în rang erau scutite de taxa de timbru, care s-ar fi cifrat la suma de patru mii opt sute de mărci. Deocamdată, însă, și pentru ca lumea să se obișnuiască pe îndelete cu ideea, căsătoria urma să se încheie morganatic; iar în ziua în care se va vădi că urmează să fie binecuvîntată cu urmași, Albrecht al II-lea, ținînd seama de împrejurările fără egal, urma s-o declare pe soția morganatică a fratelui său ca fiind de condiție egală și să-i confere rangul de prințesă a casei mari-ducale, cu titlul de alteță regală. Noua membră a casei domnitoare avea să renunțe la orice apanaj. În ce

privea ceremonialul curtenesc, la celebrarea căsătoriei morganatice, era prevăzută doar o singură recepție la curte ; dar la festivitatea declarării egalității de condiție urma să aibă loc acea formă supremă și desăvîrșită de prezentare a omagiului : recepția cu defilarea tuturor prin fața tinerilor. La rîndul său, Samuel Spoelmann acorda statului un împrumut de trei sute cincizeci de milioane — și anume în condiții atît de părintești, încît acest împrumut avea mai curînd caracterul unei donații.

Marele duce Albrecht fu cel care-l puse pe prințul moștenitor al tronului la curent cu aceste convenții. Din nou Klaus Heinrich fu primit în marea cameră de lucru a fratelui său, unde trăgea curentul de pretutindeni, sub plafonul cu picturi crăpate, la fel ca și odinioară, cînd Albrecht îi transmisese obligațiile de reprezentare, și ascultă, într-o reculeasă atitudine de serviciu, importantele comunicări. Pentru această audiență își pusese o tunică de maior din regimentul pușcașilor de gardă, în timp ce marele duce purta, sub redingota sa neagră, în jurul încheieturilor, mînecuțele pe care mătușa sa Katharina i le croșetase din lînă de un roșu-închis, ca să se apere de curentul ce trăgea de la ferestrele înalte ale palatului vechi. Cînd Albrecht termină ce avea de spus, Klaus Heinrich făcu un pas lateral, pentru a-și pocni din nou călcîiele pentru salut și spuse :

„Te rog, dragă Albrecht, să-mi îngădui să-ți depun la picioare mulțumiri cordiale și preasupuse, în numele meu și în numele întregii țări. Căci, la urma urmei, tu ești cel care faci ca toată fericirea asta să devină posibilă ; și iubirea îndoită a poporului te va răsplăti pentru aceste mărinimoase hotăriri."

Strînse mîna slabă și sensibilă a fratelui său, pe care acesta i-o întinse fără ca măcar să-și dezlipească antebrațul de trup. Marele duce își ridicase în sus buza inferioară mică și rotunjită, iar pleoapele îi erau lăsate în jos. Răspunse încetișor și sîsîit :

„Sînt cu atît mai puțin înclinat să-mi fac iluzii despre iubirea poporului, cu cît, după cum bine știi, pot să mă lipsesc, fără durere, de această îndoielnică iubire. Și, în privința asta, aproape că nici nu contează, dacă măcar o merit. Mă duc la gară, la ora plecării trenului, pentru a

da semnalul — e un lucru mai mult stupid decît meritoriu, dar asta e, la urma urmei, slujba mea. Situaţia ta este, firește, diferită. Tu eşti un copil născut cu noroc. Toate îţi ies bine... îţi doresc fericire!", spuse el ridicîndu-şi pleoapele de pe ochii albaştri cu privire însingurată. Şi, în clipa aceea, se văzu că-l iubea pe Klaus Heinrich. „Îţi doresc fericire, Klaus Heinrich, dar nu prea multă, ca să nu te încrezi, cu prea multă satisfacţie, în iubirea poporului. Dealtfel, am mai spus că toate îţi ies bine. Fata pe care ai ales-o este destul de exotică, prea puţin prozaică, în ultimă analiză destul de diferită de firea noastră. Are tot felul de sînge... mi s-a spus că ar curge chiar şi sînge indian în vinele ei. Asta poate că e bine. Cu o asemenea tovarăşă de viaţă nu riști, cel puţin, să devii un om comod."

„Nici fericirea, interveni Klaus Heinrich, nici iubirea poporului nu mă vor face vreodată să încetez de a mai fi fratele tău."

Plecă ; mai avea înaintea sa un moment greu, o discuţie între patru ochi cu domnul Spoelmann, în care urma să ceară personal mîna Immei. Şi trebui să înghită, ce înghiţiseră şi intermediarii ; căci Samuel Spoelmann nu se arătă cîtuşi de puţin încîntat, ci îi spuse, cîrîit, multe adevăruri care-l făcură să-l treacă toate răcorile. Apoi se isprăvi şi asta şi sosi dimineaţa cînd logodna fu publicată, cu tot fastul, în „*Monitorul statului*". Atunci, îndelungata încordare făcu loc unor ovaţii interminabile ; oameni aşezaţi se salutau fluturînd batistele şi se îmbrăţişau în plină piaţă ; pe catarge se înălţară drapelele...

Dar, în aceeaşi zi sosi la „Ermitaj" vestea că Raoul Überbein îşi luase viaţa.

Era o poveste nedemnă, ba chiar stupidă, care n-ar merita să fie redată, dacă sfîrşitul ei n-ar fi fost atît de groaznic. Să lăsăm deoparte, aici, problema vinovăţiei. La groapa doctorului se formară două tabere. Zguduiţi de fapta lui desperată, unii pretindeau că fusese împins la moarte ; ceilalţi declarau, ridicînd din umeri, că însăşi comportarea lui fusese imposibilă şi dementă şi că se impunea neapărat sancţionarea lui. În orice caz, nimic nu justifica, de fapt, un sfîrşit tragic ; ba chiar, în cazul unui om cu darurile lui Raoul Überbein, era o împrejurare cu

totul nedemnă, pentru a se prăpădi din cauza ei... Urmează povestea.

Cu un an în urmă, de Paşti, profesorul titular al penultimei clase de la gimnaziul umanist, un om bolnav de inimă, fusese pensionat din pricina suferinţei sale fizice ; şi, în ciuda faptului că doctorul Überbein era încă relativ tînăr, i se încredinţase postul de profesor titular rămas deocamdată vacant ; aceasta numai din consideraţie pentru zelul său profesional şi pentru rezultatele incontestabil remarcabile pe care le obţinuse la clasele medii. O măsură bună, după cum s-a dovedit ; căci niciodată rezultatele clasei respective nu atinseseră nivelul celor din anul acela. Din cauza bolii sale, care era legată, la rîndul ei, de o înclinaţie în fond simpatică, dar, prin excesul ei, îngrijorătoare — şi anume înclinaţia către bere — profesorul pensionat, dealtfel un coleg iubit de toţi, fusese un domn capricios, precum şi indolent şi moliu, care considera nota cinci ca foarte indicată şi care promovase, an de an, în clasa de elită un efectiv de şcolari destul de prost pregătiţi. Odată cu noul profesor titular provizoriu, se instaurase în clasă un spirit nou — şi nimeni nu se mirase de asta. Toţi cunoşteau extraordinarul său zel profesional, arivismul său neostoit ; se prevedea că nu va lăsa nefolosită această ocazie de a se evidenţia, de care lega, fără îndoială, speranţe ambiţioase. Aşadar, atît leneveala cît şi plictiseala încetară rapid în penultima clasă. Pretenţiile doctorului Überbein erau mari, arta lui de a-i entuziasma şi pe cei mai îndărătnici fusese irezistibilă. Tinerii îl adorau. Felul lui de a fi, superior, părintesc şi fanfaron, îi ţinea cu sufletul la gură, îi zgîlţîia, îi făcea să considere o cinste faptul de a-l urma pe profesor în toate privinţele. Doctorul Überbein şi-i apropie şi mai mult făcînd cu ei excursii duminicale, în cursul cărora aveau voie să fumeze, în timp ce le încînta fantezia prin rodomontade tinereşti şi vesele referitoare la măreţia şi severitatea vieţii oneste. Iar lunea, elevii se regăseau din nou cu camaradul plin de experienţă, de ieri, la o muncă plină de voie bună şi pasiune.

Trecuseră astfel trei sferturi de an, cînd, înainte de Crăciun, sosise vestea că profesorul pensionat, relativ însănătoşit, avea să-şi reia, după vacanţă, activitatea,

funcția sa de profesor titular al penultimei clase. Și acum se vădi cum stăteau lucrurile cu doctorul Überbein și care era explicația culorii verzui a feței lui, explicația firii lui degajate și superioare. Se revoltase, intervenise, ridicase obiecții energice, și nu tocmai indiscutabile sub raportul formei, împotriva faptului că i se retrăgea calitatea de titular al clasei în ultimul trimestru, lui, care devenise una cu clasa, care împărțise cu ea munca și odihna și care o dusese pînă aproape de țintă ; și a faptului că urma să fie atribuită din nou funcționarului care petrecuse trei sferturi de an ca pensionar. Lucrul acesta putea fi înțeles, priceput, simțit omenește. Fără îndoială, sperase să pună la dispoziția directorului, care era titularul clasei de elită, o clasă model, al cărei nivel avansat și pregătire excelentă urmau să pună capacitatea sa într-o lumină vie și să-i accelereze cariera ; ideea de a vedea pe altul culegînd roadele dăruirii sale trebuie să-l fi durut cumplit. Dar, dacă indignarea sa fusese scuzabilă, nebunia sa nu era. Și, din păcate, lucrurile așa au stat și nu altfel, anume că, pur și simplu, parcă turbase, cînd directorul rămăsese surd la toate insistențele sale. Și-a pierdut capul, și-a pierdut tot echilibrul, a pus cerul și iadul în mișcare pentru ca acest pierde-vară, acest băutor de bere, acest cîrpaci fără dragoste de meserie — cum îl denumea, fără menajamente, pe profesorul pensionat — să nu-i ia clasa ; și, cînd n-a găsit nici un sprijin în consiliul profesoral — lucru de care omul singuratic n-ar fi trebuit să se mire — nefericitul și-a pierdut într-atît busola, încît s-a apucat să instige la revoltă elevii ce-i fuseseră încredințați. Pe cine vor să aibă profesor-diriginte în ultimul trimestru, întrebase el de la catedră — pe el sau pe celălalt ? Și, fanatizați de iritarea ce-l făcea să tremure, elevii strigaseră că-l vor pe el. Atunci, le-a spus el, să binevoiască și să ia problema chiar ei în mînă, să declare ce vor și să procedeze uniți ; Dumnezeu știe ce-și închipuise cu asta, în surescitarea sa. Cînd titularul reîntors a intrat în clasă, după vacanță, elevii i-au urlat în față numele doctorului Überbein, minute în șir, — și scandalul s-a dezlănțuit.

Nu i s-a dat proporții în mod inutil. Revoltații au rămas aproape nepedepsiți, întrucît, în cursul anchetei in-

stituite imediat, doctorul Überbein recunoscuse cuvîntarea ţinută, şi acest lucru fusese trecut în procesul verbal. Dar şi în ceea ce-l privea pe el, pe doctorul Überbein, autorităţile erau înclinate să închidă ochii. Zelul şi însuşirile sale erau preţuite, anumite lucrări ştiinţifice pe care le publicase, rod al trudei sale de noapte, îl făcuseră cunoscut ; anumite persoane suspuse ţineau la el, — persoane, subliniem, cu care nu venea direct în contact şi pe care, astfel, nu le putuse îndîrji prin felul său părintesc de-a fi — ; mai atîrna în balanţă şi calitatea sa de educator al principelui Klaus Heinrich ; pe scurt, nu fusese concediat pur şi simplu, aşa cum s-ar fi putut aştepta lumea. Inspectorul general al şcolilor mari-ducale, înaintea căruia fu adusă problema, îi dădu un avertisment serios ; şi doctorul Überbein, care-şi încetase activitatea didactică imediat după scandalosul incident, fu lăsat deocamdată în concediu. Dar unii oameni, care erau în măsură să ştie, asigurară ulterior că nu se intenţionase decît mutarea profesorului de liceu la un alt gimnaziu, că forurile superioare nu doriseră altceva decît să se aştearnă uitarea peste această întîmplare şi că doctorului i se păstra deschisă perspectiva unui viitor de seamă. Totul ar fi putut să se termine cu bine.

Dar, dacă autorităţile s-au arătat blînde, în schimb colegii au luat o atitudine cu atît mai ostilă faţă de doctorul Überbein. Asociaţia profesorilor a alcătuit fără întîrziere un tribunal de onoare, menit să acorde satisfacţie preaiubitului ei membru, profesorului titular băutor de bere, cel ce fusese refuzat de elevi. Încunoştiinţarea ce fu remisă în scris lui Überbein, care trăia retras în camera sa mobilată, suna astfel : „Opunîndu-se — zicea încunoştiinţarea — să redea titularului penultimei clase, colegul pe care îl suplinise..." iar mai departe : „Uneltind împotriva aceluiaşi şi, pînă la urmă, instigînd chiar elevii la nesupunere faţă de el", Überbein se făcuse în asemenea măsură vinovat de o comportare necolegială, încît această comportare trebuia să fie calificată drept dezonorantă, nu numai în sens profesional, ci şi în sens general, civic. Aceasta era sentinţa. Urmarea inevitabilă a fost că doctorul Überbein, care aparţinea Asociaţiei profesorilor — firește — doar cu numele, a declarat că se retrage din

acest corp constituit, şi cu asta — îşi spuneau unii — lucrurile se puteau opri aici.

Dar, fie că omul izolat n-avusese cunoştinţă de bunăvoinţa manifestată mai sus faţă de el, fie că îşi considera situaţia mai lipsită de perspective decît era în realitate, fie că nu suporta inactivitatea şi nu putea digera pierderea prematură a clasei sale iubite, fie că termenul „dezonorant“ îl otrăvise, ori că firea lui nu era cîtuşi de puţin în stare să înfrunte emoţiile acestei perioade la cinci săptămîni după Anul nou, gazdele lui l-au găsit întins pe covorul sărăcăcios din camera sa, nu mai verzui ca de obicei, dar cu un glonţ în inimă.

Astfel a sfîrşit Raoul Überbein ; de asta s-a împiedicat, asta a fost cauza pieirii sale. Frumoasă ispravă ! Acestea erau cuvintele care predominau în toate discuţiile despre jalnica lui prăbuşire. Omul fără astîmpăr şi dezagreabil, care nu fusese niciodată un om printre oameni, care dispreţuise, cu trufie, orice intimitate, orientîndu-şi viaţa, rece şi exclusiv, spre realizări şi crezînd că, din pricina asta, putea trata pe toată lumea părinteşte — omul acesta zăcea acum la pămînt ; prima neplăcere intervenită, prima întorsătură defavorabilă pe tărîmul realizărilor îl făcuse să se prăbuşească lamentabil. Puţini dintre cetăţeni îl regretau, nimeni nu-l plîngea — cu excepţia unuia singur, a medicului şef de la spitalul „Dorothea“, prietenul lui Überbein — şi poate şi a unei femei bălaie, cu care jucase uneori cărţi. Klaus Heinrich, însă, îi păstră, pentru totdeauna, profesorului său o amintire plină de devotament şi de cinstire.

TUFA DE TRANDAFIRI

ASTFEL, SPOELMANN FINANȚĂ statul. Actul era măreț și limpede în trăsăturile sale fundamentale ; pînă și un copil ar fi putut să-l înțeleagă ; într-adevăr, tații, radiind de fericire, îl explicau copiilor lor, în timp ce-i legănau pe genunchi.

Samuel Spoelmann făcu un semn ; domnii Phlebs și Slippers se puseră în mișcare și dispozițiile sale irezistibile țîșniră, pe sub talazurile oceanului, spre continentul din emisfera vestică. Își retrase o treime din participația la trustul zahărului, un sfert de la trustul petrolului, jumătate de la trustul oțelului ; dispuse să i se transfere capitalul lichid la mai multe din băncile germane ; și, dintr-o singură lovitură, îl luă pe domnul Krippenreuther la parte egală pentru trei sute cincizeci de milioane în obligații de stat cu trei și jumătate la sută. Asta făcu Spoelmann.

Cine a avut prilejul să constate influența stării de spirit asupra organelor oamenilor, va putea crede că doctorul Krippenreuther a început să înflorească și că, în scurtă vreme, a devenit de nerecunoscut. Umbla drept și degajat, mergea de parcă plutea, gălbejeala dispăru de pe chipul său, care deveni alb și roșu ; ochii îi scăpărau și, după puține luni, stomacul său se înzdrăveni într-atît, încît, din cîte se află de la cei care-i erau prieteni, ministrul se putu încumeta să savureze varza roșie și salata de castraveți. Era o consecință îmbucurătoare, deși strict personală, a intervenției lui Spoelmann în finanțele noastre, care atîrna ușor în balanță prin comparație cu efectele pe care această intervenție o exercita asupra vieții noastre de stat și economice.

O parte din împrumut fu atribuită casei de amortizare, și multe datorii chinuitoare fură achitate. Dar aproape că nu era nevoie de asta, pentru a ne asigura, în toate privințele, o respirație liberă și credite ; căci, cu toată discreția cu care fu tratată chestiunea, nici nu se află bine că Samuel Spoelmann devenise de fapt, chiar dacă nu nominal, bancherul statului, cînd cerul se însenină deasupra noastră și toată suferința se transformă în bucurie și plăcere. Se termină cu vînzările — dictate de panică — ale creanțelor scadente, dobînda uzuală scăzu ; obligațiile noastre erau căutate cu predilecție ca hîrtii pentru investiții ; și, de azi pe mîine, cursul împrumuturilor noastre cu dobîndă mare crescu, din situația lui deplorabilă, cu mult peste paritatea nominală. Presiunea — coșmarul de decenii al economiei noastre — fu înlăturată, doctorul Krippenreuther vorbi în parlamentul landului, umflîndu-și pieptul, în favoarea unei radicale reduceri de impozite — care fu hotărîtă în unanimitate — și, în aclamațiile tuturor celor cu sentimente sociale, antediluvianul impozit pe carne fu înmormîntat. Se aprobă, cu multă larghețe, o substanțială majorare a retribuției funcționarilor, a lefurilor profesorilor, clerului și tuturor funcționarilor din întreprinderile de stat. Nu mai lipseau mijloacele pentru a repune în funcțiune minele de argint părăsite, multe sute de muncitori își găsiră o pîine și, pe nesperate, săpăturile dădură de filoane bogate. Bani, existau bani, etica economică crescu, se făcură reîmpăduriri, i se lăsă pă-

durii îngrăşămîntul vegetal, proprietarii de vite nu mai aveau nevoie să-şi vîndă tot laptele, beau şi ei înşişi, şi zadarnic ar mai fi căutat criticaştrii făpturi subalimentate la ţară. Poporul se arăta recunoscător faţă de casa domnitoare care adusese asemenea nemăsurată binecuvîntare asupra ţării şi oamenilor. Domnul von Knobelsdorff nu trebui să desfăşoare o retorică bogată pentru a determina parlamentul să voteze o sporire a apanajelor coroanei. Dispoziţia, care punea în vînzare palatele „Divertisment“ şi „Favorita“, fu retrasă. Meşteşugari îndemînateci veniră la palatul vechi pentru a instala, de jos pînă sus, încălzire cu aburi sub presiune. Însărcinaţii noştri cu afaceri pe lîngă Spoelmann, domnii von Bühl şi doctor Krippenreuther, primiră marea cruce a Ordinului Albrecht, cu briliante, ministrului de finanţe i se conferi, în plus, şi titlul nobiliar, iar domnul von Knobelsdorff fu răsplătit cu un portret al tinerilor soţi în mărime naturală — executat de mîna de artist a bătrînului profesor Lindemann şi înrămat într-un cadru de preţ.

În privinţa zestrei, pe care Imma Spoelmann urma s-o primească de la tatăl ei, circulară în popor, după logodnă, cele mai fantastice zvonuri. Lumea era ameţită, era stăpînită de pofta nebună de-a arunca în jur cu cifre într-adevăr astronomice. Dar zestrea nu depăşea dimensiuni terestre, oricît de îmbucurătoare era. Se cifra la o sută de milioane.

„Ferească Dumnezeu ! spuse Ditlinde zu Ried-Hohenried, cînd auzi prima oară de asta. Şi bunul meu Philipp cu turba lui...“

La fel gîndeau, de bună seamă, şi alţii ; dar agitaţia nervoasă, ce încolţea, pesemne, în inimile modeste împotriva unor condiţii atît de colosale, fu potolită de fiica lui Spoelmann, care făcu mult bine şi nu uită să-l popularizeze ; chiar în ziua logodnei publice, instituí o donaţie de o sută de mii de mărci, ale cărei beneficii urmau să fie distribuite anual celor patru districte provinciale, pentru scopuri filantropice şi de utilitate publică...

Klaus Heinrich şi Imma merseră cu una din maşinile măslinii, cu perne cărămizii, ale Spoelmannilor să facă vizite la membrii casei Grimmburg. Splendidul vehicul era condus de un şofer tînăr — acelaşi care, după spu-

sele Immei, ar fi semănat întrucîtva cu Klaus Heinrich; dar încordarea acestui şofer era minimă la asemenea curse, căci era de-a dreptul nevoit să stăpînească, pe cît putea, puterea uriaşă a maşinii şi să meargă cu viteză redusă — atît era de înconjurat automobilul, pretutindeni, de cei ce-şi aduceau omagiul. Şi cum autorii mai îndepărtaţi ai fericirii noastre, marele duce Albrecht şi Samuel Spoelmann, se ascundeau de popor, fiecare în felul său, acesta îşi revărsa întreaga dragoste şi recunoştinţă asupra tinerei perechi; dincolo de geamurile şlefuite ale portierelor maşinii, zburau în aer căciulile băieţilor; uralele bărbaţilor şi femeilor răzbăteau înăuntru puternice şi răcnite; iar Klaus Heinrich, cu mîna la viziera coifului, îi atrăgea atenţia: „Trebuie să saluţi şi tu, Imma, altfel te vor crede rece". Căci, nerăbdător cum era, îi spunea tu de la acea discuţie din timpul balului curţii, cu toate că ea, încă nedeprinsă cu sferele mai calde, îl dojenea speriată — şi cît de uşor îi ieşea de pe buze cuvîntelul care în alte ocazii sunase întotdeauna fals şi imposibil!

Merseră la prinţesa Katharina şi fură primiţi cu demnitate. Răposatul mare duce Johann Albrecht, fratele ei, îi spuse mătuşa nepotului ei, n-ar fi îngăduit una ca asta. Dar timpurile progresează, vezi bine, şi ea se roagă lui Dumnezeu ca logodnica lui să se poată adapta la curte. Se duseră la prinţesa zu Ried-Hohenried, şi fură întîmpinaţi cu dragoste. Mîndria grimmburgheză a Ditlindei îşi găsi alinare în certitudinea că fiica leviatanului putea să devină, desigur, prinţesă a casei mari-ducale şi alteţă regală, dar niciodată prinţesă mare-ducală ca ea; în rest, era încîntată că Klaus Heinrich descoperise, scotocind, o făptură atît de gingaşă şi de preţioasă; ştia de asemenea foarte bine, ca soţie a lui Philipp cel cu turba lui, să preţuiască avantajele acestei căsătorii şi oferi, din inimă, cumnatei sale prietenie şi sentimente de soră. Se opriră şi în faţa vilei prinţului Lambert şi, în timp ce contesa-logodnică se străduia să înfiripeze şi să menţină o discuţie cu drăgălaşa, dar foarte inculta baroneasă von Rohrdorf, bătrînul vînător de fuste îl felicită, cu voce sepulcrală, pe nepotul său, pentru alegerea lipsită de preju-

decăți pe care o făcuse și pentru festa pe care o jucase, cu atîta cutezanță, curții și augustității.

„N-am jucat nici o festă augustității, unchiule ; și nici nu m-am gîndit numai la propria mea fericire, ci am privit totul dintr-o perspectivă măreață", răspunse Klaus Heinrich destul de amabil ; apoi se ridicară și porniră cu mașina în afara orașului, spre palatul „Casa binecuvîntării", unde își avea curtea îndoliată Dorothea, sărmana mare-ducesă-mamă. Aceasta plînse cînd o sărută pe tînăra logodnică pe frunte, fără să știe nici ea de ce.

Între timp Samuel Spoelmann ședea la „Locul delfinului", înconjurat de planuri și schițe de mobile, de mostre de tapete de mătase și de desene pentru tacîmuri de aur. Nu mai ajungea să cînte la orgă și uită pînă și de calculii renali, iar obrajii aproape că i se îmbujorară de atîta activitate ; căci, oricît de puțin preț punea pe „tînăr", și oricît lăsa să se înțeleagă că nici în ruptul capului nu se va arăta vreodată la curte, totuși fata lui urma să-și serbeze nunta și el voia s-o organizeze așa cum îi îngăduiau condițiile sale materiale. Planurile se refereau la noul palat „Ermitaj", căci reședința de burlac a lui Klaus Heinrich urma să fie dărîmată pînă la pămînt și, în locul ei, să se înalțe un nou palat, spațios și luminos și mobilat după dorința lui Klaus Heinrich, într-un amestec de stil *empire* și modern, de severitate rece și de confort agreabil. Într-o dimineață, după ce-și băuse apa în Parcul izvoarelor, domnul Spoelmann își făcu apariția personal, în paltonul său de culoare nereușită, la „Ermitaj", pentru a stabili dacă vreuna din mobile era utilizabilă la amenajarea noului palat.

„Ia să vedem, tinere prinț, ce ai !" vorbi el cîrîit și Klaus Heinrich îi arătă totul în camerele sale austere : canapelele slabe, mesele cu picioare rigide, gheridoanele, date cu lac alb, de prin colțuri.

„Astea sînt hodoroage, constată domnul Spoelmann cu dispreț, și nu se poate face nimic cu ele." Doar trei fotolii din salonul galben, de mahon masiv, cu brățare în spirală desfășurată și cu tapițerie galbenă, brodată cu lire albastre, aflară îndurare în ochii săi. „Pe astea le putem pune într-un antreu", spuse el și Klaus Heinrich puse preț pe

faptul că partea grimmburgheză avea să contribuie cu trei fotolii la mobilier ; căci i-ar fi fost, firește, puțin cam penibil, ca domnul Spoelmann să fie nevoit să acopere cheltuielile chiar pentru absolut toate lucrurile.

Dar și parcul sălbăticit și grădina de flori de la „Ermitaj" trebuiau să fie tăiate parțial și replantate ; iar grădinii de flori i se destinase o podoabă nouă, pe care Klaus Heinrich o solicitase fratelui său ca dar de nuntă. În rondul cel mare din mijloc, în fața rampei ce ducea la palat, urma să fie răsădită tufa de trandafiri de la palatul vechi ; și acolo, nemaifiind împrejmuită de ziduri mucegăite, ci scăldată de aer și de soare, cu rădăcinile înfipte în pământul cel mai gras ce putea fi adus, avea să vadă el ce trandafiri o să dea, — și avea să dea de minciună gura poporului, dacă va fi destul de îndărătnic pentru asta.

După ce trecură martie și aprilie, veni luna mai și, odată cu ea, înalta sărbătoare a căsătoriei lui Klaus Heinrich cu Imma Spoelmann. Sosi și ziua, glorioasă și încântătoare, cu norișori aurii pe azurul pur ; muzica și corul din turnul primăriei salută mijirea ei. În capitală se revărsă, cu trenurile, pe jos și cu trăsurile, poporul de la țară, acel popor blond și îndesat, sănătos și înapoiat, cu ochi sinilii și cu pometi largi, așezați puțin prea sus ; îmbrăcați în port țărănesc frumos — bărbații cu surtucuri roșii, cu cizme cu tureatcă și cu pălării de pluș cu boruri mari, femeile cu ilice brodate și fuste groase, lăsînd să li se vadă picioarele, și cu uriașa fundă neagră ca găteală a capului —, se îmbulzeau toți laolaltă cu populația orășenească pe șirul de străzi dintre Parcul izvoarelor și palatul vechi, care fuseseră transformate — prin ghirlande și tribune înconjurate și prin obeliscuri vopsite în alb și împodobite cu plante — în alei pentru cortegiul festiv. Încă din zori, steagurile breslelor meșteșugărești, ale corporațiilor de țintași și ale asociațiilor sportive fură purtate pe străzi. Pompierii, cu căști lucitoare, erau toți în păr. Puteau fi văzuți delegații corpului studențesc în toată splendoarea, circulînd în landouri deschise, cu steagurile lor. Se vedeau grupuri de domnișoare de onoare, în alb, care țineau în mînă buchete ornate cu trandafiri. Birourile și atelierele erau închise, ca în zi de sărbătoare.

Şcolile la fel. În biserici se celebrau servicii divine festive. Iar ediţia de dimineaţă a *„Curierului rapid“*, ca şi cea a *„Monitorului statului“*, conţineau, alături de cordiale articole de fond, anunţarea unei largi amnistii, conform căreia se acordau, din mila marelui duce, graţieri sau reduceri de pedepse. Pînă şi asasinul Gudehus, care fusese condamnat întîi la moarte şi apoi la închisoare pe viaţă, primi învoirea de a ieşi din închisoare, pentru bună purtare. Dar foarte curînd trebui să fie pus din nou în siguranţă.

La ora două avu loc un banchet pentru cetăţeni în sala muzeului, cu muzică în timpul mesei şi cu telegrame de omagiere. Iar la poarta oraşului se desfăşură o petrecere populară cu clătite şi cozonac cu stafide, cu bîlci, cu roata norocului şi cu tir la porumbei, cu alergări în sac şi cu întreceri de căţărat, — premiile fiind, pentru tineretul de sex bărbătesc, chifle muiate în sirop. Apoi sosi, în sfîrşit, şi clipa cînd Imma Spoelmann merse de la „Locul delfinului“ la palatul vechi. Acest lucru îl făcu în cortegiu festiv.

Steagurile fluturau în adierea primăverii, ghirlandele, de grosimea braţului, împletite din trandafiri roşii, se zbuciumau între obeliscurile de lemn înşirate pe marginea străzilor ; mulţimea se îmbulzea ca un furnicar negru, în tribune, pe acoperişuri şi pe trotuare ; iar printre spalierele alcătuite din poliţişti şi pompieri, din corporaţii, asociaţii, studenţi şi copii de şcoală, venea încet, pe aleea festivă presărată cu nisip, în mijlocul unei tălăzuiri de aclamaţii, cortegiul miresei. Veneau mai întîi doi călăreţi deschizători de drum, cu pălării cu trese şi cu ceaprazuri, conduşi de un ofiţer de cavalerie cu tricorn. Urma apoi o trăsură cu patru cai în care se rezema de spătar, însoţit de un camerier, comisarul mare-ducal, funcţionar în ministerul casei domnitoare şi desemnat să aducă mireasa. Apoi o a doua trăsură cu patru cai, unde se zărea contesa Löwenjoul, privind chioriş la cele două doamne de onoare ce-o însoţeau în trăsură şi faţă de care erau suspicioasă sub aspect moral. După ea, zece surugii, cu pantaloni galbeni şi fracuri albastre, care cîntau din corn : *„Îţi împletim cunună de fecioară“*. Îndată după ei, douăsprezece fe-

cioare în alb, care presărau pe stradă boboci de trandafiri și crenguțe din arborele vieții. Și, în sfîrșit, escortată de cincizeci de maiștri-meșteșugari călare pe cai uriași, strălucea trăsură cu șase cai, a miresei. Sus de tot, pe capra drapată în catifea albă, vizitiul roșcovan la față, în cap cu pălărie galonată, își întindea mîndru picioarele înfășurate în jambiere și ținea hățurile lungi cu brațele de asemenea întinse ; argați de la grajduri, cu cizme cu turetcă răsfrîntă, duceau perechile de cai bălani de căpăstru, iar sus, în spatele caleștii ce zuruia, stăteau doi lachei, în mare ținută, pe ale căror mutre n-ar fi citit nimeni că mituiala și prefăcătoria nu erau străine de existența lor cotidiană. Îndărătul geamului și a cadrului poleit cu aur al portierei, ședea Imma Spoelmann, cu văl și cununiță ; alături de ea o bătrînă doamnă de la palat făcea serviciul de onoare. Ca neaua în soare strălucea rochia ei de mătase moarată, iar în poală ținea buchetul alb pe care principele Klaus Heinrich i-l trimisese cu o oră înainte. Chipșorul ei exotic, de copil, era palid ca mărgăritarele mării, iar de sub văl îi cădea pe frunte o șuviță netedă de păr negru-albăstrui, în timp ce ochii negri ca tăciunele și nespus de mari vorbeau limpede mulțimii. Dar cine se dezlănțuia, lătra, făcea larmă alături de portiera caleștii ? Perceval, dulăul scoțian ; își ieșise din fire cum nu-l mai văzuse încă nimeni ! Zarva, defilarea trăsurii îl iritau peste măsură, îi răpiseră orice rațiune, îl sfîșiau lăuntric pînă la a-l face să păcătuiască. Se-nfuria, juca pe loc, suferea, se avînta furtunos și orbește în jur biciuit de beția nervilor ; și pe ambele părți, în tribune, pe stradă, pe acoperișuri, aclamațiile sporiră cînd fu recunoscut.

Astfel merse Imma la palatul vechi, iar vuietul și dangătul clopotelor se amestecau necontenit cu uralele poporului și cu lătratul turbat al lui Perceval. Trecură la pas prin piața Albrecht și intrară în curtea palatului ; corpul de călăreți al breslelor făcu o întoarcere și luă poziție de paradă, iar în peristilul cu coloane, în fața portalului bîntuit de vreme, marele duce Albrecht, în uniformă de colonel de husari, însoțit de fratele său și de ceilalți principi, primi mireasa, îi oferi brațul și o conduse pe scara de piatră cenușie, sus, în saloanele de reprezentare, la ale căror uși stăteau gărzi în ținută de gală și în care

era adunată nobilimea de la curte. Prințesele casei așteptau în Sala cavalerilor și tot acolo celebră căsătoria civilă domnul von Knobelsdorff, în cercul familiei mariducale. Se spunea după aceea că niciodată nu i-au jucat mai viu cutele de la colțul ochilor decît atunci cînd i-a unit pe Klaus Heinrich și pe Imma Spoelmann din punctul de vedere al statului. Dar, odată terminată această formalitate, Albrecht al II-lea dădu semnalul pentru începerea ceremoniei religioase.

Domnul von Bühl zu Bühl făcuse tot posibilul pentru a alcătui un cortegiu impresionant, — cortegiul nupțial, în cadrul căruia se mergea pe scara lui Heinrich cel Somptuos și printr-o galerie acoperită — pînă la biserica de la curte. Relativ gîrbovit de povara anilor, dar cu mesa falsă, castanie și legănîndu-se tinerește, acoperit de ordine pînă la șold și ținîndu-și bastonul înalt mult înainte, pentru a-l propti în podele, mergea precedat de camerierii ce-și duceau pălăria cu pene sub braț și înaintau, cu ciorapi de mătase și cu cheia aplicată pe cusătura din spate a jachetei. Se apropia tînăra pereche : ca o licărire albă, mireasa exotică, iar Klaus Heinrich, moștenitorul tronului, în uniformă de grenadiri de gardă, cu panglica lată de culoarea lămîiei, pusă piezîș peste piept și spate. Patru domnișoare din nobilimea de la țară duceau, cu mutre încremenite, trena Immei Spoelmann, însoțite fiind de contesa Löwenjoul care arunca, suspicioasă, priviri în lături ; iar domnii von Schulenburg-Tressen și von Braunbart-Schellendorff pășeau în urma mirelui. Prim-maestrul de vînătoare al curții, von Stieglitz, și spectaculara excelență șchioapă mergeau înaintea tînărului monarh, care-și sugea liniștit buza superioară, avînd-o alături pe mătușa sa Katharina și urmat fiind de ministrul casei, von Knobelsdorff, de aghiotanți, de perechea princiară și de ceilalți membri ai casei. La urmă veneau iarăși camerieri.

În biserica palatului, care era ornată cu plante și draperii, oaspeții invitați așteptau cortegiul. Erau diplomați cu soțiile, nobilimea de la curte și de la țară, corpul ofițeresc din rezidență, miniștrii, printre care se vedea mina radioasă a domnului von Krippenreuther, cavalerii marelui Ordin al pajurii grimmburgheze, președinții parlamentului landului, tot soiul de demnitari. Și, cum biroul

prim-mareşalului lansase invitaţii în toate clasele societăţii, stranele erau pline şi de comercianţi, de ţărani şi de meşteşugari cu inimile săltînd de bucurie. Iar în faţă, lîngă altar, şedeau în semicerc, pe fotolii de pluş roşu, rubedeniile mirelui. Cîntecul corului răsună delicat şi pur sub bolţi ; apoi, întreaga asistenţă intonă, în acompaniamentul răsunător al orgii, un cîntec de slavă. Cînd se stinse ultimul ecou, se auzi doar glasul sonor al preşedintelui consiliului suprem al bisericii, doctorul Wislizenus, care, cu păr argintiu şi cu steaua boltită pe talarul de mătase, stătea în faţa prea înaltei perechi şi-şi rostea măiestrit predica.

Apoi, doctorul Wislizenus celebră cununia şi, în clipa cînd mirii schimbară verighetele, răsunară trompetele, iar pe deasupra oraşului şi ţării începură să bubuie de trei ori cîte douăsprezece salve, trase de armată de pe meterezele de la „Citadelă". Îndată după aceea traseră şi pompierii cu tunurile pentru dat onorul ; dar între detunături interveneau pauze lungi, ceea ce oferi populaţiei un subiect inepuizabil de rîs.

După ce fu rostită binecuvîntarea, cortegiul se rîndui din nou pentru a se întoarce în Sala cavalerilor, unde casa Grimmburg îi felicită pe tinerii căsătoriţi. Iar după aceea urmă recepţia şi Klaus Heinrich şi Imma Spoelmann trecură, braţ la braţ, prin Camerele frumoase, unde se aşezase în ordine nobilimea de la curte, şi adresară cuvîntul domnilor şi doamnelor, zîmbindu-le ; iar Imma, cu buzele ţuguiate, îşi legăna capul într-o parte şi-n alta, în timp ce se adresa cîte unei persoane, care se trăgea la o parte cu o plecăciune şi răspundea măsurat. După terminarea recepţiei, avu loc masa ceremonioasă, în Sala de marmoră şi masa comună în Sala celor douăsprezece luni ; se serviră lucrurile cele mai scumpe, ţinîndu-se seama de deprinderile soţiei lui Klaus Heinrich. Şi Perceval, care se potolise, fu de faţă la ospăţ şi căpătă friptură. După supeu însă, studenţii şi poporul pregătiră o omagiere cu serenade şi cu defilare cu torţe în piaţa Albrecht. Acolo, afară, domneau o lumină pîlpîitoare şi o larmă indescriptibilă.

Lacheii traseră în lături draperia de la una din ferestrele Sălii argintii, deschiseră larg canaturile ce ajungeau

pînă aproape de podea, şi Klaus Heinrich împreună cu Imma apărură la fereastra deschisă, aşa cum erau, întrucît afară era o noapte călduţă de primăvară. Lîngă ei, şedea Perceval, dulăul scoţian, într-o atitudine nobilă şi cu o expresie plină de importanţă şi privea în jos ca şi ei.

Toate fanfarele din capitală cîntau în piaţa iluminată, care era înţesată de oameni pînă la refuz, iar feţele îndreptate în sus ale poporului se zăreau luminate în roşu-închis prin fumul torţelor cu care defilau studenţii în faţa palatului. Cînd tinerii căsătoriţi apărură la fereastră, izbucniră aclamaţiile. Ei salutară şi mulţumiră. Apoi mai rămaseră o vreme acolo, privind în jos şi, totodată, expunîndu-se privirilor. Poporul vedea de jos cum îşi mişcau buzele discutînd. Spuneau :

„Ascultă, Imma, cît sînt de recunoscători pentru că n-am uitat de nevoile şi de mizeria lor. Ce mulţime de oameni ! Stau acolo şi strigă spre noi. Mulţi dintre ei sînt, cu siguranţă, nişte ticăloşi şi se trag pe sfoară unii pe alţii, dar simt neapărat nevoia să fie înălţaţi deasupra cotidianului şi a prozaismului său. Şi dacă, în asemenea ocazie, nu te arăţi străin de nevoile şi de mizeria lor, îţi sînt foarte recunoscători."

„Dar noi sîntem atît de proşti şi de singuri, prinţe, pe culmile omenirii, cum se pare că spunea totdeauna doctorul Uberbein, şi nu ştim absolut nimic despre viaţă..."

„Absolut nimic, micuţă Imma ? Dar ce, oare, ţi-a dat, pînă la urmă, încredere în mine, iar pe mine m-a îndemnat să am în vedere bunăstarea poporului meu ? Oare să nu ştie nimic despre viaţă cel ce cunoaşte iubirea ? Ea să fie, de-acum înainte, crezul nostru : augustitate, şi iubire."

CUPRINS

Stînjeneala 9

Țara 31

Cizmarul Hinnerke 43

Doctorul Überbein 68

Albrecht al II-lea 111

Înalta profesie 145

Imma 166

Împlinirea 261

Tufa de trandafiri 322

Lector : TEODORA POPA
Tehnoredactor : ELENA PREDA

Bun de tipar : 5.I.1974. Apărut 1974. Tiraj 80 000. Broşate 72 000. Legate 8 000.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 724 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti Republica Socialistă România

Lei 11

Colecția
«Romanul de dragoste»

81

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

61 Gustave Flaubert ■ **Salammbô**
62 John Galsworthy ■ **Dincolo de râu**
63 Doamna de La Fayette ■ **Principesa de Clèves**
Benjamin Constant **• Adolphe**
64 Stendhal ■ **Armance**
65 André Gide ■ **Isabela • Simfonia pastorală**
66 Mihail Sadoveanu ■ **Venea o moară pe Siret**
67 Erich Maria Remarque ■ **Arcul de Triumf**
68 Radu Petrescu ■ **Matei Iliescu**
69 Dimităr Dimov ■ **Locotenentul Benz**
70 John Galsworthy ■ **Floarea întunecată**
71 Józef Ignacy Kraszewski ■ **Contesa Cosel**
72—73 Alexandre Dumas ■ **Cele două Diane**
74 Honoré de Balzac ■ **Modeste Mignon**
75 Charles Dickens ■ **Poveste despre două orașe**
76 François Mauriac ■ **Pustiul dragostei**
77 Emmanuel Roblès ■ **O primăvară în Italia**
78 Thomas Hardy ■ **Departe de lumea dezlănțuită**
79—80 Anne Brontë ■ **Necunoscuta de la Wildfell Hall**